

קובץ גליונות פרשת שלח

ממרנן ורבנן גדולי ומאורי הדור

הגאון הצדיק

רבי משה אהרן ברוורמן זצוק"ל
מגדולי מאורי המוסר בדורנו
נלב"ע כ"ב אייר תש"פ | תנצב"ה

מאמר זיכרון במלאות השלושים להסתלקותו

- דברי שי"ה-
- דרכי החיזוק-
- ממגד גרש ירחים-
- דבר טוב-
- עומק דעת-
- רשימות תלמידים-
- מים חיים-
- שואלין ודורשין-
- אורחות חיים-
- מסביב לשולחן-
- לאבותינו ולנו-
- הפרשה המהנכת-
- גאון יעקב-
- פנינים משולחן רבינו-
- וידבר משה-
- תיקוני עירובין-
- דהזיתיה-
- אוצר הספרים-
- וארטים לפרשת השבוע-

לתרומות והקדשות ע"ג הקובץ
ניתן לפנות למס': 053-3145900

ניתן לשלם גם במכשירי
'קהילות' ו'נדרים פלוס' ע"ש קובץ גליונות

מחבר ספר? הפרסום יקר?

פרסום במדור אוצר הספרים
ממוקד ומגיע בדיוק לקהל היעד
שאתה צריך!
וכל זה במחיר מוזל במיוחד
לתועלת המחברים.

**פנה עוד היום
למערכת 'קובץ גליונות'**

להקדשות/לפניות

להקדשות ע"ג הקובץ / למעוניינים לפתוח מוקד
הפצה באיזור מגוריהם / לשאר ענייני הקובץ -
ניתן לפנות למו"ל:

טל': 053-3145900 פקס: 077-2092005

מייל: k.gilyonot@gmail.com

כתובת: רבי יהודה הנשיא 52 בני ברק

לקבלת הקובץ במייל ניתן להצטרף

ע"י שליחת מייל לכתובת:

kovetz+subscribe@googlegroups.com

לתשלום/לתרומות

במכשירי "קהילות" ו"נדרים פלוס" בבהכ"נ:

יש לבחור בלחצן קופות נוספות,

חיפוש, ולכתוב קובץ גליונות.

בטלפון:

נדרים פלוס: 03-7630585 שלוחה 486

קהילות: 073-2757000 שלוחה 4311

בהעברה בנקאית:

מרכזת-17 | סניף: 745 | מס' חשבון: 71262

ע"ש קובץ גליונות

אוצר הספרים

במה לסקירת ספרים ומחבריהם

ספר מדושיני עונג

ספר

מדושיני עונג

שאלות ותשובות בהלכות שכיחות ומצוות

על סדר פרשיות השבוע ומועדי השנה

מבורר מסוגיות הגמרא ראשונים ואחרונים

כולל תשובות מגדולי ההוראה הרואים אור לראשונה.

המחבר: הר"ג רבי מ. ישראל דב שפירא שליט"א

עם החזרה לבתי המדרשות וחינוך הדור של תורה בשיעורי ליל שבת דבכל אתר ואחר, נתבשרנו בבשורה טובה על הופעת הספר הנכבד 'מדושיני עונג' - הוא שו"ת בהלכות שכיחות על סדר פרשיות השבוע ומועדי השנה - המבורר ומיוסד על אדני פז מסוגיות הגמרא ורבותינו עד הדור האחרון.

ספרים רבים נכתבו ונשחרו סביב פרשיות התורה, ספרים רבים גם נסבו סביב סוגיות המתבארות מתוך הפרשיות, אך אין בית מדרש בלא חידוש, היצירה הנקראת 'מדושיני עונג' אשר כשמה כן היא, בנויה פלאות לתלפיות על סוגיות ערוכות מיסודות הפסוקים והגמרא ועד מתיקות פארי פירותם של הראשונים והאחרונים, ובאמת ששני פנים לספר הזה, הן ספר המברר ומהפך בנבכי הסוגיות יורד עד שיתו ההלכה. ועוד פן לו אפי רברבי שטרם המחבר ברוחב בינתו להעמיד הדברים מיוסדים על אדני פרשיות התורה והפסוקים.

בחיבורו מעמיד הרב המחבר שליט"א את הנושאים הנידונים בבהירות מופלאה, ובהנגשה מיוחדת להתענג ולהתדשן מדשן ביתו, ומטוב עבודתו הכבירה, לרחק ולקרב בשום שכל כל סברא וסברא לאחר שנשקלה ונמדדה בפלס משקל מאזני הדעת.

די להביט מבט חטוף על הגלריה המרשימה של רבני ישראל שראו צורך להביע הערכתם עלי כתב, ולהעיד ולהודיע על הספר ועל מחברו בחיבה יתירה כל אחד בסגנונו ובשפתו - אחת להם שכולם מברכים על הספר ומהללים עליו במידה מופלגת.

על הספר הסכימו מן רשביה"ג שר התורה רבינו חיים קנייבסקי שליט"א. והגאונים רבי חיים צבי שפירא רב דקה"ח רמת אהרן. רבי שריאל רוזנברג - אב"ד בני ברק. רבי שלמה זלמן גרוסמן. רבי אבינעם פוסטבסקי ר"י ברכת יצחק - אור יהודה. רבי ישראל סוקל - מר"י ברכת יצחק. רבי אברהם סובל. רבי מרדכי בונים זילברברג - שיכון ה' ב"ב. רבי מאיר ביר - ח"כ אביעזריאל אלעד

ובוודאי הרוצה למצא עונג לנפשו בשבתות ובמועדים יביא ברכה זו לביתו ויחווה נחת בעמלו. נצטרף למברכים להמחבר ומשפחתו להתברך בברכת יפוצו מעיינותיו חוצה, ויתקבלו דבריו בבי מדרשא.

את הספר ניתן להשיג בבית המחבר שליט"א
שמעיה 2 אלעד 03-9088344 ובחנויות הספרים

אוצר הספרים יו"ל ע"י מערכת קובץ גליונות. לפרסום ספרים ניתן
לפנות לטלפון 05331459000 או במייל

k.gilyonot@gmail.com

יו"ל בסיוע: יתדות תשמו להחדרת ערכי היהדות ע. ר.

דברי שי"ח

ממרן רשכבה"ג שר התורה הגר"ח קניבסקי שליט"א

פרקי אבות

"עשרה שיושבים ועוסקים בתורה"
(אבות פ"ג ו')

במי מקנא מרן הגר"ח קניבסקי?

באחד מביקורינו אצל מרן שר התורה הגאון רבי חיים קניבסקי שליט"א, נכח גם נאמן ביתו הגאון רבי אליהו מן שליט"א, ואמר בשמו שהוא מקנא במזכי הרבים בתורה.

לפי דברינו יתבאר, שהזכות המיוחדת בזיכוי הרבים בתורה, אותה רבי חיים כה מעריך, היא גם בגלל 'השראת השכינה' המרובה שיש בזכות ריבוי לומדי התורה.

ובביקור אצל מרן ראש הישיבה הגאון רבי גרשון אדלשטיין שליט"א, דיבר אף הוא רבות אודות גודל זיכוי הרבים בהפצת התורה ובריבוי לומדיה, והדגיש במיוחד שזיכוי הרבים אצל ילדים הוא נעלה ביותר, כיון שלא טעמו טעם חטא, וככל שיש פחות חטאים, כך הזכות גדולה יותר...!

(דוד מרת הרה"ג רבי דוד הופשטטר שליט"א)

סיפר הגאון רבי אליהו מן שליט"א ביום חמישי האחרון מן שר התורה הגר"ח קניבסקי שליט"א הרגיש מאד לא טוב, הוא הרגיש חולשה גדולה, בני הבית נחרדו והתפלאו מאד מה קרה למרן שפתאום אינו מרגיש טוב?

והיה הדבר לפלא, כיון שלא היה ניכר שמהוא אינו כשורה מבחינה בריאותית.

והיה למחרת נגשה בתו הרבנית צביון אל אביה ושאלה איך מרגיש היום? אמר רבינו: "אתמול לא הרגשתי טוב מחמת שלא הבנתי את אחד התוספתים בסוגיה, היום ברוך ה' אני מרגיש טוב יותר".

(יש"כ לידידנו החשוב הרב ד"ר הרט שליט"א שהתקשר כדי לספר לנו עובדא מאלפת זו)

פניני הפרשה

"למטה יוסף למטה מנשה גדי בן סוסי" (יג, י"א)

רבנו אמר בפסוק זה כי אביו זצוק"ל היה נוהג לחזור בפסוק זה על דברי מוסר בדרך צחות, אותם שמע פעם מאחד המגידים בעירה בחוץ לארץ.

למטה יוסף – נשמתו של האדם ירדה למטה לעולם הזה, כדי שיוסיף מצוות. אך לבסוף, 'למטה מנשה' – כשהוא יורד למטה, הוא 'מנשה' שוכח הכל (נשני הוא לשון שכחה, בראשית מא, נא).

גדי' תגיד לי, אינך מתנהג כמו 'בן סוסי'...?

בשנותיה האחרונות היתה אשת חבר הרבני קניבסקי ע"ה מפורסמת מאד, כמעט בכל שבת היו באות קבוצות בנות להתברך ממנה ולשמוע דברי חיזוק.

בשבועות שסביב לפרשת שלח, היתה נוהגת לחזור בפניהן על הבאור הנ"ל ולעורר את לבן ליראת שמים. כשהיתה מספרת לאחר מכן לרבנו, היה נהנה מכך שהנה גם בנות ישראל יכולות להתחזק מבאור מוסרי זה.

"ויקרא משה להושע בן נון יהושע" (יג טז)

תחת אחד השיחים סח רבנו: מנהגו של מרן החזון איש זצוק"ל בשנותיו האחרונות היה ללכת לטיול קצר מדי יום, על פי צווי הרופא. פעמים הייתי מתלווה אליו בדרכו. היה לו מסלול הליכה קבוע מביתו ועד לסוף הרחוב. באחד הימים הבחין בו תושב המקום שלא הכיר אותו, וכשראה את החזון איש מטייל לדרכו, חשב שהוא יהודי חסר תעסוקה, המהלך להעביר את הזמן... גער בו האיש: 'מה אתה הולך סתם כך לבטלה, תעשה משהו'.

החזון איש לא ענה לו כלום, רק שאל ברוגע: מה אני צריך לעשות? האיש לא התבלבל, וענה מיד: תגיד לכל הפחות תהלים...

מספרים, אמר רבנו שליט"א, שמאז החל החזון איש לומר קפיטל תהלים בכל יום. כי כך היא דרכם של גדולי ישראל, בענוה ושפלות הרוח.

(שבוענו מטובך)

יום היארצייט להגאון האדיר רבי גדליה נדל זצוק"ל

אספנו כמה פנינים שאמר רבינו בכמה הזדמנויות משמו

- לא פעם מבקשים ראשי ישיבות מרבינו ברכה שיהיה להם בחורים טובים [שהשבוע זה המבחנים] ורבינו משיב בשם הגר"ר גדליה נדל זצ"ל שישביה לא עשויה לבחורים טובים, אלא לקחת בחורים לא טובים, ולעבוד עמם ולעשותם טובים, זהו תפקידה של ישיבה, ומברכם בהצלחה. [כמובן שלא שייך שיהיו רק לא טובים]

- סח רבינו, פעם אחת ביקש ממנו הגר"ר גדלי' נדל זצ"ל ללמוד עמו ש"ס ולמדו שנה אחת את כל הש"ס עם תוס' כל יום כמה שעות וסיפר הערה אחת שאמר לו הגר"ר גדלי' זצ"ל כשלמדו התוס' בסוטה ל"ז א' ד"ה והיו שכתבו התוס' משל למה הדבר דומה למלך בשר ודם שהיו לו שני בנים וכו' אמר לקטן להעמידו עם הנץ החמה וכו' שניכם לא כיוונתם אלא לכבודי וכו', ואמר הגאון זצ"ל שמכאן מוכח שאם האב מבקש מבניו שיעשו עמו איזה דבר שצער הוא לו חייבין בזה כמו כאן שביקש שיעירו אותו.

- בסוף מסכת מזוזה בספרו של רבינו נדפס "מזוזות ביתך" על הלכות מזוזה ובהרבה מקומות יש בגליון הדף למטה "הערות מחכם אחד" ושמעתי מרבינו שהחכם אחד הוא הגאון ר' גדליה נדל זצ"ל, שעבר על הספר וכתב הערות והסכים שיודפסו בתנאי שיהיה בעילום שם.

- סיפר בנו של רבינו שזוכר, כשהיו ילדים היה רגיל רבינו בבוקר יום פורים לשתות יין ולישון אח"כ עד מנחה, ואחר מנחה היה עושה עצמו כשיכור והיו נכנסים לרקוד אצל הגאון ר' גדלי' נדל זצ"ל בביתו יחד עם עוד אנשים מחשובי המתפללים. מעשה בשנה אחת, היה אחד שלא היו לו ילדים זה כמה שנים, ובא ביום הפורים לבקש ברכה, ועשו ב"ד מיוחד שישבו שם רבינו ולהבדל לחיים טובים הגר"י שפירא זצ"ל והגר"ר גדליה נדל זצ"ל וגזרו שיפקד בזש"ק ובאותו שנה נפקד, ובשעתו התפרסם מעשה זה.

המאמר היחיד

השורות הבאות הם ככל הנראה השורות הכמעט יחידות שייכתבו לזכרו של האי גברא צדיקא ופרישא, ענוותן כפשוטו, ועבד את בוראו לשם שמים בהצנע לכת ובשנים אחרונות מתוך יסורים רבים, הגאון רבי פנחס קלמן זצ"ל, שהיה שכן בבנין עם להבחל"ח רבינו שליט"א, למעלה מיוכל שנים. על פי בקשתו בני המשפחה לא פירסמו שום מודעות או רמקולים על הסתלקותו, וגם בימי השבעה לא כתבו שם מודעת אבל כל שהיא, בהתאם לרצונו.

"כותלי ביתו של אדם מעידים עליו". האנשים שבכל זאת שמעו על פטירתו והגיעו לנחם, נדהמו מכותלי הבית הפשוטים, הבית המרוהט בצניעות העיד כאלף עדים על האיש שבנה את ביתו עם רעייתו הרבנית טובה תחי' על אדני ההלכה, כשכל רצונם הוא לעשות נחת רוח לבורא ית'. כך חיו בשקט ובשלוה עשרות שנים. לא פעם קיימו בגופם את מצות החסד, כשהם סבלו מאלפי האנשים שהגיעו אל השכן רבינו שליט"א, משום שהמעבר לביתם הפרטי נחסם למשך שעות ארוכות, אך הם לא העירו על כך מאומה.

במשך כל ימי חייו למד רבי פנחס ז"ל בכולל אברכים 'חזון איש' בבני ברק, והיה לו קשר רב שנים עם רבינו שליט"א. לא פעם, היה עולה לביתו של רבינו, שואל שאלה הלכתית שנתעוררה לו או ספק בדקדוק הלכה, רבינו היה משיב לו בכבוד רב, ומברכו לשלום.

לפני שנים רבות אירע מעשה מענין: היה זה בכולל חזון איש, מספר אברכים הבחינו בקן יונים על גג הכולל והחליטו לקיים מצות שילוח הקן, הם סיכמו שאם היונה תחזור שוב, אברך נוסף יקיים את המצוה: ואכן, כך היה. ראשון אברכים (שהיה גבוה מביניהם ועשה בלי כל קושי את שילוח היונה...) הגאון ר' יעקב ישראל פוזן שליט"א שלח את היונה וזכה בביצים, לאחר מכן היונה חזרה שוב ואז קיים את המצוה הגאון ר' אריה שכטר זצ"ל, אח"כ היונה חזרה שוב ואז קיים רבינו הגר"ח את המצוה, כשחזרה שוב, שלח אותה הגאון ר' פנחס קלמן, והפקירה, אבל יותר לא חזרה... על פי המסופר, כל אלו זכו לסוף השנה בבן זכר למזל טוב.

יהיו דברי תורה שבגליון זה מוקדשים איפה לעלוי נשמתו הטהורה.

בתמונה: רבי פנחס זצ"ל בערוב ימיו (כסלו תשע"ט), עולה אחרי שחרית לביתו של רבינו לשאול דבר הלכה.

הערות הקוראים

ראיתי בגליון דברי שי"ח לפרשת אחרי מות קדושים בענין השם, 'חובות', ללימודיו של רבינו. שאביו מרן הקהילות יעקב קרא בשם זה ללמודים שלו. ומדי פעם מתפרסמים מרביו מעשים על דביקותו להשלים חובותיו שזה הדבר שטורדו ומצעריו אם אינו מצליח להשלים כראוי, ושכבר עשרות שנים נוהג בנוהג זה. רק רציתי לציין דבר שאולי לא כ"כ ידוע שכבר בספרו של רבינו שיצא לפני כשבועים שנה יש ביאור ומקור לשם חובות, בספר שיח השדה קונטרס השם אורחותיו (שיצא לאור בשנת תשי"א) ששם כתב בספר אורחות חיים בפרק של יום שבת, אות י"ד, וז"ל שיפרע התמיד בכל שש, וכתב ע"ז רבינו בביאורו 'השם אורחותיו' וז"ל (אות י"ח) ר"ל חובותיו וקבלותיו, ועיין עירובין מ: הני בני בי רב דיתבי בתעניתא בע"ש כ"ג ר"ח וכתב המאירי ז"ל במגן אבות ענין כ"ג שפירושו התלמידים שה' דרכם שהיו מזוים עצמם ומקבלים תענית עליהם בע"ש שהוא יום האחרון שבשבוע כדי לחזור בינם לבין עצמם תלמודם שלמדו בשבוע זו בפני רבותיהם עכ"ל ועיין עירובין סד. ראב"י יזף ופרע פ' בלילה ובברכות ח: סבר לאשלמינהו לכולהו במעלי יומא דכיפורי. עכ"ל מביאור השם אורחותיו.

בכבוד רב מנשה מועלם

ייראוך עם שמש

בפרשת השבוע נאמר 'וישיכמו בבוקר וגו' לאמור הננו ועלינו. ענין ההשכמה לתפילה כוונתיקין הוא ענין חשוב ויקר עד מאוד אצל רבינו, וזה רבות בשנים מיום עמדו על דעתו שלא הפסיד או ויתר על תפילה כוונתיקין. ואף כאשר שהה בבית הרפואה, וישן אחרי טיפול, התעורר מעצמו והתרעם שלא העירוהו בזמן אלא הספיק בקושי את זמן הנץ בצמצום.

רבינו אף מעודד ומזרז להתפלל שחרית כוונתיקין - עם הנץ החמה. ודעתו שגם אם אין לאדם מניין לתפילה כוונתיקין ואם ימתין יוכל להתפלל בציבור בשעה מאוחרת יותר - עדיף שיתפלל ביחידות עם הנץ החמה ולא ימתין למניין! רגיל הוא להזכיר את דברי רבי יונתן מפראג זצ"ל, שתפילת ותיקין מוכרחה להתקבל, ואילו היו מתפללים ותיקין ביום החורבן לא היה בית המקדש נחרב. לכן ביום החורבן כיסה הקדוש ברוך הוא את העולם בעננים כדי שלא ידעו מתי הנץ החמה כמש"כ (איכה ג' מ"ד) "סכותה בענן לך מעבור תפילה". אביו מרן בעל הקה"י הורה לרבינו, שבאם יחסר לו עשירי למנין הנץ - אותו יסד סביב בביהמ"ד לדרמן - שישלח להעיר אותו, והוא יבוא מיד להשלים מנין.

כמו כן מרבה לצטט את דברי הגמרא שבהם הבטיחו חז"ל כי המתפלל כוונתיקין אינו ניזוק כל היום כולו. "אילו היה חי בזמננו אחד מהתנאים, שידוע שכל ברכותיו מתקיימות", צייר, "כמה היו משתדלים לקבל את ברכתו! על אחת כמה וכמה עלינו להשתדל לזכות בברכה שהבטיחו לנו חז"ל הקדושים!" (וכעין זה אף כותב בספרו ארחות יושר).

זכורני מעשה בעו"ד חשוב ומוכר, אשר נכנס לרבינו ערב הכרעה גדולה בתחום הנוגע לשררה לגבי, וביקש את ברכתו. ומכיון ששמו רומז במשהו להשכמת הבוקר, אמר לו רבינו, תשכים כל יום לתפילת הנץ החמה ולהתפלל במנין וותיקין ותראה שתצליח מאד.

ואכן אותו עו"ד בן תורה, מקפיד מאוד להשכים כל יום ואכן ההצלחה שורה במעשה ידיו. כשיספירתי זאת לרבינו, אמר לי, אין כאן כל פלא, הרי מובטח שלא ינזק כל אותו היום, אם הוא לא ניזוק ממילא הוא רק מצליח...

(ידידי יושר)

ליצירת קשר: ✉ ig0533145900@gmail.com

✡ רבי יהודה הנשיא 52 בני ברק

☎ 053-3145900 📠 077-2092005

ניתן לתרום גם במכשירי "קהילות" ו"נדרים פלוס" בבתי הכנסת,

יש ללחוץ על לחצן 'קופות נוספות' ובחיפוש 'דברי שי"ח', או בטלפון:

נדרים פלוס 03-7630585 שלוחה - 1586

קהילות 073-2757000 שלוחה - 4310

457

כבוד בתי כנסיות ובתי מדרשות

עמוד 1

רצינו לעורר בענין מורא מקדש, יש הלכות בשולחן ערוך ובמשנה ברורה איך מתנהגים בבית הכנסת, שהוא מקום קדוש, מקדש מעט, וצריכים להתנהג בו במורא, ולדעת הרבה ראשונים דין קדושת בית הכנסת הוא מדאורייתא, כמו בית המקדש ממש, וממילא גם כל ההנהגה בבית הכנסת צריכה להיות במורא מקדש, ביראה וברצינות בלי קלות ראש, ולא לדבר שם דברים בטלים.

וצריכים גם לחנך את הילדים לזה, שבמקום קדוש צריכים להתנהג ברצינות ובמורא מקדש, ושייך להשפיע זאת בחינוך, אבל צריכים שגם ההורים והמחנכים יתנהגו כך! כי אם ילד רואה את אביו שאינו מתנהג במורא מקדש, הוא לומד ממנו ומתנהג כמותו, **לכן צריכים להשפיע על ההורים והמלמדים שגם הם יתנהגו במורא מקדש, כי הילדים רואים אותם בבית הכנסת ומושפעים מהם.**

ובכלל יש לדעת כי לילדים יש יראת הרוממות מהמלמדים, ולא כל המלמדים מבינים זאת, שיש לילדים יראת הרוממות מהם, אבל כך המציאות, ולכן על המלמד להתנהג כמו אדם מורם מעם.

ויש לחנך הילדים ליראת שמים, שלא לדבר דברים בטלים בבית הכנסת, וגם התפילה עצמה שתהיה ברצינות, ומתוך הסיודור, כי תפילה בעל פה היא עם פחות כוונה, ותפילה מתוך הסיודור היא בכוונה אחרת, וידוע מהגר"א רמז לזה ממה שכתוב (אסתר ט, כה) "אמר עם הספר ישוב מחשבתו הרעה", היינו שכשאומרים את התפילה עם הספר, מתוך הסיודור, אזי ישוב מחשבתו הרעה – התפילה היא בכוונה בלא מחשבות רעות. ואמנם לא כולם שווים בזה, אבל הרבה בני אדם זהו טבעם, שבתפילה מתוך הסיודור מכוונים יותר.

זה מה שנוגע להנהגה בבית הכנסת ומורא מקדש.

~ ~ ~

מההספד על רבי אברהם כהנמן, אדר תשס"ט

אנחנו צריכים להתחזק בהרגשת הקדושה, יש קדושת בתי כנסיות ובתי מדרשות, וקדושת בית המדרש חמורה מקדושת בית הכנסת (רמב"ם פ"ד מת"ת ובשו"ע יו"ד רמז), ויש שיטות הרבה ראשונים שקדושת בתי כנסיות ובתי מדרשות היא מדאורייתא, כי הם מקדש מעט, ויש בהם דין מורא מקדש.

וההלכה למעשה כיצד נוהגים קדושה בבית הכנסת, מפורש בשולחן ערוך (או"ח קנא, א) **"בתי כנסיות ובתי מדרשות אין נוהגין בהם קלות ראש כגון שחוק והיתול ושיחה בטלה"**, אפילו בית הכנסת שאינו בית המדרש, וכל שכן ישיבה שהיא גם בית המדרש, אסור לנהוג בהם קלות ראש, שחוק והיתול ושיחה בטלה, והמאירי במגילה (כח, ב) כתב **"שעומד בה באימה וכמי שבא להתפלל"**, צריך להיות בבית הכנסת באימה! עם מורא מקדש.

והרמב"ם (הלכות ת"ת ד, ט) כתב **"אין משיחין בבית המדרש אלא בדברי תורה בלבד"** וכן נפסק בשולחן ערוך יורה דעה שם, שבבית המדרש מותר לדבר רק בדברי תורה ולא דברים אחרים, ואמנם עניינים של מצוה הם גם כמו דברי תורה, כי התורה מחייבת את המצוה, אבל רק מה שהתורה מחייבת.

וידוע שהתוספות יום טוב בזמן גזירות ת"ח ות"ט תיקן מי שברך למי שיזוהר משיחת חולין ומסיפורי שמועות בשעת התפילות, ותלה שזה טעם הגזירות, לא ביטול תורה ולא לשון הרע, אלא שיחת חולין בשעת התפילה, מפני שזה זלזול בכבוד שמים וחילול השם, במקום קדוש אם ההתנהגות היא לא לפי החיוב של מקום קדוש זה חילול השם, שמזלזלים בקדושה וממעטים כבוד שמים.

~ ~ ~

בזמן התוספות יום טוב היו גזירות ת"ח ות"ט, ונהרגו אלפים ורבבות, קדושי עליון, גאונים וצדיקים, ולא ידעו מה הסיבה לכך. והתוספות יום טוב חיבר אז מי שברך מיוחד, למי ששומר פיו ולשונו שלא לדבר בשעת התפילה, וכן בקריאת התורה, לא לדבר אפילו בדברי תורה, לא להפסיק בדברי תורה, וכל שכן שיחת חולין וסיפורי שמועות, ואין צריך לומר דיבורים אסורים.

והיינו מפני שחיפש מה יכול להיות החטא שגרם את הגזירות, וצריך להיות חטא של ציבור, דבר פשוט ששייך לציבור שאיסורו חמור מאד, ותלה כי החטא הוא שמדברים בבית הכנסת בשעת התפילה, שזה זלזול במקום קדוש בפרהסיא וזלזול בתפילה, וזה חטא חמור מאד, כי בית הכנסת זהו מקדש מעט, והתפילה היא עבודת השם כקרבנות, **ואם באותו זמן ובאותו מקום שהציבור עוסקים בכבוד שמים יש מי שהוא שמזלזל בכבוד שמים הרי זה חילול השם נורא מאד**, ולכן הבין התוספות יום טוב שזהו סיבת הגזירות, וכדי לעורר את הציבור לתקן את זה, תיקן מי שברך מיוחד על זה.

וכפי הנראה שהוא ראה שאם רק יגיד שאסור לדבר בשעת התפילה או שיעשו מודעות על זה, זה לא מספיק, כי כיון שעבר אדם עבירה ושנהג בה נעשית לו כהיתר (קידושין מ, א), ומאחר שרגילים לדבר, זה נעשה כהיתר וקשה להפסיק, ולכן הוסיף ותיקן מי שברך, כי ברכות כולם רוצים, ומאמינים בזה, שהציבור בבית הכנסת עושה מי שברך וכולם עונים אמן, וזה יכול להשפיע.

ועל כל פנים התוספות יום טוב תלה את הגזירות האיומות שהיו נגד צדיקים וקדושים כאלה, בגלל שבציבור יש זלזול בדברים בטלים בשעת התפילה, ואף על פי שהצדיקים הקדושים בודאי לא דיברו, ורק אנשים פשוטים דיברו, כי צדיקים לא מדברים, אף על פי כן (סנהדרין כז, ב) כל ישראל ערבים זה בזה, וכפי שמצינו בעקן שמעל בחרם, והקב"ה אמר חטא ישראל (יהושע ז, יא), למרות שרק עכן לבדו חטא, זה נחשב שכל ישראל חטאו, כי יש ערבות וכל ישראל ערבים זה בזה, וגם הגאונים והצדיקים ערבים על הפשוטים, לכן תלה התוספות יום טוב את הגזירות בזלזול הזה.

וכך גם אנו צריכים לחשוב, שאם יש הפרעות לתפילה, אולי זה בגלל שיש יחידים כאלה שמזלזלים, אינני רואה זאת, אבל כך אמרו לי, שיש בתוך הציבור יחידים שלא נוהרים ולא מקיימים את הדברים שמזכיר התוספות יום טוב במי שברך.

וצריכים לדעת את האיסור החמור בזה, וגם את הברכות המרובות המובטחות למי שנוהר בזה, כל הברכות הכתובות בתורה ובדברי הנביאים כפי שמוזכר באריכות בנוסח המי שברך, צריכים לפרסם את הברכות האלה, ובעזרת השם בודאי שזה יעזור.

~ ~ ~

מהשיעורים אלול תשס"ח וחשון תשס"ט

כידוע בגזירות ת"ח ות"ט היו קהילות גדולי תורה שנהרגו, ובהם גדולי הדור, כמו רבי מיכל נעמרובער, והש"ך חיבר קינה וסליחות וקבע תענית ביום כ' סיון על הקדושים האלה.

ובאותו הזמן היו עוסקים בתורה ממש בצורה מיוחדת, כפי שמתואר בקונטרס "יוון מצולח" על התקופה ההיא, איך היה עסק התורה וכבוד התורה אצלם, הרבנים והתלמידים, כולם היו עוסקי התורה בצורה יוצאת מן הכלל, ואף על פי כן היו הגזירות.

והתוספות יום טוב שחי באותה תקופה חיפש ומצא כי הסיבה לגזירות היא מפני שמדברים בבית הכנסת, באמצע התפילה, מפסיקים בדיבור בתפילה, וחיבר מי שברך מיוחד למי ששומר פיו ולשונו מלדבר באמצע התפילה, שיתברך בהרבה ברכות, כדי שהברכות האלה יתנו חיזוק להיזהר בזה.

והעתקתי לעצמי מתוך נוסח המי שברך, להביאו בפני הציבור כאן: מי שברך אבותינו וכי הוא יברך את כל מי ששומר פיו ולשונו מלהפסיק בשום דיבור מברוך שאמר עד גמר התפילה, ובשעת קריאת ספר התורה שביציבור, אפילו בדברי תורה ואיזה דיבור, כל שכן בשיחת חולין וסיפורי שמעות.

והיינו כי הוא ראה שזה מה שצריך לתקן, ותלה שמסתמא זו סיבת הגזירות, שהיו בעלי בתים משוחחים בשעת התפילה, ובקריאת התורה, ואפילו בדברי תורה! זה גם כן צריך תיקון.

וגם שלא בשעת התפילה יש להזהר מלדבר דברים בטלים בבית הכנסת, ובפרט במקום תורה שקדושתו גדולה יותר. ואפילו דברי חול שאינם דברים בטלים, יש אנשים פשוטים שנוהרים לא לדבר דברי חול בבית הכנסת, רק דברי תורה ותפילה, וכשצריכים לדבר דברי חול יוצאים מבית הכנסת.

ובודאי זכות גדולה היא לכל מי שייזהר בזה, וכן מי שיכול להשפיע על אחרים להתחזק בזה, וזהו זכות של זיכוי הרבים.

~ ~ ~

משיחה בישיבה אד"א תשע"א

מרן הגר"י זצ"ל אמר פעם שהתביעה היותר גדולה היא על בני התורה, שמן השמים מדקדקים עמהם כחוט השערה, וכמו שאמרו (יבמות קכא, ב) שהקבי"ה מדקדק עם הצדיקים כחוט השערה.

וידוע שבגזירות ת"ח ות"ט נהרגו אלפים רבים מבני ישראל, ומסרו נפשם למיתה על קידוש השם, ובאותה תקופה נתמעטו כלל ישראל מאד, והתוספות יום טוב קבע כי החטא שגרם לזה היה שיחה באמצע התפילה, שזה חטא חמור וחילול השם, שבשעה שעוסקים בקידוש השם יש מי שמזלזל בכבוד שמים.

והרי בתי כנסיות ובתי מדרשות הם מקדש מעט (כדאיתא במגילה כט) ויש בהם דינים מיוחדים של מורא מקדש, ובבית המקדש היה אסור אפילו לשבת, מפני כבוד המקום וקדושתו, ואילו במקדש מעט מותר לשבת, אבל יש בו הלכות של כבוד.

וישנם רבים שנוהרים משיחת חולין בבית הכנסת לא רק בשעת התפילה אלא כל זמן שהם בבית הכנסת, אפילו לאחר התפילה אין שיחת חולין, יש אנשים פשוטים שנוהרו בזה וקיבלו שכר, אני יודע מעשים שהיו בכמה חברים שביחד קיבלו השפעה ממישהו לשמור את הפה שלא לדבר דברי חול בבית הכנסת, וכל מה שאינו דבר מצוה לא דיברו בבית הכנסת, וזכו בזה לזכויות, והיו סימנים מובהקים שמן השמים החשיבו את זה.

ועל ציבור התביעה גדולה יותר מאשר על יחידים, והציבור צריך יותר להזהר מכל דבר שיש בו איזה זלזול במקדש מעט, במקום קדוש, ובפרט בבית המדרש שהוא מקום תורה, שקדושתו גדולה יותר מקדושת בית הכנסת (יו"ד סימן רמו).

~ ~ ~

משיחה בישיבה כסלו תשע"ב

התוספות יום טוב בגזירות ת"ח ות"ט חיבר מי שברך מיוחד למי שלא ידבר בשעת התפילה, כי היו מדברים, והוא תלה שזו סיבת הגזירות, למרות שאין זה משלוש עבירות החמורות שיהרגו ואל יעבור עליהם, אבל זה איסור חמור מאד, כי זה זלזול בתפילה ובבית הכנסת שהוא מקום קדוש, וצריך להיות מורא מקדש.

ובאמת יש יהודים פשוטים שלא יכולים לראות איך מזלזלים בתפילה, והם יהודים פשוטים אבל קיבלו חינוך לזה.

ושמעתי מאחד מעשה נפלא על שלושה שהיו זהירים שלא לדבר דברי חול בבית הכנסת, אפילו לא בשעת התפילה, בבית הכנסת לא

בית הכנסת זהו מקדש מעט
והתפילה היא עבודת השם כקרבנות
ואם באותו זמן ובאותו מקום שהציבור
עוסקים בכבוד שמים
יש מי שהוא שמזלזל בכבוד שמים
הרי זה חילול השם גורא מאד,
ולכן הבין התו"ט שזהו סיבת הגזירות
וכדי לעורר את הציבור לתקן את זה,
תיקן מי שברך מיוחד על זה

בית הכנסת זהו מקדש מעט
והתפילה היא עבודת השם כקרבנות
ואם באותו זמן ובאותו מקום שהציבור
עוסקים בכבוד שמים
יש מי שהוא שמזלזל בכבוד שמים
הרי זה חילול השם גורא מאד,
ולכן הבין התו"ט שזהו סיבת הגזירות
וכדי לעורר את הציבור לתקן את זה,
תיקן מי שברך מיוחד על זה

(מתוך תוספת בכת"י רבינו שליט"א לאחת השיחות)

היו מדברים דברי חול, מפני מורא מקדש, וזכו שלושתם שהם נפטרו מיום ליום בתאריך הולדתם, כמו שאמרו חז"ל (ר"ה יא, א) שהקב"ה ממלא שנותיהם של צדיקים מיום ליום שנאמר את מספר ימיהם אמלא, הם היו צדיקים מיוחדים כאלה שהקב"ה ממלא שנותיהם מיום ליום, בזכות המורא מקדש. וזה גם בזמן הזה, בית הכנסת הוא מקדש מעט וצריכים לנהוג בו במורא מקדש.

~ ~ ~

לאחר חילול היכל תורה, ז' סיון תשס"ד

הנה יש איסור "לא תעשון כן להשם אלוהיכם" שנאמר לגבי איבוד עבודה זרה (דברים יב, ג-ד) וניתצתם את מזבחותם וגו' ואיבדתם את שמם, היינו שצריך לאבד עבודה זרה, וכפי שהיה לאחרונה ששרפו הרבה פאות מתקרבות עבודה זרה, ועל זה ממשיך הפסוק לא תעשון כן להשם אלוהיכם, ופירש רש"י שם (והוא מהספרי) אזהרה למוחק את השם ולנותץ אבן מן המזבח או מן העזרה, היינו שאסור לנתץ אבן מן המזבח ואפילו מן העזרה, מפני קדושתם.

וכתב הרמב"ם במנין המצוות הקצר (שבתחילת היד החזקה מצוה סה) שגם בתי כנסיות ובתי מדרשות הם בכלל איסור זה, ואסור לנתץ אבן מבית הכנסת ומבית המדרש אם זה דרך השחתה, ולצורך תיקון מותר אבל דרך השחתה אסור, והוא בכלל האיסור דאורייתא של לא תעשון כן להשם אלוהיכם.

ועכשיו לדאבוננו כל כך נחלשו ההרגשים, עד שהגיעו לנתץ מקום הבימה, היכן שקוראים בתורה, ובראש השנה תוקעים שם בשופר, כדי שתעמוד זכות התורה, תוקעים בשופר על הבימה של קריאת התורה, ועתה חולל המקום ונותצו אבניו, ולא מרגישים את האיסור שבו, עד כדי כך נחלשו ההרגשים, רח"ל.

~ ~ ~

לאחר חילול ס"ת בירושלים, שבט תשע"ט

היה מעשה בפתח תקוה, במקום שלא היו חילולי שבת, ויום אחד ראו אדם מחלל שבת בפרהסיא, ושאלו את החזון איש מה לעשות, ואמר כי זה סימן שצריכים להתחזק יותר בשמירת השבת.

גם כאן, שחולל כבוד ספרי התורה רחמנא ליצלן, צריכים חיזוק בכבוד התורה, לעסוק יותר בתורה, וכן לא לדבר בקריאת התורה, והעיקר להתחזק בעסק התורה, אפילו במחשבה לא להסיח דעת מתורה, ולהוסיף שיעורי תורה, גם לכלל הציבור, לחילוניים ולמסורתיים, מה שיותר שיעורי תורה.

~ ~ ~

לאחר חילול בית כנסת בבני ברק, אייר תשע"ט

שאלה: במה צריכים להתחזק לאחר שחולל בית הכנסת והשליכו ספר תורה ונביאים על הארץ רח"ל.

רבינו שליט"א: זה סימן שצריכים חיזוק בקדושת בית הכנסת ובכבוד התורה, בכבוד ספרי תורה וגם בכבוד בית הכנסת.

שאלה: מה למעשה החיזוק הנצרך בזה?

רבינו שליט"א: לא לדבר דברים בטלים בבית הכנסת.

שאלה: רק בשעת התפילה או גם בזמנים אחרים?

רבינו שליט"א: גם שלא בשעת התפילה, יש הלכות של כבוד בית הכנסת וקדושת בית הכנסת, תראו את ההלכות במשנה ברורה (סימן קנא) מה שצריך להיזהר להקפיד.

~ ~ ~

לגבאי בית כנסת מירושלים, אדר א' תשע"ט

הגבאים: בשכונתנו יש בית כנסת, מקום תורה ומקום תפילה שפועל בכל שעות היממה, ועכשיו עומדים לבנות מקום גדול מאד לפאר את בית אלוֹקינו, ובאנו לבקש ברכה.

רבינו שליט"א: שיהיה בהצלחה. אבל **שיתנהגו שם כדון, בבית הכנסת יש הרבה הלכות של כבוד וקדושה איך לנהוג, איך מכבדים ושומרים את קדושת בית הכנסת**, שהוא מקום קדוש, וצריך שההתנהגות תהיה כפי ההלכה בבית הכנסת.

הגבאים: זה גם בית הכנסת וגם בית המדרש שיושבים ולומדים.

רבינו שליט"א: בית המדרש זה קדושה יותר ממורה, וצריכים יותר זהירות, לקיים את הדינים לשמור על קדושת המקום.

~ ~ ~

מתוך שיחה כ"ח שבט תשע"ה

בזמנינו שחרב בית המקדש, השפעת הקדושה היא מבתי כנסיות ובתי מדרשות, כמו שאמרו (ברכות ח, א) מיום שחרב בית המקדש אין לו להקב"ה בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד.

ומצינו שבית המקדש נקרא בית גדול, כפי שמזכירים בברכת המזון ועל הבית הגדול והקדוש, וכן בתי כנסיות ובתי מדרשות נקראים בית גדול, כדאיתא במגילה (כז, א) מאי דכתיב ואת כל בית גדול שרף באש, רבי יוחנן ורבי יהושע בן לוי, חד אמר מקום שמגדלין בו תורה, וחד אמר מקום שמגדלין בו תפילה, והיינו בתי כנסיות ובתי מדרשות שעוסקים בהם בתורה ובתפילה, בית מדרש הוא מקום תורה ובית כנסת הוא מקום תפילה, וזהו בית שמגדלין בו תורה ותפילה.

ולכן גם בית המקדש נקרא הבית הגדול, משום שהייתה ממנו השפעה של תורה ותפילה על כל כלל ישראל, וזהו ההשפעה שיש כיום מבתי כנסיות ובתי מדרשות.

ובמשנה במגילה (כח, א) אמרו שבית הכנסת שחרב יש בו קדושה, שנאמר והשימותי את מקדשיכם – קדושתן אף כשהן שוממין, ופסוק זה נאמר לגבי בית המקדש, שגם בחורבנו נשארת בו הקדושה, ויש קדושת מחנה שכינה, ומחנה לוי, ומחנה ישראל בירושלים שבתוך החומה, וטמאים בזמן הזה אסורים להיכנס למחנה לוי ולמחנה שכינה, כי אף על פי שהן שוממין נשארת הקדושה.

ומזה למדו לבתי כנסיות ובתי מדרשות שגם כשחרבו יש בהם קדושה, כי בתי כנסיות ובתי מדרשות הם מקדש מעט (כדאיתא במגילה כט) ויש בהם גם כן קדושה מעין בית המקדש, ורק נחלקו הראשונים האם קדושתם מדאורייתא או מדרבנן, ולדעת הרבה ראשונים קדושתם מדאורייתא, ומי שנותץ אבן מבית הכנסת עובר בלאו דלא תעשו כן להשם אלוֹקים כמו הנותץ אבן מבית המקדש, ועל זה למדו מבית המקדש שגם כשהם שוממין נשארת הקדושה, ואמנם יש עצות לחלל את הקדושה, אך על כל פנים הקדושה היא מעין בית המקדש, והמקום נשאר קדוש אפילו בחורבנו.

ועלינו לשמוח בזה שיש לנו מקומות קדושים, בתי כנסיות ובתי מדרשות שמגדלין בהם תורה ותפילה, ואין צריכים לנסוע למקומות קדושים רחוקים, אלא יש לנו בית הכנסת ובית המדרש, ארבע אמות של הלכה, שהם מקומות קדושים, ויש בהם את כל האפשרויות להתעלות, בתורה ובתפילה, אשרינו מה טוב חלקנו!

~ ~ ~

מתוך שיחה כ"ז תשרי תשע"ה

אנו אומרים בתחילת התפילה מה טובו אהליך יעקב משכנותיך ישראל, ודרשו חז"ל (סנהדרין קה, ב) אלו בתי כנסיות ובתי מדרשות.

והפירוש 'מה טובו', שבתי כנסיות ובתי מדרשות נותנים לאדם הרגשה טובה מאד, מה טובו! כי הם מקדש מעט, ויש בהם קדושה מעין בית המקדש, ומקום קדוש מקדש את האדם ונותן הרגשה טובה מאד, כידוע שקדושה נותנת שמחה כמו שכתוב (דה"י א' ט"ז, כז) עוז וחדווה במקומו, והרב מפוניבז' סיפר כי כשהוא נכנס לביתו של החזון איש הוא מרגיש שם קדושה, הרגשה נעימה מאד.

וזהו ה'מה טובו', הרגשת הטוב והנעימות בבתי כנסיות ובתי מדרשות שהם מקומות קדושים שמקדשים את האדם.

ובלשון הפסוק נזכר אהליך יעקב משכנותיך ישראל, ויש להבין מהו אוהל ומהו משכן, ומדוע לגבי אוהל נקראו בשם יעקב ולגבי משכן נקראו ישראל. ויש לפרש כי ידוע שיש שתי מדרגות בכלל ישראל, שפעמים קרויים יעקב ופעמים ישראל, ויעקב מורה על מדרגה נמוכה של כלל ישראל, ואילו ישראל זו מדרגה יותר גדולה, כמו שנאמר ליעקב אבינו (בראשית לב, כט) כי שרית עם אלוֹקים וגו', ויש להוסיף עוד כי אוהל הוא ענין דירת עראי, ומשכן זה מקום קבוע.

ועל פי זה יש לפרש מה טובו אהליך יעקב וגו', שהיכן שבית הכנסת ובית המדרש הם מקום קבוע, דהיינו שיש בהם הרבה תורה והרבה תפילה, אזי זה 'משכן', ועל זה נאמר השם 'ישראל', כי זה משפיע על כלל ישראל שיהיו בדרגה יותר גבוהה בבחינת ישראל, אבל במקום שבתי כנסיות ובתי מדרשות הם רק עראי כמו 'אוהל', שאין בהם הרבה תורה ותפילה, וזהו דרגה נמוכה וקרויים רק 'יעקב' ולא ישראל (ועיין כעין זה באור החיים פרשת בלק).

והנה לפי מה שדיברנו **היה צריך להיות שכאשר נכנסים לבית הכנסת ובית המדרש תהיה הרגשה שנכנסים לבית המקדש!** כי הרי זה מקום קדוש, מקדש מעט, אהליך יעקב ומשכנותיך ישראל, וצריכים להרגיש שנמצאים במקום קדוש, ובדרך כלל לא מתבוננים ולא חושבים על זה, אבל כך ראוי לחשוב ולהרגיש, שאני נמצא במקום שיש בו קדושה, והקדושה גם משפיעה עלי.

ויתכן שגם אפשר להרגיש את השפעת הקדושה, וכפי שאמר מו"ר הגה"צ רא"א דסלר זצ"ל שאפשר להרגיש את הנשמה היתירה בשבת, שענין הנשמה היתירה הוא תוספת קדושה בנשמה ויש כאלה שמרגישים בזה, וכך גם בבית הכנסת ובבית המדרש צריכים ויכולים להרגיש את הקדושה, שהיא הרגשה מאד נעימה, מה טובו! ואזי ממילא כל ההנהגה תהיה הנהגה אחרת, עם מורא מקדש.

ממגד

גרש ירחים

פניני הלכה אגדה ומוסר משלחנו של רבינו מרן
ראש הישיבה הגרי"ג אדלשטיין שליט"א

'פיקודי' ה' ישרים מזמחי לב' –
אימותי הן ישרים כשיוצאין מפי ישר
(מדברי מרן שליט"א ע"פ חז"ל
בילקוט תהלים)

פרשת שלח תש"פ לפ"ק * גליון 33 * עיה"ק ירושת"ו * כתבי תלמידים

ויקרא משה להושע בן נון יהושע'

בזמן שרבים טועים צריך זכויות רבות להינצל מטעותם

מצינו בחטא המרגלים (סוטה לד, ב) שיהושע היה צריך ברכה מיוחדת ממשה רבינו "ו-ה יושיעך מעצת מרגלים", וכלב הלך ונשתתח על קברי אבות לבקש רחמים, ועוד אמרו (שם יב, א) שנקרא אשחור מפני שהושחרו פניו בתעניות, ופירש רש"י שקיבל עליו תעניות הרבה שיינצל מעצת מרגלים, והיינו שיהושע וכלב הרגישו את הניסיון, שבזמן שיש רבים הטועים גם הם עלולים להימשך אחריהם, וצריכים הרבה זכויות ותפילות להינצל מהטעות.

(משיחות רבינו שליט"א)

ויציאו דבת הארץ כו'

רעת חמדת הכבוד והשלכותיה

המרגלים הוציאו דבת הארץ רעה, ובני ישראל האמינו להם, ומחמת זה נענשו כל דור המדבר שלא ייכנסו לארץ, והסיבה שהוציאו המרגלים דבת הארץ רעה, כתוב במסילת ישרים (סוף פרק י"א) מדברי חז"ל כי "הכבוד הוא שגרם אל המרגלים שיוציאו דיבת הארץ רעה, וגרמו מיתה להם ולכל דורם, מיראתם פן ימעט כבודם בכניסת הארץ, שלא יהיו הם נשיאים לישראל ויעמדו אחרים במקומם", והיינו שחמדת הכבוד גרמה לזה, מפני שהיה להם מעמד מכובד במדבר, וחששו כי כשיגיעו לארץ ישראל לא יהיה להם את אותו המעמד, ויאבדו את הכבוד שהיה להם, ולכן דיברו לשון הרע על ארץ ישראל.

ובאמת מה היה המעמד של המרגלים במדבר, כתוב בבעל הטורים (יג, ג) שהיו שרי חמישים, והיינו שכל אחד מהם היה ממונה על חמישים איש מבני ישראל, ואם נבוא חשבון כמה שרי חמישים היו בכלל ישראל באותו הזמן, הרי היו הרבה אלפים כאלו, כי מספר בני ישראל היה ששים ריבוא, ועל כל חמישים איש היה ממונה משרי חמישים, ואם כן, לא היה להם תפקיד נכבד ומיוחד כל כך, ואף על פי כן חששו שבארץ ישראל לא יהיה להם את הכבוד הזה, ושם יעמדו במקומם אחרים חשובים יותר מהם, ולכן הוציאו דיבת הארץ רעה. והמסילת ישרים למד מכך עד היכן מגיעה חמדת הכבוד, שהכבוד דוחק את לב האדם יותר מכל החמדות שבעולם.

ובאבות שנינו (ד, כא) הקנאה והתאוה והכבוד מוציאים את האדם מן העולם, והיינו מן העולם הבא וגם מן העולם הזה, אדם שמקנא סובל מאד בעולם הזה וכמו שכתוב (משלי יד, ל) "ורקב עצמות קנאה", וכן אדם שהוא בעל תאוה ואין לו את התאוה, או אדם שמבקש כבוד ואין לו את הכבוד, זהו סבל וצער איום כאן בעולם הזה, וגם מוציאים את האדם מן העולם הבא, שמפסיד בזה שכר בעולם הבא.

והרמב"ם כתב בהלכות תשובה (ז, ג) שצריך לחזור בתשובה מרדיפת הכבוד וממידות רעות, וכתב שם כי התשובה על מידות רעות קשה יותר מתשובה על מעשים רעים, מפני שהמידות הם בטבע האדם, וקשה מאד לשנות את הטבע.

...

והארץ המסילת ישרים בעוד ראיות ממעשים שהיו, עד היכן מגיע כוח היצר הרע של חמדת הכבוד. והביא מירבעם בן נבט שהיה גדול הדור בתורה, וכמו שאמרו חז"ל (סנהדרין קב, א) שכל תלמידי חכמים היו דומים לפניו כעשבי השדה, והיה בקי בכל סתרי תורה, וכיון שהיה גדול כל כך נעשה מלך על עשרה שבטים, ואף על פי כן הסוף היה שהחטיא את הרבים ואין לו חלק לעולם הבא, והכל התחיל מחמדת הכבוד, כי פחד שכשיעלו ישראל לרגל יראו שהוא עומד ורחבעם מלך יהודה יושב, מפני שאין ישיבה בעזרה אלא למלכי בית דוד בלבד, ועל ידי זה יתמעט מכבודו, ולכן החטיא את כל ישראל בעגלי הזהב, כדי שלא יעלו לרגל ולא יראו בבזיונו.

ואף על פי שהיה יכול לעלות לרגל ולהיכנס לעזרה בזמן שרחבעם אינו נמצא, ואז לא היה ביזיון כל כך עבורו, כי הציבור לא היו רואים את שניהם ביחד שרחבעם יושב והוא עומד, אבל ירבעם פחד גם מזה, כי אחרי הכל הציבור יידעו שהוא עמד ורחבעם ישב, ויהיה בזה ביזיון ופחיתות מכבודו.

ואמנם באמת אין בכך שום ביזיון, שהרי כל ישראל יודעים שהוא גדול הדור בתורה, והוא חשוב יותר מרחבעם, וגם היה מלך על עשרה שבטים, פי חמישה מרחבעם שהיה מלך רק על שני שבטים, ומה שרחבעם ישב בעזרה אין זה מפני שהיה חשוב יותר מירבעם, אלא שכך ההלכה שאין ישיבה בעזרה אלא למלכי בית דוד בלבד, אבל הכבוד דחק את ירבעם, ולכן לא הספיק לו הכבוד שהיה לו, אלא רצה עוד קצת כבוד, וזה גרם עד כדי כך שהחטיא את כל ישראל בעבודה זרה.

ובאמת צריך ביאור כיצד הצליח ירבעם להשפיע על כל ישראל שיעבדו עבודה זרה, ומדוע התפתו לזה? ואפשר לבאר כי באמת לכתחילה לא התפתו לעבוד עבודה זרה, אבל גם הם הסכימו שעלול להיות ביזיון ופחיתות מכבודו של ירבעם אם יראו שהוא עומד ורחבעם יושב, וחשבו כי מפני כבודו של ירבעם שהוא המלך שלהם, גם הם חייבים לעשות כמוהו שלא לעלות לרגל, אבל באמת היה בזה חטא וביטול מצות העלייה לרגל, והיצר הרע כבר השתלט על מצות העלייה לרגל, ואחרי שיש ליצר הרע מקום לשלוט - ממילא הוא כבר יכול לפתות גם לעבודה זרה!

...

עוד בענין תהלוכות חמדת הכבוד על בני אדם, נביא בס"ד בשבוע הבעל"ט פרשת קרח.

(משיחות רבינו שליט"א)

ויהושע בן נון וכלב כו' חיו מן האנשים ההם'

מהי זכותם של יהושע וכלב בחלק המרגלים בארץ?

פירש רש"י 'מה תלמוד לומר וכו' אלא מלמד שנטלו חלקם של מרגלים בארץ וקמו תחתיהם לחיים'.

“ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם”

הלב קודם לעינים או העינים ללב?

פירש"י 'ולא תתורו' - כמו מתור הארץ, הלב והעיניים הם מרגלים לגוף, ומסרסרים לו את העבירות, **העין רואה והלב חומד והגוף עושה את העבירות**". ומבואר כי הסדר הוא קודם העין רואה, ואחר כך הלב חומד, ו**צריך ביאור** אם כן מדוע כתוב "אחרי לבבכם ואחרי עיניכם", הרי צריכים לכתוב להיפך "אחרי עיניכם ואחרי לבבכם", כי בתחילה העין רואה ורק אחר כך הלב חומד.

והנראה בזה כי באמת הרי יש תאוה בלב גם בלי ראייה, וזכורני שהיה עוור שגר איתנו בשכנות, ופעם התבטא "אינכם יודעים איזה יצר הרע שיש לי", והיינו למרות שאינו רואה יש תאוה בלב, דרך משל תאוות האכילה, הרי עוור שאינו רואה יש לו תאוה גדולה יותר, וכמו שאמרו חז"ל (יומא עד, ב) כי העוורים אוכלים ואינם שבעים, וכך גם יש בלב תאוה לראיה, שהלב יש בו סקרנות לראות כל מיני דברים.

אם כן נמצא כי תחילת העבירה היא בלב, על ידי שהלב מתאוה לראות, ומחמת זה העין רואה, ואחר כך גם הלב חומד, היינו שכבר יש בלב גם "חמדה" ולא רק "תאוה", וחמדה שייך במה שרואים בעיניים כמו שכתוב (בראשית ב, ט) "**נחמד למראה**", ואחרי שהעין רואה והלב חומד הגוף עושה את העבירות, אבל הכל מתחיל מהתאוה שבלב, לכן כתוב תחילה "**אחרי לבבכם**", היינו שלא להימשך אחרי היצר הרע והתאוה שבלב, שמחמת זה אחר כך העין רואה והלב חומד והגוף עושה את העבירות.

(משיחות רבינו שליט"א)

ויש לבאר מהיכן באה זכות זו ליהושע וכלב בחלקם של מרגלים, ומה שיכות יש בין זכותם של יהושע וכלב לבין עונשם של מרגלים להפסיד חלקם בארץ.

ונראה ע"פ מה שביאר **מו"ר הגרא"א דסלר זצ"ל** (עי' מכתב מאלוהי ח"ד עמ' 811) בדברי המשנה באבות 'עשרה דורות מנח ועד אברהם, להודיע כמה ארך אפיים לפניו, שכל הדורות היו מכעיסין ובאין, עד שבא אברהם אבינו וקיבל שכר כולם', ואמר הרב דסלר שהכוונה בזה שקיבל את שכר כל העשרה דורות, שאם כולם היו צדיקים, היה מגיע להם שכר הרבה מאד, וכל השכר הזה קיבל אברהם אבינו, מפני שהשלים את הזכויות שהיו חסרות לעשרה דורות, וקיבל את השכר שהיה מגיע להם אם היו צדיקים.

והטעם שמגיע על כך שכר כה גדול, ביאר, כי לאחר העשרה דורות שהיו מכעיסין ובאין, התחזק מאד כוח הטומאה בכל העולם, והיצר הרע השולט בעולם היה חזק מאד, והיה יותר קשה להתקדש כנגד כוח הטומאה, ואברהם אבינו עמד עם כל כוחותיו במסירות נפש נגד השפעת הטומאה של עשרה דורות ונשאר בדרגתו, וכיון שהיה צריך לזה חיזוק מיוחד נטל שכר כנגד כולם, כי השכר הוא לפי הקושי, וכמו שאמרו (אבות ה, כב) לפום צערא אגרא, [א.ה. ע"ע כע"ז בבית הלוי פ' נח].

ובזה יש לבאר גם דברי הירושלמי בברכות (פ"ט ה"ה) "אמר רשב"י אם ראית את הבריות שנתייאשו ידיהן מן התורה מאד, עמוד והתחזק בה ואתה מקבל שכר כולם, מאי טעמא הפרו תורתך עת לעשות לה", והיינו כנ"ל כי בזמן ש"הפרו תורתך" שיש רפיון מן התורה, אז יש השפעה של רפיון בכל העולם והקשיים והניסיונות יותר גדולים, וממילא זהו "עת לעשות לה" ונוטלים בו שכר כנגד כולם.

וזהו גם הביאור בשכרם של יהושע וכלב, כי המרגלים בדבתם השפיעו והוסיפו להם יותר קושי ונסיון להתגבר שלא להוציא דבת הארץ רעה, ומשום כך, אחר שהם עמדו בנסיון כנגדם, בדין הוא שיטלו אף את חלקם.

(אסיפת שמועות - חנוכה)

‘ועשו להם ציצית’

צער הגר"א על חסרון קיום המצוות בעולם הבא

ידוע כי הגר"א לפני פטירתו החזיק בידיו את הציצית ובכה, ואמר כי כאן בעולם הזה אנו יכולים לקיים מצות ציצית על ידי השתדלות קלה והוצאה של כמה פרוטות, ואילו בעולם הבא לא תהיה אפשרות יותר לקיים מצוות.

ושמעתי שאמרו כי מה שלא הצטער על תורה, הוא מפני שגם בעולם הבא לומדים תורה, וכמאמרם ז"ל (ברכות סד, א) תלמידי חכמים אין להם מנוחה לא בעולם הזה ולא בעולם הבא, ופירש רש"י שהולכים משיבה לשיבה וממדרש למדרש, אם כן גם בעולם הבא יזכה ללימוד התורה, אבל מצוות לא יהיו שם.

(דרכי החיזוק - ניסן תשע"ט)

ניתן לקבל את הגיליון במייל : MIMAGED111@GMAIL.COM

כמו כן לתרומות והנצחות, ולשליחת ד"ת, עובדות והנהגות ממרן שליט"א ניתן לפנות לכתובת הנ"ל.

דבר טוב

דברים ממדן גאון ישראל
רבי דב לנדו שליט"א

גליון מס' 3 - פרשת שלח

עד מתי לעדה הרעה הזאת (יד, כז)

וברש"י: אלו המרגלים, מכאן לעדה שהיא עשרה (סנהדרין ב.).

נשאל רבינו, בקושיית האמרי אמת (ליקוטי יהודה בראשית יב, ה) דלפי הירושלמי בסוטה (פ"ז ה"א) שמכל שבט היו שני מרגלים, א"כ היו עשרים מרגלים, ואיך ילפינו בגמ' בסנהדרין לעשרה מהמרגלים. והשיב רבינו: דא"ז שאלה דאזלינן אחר מה שמפורש בפסוק וד"ז פשוט. ואמרו שהוכיחו ראייה לזה מתוס' עירובין ו' דילפינן לרה"ר שישים רבוא לבד מנשים וטף, ומשום שמונים רק המפורשים בתורה ואמר דא"ז ראייה.

ראשית עריסותיכם חלה תרימו (טו, כ)

מעשה באחד שלש עיסה בחיוב חלה, בכדי להפריש ממנה חלה על עיסות שהם בספק חלה, ודעתו היה לשרוף עיסה זו לפני פסח, משום שלא הייתה צריכה לו אלא להפרשת חלה, ודן רבינו שמא כיון שאינה עומדת לאכילה הרי זה חשוב כמו עיסת הכלבים שפטורה מחלה. ודנו הלומדים קמיה רבינו מה הדין הלשים עיסה לשם סגולת הפרשת חלה ואין בדעתם לאכלה רק לקיים המצוה, ואמר שאינו חפץ להתייחס לשאלה זו.

כי דבר ה' בזה ואת מצותו הפר הכרת תכרת הנפש ההיא עונה בה (טו, לא)

פגיעה בקרוב של תלמיד חכם נחשבת כפגיעה בתלמיד חכם בעצמו

נפסק בשו"ע (יו"ד, רמגו) עוון גדול הוא לבזות תלמידי חכמים או לשנאותן, וכל המבזה את החכמים אין לו חלק לעולם הבא והוא בכלל "כי דבר ה' בזה".

בגמ' ב"מ פ"ג: מסופר שרבי אלעזר ברבי שמעון היה מוסר גנבים למלכות, שלח ליה רבי יהושע בן קרחה חומץ בן יין עד מתי אתה מוסר עמו של אלקינו להריגה. שלח ליה קוצים אני מכלה מן הכרם. ובהמשך (פ"ד:) מספרת הגמ' על מיתתו של רבי אלעזר ברבי שמעון, שכשנפטר מן העולם, אמר לאשתו, שאני יודע שהחכמים כועסים עלי, שעל ידי נתפסו ונמסרו גנבים למלכות, ובניהם יש גם גנבים שהיו קרובים של חלק מהחכמים, ולכן הם לא יתעסקו בי כהוגן לאחר מיתתי.

והקשה הרב יצחק אייזיק כהן שליט"א: האם בגלל שהגנבים קרובים של רבנן לכן חלילה לא יטפלו בקבורת התנא רבי אלעזר?

והשיב הגר"י זילברשטיין שליט"א: הגאון הגדול רבי דב לנדו שליט"א השיב שפגיעה בקרוב של תלמיד חכם נחשבת כפגיעה בתלמיד חכם עצמו. כמדומה שראייתו מהמעשה בכתובות ק"ה: שם מבואר שיש להקדים דינו של קרוב של תלמיד חכם מדין כבוד התורה.

וימצאו איש מקושש עצים ביום השבת – ויניחו אותו במשמור כי לא פרש מה יעשה לו (טו, לב-לד)

כתב רש"י ז"ל דיודעים היו שמקושש במיתה אבל לא היו יודעים באיזה מיתה. והקשה רבינו שליט"א א"כ היאך התרו בו והא צריך להתרות באיזה מיתה הוא נהרג. וי"ל דקודם שנודע הדין באיזה מיתה הוא נהרג אין צריך להתרות בו במיתה הראויה לו אלא סגי להתרות במיתה סתם. ועי' סנהדרין פ"ז שהק' כן. (תורת רבותינו)

ועשו להם ציצית (טו, לח)

לבישת ציצית קודם ברכת התורה

בבאה"ל סימן תקפ"ח סעיף ב' הביא מהמטה אפרים לא לתקוע בשופר במקום מטונף שאסור בדברי תורה, וכתב ע"ז "ואפשר שהטעם הוא דכיון דקיי"ל דצריך כוונה לצאת ידי המצוה שצונו הש"י זה גופא ג"כ חשיב כדברי תורה – ולא גרע מהרהור בדברי תורה" עכ"ל.

והעיר רבינו שליט"א, דלפי"ז לא יחל ללבוש ציצית בבוקר קודם ברכה"ת, דהרי למצות ציצית קיי"ל דבעינן כוונה לצאת בה יד"ח, והאיך יכול לכוון קודם ברכה"ת הא הרי מבואר בביאור"ל הנ"ל דאסור לכוון כן במקום האסור משום דלא גרע מהרהור בד"ת, א"כ ה"נ יהא אסור להרהר כן קודם ברכה"ת.

ועוד דן רבינו שליט"א שיהי' אסור להחליף את הציצית בבית המרחץ בבית הפנימי שהרי אסור לכוון שם לקיים את המצוה, כמבואר בבה"ל בהלכות שופר, וכך נוהג רבינו שליט"א.

בני ישראל במדבר

יל"ע איך הי' במדבר עם בני ישראל שהבגדים גדלו איתם (כמבואר במדרש) ואיך הי' עם הציצית דהא הוי תעשה ולא מן העשוי אם הי' קטן וגדל לפי גודלו.

גוי ששבת ויצא עם ציצית

העולם דנים ליישב את הקושיא הנודעת אהא דאמר' דאאע"ה קיים כה"ת, יומא כ"ח ב', כיצד הוה שרי ל' לשבות בשבת הא אסור לב"נ לשבות, ואמרין דע"י שיצא לרה"ר בציצית שבבגדו אהני ל' שיתקיימו שניהם. דלגבי הא דקיים כה"ת ל"ח דעביד מלאכה בשבת וכמו בישראל בעלמא ולענין גוי ששבת אהני ל' האי ציצית ליחשב מלאכה דאין לגוי מצות ציצית והו"ל משא לגבי. וישוב זה צ"ע, דממנ"פ היכי דיינינן לציצית זו, אם מפלה היא לבגד א"כ ל"מ גם לגוי, ואם אינה מפלה א"כ הוה מלאכה גם לגבי ישראל. ובר מן דין יתכן דלענין מלאכת הוצאה שהיא מלאכה גרועה, ולא נפקא מכל ל"ט מלאכות (עי' תוספות שבת צו:). כל זמן שלא נאמרה ל"ה סגי לגוי דיעביד מלאכה זו כי היכי דלא ליהוי גוי ששבת. (ועי' אוסף חידו"ת סי' מו).

ציצית לקטנים

מטו בשם רבינו שליט"א שאין ליזכות החוטין והטלית לקטן קודם הקשירה, דאם יזכה הקטן שוב לא יוכל הגדול לעשות הקשירה לשמה, והוכיח מדברי הפמ"ג סי' יא משב"ז ס"ק ה' דלא מהני מחשבת לשמה אלא בשלו, וכן מבואר בשו"ת מהרי"ל דיסקין (קונט"א סי' קסג) לענין עיבוד עורות, וע"כ אין להקנות לקטן החוטין קודם הקשירה, [אא"כ הקטן קושרם בעצמו דאז אפשר להקנותם לו]. (קונטרס בניו לתלפיות).

לרגל יום השנה כ"א סיון תשנ"ו - תש"פ להגרמ"י דויטש בעמ"ח זיו הים

הספד ככלות השבעה בהיכל כולל חזו"א מפי רבינו שליט"א [מתורגם מאידיש]

בירו' פ"ב דברכות, כד דמך ר' סימון בר זבידא, עאל ר' אילא ואפטר עלי', ארבעה דברים תשמישו של עולם, וכולם אם אבדו יש להם חליפין, כי יש לכסף מוצא, ומקום לזהב יזוקו, ברזל מעפר יזוקו, ואבן יצוק נחושה, אלו אם אבדו יש להם חליפין, אבל ת"ח שמת מי מביא לנו חליפתו מי מביא לנו תמורתו, והחכמה מאין תמצא ואי זה מקום בינה ונעלמה מעיני כל חי.

להספיד אדם גדול אין זה מהדברים הקלים, גדלות אינה מהדברים שבמדה במשקל ובמנין שנוכל למדוד לשקול ולמנות, אמנם המעשים והעובדות של חיי הגדול המציינים את קו החיים שהלך בהם לאורך כל ימיו זהו דבר גדול מאד, וזו תועלת מרובה להאיר את דמותו בעבורנו, הנותנת לנו אפשרות להבין ולהתבונן מה הוא היה ומה איבדנו בהסתלקותו.

אך עיקר ושורש הדברים, מה מונח בכל, ומה ניתן ללמוד מהכל, זו בינת הלב, והרגש בפנימיות הלב, באובנתא עמיקתא דלבא, מהו באמת אדם גדול, ומהו פשר הדבר והמהות של יגיעה ועמל בתורה ללא הרף, יגיעה ועמל ללא גבול, שנים ע"ג שנים, והתעלות כסדר בערכי הקודש, ממעלות התורה וקניניה, עלינו לדעת ולהבין מהו תוכן הפנימי של הכל, והתוכן הוא כפי שהגדיר רבינו החזו"א זצ"ל באחת מאגרותיו במילים נפלאות. ואמנם האיש הזוכה לידיעת התורה [ר"ל שהשכל הניתן בנפש כגרעין בגומת השדה התאחד עם החכמה והיו לבשר אחד] הוא הולך בין אנשים ונדמה לאדם הרואה לעינים כבן אדם, אבל ! באמת הוא מלאך הגר עם בני תמותה, וחי חיי אצילות, ומרומם על כל ברכה ותהלה, עכ"ל קדשו.

זהו סודו של האדם הגדול בתורה, הגדול בעמלה וביגיעתה, זוהי מהותו הפנימית שבכל נפשו ובכל מאודו עמל ללא הרף בתורה ומתעלה בקניניה, זו היא מהותו וזו הדמות אשר אנו צריכים לעורר בנו תשוקה פנימית לילך בדרכיו, להתעלות אף אנו בערכי הקודש עמלה של תורה ויגיעתה בכל לב.

היתה לנו הזכות המיוחדת להיות במחיצת מי שהחזו"א הגדירו "מלאך הגר עם בני תמותה", ואבד ממנו בעו"ה, והחי יתן אל לבו, הגאון

הצדיק רבי משה דויטש זללה"ה, כל מי שהכירו, הכירו בהכרה פנימית, הרגיש "משב רוח" מעולם אחר, מעלמא עילאה, על ידו נפתח לנו חלון לעולמות אחרים, עולמות של פעם, דורות דעה שהיו שקועים וספוגים בתורה, וכל תוכן חייהם היה דבקות בתורה ועמל יגיעתה, וכל מהותם היתה מסירות אין קץ לתורה ולימודה, דורות שלצערנו אנו מאד רחוקים מהם לא מרחק הזמנים כמו מרחק ירידת הדורות לאחרונה.

בספר עמודי אור סימן קכ"א בהספד על אחד מגדולי דורו כתב לבאר את דברי הירושלמי הנ"ל וז"ל בקיצור: ת"ח שמת מי מביא לנו חליפתו מי מביא לנו תמורתו, ענין חליפתו ותמורתו, חליפין נקרא מה שנכנס לרשותו של אדם דבר חליפי דבר, אולם לשון תמורה הוא על דבר שאינו בגדר קנין וזכות והנה הת"ח בהיותו אתנו הוא תועלת לנו על שני פנים, א. כי נקח לקח מפיו, והוא משועבד לנו בזה ע"ד קנין, ב. כי בזמן שהת"ח בעולם אור החכמה מתרבה בעצמותו בשפע אצל כל תופסי התורה ובהעדר הת"ח ואיננו כי לקח אותו אלקים, חבל על דאבדין ולא משתכחין שתי הבחינות, מי מביא לנו חליפתו להשתעבד לנו לקנינו ללמוד ממנו, ומי מביא לנו תמורתו אור שופע ממנו שהוא בגדר תמורתו.

עוד שח רבינו: אנשים מחפשים סיפורים, שמעתי על הגרמ"ד זצ"ל, שהיה הרבה אצל החזו"א, וביקשו ממנו שיספר משהו מהחזו"א, ואמר כי יש לו סיפור קצר שהוא ארוך שהחזו"א למד ולמד ושוב למד ועוד למד ורק למד. והוסיף רבינו, הגרמ"ד זצ"ל היה יושב כל היום בהיכל כולל חזו"א שישכן מעל ביתו ולמד בהתמדה עצומה, ורגילים לומר שהיה לו את הסלון הכי גדול בבני ברק.

משולחנו של רבינו

במסגרת זו נביא דברים בנושאים שונים מאוצרו של רבינו שליט"א

ראשונים ואחרונים

נשאל רבינו מי קובע מי נקרא ראשונים ומי אחרונים. והשיב: אנחנו לא יודעים לקבוע. והוסיף, יש אחרונים שחולקים על ראשונים כגון הנודע ביהודה. אני זוכר פסק אחד של הנודע ביהודה בעניני מקואות בענין תלוש ולבסוף חיברו, וכן הגר"א חולק לענין דיני קידושין אם ביאה נישואין עושה. וגם השאגת אריה חולק על הראשונים. ונשאל רבינו האם החזו"א חולק על ראשונים, והשיב: להלכה ודאי שלא, רק כותב לולא דברי הראשונים. וכן האור שמח והגר"ח מבריסק חלקו אבל לא להלכה. ואם מצאו סניף מאיזה ראשון גם חלקו. כך נהגו בליטא. וכך גם עשה החפץ חיים. ובדרך כלל בבית מדרשו של הגר"א חלקו אבל לא באופן ישיר.

אמר רבינו: הר"ן היה אחרון מהראשונים, והוא היה רבו של הריב"ש, ולריב"ש כבר לא מתייחסים כראשון, דעל הר"ן לא חולקים ולעומת זאת על הריב"ש כן חולקים.

רבו המובהק של הרשב"א היה רבינו יונה, אפשר לראות את זה בספר בדק הבית, ובנוסף למד גם אצל הרמב"ן.

תוס' חכמי אנגליה הם היו חלק מבעלי התוס' שגרו באנגליה וכגון ר"י מאורליניש ור"י מיורוק. וכשנשאל רבינו, אם מתייחסים לזה כשאר בעלי התוס', השיב: אני לא יודע איך מתייחסים לדברים שיצאו מחדש.

רב האי גאון היה אחרון בתקופת הגאונים, והיה גדול מכולם, כך כתוב בראשונים.

שח רבינו: היו מגדולי ישראל שהיו גבירים, כמו הבית אפרים, והשואל ומשיב. ומסופר על הבית אפרים שבזמן שהיה עוסק בעניני מסחר פשט את החליפה שבו היה לומד ולובש בגד אחר. הבית אפרים היה מגדולי האחרונים, עד שהגרעק"א פוסק כמוותו כנגד הש"ך, הוא חי בתקופת הגרעק"א הקצוה"ח והנתה"מ, ומקומו ביניהם.

עוד שח רבינו: מסופר על בעל השואל ומשיב שהיה עשיר גדול, והרבנית שלו התעסקה בעניני המסחר, ופעם אחת אירע במסחר הפסד גדול, ונצטערה מאוד, והבחינה בו שאין הדבר נוגע אליו, וממשיך בלימודו כרגיל, והדבר הפריע לה, מדוע לא מצטער על כך, והסביר לה כך, הרי את יודעת שאני בעל כשרון גדול, ומה שאחרים לוקח להם לחשוב שעתיים לי זה לוקח שני דקות, אותו הדבר גם בענין הצער מה שאחרים לוקח להם להצטער יומיים לי זה לוקח פחות זמן.

פרשת שלח

השאיפות הן המאפשרות את הוצאת הכוחות אל הפועל

א

"שלח לך אנשים ויתורו את ארץ כנען אשר אני נותן לבני ישראל איש אחד איש אחד למטה אבותיו תשלחו כל נשיא בהם" (יג, א - ב). ומפרש"י **'שלח לך - לדעתך, אני איני מצוה לך, אם תרצה שלח, לפי שבאו ישראל ואמרו ושלחה אנשים לפנינו, ...ומשה נמלך בשכינה,** אמר אני אמרתי להם שהיא טובה, שנאמר אעלה אתכם מעני מצרים וגו', חייהם שאני נותן להם מקום לטעות בדברי המרגלים, למען לא יירשוהו (במ"ר טז, ז-ח), ע"כ.

ועיין ברמב"ן שמתקשה מאד במה שפ"י רש"י ע"פ המדרש משום שלדבריו יוצא כי משה עצמו ג"כ חטא, שהרי לפי דבריו כשמשה נמלך בשכינה האם לשלוח מרגלים או לא, השיבו הקב"ה שהארץ היא טובה מאד ומדוע עלתה בכלל בדעתו לשלוח מרגלים, ונמצע שלא היה מאמין לדברי הקב"ה, וכמו שאמר משה עצמו **"וייטב הדבר בעיני"**, ויעוי"ש במה שותירץ.

אולם המהר"ל בגור אריה ביאר שמתחילה היה משה סבור כי כל מטרתם של ישראל במה שביקשו לשלוח מרגלים היא כדי לראות מהיכן לכבוש הארץ, ולפיכך הוטב הדבר בעיניו שהרי אין לסמוך על הנס ורצה לראות כיצד אפשר לכבוש כמה שיותר בדרך הטבע, ועל דבר זה נמלך בקב"ה לפי שאין לעשות בלא עצה. אלא שהקב"ה ראה את מה שבתוך לבם הרע, שלא היה זה אלא רק תואנה, וכוונתם האמתית הייתה מפני שלא היו מאמינים שהארץ אכן טובה מאוד ויכבשוהו בנקל, ושמה חזקים אנשי הארץ ולא יוכלו לכבוש אותם, והיו יראים מהם, אלא שכמובן לא רצו לדבר מזה דבר ולכן תלו זאת בשליחת מרגלים למען שיתורו להם הדרך אשר יעלו בה, ואת הערים אשר יבואו ראשונה בהם כדי שיצליחו אף בדרך הטבע.

ומבאר המהר"ל שהסיבה לכך שאמר הקדוש ברוך הוא למשה **"שלח לך"** **'לדעתך - אני איני מצוה לך וכו'**, הוא מפני שהבא לטמא פותחין לו (שבת קד.), ומעתה הבין משה כוונתם הרעה, שהרי מאחר והקב"ה אמר לו **"שלח לך"** **'לדעתך'** סימן הוא לכך שבקשתם אינה כפי שפירשוהו, כי אם הייתה כוונתם לטובה היה הקב"ה נותן לו עצה שהרי הבא לטהר מסייעין בידו (שם), ואילו עכשיו הקב"ה לא רצה ליתן לו עצה, אלא אמר **"שלח"** **'לדעתך'** וא"כ בוודאי כוונתם הייתה לרעה.

ובכדי להצילם מעוון זה אמר להם משה שישלחו המרגלים לראות הארץ הטובה היא אם רעה וכן כל העניין הכתוב בפרשה שמשה דקדק איתם בעניין פרטי הריגול שלהם, והכל עשה משה רבינו ע"ה אולי יחזרו בהם ולא ישלחו המרגלים כשיראו שאני מצוה להם לשלוח ולראות, שאלמלא לא היתה רעה - לא היה אומר להם לראות על כל דבר ודבר, עכ"ל המהר"ל.

ב

ומקור דברי המהר"ל הוא מהגמרא במסכת שבת המובאת בדבריו **'דאמר ריש לקיש, מאי דכתיב אם ללצים הוא יליץ ולענוים יתן חן - בא ליטמא פותחין לו בא ליטהר מסייעין אותו'**, וכך מבאר שם בחידושי אגדות את עצם היסוד שהבא ליטהר מסייעין אותו, וז"ל, **'דע'** כאשר האדם הוא בא לטהר ולהיות טוב בפעל לגמרי מסייעין לו מן השמים שיהיה טוב בפעל לגמרי שכבר בא לטהר ולהיות בפעל, וה' יתברך הוא בפעל מסייע למי שרוצה להיות בפעל. אבל אם אינו בא לטהר והוא בכח, אין מסייעין לו מן השמים להיות נמצא צדיק בפעל, שהרי נברא האדם בכח בלבד, רק אם רוצה ומחשבתו להיות בפעל אז התחיל לצאת אל הפעל, ומסייעין לו שיהיה לגמרי בפועל... אבל אם בא לטמא מניחין לו ואין מוחין בידו כלל. ומה שאמר לשון פותחין, כי הוא דומה למי שהוא נוקש על הפתח ומבקש לכנוס שפותחין אליו.

ביאור דבריו, שאם האדם בא להיטהר מסייעים אותו בעצם שלבי ההיטהרות, אך לעומת זאת הבא ליטמא רק פותחין לו, דהיינו שלא מונעים ממנו את האפשרות לחטוא, ובשונה מהבא ליטהר שמסייעים לו ממש.

ואמנם זהו ודאי שעצם העניין של שילוח המרגלים כשלעצמו הוא אכן דבר חיובי והוא נכנס בגדרי ההשתדלות הראויה, וכמש"כ המהר"ל שלכתחילה לא סומכים על הנס והיו צריכים לדעת כיצד להילחם, אך מ"מ כאשר אמר הקב"ה למשה **'שלח לך - לדעתך'**, מייד הבין משה רבינו שיש כונה רעה בשליחת המרגלים, מאחר ואם זהו אכן מעשה טוב עם כוונה טובה, הקב"ה היה מסייע בעצה להצלחת המרגלים כי **'הבא ליטהר מסייעין בידו'**, ואם הקב"ה אמר לו **'שלח לך - לדעתך'**, הרי זה גדר של פתח בלבד, שהקב"ה רק נתן את האפשרות - הוא לא מנע ממנו לשלוח מרגלים ואם כן מוכרח שזה בא מכח **'הבא ליטמא פותחין לו'** והיינו שכונתם האמתית והעמוקה הייתה רעה. ומפני שכלל ישראל לא אמרו זאת בפירוש אף הקב"ה לא אמר וגילה זאת בפירוש.

אולם עדיין צריך להבין את הדברים האמורים מהי הכוונה במה שביאר המהר"ל שעמ"י היו בגדר באו **'לטמאות'**, וכי את איזה דבר שבקדושה רצו להפכה לטמא, והגם שכמבואר עד עתה שהיה כאן חסרון מסוים באמונה, אך עדיין כיצד יתכן לומר עליהם שהם באו למרות כל דרגתם **'לטמאות'**.

ונראה לבאר, שהנה בעת יציאת מצרים עם ישראל הגיעו לדרגה עצומה של רוחניות, תחילה בשעת קריעת ים סוף ששם ראתה שפחה על הים מה שלא ראה יחזקאל בן בוזי, ולאחר מכן בקבלת התורה שזכו ישראל ל - **"פנים בפנים דיבר ה' עמכם"** ועמדו באופן תמידי מול גילוי שכינה, וידוע שמכח זה הייתה להם אח"כ הנהגה ניסית קבועה, וכמו ששתו מים מהסלע ואכלו את המן והיו מוקפים בענני הכבוד, ולא היה להם שום הסתר ושום הנהגה טבעית.

וכמבואר כאן בפ' הנצי"ב שאם היו זוכים ישראל להיכנס אל הארץ מתוך דרגה מרוממת זו, הם אכן היו נכנסים בדרך נס ולא היתה להם שום בעיה להיכנס ללא מרגלים, ובלא שום מלחמות, וממש כמו יציאת מצרים שהיתה גם היא בלא מלחמה.

אך דא עקא שבשעה שהיו תחת הנהגה זו היא גם היתה מחייבת אותם לחיות בהתאם, ובצורה מרוממת וקדושה כראוי למי שנמצא בארמונו של מלך, וראו כי מעתה על כל מעשה לא ראוי שיהיו עושים יענשו בחומרה רבה לגודל הקדושה והשראת השכינה שהיתה בהם, ומפני זה רצו לעבור להנהגה טבעית ושהניסים לא יהיו גלויים כל כך, ובהנהגה זו אכן היה צריך לשלוח מרגלים, כי אחר שמאסו בהנהגה הניסית באמת היו צריכים להיכנס אל הארץ בדרך הטבע על ידי מלחמה, והגם שדור הכניסה לארץ ישראל מלכתחילה היה אמור לבוא בדרך זו, אך מ"מ הם שהיו מיוצאי מצרים וראו את כל הניסים הגלויים, נחשב להם לחטא במה שרצו לעבור להנהגה הטבעית, ובזה היו בגדר של 'בא לטמא' - שרצו לרדת מדרגת קדושתם העצומה. ולכן ה' פתח להם את הדרך ונתן להם לשלוח מרגלים, שבזה יעברו בעצמם להנהגה הטבעית, ועל ידי כך הגיעו לאותו החטא ונענשו.

ג

הנה הבאנו מדברי המהר"ל בחידושי אגדות שהאדם הבא לטהר ורוצה להיות טוב בפועל לגמרי, 'מסייעין לו מן השמים שיהיה טוב בפועל לגמרי... אבל אם אינו בא לטהר והוא בכח, אין מסייעין לו מן השמים להיות נמצא צדיק בפועל, שהרי נברא האדם בכח בלבד, רק אם רוצה ומחשבתו להיות בפועל אז התחיל לצאת אל הפועל ומסייעין לו שיהיה לגמרי בפועל'.

ונבוא להרחיב בדבריו ביתר ביאור, הנה האדם בשעת בריאתו אינו נמצא בשום דרגה כל שהיא, אך הרי הוא פוטנציאל עצום של כוחות רבים ועצומים, וכוחות אלו מהווים את הבסיס והשורש למה שהוא אמור לעשות במשך כל חייו, ותפקידו של האדם בכל ימי חייו הוא לקחת את כל אותם הכוחות הסמויים ולגלותם ולהוציאם אל הפועל ולהביאם לידי מעשה, ועל נקודה זו כותב המהר"ל שאם האדם אכן עמל לעשות זאת, הרי הוא זוכה לסייעתא דשמיא הגדולה ש'מסייעין לו' והוא מצליח בעמלו למעלה מדרך הטבע, ואכן יזכה שיבואו כל כוחותיו לכלל מעשה, אך האדם אשר אינו מנסה באמת למצות את כוחותיו אלא מחכה שאלו יקרו לבד, אינו זוכה לסייעתא דשמיא, כי רק מי שהוא **בא בפועל** להוציא את כוחותיו - שהוא עובד כבר מצד עצמו, רק הוא מקבל את זה הסייעתא.

נמצא אם כן שהחובה מצידינו היא לכל הפחות להיות בדרגת **'בא לטהר'**, דהיינו שאנו מצידינו נציב את עצמינו עם מטרה להוציא את כוחותינו אל הפועל ולעבוד עד כמה שביכולתנו להשיג, ולמטרה זו חייבים להזדקק למה שנקרא **'שאיפות'**, מאחר והמושג 'שאיפות' הוא אבן יסוד מרכזי בעניין זה של הבא לטהר, ונרחיב את הדברים.

ד

עצם המושג 'שאיפה' שמשמשים בה כמושג רוחני בעבודת השם מקבילה לגמרי למילה 'שאיפות' במובן הגשמי, - אדם שואף אויר והאוויר נכנס לריאותיו ומחייה אותו, וכמו"כ השאיפה הרוחנית זהו הרצון העמוק הקיים באדם לגדול ברוחניות, וממנו האדם שואף ומקבל חשק להתקדם ולגדול בבניינו הרוחני, ורצון זה דוחף אותו להתקדם במטרתו ולהרגיש שזוהי מטרת חייו.

אך כמו שבאוויר הגשמי האדם שואף מהאוויר המצוי בסביבתו, כך גם בשאיפה רוחנית האדם בדרך כלל נושם את האוויר שבקרבנו ולפי

אותה האווירה הוא יעבוד ויתקדם, ואכן מי ששואף רק להיות בחור טוב כמו כולם, אזי הוא ילמד רק מחמת האווירה החיצונית הקיימת סביבו שאותה ואלה הוא שואף, וכדוגמא, בתחילת הזמן כשכולם יושבים ולומדים - גם הוא ילמד, וכאשר בליל שבועות לומדים כל הלילה עם כל הברע"ן ומצב הלימוד סביבו חזק ביותר - גם הוא לימד עם כל הברע"ן, אך ברגע שעבר חג השבועות מתקרבים אל סוף הזמן ויש קצת 'רפיון' סביבו, ממילא גם הוא יתרפה, כי כשהאוויר שסביבו לא מחייב מייד יורד לו כל הדחף.

אך לעומת זאת מי שמפתח את שאיפותיו לדברים גדולים בהרבה, נמצא שיש לו מטרה ברורה שמעוניין להשיגה, ולכן הוא ימשיך ללמוד ולהתעלות גם כאשר כולם מתרפים, משום שיש לו דחף עצום **פנימי** שאינו תלוי בסביבה, והדחף הזה ממשיך לבעור ולקדם אותו גם כשמבחוץ אין שום אווירה, כי האוויר שמחיה ומגדל אותו נמצא אצלו בפנים, וממילא הוא ממשיך לשאוף וממשיך להתקדם בלי שום הפסקה.

אך באמת כדי שהשאיפה תהיה משהו פנימי אמיתי שדוחף את האדם להתקדם, היא חייבת להיות בתחום שאפשר להתחבר אליו ולהשתייך אליו, שהרי אם נשאף להיות כהתנאים והאמורים ואפילו כמו רבותינו הראשונים, ודאי שזה לא יביא אותנו לעבוד ביתר שאת אלא רק יביא אותנו לידי יאוש מוחלט, שהרי אין לנו כל קשר והשגה בדרגות הללו, ולכן השאיפה צריכה להיות לדמויות שאנו מרגישים שייכות אליהם והם נמצאים בתוך המושגים שלנו, וכאשר שואפים לדרגות שבהשגתנו אזי השאיפה מביאה לנו רצון ודחף להתקדם.

והעניין מתבאר על פי מש"כ ב'תנא דבי אליהו' 'חייב אדם לומר מתי יגיעו מעשי למעשי אבותי אברהם יצחק ויעקב', שלכאורה התמיהה היא עצומה, וכי שייך לחשוב שאי פעם נגיע לדרגות האבות הקדושים. ומבארים זאת על דרך החסידות, שמה שכתוב 'מתי **יגיעו**' הכוונה היא מלשון שתהיה לנו **נגיעה** והשתייכות כלשהיא למעשיהם של האבה"ק - וזו עניינה של השאיפה, לצפות ולעמול שתהיה לנו איזו נגיעה באותם דרגות, אך אם לא תהיה לנו כלל שום שייכות כל שהיא אין זו שאיפה שמקדמת.

(א.ה. נראה כי למרות שכשעוסקים במעשי האבות הקדושים וזהו ודאי שאין לנו בהם אף 'נגיעה', ואם כן קשה לומר שייגיעו מעשינו למעשיהם, מ"מ היות ועם ישראל הם מזרע אברהם יצחק ויעקב, ומשתייכים משורש נשמותיהם למעלות אבותיהם ממילא יש להם לצפות כי יצליחו להוציא מידות אלו מן הכח אל הפועל, **ויגיעו** מעשיהם למעשי אבותיהם).

וזהו הלימוד העצום ממעשה המרגלים, שבכל אחד מאיתנו ישנם כוחות רבים ועצומים שנמצאים בתוכו הרבה יותר ממה שנדמה לו, ובכוחות אלו ביכולתנו להגיע לדרגות עצומות בקדושה בלימוד ובעבודת ה', ועלינו לפתח שאיפות שידחפו אותנו להוציאם אל הפועל, ושאיפות אלו עלינו להוציאם מהמושגים הקטנים ולשאוף ל'גדלות' - אסור להישאר מצומצמים ולחשוב שמספיק שאנו לומדים כמה דקות יותר מחברנו לספסל ובכך להרגיש כי בזה קיימנו כבר את חובתנו בעולמנו, אלא צריך להגדיל את המושגים ולדעת שיש מעלות עצומות שבכוחנו להגיע אליהם, רק אם תהיה לנו את השאיפה שתניע אותנו.

ועל ידי שנפתח שאיפות לגדלות נוכל להוציא את כוחותינו לפועל, וכשנתחיל באמת לנצל את כוחותינו נזכה לסייעתא דשמיא גדולה השמורה למי שבא להיטהר.

מתוך דברי החיזוק שמסר רבינו שליט"א לבני הישיבה הקדושה השוהים בקפסולות

בספר מלכים א (א, ב) מסופר שכאשר קרבו ימי דוד המלך למות, ציוה לשלמה בנו לעשות עם שמעי בן גרא כחכמתו "וידעת את אשר תעשה לו והורדת את שיבתו בדם שאול". מבאר רש"י **'תן לבך למצוא לו עוון מות בשביל דבר אחר'**. ובהמשך כתוב שאחר פטירתו של דוד המלך, כאשר ישב שלמה על כסא מלכותו, ציווה לשמעיה שיבנה לו בית בירושלים וישב שם ולא יצא ממנו, **"והיה ביום צאתך וגו' ידוע תדע כי מות תמות דמך יהיה בראשך"**. ויש להבין מה חכמה היא זו, וכי חסרים אנשים שלא יצאו מירושלים שנים רבות. אלא נראה שהתחכם שלמה המלך בכך שידע כי בסופו של דבר יצא שמעי מירושלים ויתחייב מיתה.

וביאור הדברים על פי דברי המלבי"ם המפרש את המילה **'אסור'** דהיינו דבר הנוגד את רצונו של האדם. אדם הנכנס מרצונו למאסר - אין זה מאסר. **'מאסר'** פירושו כליאה במקום, נגד הרצון. ולכן ידע שלמה המלך שכאשר יאסור על שמעי לצאת הוא לא יוכל לעמוד בזה ויהיה מוכרח לעבור על הציווי ולצאת, כי להרגיש במאסר זהו דבר קשה מאוד.

נקל לשער כי בחורי הישיבה הנמצאים כעת בקפסולה, מרגישים במעין **'מאסר'** - כלואים ללא יכולת לצאת מהגבולות שהוגדרו להם, וזו הרגשה קשה. אם כן מה העצה לזה?

אמנם הרגשה זו של מאסר היא רק כאשר מרגישים שנמצאים כאן משום שמוכרחים בעקבות הכללים של משרד הבריאות המגבילים אותנו. ולכן העצה הראשונה היא להפנים בתוכנו את הידיעה שנכנסנו לכאן מרצוננו. חשוב מאוד שכל אחד יפנים בעצמו למה הוא נמצא כאן. הרי אף אחד לא כפה אותו. אלא סיבת חזרתו לישיבה, כי השהייה מחוץ לישיבה פחות טובה, הן מצד הלימוד והן מצד סיבות אחרות. ועל כן, למרות שהשהייה בתוך כותלי הישיבה היא בתנאים קשים, אבל כל בחור עשה את השיקול שעדיף לו לשבת בתוך הישיבה יחד עם חברותו, באווירה של לימוד וכו', מלהישאר בחוץ. הקושי קיים רק אם לא מפנימים היטב שהמצב של אלו הנמצאים בתוך הישיבה טוב בהרבה מאותם בחורים שהעדיפו להישאר בחוץ, ושהם בקושי הרבה יותר מאיתנו.

כמה שהאדם מפנים יותר שזהו הרצון שלו - יותר טוב לו! אם הוא מרגיש שזה נגד רצונו - זה קשה, ההרגשה כמו במאסר!!

אלא שבכל זאת הדבר קשה. עדיין התנאים מגבילים ומקשים על הלימוד והבחורים מרגישים צורך להתאווור. זה הזמן לחדד את נקודת ההבדל בין **'אווור'** ל**'התפרקות'**.

הנה אנו רואים בחוץ, בפרט בבתי הספר הממלכתיים, שעד עתה היו כולם בעוצר, אסרו עליהם בילויים בבתי קפה ומסעדות שזהו כל חיותם, וברגע שנפתחו מקומות הבילוי הם השתחררו לגמרי ללא גבולות וכללים, ובעקבות כך שוב התפרצה המגפה ומוכרחים לסגור בתי ספר אחד אחרי השני. זהו מושג של **'פריקת עול'**, שהאדם פורק מעליו את כל העול ומתמרד נגד כל הכללים וההגיון. ובעקבות זאת, למרות שעל פי התכנית היינו אמורים לחזור אחרי חג השבועות למתכונת הרגילה, בכל זאת כאשר שוב נמצאים אלפים בבידוד הכל חוזר אחורה, כי ההתפרקות גרמה לעשות נגד השכל.

המודד אם זהו אוורור או פריקת עול הוא ה**'ויחזור לתלמוד'**. כאשר אדם נח מעמלו, לאחר שקם הוא לומד יותר חזק. זהו אוורור. לעומת זאת אדם ש'**מתפרק'**, הרי הוא פרק מעליו עול תורה ולא יוכל אח"כ לחזור לתלמודו כראוי. אם המנוחה הביאה להתרוממות והתעלות הרי זה סימן שזה היה **'אווור'** לצורך.

אמנם החרדים ב"ה הקפידו לשמור על הכללים גם בעת שהוקלו ההגבלות, אבל לפי המצב הנוכחי **עדיין אנו מוכרחים להמשיך עם כל הכללים וההגבלות, למרות הקושי שבדבר**, ועל כך יש להוסיף כמה מילים.

בפרשת וישב (לז, א) נאמר **'וישב יעקב בארץ מגורי אביו בארץ כנען'**. ומביא רש"י מהמדרש **'ביקש יעקב לישב בשלוה קפץ עליו רוגזו של יוסף, צדיקים מבקשים לישב בשלוה'** וכו'. ויש לתמוה מה עוול מצאו ביעקב שביקש לישב בשלוה, ומהו רוגזו של יוסף. ונראה שישנם שני דרכים בעבודת ה'. **דרך א'**, שהאדם מתעלה מתוך קשיים ונסיונות, **ודרך ב'**, שהאדם מתעלה מתוך שלווה ומנוחת הנפש. דרך זו, כתב הרמב"ם שתהיה לעתיד לבוא, בימות המשיח, כאשר תבוא המנוחה מכל הנסיונות והשקט מן המלחמות ושאר הדברים.

כל חייו של יעקב אבינו היו רצופים קשיים ונסיונות, צרת עשו, צרת לבן וכו', וכשביקש בסוף חייו להתעלות בעבודת ה' מתוך שלווה, קפץ עליו רוגזו של יוסף. כלומר שנתכוון הקב"ה לומר לו **'אין זה חלקך'** - חלקך בעבודת ה' הוא להתעלות דווקא מתוך נסיונות וקשיים.

נמצא א"כ שלכל אחד יש את חלקו בעבודת ה', וישנם כל מיני מצבים וזמנים, יש זמנים שעבודת ה' שלו היא מתוך שלווה ומנוחה, ויש פעמים שהיא צריכה להיות מתוך קושי.

נראה כי בשעה זו נתייחדה עבודתנו להיות מתוך קושי ונסיון, מתוך מגבלות ותנאים קשים. אך צריך לזכור שככל שמתעלים ומתגברים יותר על הקושי הרי השכר גדול יותר, כמו שאמרנו חז"ל **'טוב אחד בצער ממאה שלא בצער'**. והביאור בזה, כי הנה במצוות לא תעשה ישנם דרגות שונות, לאו שיש בו מיתות ב"ד, לאו שיש בו כרת וכו', דהיינו שחומר הלאו נמדד לפי דרגות מסוימות. אך לגבי מצוות עשה כיצד ניתן לדעת איזו מצוה חמורה יותר ואיזו פחות, וא"כ מהו ה'טוב אחד בצער' שהרי לכאורה לא מקבלים יותר שכר על מצוה שנעשית מתוך צער וקושי.

אלא הביאו בזה, שערך ושכר המצוה נמדד במידה שהאדם מעריך ומייקר את המצוה. וכמו שיש מושג בפדיון הבן של **'לדידי שווה לי'**, כך כל מצוה ומצוה שאדם מעריך יותר, ערכה גדול יותר וממילא שכרה גדול יותר. ולכן כמה שאדם מעריך יותר את לימוד התורה ומוכן להתמסר בעבורה, שכרו גדול יותר. וכאשר האדם בוחר ללמוד מתוך קושי ונסיונות, הרי ששכרו הרבה מאוד. ואף כי הלימוד מתוך שלווה גם היא מעלה, ישנם פעמים שאפשר להתעלות מתוך נסיונות וקשיים.

הקב"ה יעזור שנוכל להתעלות ממצב זה ולזכות לכל המעלות שצריך לזכות.

רשימות תלמידים

משיעורי מרן הגאון רבי דוד פיינשטיין שליט"א

ראש ישיבת בית יהודא

פרשת שלח תש"פ

שלח לך אנשים וגו' [י"ג, ב']

והנה רש"י כאן פירש, וזה לשונו – 'שלח לך', לדעתך, אני איני מצוה לך, אם תרצה שלח, עכ"ל. והיינו שלא היתה זו מצוה לשלח את המרגלים, אלא רשות בעלמא. אולם בפירוש הרמב"ן כאן כתב שלפי פשט הכתוב נראה, שישראל שאלו השליחות, וייתב הדבר בעיני משה, ואחר כך בא הדיבור אל משה כשאר הדיברות, ואמר לו סתם 'שלח לך אנשים', והיה כל זה, כי ה' חפץ למען צדקו שתהיה השליחות במצותו, ע"ש. והיינו שמפרש שהיתה זו מצוה לשלח את המרגלים.

והנה בהמשך דברי הרמב"ן כתב, וזה לשונו – והנה האנשים האלה לא נקבו בשמות, כאשר היה בפקודים ובחילוק הארץ, כי מצות ה' לא תבא בה תקלה לעושיה, ושומר מצוה לא ידע דבר רע, רק הוא יתברך ציוה למשה 'איש אחד תשלח' וגו', ושיהיו נשיאים, ומשה מדעתו בירר את אלה ושלחם, והם גמלו לנפשם רעה, עכ"ל. והיינו דהוקשה להרמב"ן, דכיון דהשליחות היתה במצות ה', איך באה תקלה על ידי זה. ותירץ, דהואיל והאנשים לא נקבו בשמות על פי ה', אלא משה הוא שביררם מדעתו, אין נוהגת בזה המידה ד'שומר מצוה לא ידע דבר רע'.

והנה הרמב"ן הוצרך לתרץ כן לפי שיטתו שהשליחות היתה במצות ה', אבל לשיטת רש"י שלא היתה זו מצוה לשלח את המרגלים, אלא רשות בעלמא, קושיא מעיקרא ליתא [וכן הוא בחדושי המאירי סוטה דף ל"ג ע"ב].

אמנם באמת צ"ע בקושיית הרמב"ן בזה, דהא בגמ' סוטה דף ל"ה ע"א איתא, 'וילכו ויבואו', אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחאי, מקיש הליכה לביאה, מה ביאה בעצה רעה, אף הליכה בעצה רעה, ע"כ. והיינו, דאף דכשנבחרו כשרים היו, וכמבואר בפירוש רש"י להלן פסוק ג', מכל מקום בהליכתן כבר היו רשעים, והלכו בעצה רעה (וכן הוא במהרש"א בסוטה שם). ואם כן הרי לכאורה לאו 'שלוחי מצוה' נינהו, ומה שייך להקשות איך באה תקלה על ידי זה. וצריך לומר, דמכל מקום אילו היו מתמנים לשליחות על פי ה', הו' חשיבי שפיר 'שלוחי מצוה', מחמת עצם מינוי השליחות, ולא היה אפשר שתבא תקלה על ידם.

והתחזקתם ולקחתם מפרי הארץ וגו' [י"ג, כ']

עיי' בפירוש הרמב"ן כאן, וזה לשונו – וטעם 'והתחזקתם ולקחתם', שלא יפחדו בלקחתם מפרי הארץ פן יכירו בהם שהם מרגלים, עכ"ל. וכן הוא בפירוש הרשב"ם כאן, וזה לשונו – 'והתחזקתם', כאנשים גיבורים לקחת, ולא תגורו מפני איש, עכ"ל.

ויש לומר הביאור בזה, דמכיון שהלכו במצוות ה', וכשיטת הרמב"ן הנ"ל, על כן הזהירם משה שלא יפחדו לעשות שליחותם, וכעין מה שכתב הרמב"ם בפ"ז ממלכים ה"ו לענין הנכנס בקשרי המלחמה, שמכיון שעל ייחוד השם הוא עושה מלחמה, לא יירא ולא יפחד, ואם מבהיל את עצמו, הרי הוא עובר בלא תעשה, שנאמר 'אל ירך לבבכם אל תיראו ואל תחפזו ואל תערצו מפניהם' (דברים כ').

ולפי דרכינו אנו למידים, שכשם שנצטוו הדיינים שלא יגורו מפני איש בשעת הדין, וכשם שנצטוו כל ישראל שלא יבהילו עצמם בשעת המלחמה, כן מוטל על כל שלוחי מצוה לחזק לבם שלא ייראו ולא יפחדו מלמלא תפקידם ושליחותם.

ויהושע בן נון וכלב בן יפנה וגו' קרעו בגדיהם [י"ד, ו']

הנה בפשוטו נראה דקריעת בגדים זו היתה לצערא בעלמא, כמו שקרע ראובן את בגדיו כאשר ראה שלא היה יוסף בבור (בראשית ל"ז), וכמו שקרע יפתח את בגדיו כאשר ראה את בתו יוצאת לקראתו (שופטים י"א).

אמנם יתכן לומר, שהיה זה קיום דין של קריעה על ברכת השם, שהרי המרגלים אמרו 'כי חזק הוא ממנו', ופירש רש"י, כביכול כלפי מעלה אמרו. וכן הוא בגמ' סוטה דף ל"ה ע"א, אמר רב חנינא בר פפא, דבר גדול דיברו מרגלים באותה שעה, 'כי חזק הוא ממנו', כביכול אפילו בעל הבית אינו יכול להוציא כליו משם. וגם כל העדה אמרו – 'ולמה ה' מביא אותנו אל הארץ הזאת לנפול בחרב' וגו', והיינו שחש ושלום אין יכולת ביד ה' לקיים הבטחתו (וכמבואר בדברי רש"י

להלן על הפסוק 'עד אנה ינאצוני העם הזה'), וזה הוי 'ברכת השם', וכמו שלמדו בגמ' מועד קטן דף כ"ו ע"א עיקר דין הקריעה על ברכת השם ממה שקרעו אליקים ושבנא ויואח את בגדיהם על דברי רבשקה שאין בכח ה' להציל את ירושלם מיד מלך אשור (מלכים ב' י"ח).

אמנם העירו, דאם כן תיקשי למה לא קרעו גם משה ואהרן את בגדיהם, אלא רק נפלו על פניהם, ובאמת בגמ' תענית דף י"ד ע"ב אמר רבי אלעזר, לא הכל בקריעה, ולא הכל בנפילה, משה ואהרן בנפילה, יהושע וכלב בקריעה וכו', ופירש רש"י שם, וזה לשונו – לא הכל נענין בנפילה, ולא הכל נענין בקריעה, דיהושע וכלב, שלא היו חשובין כמשה ואהרן, לא זכו ליענות אלא בקריעה, עכ"ל. ומבואר דקריעת בגדים זו היתה לתפילה, וכמו שנאמר אצל יאשיהו – 'יען רך לבבך ותכנע מפני ה' וגו' ותקרע את בגדיך ותבכה לפני' וגו' (מלכים ב' כ"ב), וכן נאמר אצל עזרא 'ובקרעי בגדי ומעילי ואכרעה על ברכי ואפרשה כפי אל ה' אלקי' (עזרא ט').

אך בה' אל תמרודו, ואתם אל תיראו את עם הארץ, כי לחמנו הם, סר צילם מעליהם, וה' אתנו אל תיראום [י"ד, ט']

ופירש רש"י, וזה לשונו – 'אל תמרודו', ושוב 'ואתם אל תיראו', עכ"ל. ויש לומר הביאור בזה, על פי מה שביארנו במקום אחר, דמה שאמרו 'והשם איתנו אל תיראום', היינו שמכיון שה' איתנו, אין לנו מה לירא מהם, וכדתנן בסוטה דף מ"ב ע"א שמשוח המלחמה מדבר אל העם – אל ירך לבבכם מפני צהלת סוסים וציחצוח חרבות, אל תיראו מפני הגפת תריסין ושפעת הקלגסין, אל תחפזו מקול קרבות, אל תערצו מפני קול צווחות, 'כי ה' אלקיכם ההולך עמכם', הם באין בנצחונם של בשר ודם, ואתם באים בנצחונם של מקום וכו', ע"ש. כלומר, מכיון שאתם באים בנצחונם של מקום, שוב אין מקום כלל למורא ומורד לב מפני בשר ודם. וכן מצינו אצל דוד שאמר לו גלית – 'הכלב אנכי כי אתה בא אלי במקלות' וגו', 'לכה אלי ואתנה את בשרך לעוף השמים ולבהמת השדה'. והשיב לו דוד על זה – 'אתה בא אלי בחרב ובחנית ובכידון, ואנכי בא אליך בשם ה' צבאות' (שמואל א' י"ז), והיינו שגלית בא בדבריו לבז לכוחו של דוד, והשיב לו דוד שכוחו גדול משלו, שהרי מכיון ש'אנכי בא אליך בשם ה' צבאות', הרי אין ערך לחרב והחנית והכידון שאתה בא אלי בהם, וחשבון פשוט הוא שלא תוכל לנצחני במלחמתך עמי, כי כח המלחמה שיש עמדי רב ועצום משלך. וכן הוא בילקוט על הפסוק 'השם לי לא אירא מה יעשה לי אדם' (תהלים קי"ח) – משל למה הדבר דומה, למלך שהיה לו עבד, והיה מחבבו מכל עבדיו, והיו שאר עבדיו מתקנאין בו, אמר – 'מרי רחים לי, מה איניש יכיל לי', ע"כ. והיינו דמפרש הכתוב 'השם לי לא אירא מה יעשה לי אדם', כלומר, מכיון ש'השם לי', ממילא אין לי לירא מאדם, כי מה בכחו של אדם לעשות לי כאשר ה' עמדי.

וזהו שפירש רש"י כאן, דמה שאמרו כלב ויהושע למרגלים 'אל תמרודו', אין זו אוהרה בעלמא שלא ימרדו בה', אלא דהוא המשך לדבריהם הקודמים 'אם חפץ בנו ה' והביא אותנו אל הארץ הזאת', כלומר, הכל תלוי בחפץ ה' בנו, שהרי אם יחפץ בנו ה', ויהיה הוא אתנו, שוב אין מה לירא מהם, כי מה בכחם לעשות לנו כאשר ה' עמנו, אלא רק מזה צריכים אתם להזהר שלא לקלקל את חפץ ה' בנו, וזהו שאמרו, 'אך בה' אל תמרודו', ושוב 'ואתם אל תיראו'. (ובספר 'חפץ חיים' על התורה כתב, שיהושע וכלב אמרו 'כי לחמנו הם', וכלום מפחדים מכח גדול שמניחים על השולחן).

וזהו גם מה שאמרו 'סר צילם מעליהם, והשם איתנו אל תיראום', כלומר, אילו היה איוב חי, והיה מגין עליהם בזכותו, הרי היו גם הם באים בנצחונם של מקום, ולא היה לנו יתרון עליהם, אולם מכיון שאיוב מת, וסר צלם מעליהם, הרי אינם באים אלא בנצחונם של בשר ודם, ואם כן אין לכם מה לירא מהם, שהרי ה' איתנו, והרי אנו באים בנצחונם של מקום.

ואמנם מאחר שלא קיבלו העדה את דברי כלב ויהושע אלו, והמשיכו למרוד בה', באמת הפסידו מעלה זו שיהיה ה' איתם, וגם כאשר עשו תשובה ואמרו 'הננו

ועלינו אל המקום אשר אמר ה' כי חטאנו' (להלן פסוק מ'), אמר להם משה – 'אל תעלו, כי אין ה' בקרבכם, ולא תנגפו לפני אויביכם, כי העמלקי והכנעני שם לפניכם, ונפלתם בחרב, כי על כן שבתם מאחרי ה', ולא יהיה ה' עמכם', כלומר, מכיון שמרדתם בה' ושבתם מאחוריו, הרי מעתה אין ה' עמכם, ושוב יש לכם לירא פן תנגפו לפני אויביכם ונפלתם בחרב (ועוררוני קצת בפרט זה).

ואולם חי אני, וימלא כבוד ה' את כל הארץ [י"ד, כ"א]

עיין בפירוש רש"י, וזה לשונו – וכבודי ימלא את כל הארץ, שלא יתחלל שמי במגפה הזאת לאמר 'מבלתי יכולת השם להביאם', שלא אמיתם פתאום כאיש אחד, אלא באיחור מ' שנה, מעט מעט, עכ"ל.

והנה בפרשת העגל כתיב 'וביום פקדי ופקדתי עליהם חטאתם' (שמות ל"ד), ופירש רש"י שם, וזה לשונו – עתה שמעתי אליך מלכלותם יחד, ותמיד תמיד, כשאפקוד עליהם עונותיהם, ופקדתי עליהם מעט מן העוון הזה עם שאר העונות, עכ"ל.

והמבואר מדברי רש"י, דבין בחטא העגל ובין בחטא המרגלים, הנהגת ה' אחת, שנמנע מלכלותם יחד כאיש אחד, אלא מאריך אפו ופוקד עליהם עונם מעט מעט.

אולם בפירוש הרמב"ן לעיל פסוק י"ז כתב, שידע משה כי הדין מתוח עליהם, ולא ימחול לעולם, לכן לא ביקש רק אריכות אפים, שלא ימיתם כאיש אחד, ולא ישחטם כצאן במדבר שימותו במגפה, ובעבור שלא ביקש עתה אלא אריכות אפים, אמר לו 'סלחתי כדברך' לעם בכללן, שלא יכם בדבר ויורישם, ויעשה אותו לגוי גדול ועצום ממנו, והם זרעם יאבדו מן הארץ, אבל יסלח להם שיירשו בניהם את הארץ, ושלא ימותו הם במגפה, וגזר שיתמו פגריהם במדבר, וימותו שם כל אחד בבוא יומו. ולכן כשהזכיר משה במשנה תורה שהתפלל עליהם במעשה העגל, לא הזכיר שהתפלל עליהם במעשה המרגלים, כי הוא לא התפלל אז למחול להם, אלא שישא להם ויאריך אפו ויפקוד עון אבות על בנים, ולא היתה תפילתו שלימה עליהם, ועל כן לא הזכירה להם, כי היו יכולין לטעון עליו, עכ"ד.

והמבואר מדברי הרמב"ן, שיש חילוק בין הנהגת ה' בחטא העגל, לבין הנהגתו בחטא המרגלים, דבחטא המרגלים רק היקל קצת מעונשם, שלא ימותו הם במגפה, אלא כל אחד בבוא יומו, ושלא יאבד זרעם מן הארץ, מה שאין כן בחטא העגל ניחם ה' על הרעה אשר דיבר לעשות לעמו, ולא נענשו על עוון זה במדבר, אלא רק יפקוד אותו עליהם במשך הדורות הבאים.

והעירני הרב ישראל ויזל שליט"א לדברי רש"י להלן פסוק ל"ג שכתב, שמשעשו את העגל עלתה במחשבה הגוירה שיתמו פגריהם במדבר, אלא שהמתין להם ה' עד שתתמלא סאתם, וזהו שנאמר בפרשת העגל 'וביום פקדי ופקדתי עליהם חטאתם', דביום פקדו חטא המרגלים, יפקוד עליהם גם חטא העגל, ואף כאן נאמר תשאו את 'עונותיכם', והיינו שתי עונות, של עגל ושל מרגלים, ע"ש. ונתעוררנו מזה, דאם כי מה שפירש רש"י שם קרא ד'וביום פקדי' הוא בשינוי ממה שפירש בפרשת כי תשא, מכל מקום דברי רש"י הינם יסוד נאמן לכל דברינו, דעונש אחד היה בין בחטא העגל ובין בחטא המרגלים, שהרי פירש שם שפקידת חטא העגל היתה ביחד עם פקידת חטא המרגלים, הרי דחד עונש הוא לשני החטאים, אבל לפירוש הרמב"ן דשני עונשים חלוקים הם, לא יתכן לפרש ד'ביום פקדי' היינו ביום פקדו חטא המרגלים, ולדידה על כרחך צריך לומר ד'ביום פקדי' היינו במשך הדורות הבאים, וכמו שהביא בפרשת כי תשא את דברי הגמ' בסנהדרין דף ק"ב ע"א שאין לך פורענות שאין בה אוקיא מעוון העגל.

ועיין ביבמות דף ע"ב ע"א, שכל אותן ארבעים שנה שהיו ישראל במדבר לא נשבה להם רוח צפונית, משום דנזופים הוו. ופירש רש"י שם, דנזופים היו ממעשה העגל. אולם בתוס' שם הקשו על פירוש רש"י, שהרי מחל להם הקדוש ברוך הוא על מעשה העגל, ואמר להם 'סלחתי', שאחר כך נעשה משכן והשרה שכנינו ביניהם. ולכן פירשו, דנזופים היו ממעשה המרגלים, ע"ש.

ונראה דרש"י שם אזיל לשיטתו כאן, דבאמת לא מחל להם ה' על מעשה העגל, אלא המתין להם עד שתתמלא סאתם, ואף שבינתיים נעשה המשכן והשרה שכנינו ביניהם, מכל מקום אכתי נזופים הוו ממעשה העגל, אולם התוס' שם אזלי בשיטת הרמב"ן כאן, שבחטא העגל ניחם ה' על הרעה לגמרי, ולא נענשו על עוון זה במדבר, ואם כן לא שייך לומר דנזופים הוו ממעשה העגל, ועל כרחך דהא דאמרינן התם דנזופים הוו, היינו ממעשה המרגלים, שלא מחל להם ה' על חטא זה, אלא רק היקל קצת מעונשם עליו.

וידבר משה את הדברים האלה אל כל בני ישראל ויתאבלו העם מאד [י"ז, ל"ט]

וכן כתוב בפרשת העגל 'וישמע העם את הדבר הרע הזה ויתאבלו' (שמות ל"ג). והנה בפירוש רש"י בתענית דף י"א ע"ב (ד"ה אין) כתב, שבכל תענית ציבור היו נוהגין בו כעין אבילות. והביא אאמו"ר הגאון זצ"ל על זה, את דברי רבנו יונה ב'שערי תשובה' שער שלישי (סימן פ"ב), שאף כי הוזהרו שלא להשחית את הגוף במסירתו לסכנות, או בסיגוף הגוף לבלעו חינם בתענית מתוך צערו וכעסו, או להתאבל על מתו, אבל המתאונן והמתאבל על עונותיו, עליו נאמר 'דרכיו ראיתי וארפאהו ונאנחוהו ואשלם נחומים לו ולאביליו' (ישעיה נ"ז), עכ"ל. ומבואר מזה דאיכא קיום של 'אבילות' על העונות. וכן הוא מבואר בדברי רבנו יונה לעיל בשער הראשון (סימן י"ח), שהעושה עבירות בפרהסיא מחלל את השם, וחייב להתאונן ולהתאבל עליהם לפני בני אדם לקדש את השם, וזהו שכתוב 'כי אחרי שובי נחמתי ואחרי הוודעי ספקתי על ירך' (ירמיה ל"א), ענין 'נחמתי' החרטה והצער, כי עיקר התשובה במריירות הלב כאשר ביארנו, 'ואחרי הוודעי ספקתי על ירך', אחרי שנודעתי לבני אדם, והתפרסמו עוונותי, התאבלתי במעשים הנראים לבני אדם וכו', עכ"ל. הרי מבואר שמדרכי התשובה הוא לנהוג ניהוג של 'אבילות' לפני בני אדם, ולכן היו נוהגים בתעניותיהם על הצרות שאירעו להם כעין 'אבילות', בתורת תשובה על מעשיהם שגרמו להם אותן הצרות.

ולפי זה יש לפרש מאי דכתיב הכא ובפרשת העגל שנתאבלו העם, דהאבילות בזה היתה בתורת תשובה על עוונם. והעירוני שמצינו כן בנחמיה ח' שהעם היו מתאבלים ובוכים כאשר ראו שלא קיימו את התורה כראוי. [והוסיפו, שמשלשון הרמב"ם בפ"ג מאכל הי"ב – 'כל מי שאינו מתאבל כמו שציוו חכמים, הרי זה אכזרי', אלא יפחד וידאג ויפשפש במעשיו ויחזור בתשובה', משמע דגם דין האבילות על מת הוא מלתא דתשובה].

והיה לכם לציצית, וראיתם אותו וזכרתם את כל מצוות ה' ועשיתם איתם, ולא תתירו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם אשר אתם זונים אחריהם [ט"ו, ל"ט]

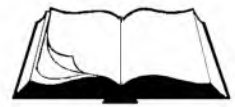
יש לומר הביאור בזה, דהנה כתיב 'כי יצר לב האדם רע מנעוריו' (בראשית ח'), וכתיב 'יצר פרא אדם וְנָלַד' (איוב י"א), והיינו שבעצם ברייתו של האדם הונח בטבעו לחמוד בחטא ולהתאווה לו, וכמו שאמרו בחגיגה דף י"א ע"ב 'גזל ועריות נפשו מחמדתן ומתאוה להם', והרי הוא נמשך אחרי לבבו ואחרי עיניו, וכמו שפירש רש"י כאן, שהלב והעינים הם מרגלים לגוף ומסרסרים לו את העבירות, העין רואה והלב חומד והגוף עושה העבירות, אלא שהתורה נתנה מצוות ציצית כעצה להנצל מזה, וזהו שאמר הכתוב כאן – וראיתם אותו וגו', ולא תתורו וגו', כלומר, לולי מצוות ציצית הרי אתם נמשכים ממילא להיות תרים וזונים אחרי לבבכם ואחרי עיניכם, כי כן הוא טבעכם מעצם ברייתכם, וזהו מצבכם התמידי ש'אתם זונים אחריהם', ורק עצה זו ד'וראתם אותו' היא זו שתועיל לכם שלא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם אשר אתם זונים אחריהם.

וזה על דרך מה שביאר המשגיח דמיר, רבי ירוחם זצ"ל, מה שאמרו בגמ' קדושין דף ל' ע"ב, 'ישמתי' – סם תם, נמשלה תורה כסם חיים. משל לאדם שהכה את בנו מכה גדולה, והניח לו רטיה על מכתו, ואמר לו – 'בני, כל זמן שהרטיה זו על מכתך, אכול מה שהנאתך, ושתה מה שהנאתך, ורחוץ בין בחמין בין בצונן, ואין אתה מתיירא, ואם אתה מעבירה, הרי היא מעלה נומי'. כך הקדוש ברוך הוא אמר להם לישראל – 'בני, בראתי יצר הרע, ובראתי לו תורה תבלין'. והיינו, דהיצר הרע שניתן באדם הרי הוא כמכה גדולה המצויה בגופו, שאם יניחה כמות שהיא, הרי היא ממילא מעלה נומי, ובדרכי הטבע אין לו מנוס מללכת אחר עצת יצרו הרע, שהרי חליו טבוע בו בעצם ברייתו, אלא שהקדוש ברוך הוא ברא לרפואת מכה זו תבלין מיוחד, והיא התורה, ורק על ידה יוכל האדם להרפא ממנה.

ועיין בטור או"ח סימן כ"ד שכתב, שעיקר מצות ציצית הוא בשביל זכירת המצוות, ולכן נכון להיות כל אדם זהיר וזריז שיהיה לו בגד קטן מצויץ שילבש אותו כל היום, כי בכל שעה ובכל רגע צריך הוא לזכירת המצוות, ע"ש. וזה כמו שנתבאר, שהחמדה והתאוה לחטא טבועים בנפשו של האדם מעצם ברייתו, והרי הוא במצב תמידי של 'אתם זונים אחריהם', ולכן זקוק הוא בכל רגע ובכל שעה לשמירת הציצית שתזכירו את מצוות ה' ותמנעוהו מלחטוא.

מִי יֵרֵם הָיִים

"אין לו להקדוש ברוך הוא בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד" (ברכות ח')

גליון 397 שאלות המצוות בימי מגיפת הקורונה (ו) ושאלות המצוות סיון תש"פ ההלכות נערכו ע"י הרב יהודה אריה הלוי דינר שליט"א – רב ביהכ"נ צא"ל "דברי שיר" ב"ב

נתנו עוגת גבינה למשטרה ביו"ט

שאלה: באנגליה עשו מניין בחצר בחג השבועות בגלל המצב, והגיעה המשטרה באמצע התפילה לבטל את המניין. אחד המתפללים נתן לשוטט הגוי עוגת גבינה והוא שמח בה מאוד (מעולם לא טעם עוגת גבינה כזו!), והמשיך בדרכו, והמניין המשיך להתפלל. אח"כ העירו לו שיש איסור לתת אוכל לגוי ביו"ט שמא ירבה בשבילו, האם מותר היה לו לתת את העוגה לגוי?
(הנידון היה ביום הראשון של שבועות שהיה ביום שישי, אבל ביו"ט שני של שבועות שהיה בשבת קודש אין איסור כלל להזמין גוי משום דלא שייך שירבה בשבילו).

תשובה: כתוב בשו"ע (ס' תקי"ב סעיף א') שאסור לבשל לגוי ביו"ט ומה"ט אסור גם להזמין, שמא ירבה בשבילו, אבל אם בא מעצמו לביתו מותר לתת לו אוכל, ע"י שם. ומוסיף המשנ"ב בשם הט"ז (ס"ק י') שמותר לתת אוכל לגוי בלי הזמנה, רק לא יפציר בו שיאכל אצלו, ע"י שם, אבל סתם לתת לו אין בזה שום איסור.
ולפי' בנד"ד בוודאי טוב עשה שנתן לשוטט את העוגה, ויהי רצון שלא יחזור ויפריע להם לעולם.

קנה רמקול מכספי מעשר ונתבטל המניין

שאלה: בגלל המצב עשו מניין בחצר, ואחד קנה רמקול מכספי מעשר כדי שכללם ישמעו, ועכשיו חזרו להתפלל בבתי הכנסת ואין להם צורך ברמקול, מה לעשות בו?
תשובה: יחפש מוסד תורני שצריכים רמקול (או למגיד שיעור או לנוסעים לטיול) ויתן להם את הרמקול, כדי שיהיה בו שימוש לצורך מצוה.

מסכה פוטרת מסעיף בשו"ע

חידה: איזה סעיף בשו"ע מדיני תפילה לא מתקיים אם לובש מסכה בשעת התפילה?
תשובה:

א. מי שיש לו מום בפניו אסור לו לעלות לדוכן משום שזה יגרום שיתכבדו עליו ויסיחו דעתו מן הברכות (שו"ע ס' קכ"ח סעיף ל', ומשנ"ב ס"ק ק"ח), אולם אם לובש מסכה המסתירה את פניו, מותר.
ולמעשה, מכיון שהכהנים ממילא מכסים פניהם עם הטלית, ומותר גם למי שאין לו מסכה (שו"ע שם סעיף ל"א).
ב. מי שמפקח באמצע תפילת שמו"ע צריך להניח ידו על פיו שלא תראה פתיחתו (שו"ע צ"ו סעיף א'), אבל אם יש לו מסכה אין לו צורך להניח ידו על פיו שהרי בין כך לא רואים.

לפטר מגיד שיעור שלא רוצה ללמד

שאלה: יש הוראות ממשרד הבריאות כיצד להתנהג בכתה בשעת הלימודים, היות והתלמידים לא נשמרים עפ"י הוראות אלו, מגיד השיעור לא מוכן לבוא וללמד אותם, האם אפשר לפטרו בגלל זה?
תשובה: אין שום זכות לפטרו, וטוב עושה מגיד השיעור שלא הולך ללמד שם, ומקפיד מאוד על מש"כ בתורה הקדושה "ונשמרתם מאד לנפשותיכם".

שאלות המצוות

מצות "וקדשתו" בכהן בעל מום

שאלה: כהן בעל מום (מחוסר חצי אצבע), האם יש בזה מצות "וקדשתו" ולהעלותו ראשון או שיקבל עליה בתוך שאר העליות?
תשובה: כתב ה"חינוך" (מצי' רס"ט) שגם בעל מום יש בו מצות "וקדשתו", ויש דרשה מיוחדת "והיו קודש" לרבות בעל מום, וע"י "מנחת חינוך" (ס"ק ג') שהעיר למה הרמב"ם השמיט דין זה, ובהגה"ת (שם) מביא שהרמב"ם (ב"ספר המצוות" ל"ב) כתב שבעל מום יש דין "וקדשתו", וכ"כ בהגה"ת רע"א (או"ח רפ"ב) שהעיר על דברי המג"א שכתב אין דין "וקדשתו" היות שהוא לא עושה עבודה במקדש, ע"י שם. והעיר עליו הגה"ת רע"א שלגבי בעל מום יש "וקדשתו" הגם שלא עושה עבודה במקדש (שעה"צ שם ס"ק ט"ו). ולפי' בנד"ד בוודאי יש ליתן לכהן עליה ראשונה היות שיש דין "וקדשתו", ע"י שם.

לע"נ

מורן רבינו שמריהו יוסף נסים קרליץ זצוקללה

נלב"ע כ"ג בתשרי תש"פ

לע"נ

נשמה טהורה הנערה רחל ע"ה

בת יבדלחט"א הרב יהודה אריה הלוי דינר

נלב"ע כ"ה מרחשון תש"פ

לע"נ

ברכת "שהחינו" וברכת "שחלק מחכמתו", מה קודם

שאלה: בגלל המצב שלא ראו את גדולי הדור מזה כמה חודשים, רוצים לברך מתוך שמחה ברכת "שחלק מחכמתו ליראיו", וכן ברכת "שהחינו", איזו ברכה קודמת?

תשובה: מסתבר שבברכת "שהחינו" קודמת (הגר"ח קניבסקי שליט"א), והטעם משום שזו ברכה שמברכים בהרבה מצבים, ותדיר קודם (ע"י גמרא סוכה נ"ו). שבברכת "שהחינו" נחשב תדיר לגבי ברכת "לישב בסוכה", וע"י ספר "מעשה חמד" להג"ר אליהו כהן שליט"א סי' כ"ב).

מעריב ביחיד או תשלומין בציבור

שאלה: בגלל המצב אין בחצר מניין לתפילת מעריב, האם עדיף להתפלל מעריב ביחידות, או לחכות עד מחר ולהתפלל תשלומין בשעה שהציבור מתפללים ויהיה לו מניין?

תשובה: פשוט שחייב להתפלל מעריב אפילו שהוא ביחידות, מכיון שזה חיובו עכשיו, ולא יחכה למחר להתפלל תשלומין, שזה רק בדיעבד למי שלא התפלל.

אמירת "מגן אבות" בשבת בירושלים

שאלה: האם המתפללים בחצרות (בגלל המצב), צריכים לומר ברכת "מעין שבע", ומה הדין בירושלים?

תשובה: המתפללים בחצרות לא אומרים ברכת "מעין שבע" אע"פ שנמשך כבר כמה שבעות, היות שאנו מחכים בכליון עינים לחזור כל רגע לבית הכנסת, ולא רוצים להמשיך להתפלל בחצר, ולכן זה לא נחשב מקום קבוע (הגר"ח קניבסקי שליט"א), אולם מנהג ירושלים, לומר "מגן אבות" גם במקום שאינו קבוע (הגר"מ טיקווינסקי ספר "ארץ ישראל", ו"לוח א"י" שבת שובה, וע"י "בן איש חי" שנה ב' פ' וירא אות י', שמנהג זה הוא עפ"י הסוד), ויש סוברים שמנהג זה הוא דוקא בתוך חומות ירושלים, שבגלל הקדושה שבה נחשב כבית כנסת (הגר"ש אויערבך זצ"ל), ויש נוהגים כן בכל העיר ירושלים.

קריאת מגילת רות ביום ראשון בחו"ל

שאלה: בחו"ל קוראים את מגילת רות ביום שני של יו"ט שבועות (משנ"ב ס' ת"צ ס"ק י"ז). השנה שחל בשבת, אסור לטלטל את המגילה ברש"י, והיות שעושים מניין בחצר לא יהיה להם קלף ביום השני, האם יכולים לקרוא את המגילה מהקלף ביום הראשון של החג?

תשובה: יסוד קריאת המגילה קשור ליום טוב בכללו, אלא שתיקנו לכתחילה לקרוא ביום שני (כדי להראות את כוח חז"ל שתיקנו יום שני, ספר "חידושי הרי"ם"), ולכן באופן שלא שייך לקרוא מקלף ביום השני בוודאי יקראו ביום הראשון, כמו שנוהגים בארץ ישראל (הגר"ח קניבסקי שליט"א).

אמירת "אב הרחמים" ביו"ט בלי הזכרת נשמות

שאלה: בכל יו"ט, ר"ח שחל בשבת, וכן כשיש ברית או חתן אין אומרים אב הרחמים (רמ"א ס' רפ"ה סעיף ז'). אולם ביו"ט שאומרים בו "יזכור" (אחרון של פסח, שבועות, יוה"כ, שמיני עצרת) אומרים "אב הרחמים" (משנ"ב ס' תרס"ח ס"ק ט"ו).

מה הדין במניין של צעירים שאף אחד לא אומר שם "יזכור" כלל, או מי שמתפלל תפילות יו"ט ביחידות בגלל המצב, ואינו אומר "יזכור", האם צריכים לומר "אב הרחמים"?

תשובה: מסתבר שיאמר "אב הרחמים" (הגר"ח קניבסקי שליט"א), והטעם כיון שזה יום שכולם אומרים בו "יזכור", כבר תיקנו לכולם להתפלל גם על נשמות אלו.

ברכת "הטוב והמטיב" על ירושה

◀ **שאלה:** מת קרוב ויורש נכסים, אם יש כמה אחים מברך "הטוב והמטיב" (שו"ע סי' רכ"ג ב'):

א. האם גם כשהוא אונן יברך או שיחכה עד לאחר ההלוויה?
ב. בזמנינו עד שלא מסדרים 'צו ירושה' בבית משפט לא יכול לקבל את הירושה, מתי יברך "הטוב והמטיב"?

תשובה:

א. יש סוברים שיש לחכות עד לאחר ההלוויה, כיון שלפני כן פטור מכל המצוות והברכות (ספר "גשר החיים" ח"א פרק י"ח דין ב'). ויש סוברים שכשם שמברך "ברוך דין האמת" כשהוא אונן, שהוא צידוק הדין, באותו זמן יש להזכיר את הטוב, ובכל זאת רוב ההמון של יראי ד' לא נהגו לברך על הירושה (הגר"ש איועריב זצ"ל, ספר "הליכות שלמה" פרק כ"ג הלכה ל"ג).

ב. לא צריך לחכות עד האישור מבית המשפט ויכול לברך מיד, כי מן התורה הרי"ז שלו (הגר"ח קניבסקי שליט"א).

ברכת "המפיל" במקום ברכה מעין ג'

◀ **שאלה:** רצה לברך בלילה ברכה מעין ג' ובטעות בירך ברכת "המפיל", האם עדיין יכול לברך ברכה מעין ג'?

תשובה: לכתחילה אין להפסיק לאחר ברכת "המפיל" (משנ"ב סי' רל"ט סי"ד), ואם חושש שלא ירדם עדיף שלא יברך ברכת "המפיל" ("ביאור הלכה" שם ד"ה סמוך), משום דיש פוסקים שסוברים שזה כמו ברכת הנהנין שאסור להפסיק אחריה (עי' ספר "סדר היום" ה"ל ק"ש שכתב שמי שלא נרדם בסוף, הרי"ז ברכה לבטלה), וכמו כן מי שנצרך ללקביו אחרי ברכת "המפיל" יש סוברים שלא יברך "אשר יצר" ("דינים והנהגות חזון איש" פרק ח' אות ח').

אולם הרבה פוסקים סוברים שזה רק גדר של ברכת השבח על מנהג העולם, ואפילו אם בסוף לא נרדם אין זו ברכה לבטלה ("חיי אדם" כלל ל"ה סעיף ד', "אילה רבה" סי"ג ג', "סידור יעב"ץ" ה"ל ק"ש, "ביאור הגר"א" סו"ס תל"ט, ועי' "מהר"ץ חיות" ברכות י"א).

ולכן אם בשעת הדחק נזכר של התפלל מעריב או ספר ספירת העומר, או שכח ברכת "אשר יצר" או ברכה מעין ג', יפסיק ויאמר אע"פ שכבר בירך ברכת "המפיל" (עי' שו"ת "ציץ אליעזר" ח"ו סי' ר"ע, שו"ת "רבינו אפרים" ח"ו תשי"ב קכ"ג, "הליכות שלמה" פ"י אות ט"ו בשם הגר"ש איועריב זצ"ל וכן יש לדייק מדברי המשנ"ב שם, שלא כתב אסור אלא רק "יזהר שלא יפסיק", ועי' ספר "פסקי תשובות" סי' רל"ט אות ג').

קידש בכוס חד פעמית

◀ **שאלה:** האם אפשר לעשות קידוש בשבת בכוס חד פעמית, והאם עדיף להשתמש בשתי כוסות ביחד?

תשובה: לכתחילה בודאי יש להשתמש בגביע או בכלי אמיתי, שזה כבוד הקידוש, ובכל זאת במקום שאין לו (כגון בבית הכנסת בשבת בבוקר ואין להם גביע), יכול לקדש על כוס חד פעמית, והא דמבואר בשו"ת "אגרות משה" (או"ח תשי"ט), שאין לקדש על כוס חד פעמית, כוונתו לכוסות של נייר שהיו פעם שלאחר מספר פעמים הכוס היתה נמסה, משא"כ בזה (ויש בחורי ישיבה שמשתמשים באותה כוס חד פעמית כל החורף), (ועי' קובץ "מבית לוי" ח"ג עמ' ע' במכתב מבעל "שבט הלוי" זצ"ל, שו"ת "ציץ אליעזר" ח"י י"ב סי' כ"ג).

אבל אם הכוס קצת רכה, ועלולה להתקפל קצת כשמחזיקים בה, יש עדיפות שיהיו לו שתי כוסות כדי שתהיה יותר יציבה.

ציאה בין קידוש לשתייה

◀ **שאלה:** בליל שבת מוצאי שבעות עשה קידוש של שבת והסתפק אם צריך גם לומר הבדלה (כמו משבת ליו"ט), ומיד כשסיים "ברוך אתה... מקדש השבת" לפני ששתה מהכוס של הקידוש הלך לשכן הגר ממולו באותה הקומה, ושאלו אם צריך להבדיל בליל שבת, ואמר לו שאין צורך בכך, האם ההליכה לשכן נחשבת להפסק בין קידוש לשתייה או בין הקידוש לסעודה?

תשובה:

א. מצד שינוי מקום לברכת הנהנין (עי' שו"ע סי' קע"ח) מכיון שזה עדיין תחת גג אחד, ולא יצא אל מותחת כיפת הרקיע, לא נחשב שינוי מקום, ולא צריך לחזור ולברך ברכת "הגפן" (הגר"נ קרליץ זצ"ל).

ב. מצד קידוש במקום סעודה, היות שזה לצרכי הסעודה, אין זה נחשב להפסק ואין צריך לקדש שנית היות שחזר ואכל במקום שקידש (עי' משנ"ב סי' רע"ג סי"ק י"ב, ובספר "חוט שני" ח"ד פרק פ"ט סי"ק ט').

להשתמש בבגדים העומדים לכביסה

◀ **שאלה:** האם מותר לקחת בגד מסל הכביסה (העומד לכבוס לאחר שבת) כדי לנגב איזה מקום, או כיון שהחליט שבגד זה עומד לכביסה הוי כמקצה מחמת גופו, ואסור לטלטלו?

תשובה: כיון שבעצם זה ראוי לשימוש כל שהוא, כגון לנקות לכלוך,

לא נעשה מוקצה כלל, הגם שדעתו לכבוס לפני השימוש (בעל "שבט הלוי" זצ"ל, ועי' ספר "נחלת ישראל" סוף פרק ט"ז).

הכנת מי נטילה ליום ראשון בבוקר

◀ **שאלה:** ילדים שהולכים לישון בשבת לפני צאת הכוכבים (מצוי בחו"ל ששם צאת הכוכבים מאוחר מאוד ושומעים הבדלה ביום ראשון בבוקר), ומכינים מי נטילה לצורך יום ראשון בבוקר, האם יש בזה איסור משום הכנה משבת לחול?

תשובה: לכתחילה אין לעשות כן, שהרי עושה טרחא כל שהיא משבת לחול (הגר"ח קניבסקי שליט"א), וכעין זה מצאנו שאסור להעמיד נרות שעווה ביו"ט לצורך הלילה, שיש בזה איסור טרחא בעלמא משום איסור הכנה (משנ"ב סי' תקי"ד סי"ק ל"ה).

טיגן שניצל במחבת חלבית

◀ **שאלה:** בטעות טיגן שניצל בשרי בשמן עמוק בתוך מחבת חלבית 'בן יומי', האם אפשר לתת את השניצל לגוי?

תשובה: המבשל בשר בקר בסיר חלבי 'בן יומי' עבר על איסור דאורייתא של בישול בשר וחלב, ואסור בהנאה ("פתחי תשובה" יו"ד סי' פ"ז סי"ק ב' בשם "שער אפרים", "ביאור הלכה" סי' ש"ז סעיף כ"א בשם הפמ"ג), ולכן, אם זה היה בשר בקר אסור ליתנו לגוי לאכול, אבל אם השניצל היה מבשר עוף, מותר בהנאה ואפשר ליתנו לגוי (שו"ע יו"ד סי' פ"ז סעיף ג').

אם המחבת אינה 'בן יומי' אפילו אם השניצל היה מבשר בקר בדיעבד מותר אפילו לאכול כיון שאיסור הטיגון הוא רק מדרבנן, וכמובן שצריך להגדיל את המחבת.

טבילת תבניות חד פעמיות

◀ **שאלה:** האם אפשר להשתמש בתבניות חד פעמית חדשה ולאפות בה בתנור או שצריך להטבילה במקוה?

תשובה: יש שני סוגי תבניות חד פעמיות, יש המיוצרות בארץ ישראל והיות שנעשו ע"י ישראל אין צריכות טבילה כלל. ויש המיוצרות מחו"ל, שנעשו ע"י גוי, אם משתמשים בתבנית כזו רק פעם אחת ואח"כ זורקים אותה, אין צורך לטבילה משום שאין בה חשיבות של כלל, אבל אם משתמשים בה כמה פעמים, יש לטבילה בלי ברכה כבר לפני שמשתמשים בה בפעם הראשונה (הגר"ש אלישיב זצ"ל), ובכל אופן אינן צריכות הגעלה כלל לפני השימוש בהן (בעל "שבט הלוי" זצ"ל).

תנינת כסף למלווה בתור צדקה

◀ **שאלה:** בשעה שהחזיר הלווה את כספו אמר למלווה שמוסיף לו עוד סכום כסף מכיון שהמלווה הוא בן תורה ופרנסתו בדוחק ולא משום ההלוואה, האם מותר לעשות זאת?

תשובה: כל מתנה שהלווה נותן בשעת פירעון מיחזי כרביית, ואסור לעשות כן אפילו אם לפעמים הוא נותן לו צדקה בלא"ה. וכל זה אם הכסף הוא של המלווה, אולם אם הכסף שייך לגמ"ח, והמלווה הוא רק מנהל גמ"ח ההלוואות, הוא לא נחשב למלווה, ומותר לתת לו כסף כמתנה בשעת הפירעון.

אופטיקאי ששבר זכוכית המשקפיים

◀ **שאלה:** מסר משקפיים לאופטיקאי כדי לחדש את הגשר, ובמקום לתקנו נשברה הזכוכית וטען שהדביקו את הזכוכית לגשר באופן לא רגיל ע"י דבק חזק, ולא היה שייך לפרקו בלי לשבור את הזכוכית, מי צריך לשלם על הזכוכית החדשה?

תשובה: אם זה נשבר משום פשיעת בעל החנות בודאי שהוא צריך לשלם, אבל היות שהוא טוען שהוא היה אנוס, אם בעל המשקפיים מאמין לו, הוא פטור, אבל אם יש לו ספק יכול לתבוע ממנו לעשות שבועה, ובמקום זה כדאי שיתפשרו ביניהם.

נתן לאחר סיגריות של חבר כדי שיזרוק אותן

◀ **שאלה:** ראובן נתן לשמעון קופסת סיגריות של לוי (בלי רשותו של לוי), ואמר לו שיזרוק אותן לפח, וכן עשה שמעון (שסבר שהן של ראובן), האם חייבים לשלם ללוי על הסיגריות?

תשובה:

א. אף ששמעון הוא זה שזרק אותן לפח, מכיון שלפי דעתו קיבלן מהבעלים, הרי מותר לו לזרוקן (ויש חזקה שכל מה שתחת ידו הוא שלו), לכן שמעון פטור (ספר "מחנה אפרים" ה"ל נזקי ממון סי' ז).

ב. ראובן שמסר את הסיגריות, וכוונתו היתה ששמעון יזרוק, אפילו שהוא רק גרמא על פעולת שמעון, בכל זאת כיון שהגביה ע"מ לזרוק למקום שיאבד, אולי יש לו דין של מעשה גניבה והתחייב לשלם.

ג. ואם ראובן היה בטוח ששמעון לא יזרוק, וכוונתו היתה רק לשם צחוק בעלמא אין כאן מעשה גניבה, יש לדון אם הוא חייב, שנמצא שהוא רק גרמא בעלמא, וכיון שאין כוונתו להזיק פטור אפילו בידי שמים (ולא שייך לחייבו מדין שליחות, עי' ספר "מחנה אפרים" שם).

גיליון 123, פרשת שלח תש"פ

שואלין ודורשי

פנינים משיחותיו ותשובותיו של מורינו הגאון הגדול רבי בן ציון הכהן קוק שליט"א
ראש בית הוראה הכללי ירושלים, רב דק"ק אבי עזרי מרכז פתח תקוה

יסוד התביעה בחטא המרגלים

שוא אותנו מתמיד ירא שמים הוא לא פחות ממחלל שבת בפרהסיא, שהרי בעיניו ראה אותו צועד בליל שבת קודש על המדרכה ומכונית שעברה לידו עצרה לצידו, ועם נסיעתה נעלם הבחור.

נגיש המיועד להיות חמוץ לראש הישיבה, ונפשו בשאלתו: האם להמשיך את השידוך עם אותו בחור הנחמד בחילול שבת.

נענה ראש הישיבה ואמר לו, אני ממליץ לך להוריד את השידוך מעל הפרק. כיון שאם אתה מסתכל על החתן הנעלה הזה במבט של ספק מחלל שבת, לא יהיה לו טוב בביתך, שהרי אילו היית רואה את החפץ חיים הצועד על אותה מדרכה ונעלם עם בוא הרכב, לא היה עולה צל של ספק בלבך שזמא חילל שבת, היית חושב שאולי עלה בסערת אליהו השמימא או סתם נכנס בפתח הבניין הסמוך לתוך אחד הבתים, אך לא היית מעז להעלות מחשבה כזו, ממילא מה שראית כך את הבחור מגלה שהמבט שלך שלילי. עם מבט כזה לא יוכל להיבנות בית מאושר לא אצלו ולא אצל כלתו.

כל מה שאדם רואה מקבל פרשנות מתוך מחשבתו, וראייה של אותו מקרה יכולה להתפרש לצדדים שונים בתכלית מכות התפיסות והנחות היסוד של הרואה שעל פיהם הוא מפרש את שראו עיניו.

מקריאת פרשת המרגלים עלינו להתחזק בשינוי המבט

ודאי לא עשה זאת כדי להרוג אתכם בידי הענקים בארץ אוכלת יושביה. מדוע בשעה "שהוא היה אוהב אתכם, אבל אתם שונאים אותו" ואומרים "בשנאת ה' אותנו הוציאנו מארץ מצרים לתת אותנו ביד האמורי להשמידנו" (דברים א, כז ורש"י שם).

המרגלים נתבעו על התפיסה המעוותת שבכלל ייתכן כי הקב"ה כביכול בשנאתו מוליכם לפתרון הסופי בו ימותו כולם, ומתוך מחשבה כזו נבעה ההסתכלות על הלוויית הרבות כארץ אוכלת יושביה ולא כמאורע שהקב"ה סידר בכדי שלא ייתנו התושבים ליבם למרגלים שבאו לארצם. זאת ועוד, הרי מה שבדרך כלל מיוצר במידה רחבה רק משביח את המוצר ומייקר, כאן גרם שהפירות הגדולים הובאו מתוך מטרה להראות שפירותיה משונים. כך כל הפרשנות שלהם נבעה מהשושור המעוות שראה רע בכל המהלך לארץ המובטחת. ואם היו מאמינים בלב שלם שהקב"ה רוצה בטובתם והוא מוליכם לארץ חמדה מקום מבטחים, בוודאי היו מצליחים לראות באותם הדברים את הטוב המעצים בעיני כל ישראל את ערך הארץ המיוחלת.

ה'שווער' חשד בחתן בחילול שבת

משל למה הדבר דומה, לכן ישיבה שעמד לסגור שידוך במזל טוב. בשבת קודם לכן עלה חשד בלבו של חותן

וַיִּסְפְּרוּ לוֹ וַיֹּאמְרוּ בָּאנוּ אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר שְׁלַחְתָּנוּ

(במדבר יג, כו)

שואב המים הישיש הסתובב בין שבילי הכפר בגב כפוף מכבד הדליים. על פניו ניכרה מריחות. מפיו נשמעה טרונה אודות מצבו העגום, שהרי הליכתו כבדה וצעדיו האיטיים מהיכים שעות עבודה נוספות, ומחמת צליעתו חלק מהדליים נשפכים והוא לא מצליח להעבירם בשלמות לבתי הקונים, ואף כיון שחלק מילדי הכפר כבר בגרו לא כל המשפחות נצרכות לשירותיו, ואחר כל זאת בקושי רב הוא מצליח לפרנס את עצמו.

ניחמו הרב בדברים של טעם ופנה לדרכו. לאחר שבוע שוב פגש בו הרב. הפעם, צהלתו על פניו. מספר הוא לעוברים ושבים על חיו המאושרים בזה שלמרות שקשתה עליו ההליכה קמעא מחמת גילו, אך עדיין הולך הוא בכוחות עצמו ולא נצרך לכסא גלגלים, ובשעה שבני גילו נעזרים בעובד סיעודי הוא עושה את כל עבודות הבית לבדו, ואף יוצא מדי יום לבית הכנסת השכם לתפילה ולקביעת עתים, ואינו מכלה את זמנו לריק. ובעיקר שמחתו שלאחר כל המאמץ בשאיבת דלי המים הוא מצליח לפרנס את עצמו ולא נצרך לחסדי בני אדם.

אכן דבר לא השתנה במציאותו, ובכל זאת עצב ומריחות היו מנת חלקו בשבוע הראשון בשונה מהשמחה אשר מילאה את לבו לאחר מכן. כיון שלמרות שקשיי ההליכה והפרנסה בדוחק לא נעלמו, הוא שינה את ההתבוננות על אותם הדברים. בתחילה הסתכלותו השלילית גרמה אצלו לככות את מור גורלו, ואילו מבטו החיובי גרם לו לראות בהערכה ובשמחה את אותו המצב בדיוק.

לפי זה ניתן להבין מהי התביעה הגדולה על המרגלים שבסך הכל סיפרו את שראו עיניהם, שהרי הם נשלחו בשם כלל ישראל, ובשובם לא שיקרו אלא אמרו את שראו – את ההלוויית הרבות, "ארץ אוכלת יושביה", ואת הענקים המתגוררים בה בערים גדולות ובעורות וכאסמכתא לדבריהם אף הראו מפרי הארץ.

תמה הרמב"ן, כלום ציפה משה רבינו שהמרגלים לא יאמרו את האמת, ואם כן מה תביעה יש כנגדם, והלא מילאו שליחותם נאמנה בעדות שמסרו ממה שראו בארץ המובטחת.

אלא עומק התביעה עליהם – המבט השלילי, שהביא את כל העם לככות בכיה של חנים בלילה ההוא ולדורי דורות. מדוע אתם בוכים מרורים ומעוררים את כולם לבכי על הגורל המר המצפה לכם בארץ אשר פניכם מועדות אליה? כיצד עלה על דעתכם שהקב"ה מביא אתכם למקום לא טוב, והלא סברא פשוטה היא שאותו אב רחום שהוציאכם מבית עבדים בנסים עצומים,

הלכה למעשה

משולחן ראש בית ההוראה • במשנת מרן רבינו הגר"ש אלישיב זצוק"ל

וביאר שהפרשות הנצרכות לזה הן:

א] קריאת שמע כמבואר בשולחן ערוך (רלה, א) שאם קראה קודם צאת הכוכבים יש לחזור ולקוראה אחר כך, וביאר במשנה ברורה שהוא מעיקר הדין ולא כתומרא.

ב] זאת ועוד תפילת ערבית אינה בזמן, ומה שנפסק בשולחן ערוך (רלה, א) "דעביד כמר עביד ודעביד כמר עביד" ביאר שם שהוא כשיעשה לעולם כאחד מהם, ולא ביום אחד יתפלל מנחה וביום אחר ערבית אחר פלג, וכל שכן באותו יום.

ג] וכן הקידוש נעשה קודם זמנו כמבואר בטור (דובא במג"א רסו, א) בשם הר"ץ גיאות "כיון שנהגו כל ישראל כרבנן שאין מתפללין ערבית אלא משחשכה, אין לקדש אלא בכניסת היום".

ד] אף הסעודה נעשית קודם זמנה, כמבואר במשנה ברורה (רסו, ה) שלכתחילה יש לאכול את שלוש הסעודות ביום השבת עצמו.

תפילת ליל שבת בפלג המנחה – בא"י

שאלה בימי הקיץ כאשר זמן השקיעה מתאחר ולמשפחה ברוכת ילדים קשה להתחיל סעודת ליל שבת בשעה כה מאוחרת, האם ניתן להקדים להתפלל ערבית מפלג המנחה כפי שנפסק בשו"ע (רלה, א).

תשובה יש להשתדל מאוד להימנע מזה ולא לשנות ממנהג האשכנזים בארץ הקודש שלא התפללו ערבית בפלג המנחה. וכפי ששמעתי ממרן הגר"ש אלישיב שאין נוהגים כן בארץ ישראל ברוב המקומות, מפני כמה חששות ולא שסתם לא נהגו. ואף גילה דעתו במכתב "פה בארץ הקודש המנהג המקובל בין רוב האשכנזים שלא להתפלל ערבית בערב שבת מוקדם. וכן אני מורה וזא לשואלים אותי כי יש לעשות כל טעדיק לא להתפלל לפני הזמן, וזה בגלל כמה עיקולי ופשוטי שיש בזה".

שו"ת הלכה למעשה

הנ"ל - בחו"ל

האם הדין הנ"ל שונה בחו"ל.

שאלה

תשובה

אכן, כל האמור בארץ הקודש, אך בחוץ לארץ נהוג מקדמות דנא גם בקרב בני אשכנז להתפלל מפלג המנחה (ד"ה א ב'ה"ה) מפני שצאת הכוכבים מאוחר מאד הקילו בזה, משא"כ כאן שאינו כל כך מאוחר. אמנם גם שם אף שאין בזה שינוי מנהג יש מקום להדר בזה וכפי שנהג הגר"א (כמובא בבאור הלכה רלה).

ובארצות הברית שצאת הכוכבים כבארץ ישראל הורה ונהג מרן הגר"מ פיינשטיין שמהראוי לא להתפלל אף בליל שבת מבעוד יום (עדות תלמידיו הגאון רבי שמחה בונים כהן רב קהל עטרת ישעיה לקווד).

עדיף לקדש מבעוד יום קודם התפילה

שאלה

המתארת בחו"ל אצל משפחה האוכלת קודם השקיעה, האם יתפלל בפלג המנחה ויסעד עמהם או יאכל מבעוד יום אחר פלג המנחה, ולאחר צאת הכוכבים יתפלל ערבית.

תשובה

עדיף לאכול מבעוד יום מלהתפלל מבעוד יום (רבינו זצוק"ל). ולכן עדיף שיקדש ויאכל קודם את סעודת השבת, ויתפלל ערבית בזמנו כמובא במעשה רב (ס"ה) שעדיף להתפלל ערבית בזמנה אפילו ביחידות. ובאגרות משה (א"ח ב' ס"ה) הורה שאף אם אין הנהגת הגר"א להקפיד בכל יום ולהתפלל אחר השקיעה ראוייה לכל אחד, מכל מקום הרגיל להתפלל מנחה לאחר פלג המנחה בוודאי ראוי להחמיר בזה אף שבאותו היום התפלל מנחה קודם פלג "בוודאי ראוי להחמיר בזה אף שיתפלל ביחידות".

אמנם כיון שכל הציבור כבר התפללו, עלול מאד שישכח להתפלל לאחר הסעודה, או לספור ספירת העומר, ולכן לא יחמיר כן אלא כשהעמיד שומר שבאודאי ייכיר להתפלל לאחר הסעודה. ואם מתחיל הסעודה בתוך חצי שעה לצאת הכוכבים חייב מן הדין להעמיד שומר שיזכיר להתפלל ערבית בסיום הסעודה.

ולמרות שעדיין לא קיבל עליו שבת בתפילה יכול לקדש, כמבואר במשנה ברורה (רע"א י"א) "ואם רוצה לקבל שבת מבעוד יום ולקדש ולאכול, ולהתפלל ערבית אחר כך בלילה רשאי".

והמקדש מבעוד יום ראוי לכתחילה לאכול כזית פת אחר צאת הכוכבים, כמבואר במשנה ברורה (רס"ה) "יש מחמירים שיאכל כזית פת בלילה, ולזה בעיני שבת ממש... ולכתחילה נכון לחוש לדבריהם".

נגרר אחר הרוב שקיבלו שבת

שאלה

במקום שרוב הציבור מקבלים שבת במניינים מבעוד יום, האם היחיד נגרר אחריהם.

תשובה

לא נגרר. היחיד נגרר (רס"ג י"ב) רק כאשר שקבלתם מבעוד יום היא לכבוד השבת והפצים בתוספת שבת להידור כבוד משום שהיא קבלה לדבר מצוה, אך לא כשכוונתם לצורך עצמם שלא יתאחרו באכילתם.

ובאגרות משה (א"ח ב' ס"ה) כתב "אם אינו לכוונת קדושת השבת אלא משום שאין רוצים לשנות זמן האכילה מהרגלם בימי החול כמו שהוא בהרבה בתי כנסיות במדינה זו, כמובא מזה שרק בימות הקץ שהימים ארוכים עושים כן ולא בימות החורף שהימים קצרים, אין זה כלל בדיני מנהג ולא אוסר הבעל את האשה ומוותרת במלאכת עצמה בפשיטות... ומסופקני בקבלה כזו שאינה לכוונת מצוה שאפשר שהמיעוט לא ימשך אחר הרבים, ואף באין שם אלא בית הכנסת אחד, אלו שלא היו שם ולא קבלו שבת אולי אין נמשכים אחריהם".

ובשבט הלוי (ב' ה"ה) הוסיף שלדבריו אף כשכוונתו "בשביל התינוקות שלא יישנו" אין זו קבלת מצווה ועיי"ש שחולק.

עשר יום בשלשה ימים. ואיך יתכן לומר עליו שהוא 'שונא' אתכם בגלל שעבדתם ע"י במצרים, הרי ברור שהקב"ה סלח להם ולא ימנע טוב מהם מחמת החטא, ומדוע פתאום 'זוכרו' שהקב"ה שונא אותם כביכול מחמת חטא זה ויהווה מכשול וימנע מהם את קבלת הטוב בארץ המיוחלת.

היצר הרע מטעה את האדם ופעמים רבות אף באיצטלא דרבנן של יראת שמים וכדו' עד כדי שאינו מבחין שהרגשות הצדקות נובעות מהיצר הרע ומתוך ריחוק מהקב"ה, כדברי רש"י "בשנאת ה' אותנו - והוא היה אוהב אתכם, אבל אתם שונאים אותו", מה שיצר מנע-שווא של יראת שמים היא השנאה שלכם אליו והריחוק ממנו ולא להיפך.

דרכו של היצר להעלות על לב האדם את חטאיו, ולא בכדי שישוב עליהם בתשובה כדור המלך שהתפאר ואמר (תהלים ס"א ה') "וחטאתי נגדי תמיד", אלא על מנת להשפיל את האדם ולזרוע בקרבו תחושה שאין בו ערך, ואמנם הוא "מלא רחמים" אך אנו "מלאי עוון" (מתוך וידוי ליום כיפור) ובוודאי שלא ייטיב עמנו עוד.

אכן הדרך להתגבר על תחושת הריחוק שזורע היצר בלב האדם היא על ידי שיתבונן כמה אוהב אותו הקב"ה ולמרות כל מעשיו מרעף עליו טובות לאין שיעור. ולמרות שהיצר משתדל להעלות על לב את העוונות ולהשכיח את הטובות שומה עלינו להגדיל את חסדו עמנו, ולהבחין עד כמה גדולה אהבתו, וכפי שאף בן שחטא לאביו, אין האב שונא אותו, כך אבינו הרחום ממשך לאהוב את כל אחד מבניו למרות כל מה שעשה "וישראל אף על פי שחטא ישראל הוא", וברוב חמלה ממשך להשפיע מידו המלאה הפתוחה הקדושה והרחבה בכל עת.

ההתבוננות בחסדי ה' תגרום לראות בטובות, שהרי אדם השקוע בצרה אינו מבחין כלל בטובה הנעשית עמו באותו זמן במקביל לחול או הקושי הפוקד אותו (כמבואר לעיל). זאת ועוד יבחין כי כל הטובות באות בהשגחה פרטית ממנו יתברך, אשר כל חפצו ורצונו הוא רק להיטיב עמו.

ואחר שתתעצם בקרבו תחושת ההודאה, יזכה לקרבת אלוקים, הן מצד מה שישמח על שזכה שבאור העולם מחבבו כל כך ומקרביו אליו בעבותות של אהבה וחסד, והן מצד זה שירגיש כי עליו להמיר טובה כלפי מי שכה היטיב עמו ודאג למלא כל מחסורו, וזכירת הטוב יתחזק בעבודת ה' ובקרבה אליו יתברך.

והפרספקטיבה על כל מאורעות החיים. ובדרך זו אף ההסתכלות על התקופה כגון הקושי בחבישת המסכות ועוד הגבלות מסוימות מני הנגיף, מי שרואה זאת כהגבלות שבאו להקשות את ההתנהלות הסדירה ומרבה להתלונן, כל יומו מלא צער ומרמור. אך מי שמבין את המצב שהביא עלינו הקב"ה בתקופה זו ומודה על ההגבלות שנועדו בתוך ההשתדלות בדרך הטבע לשמור עליו ועל היקרים אליו, כל פעם שחובש מסכה הוא מודה לקב"ה על המצוה הגדולה שזיכה אותו, ושמחה והלל שגורים על לשונו שהוא חי במקום בריא ובטוח יותר.

הסתכלות כזו לא מעוותת את המציאות, אלא מוצאת את הנחמה בתוך הקושי, ואת הרפואה הצומחת מתוך המכה. ולמרות שהיא לא מכה את גודל הכאב והצער אך היא מעצימה את הטוב הטמון בדבר, ואיזהו עשיר - השמח בחלקו. עליו לדעת קודם להכיר את הצד השמח, וממילא יוכל לקנות את חלקו בו.

יראת שמים מזויפת

כשהוכיח משה רבינו את עם ישראל על עוונותיהם לאחר חטא העגל נאמר (דברים י"א) "וישמע ה' את קול דבריכם ויקצוף וישבע לאמר אם יראה איש באנשים האלה הדור הרע הזה את הארץ הטובה אשר נשבעתי לאבותיהם". בלשון הפסוק נראה שמה שקצף ה' עליהם היה מחמת שאמרו (שם כ"ז) "בשנאת ה' אותנו הוציאנו מארץ מצרים לתת אותנו ביד האמורי להשמידנו".

מה נורא להגיד על הקב"ה "בשנאת ה' אותנו", ועוד בסך הכל חמושה-עשר חודשים לאחר יציאתם ממצרים, לאחר ניסים וחסדים עצומים שאתם בעצמכם הייתם עדים להם, והיא זו שגרמה שנשבע ה' ואמר שאיש מדור המדבר לא יראה את הארץ מלבד יהושע וכלב. אכן אמירה זו מעוררת חלחלה, אך הספורנו (שם) מוסיף שהרגשה זו נבעה מתוך יראת שמים, ולא מתוך זלזול בכוחו של הקב"ה, שהיו בטוחים בכוחו הגדול, אך חששו שלאחר שחטאו בעבודה זרה כמצרים כבר לא יעשה נסים עצומים לחוטאים השפלים, ואם יסיר השגחתו מהם הרי בדרך הטבע אין להם שום דרך להצליח לכבוש ארץ מבוצרת של בני ענקים.

התביעה על עצם המחשבה שהקב"ה יסיר השגחתו מהם, והרי כבר חטאו בעגל, ואף קודם לכן לאחר שעבדו עבודה זרה במצרים, זכו בניסים גדולים ועצומים, הוציאים ממצרים, קרע את הים, נתן מן ובאר, הולכים דרך אחד-

מוקד ההלכה שע"י בית ההוראה
0722-133-466

ניתן לשלוח שאלות וכן לקבל העלון מדי שבוע בדוא"ל:
Beithorah@gmail.com

תינוק הבורח - חסרון בכריתת ברית

נעמוד על המשמעות המיוחדת של ימים אלו שלאחר מתן תורה. מהי עבודת היום, וכיצד אפשר להפסיד את כל היקר וגדולה שקבלנו במתן תורה.

הגר"ב סולוביצ'יק שליט"א מביא בשם אביו הגאון ר' משה זצ"ל דהנה הרמב"ן בפי' משפטים (כד, א) חולק על רש"י וס"ל שפרשת ואל משה אמר ששם נאמר הנעשה ונשמע, הכל הי' לאחר מתן תורה.

ובחי' מרן רי"ז הלוי עה"ת ביאר שהנה שני דברים נפרדים, בפי' יתרו מבואר מעמד הר סיני וקבלת תורה, ובפי' משפטים היא פרשת כניסה לברית וכמבוי' שם בפסוקים כמה פעמים ובפי' יא "הנה דם הברית אשר כרת ד' עמכם על כל הדברים האלה".

ולכאוי' הי' צ"ל חלק ממעמד הר סיני ולמה נעשה בנפרד. אלא שתכליתו ומטרתו של 'ברית' היא דבר האמור להתקיים לעד [ונכלי' התרגום קיימא], וגם כאשר השפעת רוממות המעמד פגה ובאים כל מיני קושיים ושינוי מצבים באה הברית ומקיימתו לעד. ולכן אין לקבוע את הברית כשנמצאים ברוממות מעמד הר סיני, אלא ביום רגיל וכשגם קצת הרושם הנפלא והוא להעמידו בכל עת ובכל שעה.

והנה מצינו פרשת ויהי בנסוע הארון (י, לה) מוקפת ב-י' הפוכים ופרש"י שאין זה מקומו ונכתב כאן כדי להפריד בין פורענות לפורענות, והיינו הפורענות הראשונה ויסעו מהר ד' - כתינוק הבורח מבית הספר, ופורענות שניה ויהי העם כמתאוננים רע [עי' שפי"ח], אמנם מיד אח"י נאמרה גם פורענות שלישית "והאספסוף אשר בקרבו התאוות תאוה" הכתובה מיד לאחריו, והרמב"ן כ' בסוף דבריו והפסיק שלא יהיו ג' פורעניות סמוכות זו לזו ונמצאו מוחזקים בפורענות. ומרן זיע"א באיה"ש הקשה דלמה לא עשו גם הפסק בין פורענות שני' לשלישית [ולרמב"ן א"ש].

ועי' כ' שהסיבה שהביאה לכל הפורעניות הבאות נעוצות בחטא הראשון של - ויסעו - כתינוק הבורח, ועיי"ש שפי' באורך דבר זה.

והנה מלבד עצם הפורענות של תינוק הבורח שעוד יבואר להלן באורך, הרי בעצם הי' פה עוד כמין הפרת הברית שהרי מבואר בכלי יקר שהרגישו קושי בקבלת עול תורה, אכן לכך נועדה הברית, והברית היא דו צדדית וכשישראל מפירים את הברית, שוב מאבדים את התורה מגנא ומצלא' ומכאן קרובה הדרך לנפילה והדרדרות.

וכבר ידועה השאלה הרי עפ"י ד' יחנו ועפ"י ד' יסעו, הרי נאמר להם לנסוע ועוד שרצו לקיים המצוה ולהגיע לא"י, ומה התביעה על 'ויסעו', והיכן מונח כאן כבורח מביה"ס, וגם מרן זיע"א עמד ע"ז שם.

והמשגיח הגה"צ ר' מאיר חדש אמר בזה הרגש חדש, ויסעו מהר ד', הרגשה היא שמעמד הר סיני נשאר לשיכתובי ההסטוריה, עם ישראל עבר הרבה דברים. אי מהם הי' גם בהר סיני - קבלת התורה, והרי מכאן ואילך זה שינה את כל תפיסת החיים שלנו. את מעמד הר סיני

לוקחים אתנו לנצח [וכלשונו מינעמט דאס מיט] זכור את היום אשר עמדת לפני ד' אלוך בדבור ולדעת הרמב"ן זו מ"ע, ועוד "והודעתם לבניך ולבני בניך יום אשר עמדת וכו', היום הזה נהיית לעם", אין אומתינו אומה אלא בתורתיה' וכל רבי סעדי' גאון.

וכיצד נקח את זה אתנו לדרך, אומר הגר"ח גריינמן זצ"ל, לחשוב רגע לפני כל עשי' ודבור, מה ד"א שואל מעמד, האם זה רצון ד' או שיש בו לשה"י או שיכול להגיע לזה, וכן בכל דבר מעשה ופועל ידיים.

הבעלי מוסר הי' אומרים מהלך שונה, שכבר נכתב בספרים, בבית הים כתוב 'ויסע משה' ופרש"י הסיען בכל כרחם שלא רצו לעזוב ולהפסיד, וכאן 'ויסעו' אומרים ומיד נוסעים לא מרגישים שום קושי - וזו התביעה.

וביתר עומק הרי חז"ל אמרו 'קשה עלי פרידתכם' דהיינו שפרידה זה דבר קשה, ואם זה הי' קל ע"כ שאין כאן פרידה, וע"כ שהי' חסר בקשר מלכתחילה.

[ויע' בספר 'ארחות חסיד' הסיפור הראשון על הגר"ב בעל ה'ברכת שמואל' שנגזר עליו גזירת גירוש שהי' בו פיקו"נ ממש. ורבי"ב לא הי' מסוגל לצאת מחדר תלמודו ובית מדרשו, והתחיל להפרד מהש"ס מהרמב"ם מהרשב"א והרמב"ן ושאר ראשונים, ולא הי' מסוגל עד שלא היה ברירה ושני בחי' לקחו אותו משני צדיו וגררו למרכבה מחמת הסכנת חיים].

אכן אם קשורים לתורה, הכריתת ברית מושלמת, התורה לא עוזבת אותו לרגע, וכמו שאמרו חז"ל (אבות ו, ט) בהתהלך תנחה אותך בעוה"י, בשכבך תשמור עליך בקבר, והקיצות היא תשיחך לעוה"ב, ועוד אמרו שם (ז) ונותנת חיים לעושי' בעוה"י ובעוה"ב וכו' וכל שאר הדברים המבוארים בפרק זה. ועוד אמרו כל המקבל עליו עול תורה מעבירים הימנו וכו' (ג, ו ובאבדר"ן תחילת פ"ג).

'תינוק הבורח' - שורש לכל הפורענויות

יתר על כן, בפרשה זו אנו מתחילים מהלך של פרשיות אחת קשה מהשניה, בהעלותך שלח וקורח, שלשת הפרשיות הם המחשה ברורה למה שאמרו חז"ל 'הקנאה והתאוה והכבוד מוציאים את האדם מן העולם', בפרשיות אלו אנחנו רואים שזה ממש מוציאים את האדם מן העולם כפשוטו. [והאדם בה' הידיעה אמר הגר"י סלנטר לפני פטירתו אפילו האדם הגדול ביותר וכמו שמוצאים בפרשיות אלו].

בפרשת השבוע "והאספסוף אשר בקרבו התאוות תאוה" - ומוציאים את האדם מן העולם" הבשר עודנו בין שינהם טרם יכרת ואף ה' חרה בעם ויד ה' בעם מכה רבה מאוד - קברות התאוה.

בפרשת שלח כתוב במסילת ישרים בשם הזוהר שחטאם היה 'כבוד', הנשיאים חששו שבארץ ישראל הם כבר לא יהיו נשיאים ובכך יצאו מן העולם, בחטא זה אמר הקב"ה "במדבר הזה יתמו ושם ימותו" (יד, לו).

ואם כל הבעיה מתחילה בכך שמאבדים את הקשר לתורה, ממילא העבודה שלנו היום היא כמה שיותר להתחבר לתורה, כמה שיותר להתקשר לתורה, לשמוח בתורה, לראות עולמנו בחייו.

שמעתי מהגאון ר' דוד אפשטיין שליט"א, פעם מרן הגרא"מ שך זצ"ל חזר מאסיפה של המועצת בירושלים, בדרך חזור הגרא"מ נסע ביחד עם האדמו"ר בעל האמרי חיים מוויזניץ זצ"ל, והאמרי חיים אמר למרן הרב שך ווארט שהוא כ"כ נהנה והוא חזר עליו כמה וכמה פעמים, בחז"ל כתוב אם פגע בד מנוול זה משכהו לבית המדרש, שאל האמרי חיים משכהו?! תזרוק אותו מבית המדרש... מה לא מספיק שהוא מפריע בחוץ גם לתוך הבית מדרש להכניס אותו?!... אמר האמרי חיים כשהיצה"ר בא לאדם הוא מגיע אליו בטענה, תראה האומנם צריך ללמוד, אבל זה שייד לעוה"ב, צריך שיהיה גם קצת עוה"ז, אומר היצה"ר עוה"ז תמצא אצלי... באים חז"ל ואומרים משכהו לבית המדרש - בא ותראה לו את העוה"ז שיש בתוך הבית מדרש, את החיבור לתורה, את שמחת התורה והריתחא דאורייתא, תראה לו שיש לנו עוה"ז ועוד איך שיש לנו...

בעבר היתה ישיבה בבני ברק 'נהרדעא' בנשיאותו של מרן ראש הישיבה הגאון ר' גרשון אדלשטיין שליט"א וכשתרמו את הבנין בא מרן רה"י לחנוכת הבית ודיבר עם התורם וכך אמר, במשנה באבות (ו, ד) כתוב כך היא דרכה של תורה, פת במלח תאכל ומים במשורה תשתה וכו' אם אתה עושה כן אשריך וטוב לך, אשריך בעוה"ז וטוב לך לעוה"ב. שאל מרן רה"י מה החידוש בדברי המשנה וכי חידוש הוא שאשריך בעוה"ז?! - אמר מרן רה"י לגביר בא איתי יחד עכשיו לכולל פונביץ, סכום לא גבוה של תמיכה לאברכים ובכל זאת תראה שמחה וריתחא דאורייתא, תראה איך כולם מחפשים לעזור לשני, כולם בצוותא כולם שמחים ומאושרים... מאידך תלך לבורסה של היהלומים ותקשיב מאחורי הדלת מה שהולך שם, מריבות, אכזבות, פשיטות יד ורגל... אחד צועק ואחד בוכה... 'אשריך בעוה"ז למי שעוסק בתורה זה לא חידוש!' מה שכן - החידוש הגדול הוא שטוב לך לעוה"ב, כשבאים הגבירים לפני הרבש"ע הם יבואו בטענה מגיע לנו עוה"ב, לנו לא היה עוה"ז, עבדו עלינו, כסף הי' לנו ולא עוה"ז, הכל היה שקר... העולם הזה היה לבני תורה כעת בעוה"ב הגיע התור של הגבירים להנות... מי שהיה לו עוה"ז כבר לא צריך לקבל גם עוה"ב... בא הקב"ה ואומר לבני תורה 'וטוב לך לעוה"ב' אל דאגה אני כבר ידע איך להסתדר עם הגבירים... אמנם היה אשריך בעוה"ז אבל זה לא מגרע מהטוב לך לעוה"ב.

המתיקות של התורה כובשת

ונוסיף, 'ויחן שם ישראל' כאיש אחד בלב אחד - אמר מרן המשגיח ר' מאיר חדש זצ"ל תורה ניתנת לכלל ישראל, כלל ישראל חייב להיות חלק אחד ומאוחד, אם חסר את זה - כל אחד נחשב לעצמו, זה לא 'כלל ישראל', זה הרבה בודדים, התורה ניתנה לכלל ישראל כאיש אחד בלב אחד.

וזה לא רק בנתינת התורה, הנה מרן ראש הישיבה זי"עא באילת השחר (עמ"ס שבת פח, א) מביא את דברי חז"ל שכשאמרו ישראל נעשה ונשמע ירדו שישים ריבוא מלאכים והניחו על כל אחד מן ישראל ב' כתרים, וכשחטאו בעל ירדו מאה ועשרים מלאכי חבלה וכל מלאך לקח כתר א' ונשאר ללא כלום.

כמו כן בקורח נתקנא בנשיאותו של אליצפן בן עוזיאל, והסוף הוא ותפתח האדמה את פיה ותבלע אותם ואת כל אשר להם, 'הקנאה והתנאה והכבוד מוציאין את האדם מן העולם' - כפשוטו...

והשורש שממנו מתחיל הכל הוא מה שאומר רש"י שיש פורענות ראשונה והכל נגרר ממנה. ברש"י כתב בפרשת בחקתי "ואם לא תשמעו לי" - להיות עמלים בתורה, ומונה שם רש"י שבע מידות הנמשכות מכך עד שבמידה השביעית מגיעים לכופר בעיקר. שאל ע"ז הגאון ר' ישראל אהרון קופשיץ זצ"ל (שעתה מלאו שלשים לפטירתו) וכי כאשר מדברים על א' שהדרדר עד כדי כפירה בעיקר והוא כבר מופקע מהכל, האם עדיין מדברים על חוסר עמל התורה.

ולתרץ זאת הביא הגרי"א קופשיץ משל (בשם הגרי"א לופיאן זצ"ל) ישנם ב' אנשים אצל הא' מצאו סכום עתק עשרת אלפים דולר - מזויפים. לעומתו השני לא החזיק בידו אף לא שטר אחד מזויף אלא שברשותו מכונה המיצרת שטרות מזויפים... לראשון נתנו עונש חמש שנות מאסר, לשני נתנו עשר שנות מאסר. נבהל בעל המכונה ותמה היתכן?! הרי לי אין אפילו שטר אחד מזויף ולמה צפוי אני לעונש חמור יותר מאשר זה שבידו עשרת אלפים דולר מזויפים... כל בר דעת מבין, נכון אין לך עכשיו ביד אבל לך יש את האפשרות להדפיס מליונים וכל השטרות המזויפים באו ממך. אצלך נמצא שורש הבעיה. את השורש של כל השטרות המזויפים. אמר הגרי"א הוא הדבר כאן, אכן בסה"כ לא עמלים בתורה אך מפה הכל מתחיל, אם לא תשמעו לי להיות עמלים בתורה זוהי המכונה שמייצרת עד כדי כפירה בעיקר.

התינוק הבורח מבית הספר זה המכונה שמייצרת את כל מה שמגיע אח"כ, ובסוף זה גם יגיע לקנאה תאווה וכבוד שמוציאים את האדם מן העולם. כי עם ויסעו מהר ה' מאבדים את הקשר והחיבה, ומתוך כך מפסדים ואין את התורה מגנא ומצלא.

כעין זה היה אומר המשגיח הגה"צ ר' מאיר חדש זצ"ל כתוב בחז"ל ג' פעמים נאמר 'איכה' 'איכה היתה לזונה קריה נאמנה', 'איכה ישבה בדד', 'איכה אשא לבדי טורחכם ומשאככם', שאל ר' מאיר איכה היתה לזונה זו הסיבה, והתוצאה - איכה ישבה בדד, מובן, אבל מה נכנס איכה אשא לבדי, איפה זה מתקשר להיות קינה ונהי המתקשר לחורבן הבית?

אומר ע"ז ר' מאיר היא גופא, הכל מתחיל מכאן, בהמשך הפסוקים הוא ותענו אותי ותאמרו טוב הדבר אשר דיברת, אומר רש"י שמשא רבינו הוכיח אותם שלא כך היו צריכים לומר אלא היה לכם לומר שרצונכם לשמוע ממך שנצטערת עליה. על כך שמשא רבינו נצטער על התורה ארבעים יום וארבעים לילה, בשל כך הייתם צריכים לשמוע ממני את התורה. שאל ר' מאיר, זהו? וכי זה הסיבה היחידה שיש לעמ"י כדי לשמוע את דברי התורה ממשא, הרי משה רבינו קיבל תורה מסיני, משה רבינו היחידי ששמע ישירות מהקב"ה הוא הרי הרב"ה של כולם, ומדוע הטענה של משה רבינו מצד שלא היה רצונם ללמוד ממנו בגלל שנצטער עליה?

אמר ר' מאיר כאן זה השורש, 'שנצטערת עליה' דווקא פה שלא יודעים להעריך את עמל התורה, לא יודעים להעריך מה שמגיע עם צער - פה מתחיל הנפילה שמגיעה לאיכה היתה לזונה שהתוצאה איכה ישבה בדד.

שאל ע"ז מרן רה"י הרי כתוב שבחטא העגל חטאו שש מאות איש, וא"כ מדוע נלקחו הכתרים מכל עמ"י? אלא שגם המעלה של הכתרים תלוי בכך שהם יכלל ישראל, וכשחסר בשלימות של עמ"י אין כתרים.

ההרגשה בכך למה באמת זה קשור לכלל ישראל, הרי הגיעו לכוז דרגה של מתיקות התורה, עד שפרחה נשמתן - נפשי יצאה בדברו - מרוב מתיקות הדברים וטללי ג"ע שהיו שם כמבו' בגמ', וכשחזרו מהר סיני שרו [מרן זיע"א אמר שכך מקובל, וכן שהגר"א ידע את השירה ששרו אז].

וכאן בעצם היתה התביעה עליהם, איך לא הצלחתם להדביק את כלל ישראל עם מתיקות התורה, למה עדיין ישנם כאלו שיש להם טעם ומתיקות בדברים אחרים, איך יתכן שאדם מלינוג' שיש לו מלינוג' ילך ויקבץ נדבות... לא יתכן שאדם שיש לו מתיקות כ"כ גדולה ילך ויעשה עגל, לא הדבקתם את כולם זו תביעה עליכם.

כשהיינו רואים את הראש ישיבה הגאון ר' שמואל רוזובסקי זצ"ל עם המתקנות שלו לתורה כבר לא היה יותר טעם לשאר דברים...

לראות את מרן הגרא"מ שך זצ"ל בגיל תשעים וחמש קופץ משמחה על איזה סברא - הכל היה מתמוגג לעומת זה...

כשלמדנו באור ישראל לבא ולראות את רה"י הגר"י רוזובסקי זצ"ל זה היה ממש להכנס לגן עדן חי, לראות את אהבת התורה שלו, רק לשמוע את הביטויים שלו עם החיוך ועם כל החיות ואיך שכולם היו מתוכחים, זה היה מתיקות מאין כמותה, זה היה תענוג...

סיפר הגאון ר' מרדכי גיפטר זצ"ל בהיותו בחור בטלו היתה לו קביעות בין שתים לשתיים ועשרים בצהריים ללוות את הראש ישיבה הגאון ר' אברהם יצחק בלוד זצ"ל, (הדוד הר"י ר' אליה היה משבח את הספרים שלו בנאוונות), אלא שתנאי היה לו לגרא"י, לא לדבר איתו במהלך הדרך מלבד אם הוא פותח בדבר מה שאפשר לענות לו... 'ללכת עם אדם גדול זה כבר שוה'. באחת מהפעמים פתח הגרא"י ואמר אני לא יודע אם על הסוגיות שאנו לומדים כעת בישיבה נדרים עם ר"ן אני אקבל גן עדן, הרי זה העוה"ז והתענוג האמיתי, אני לא יודע אם אני יקבל עוה"ב ע"ז... ר' מרדכי גיפטר ענה אמת שזה עולם הזה אמיתי והר"י לא יקבל שכר ע"ז, אבל על זה שהר"י הביא את עצמו למצב כזה שלא מעניין אותו דברים אחרים מלבד העולם הזה שבלימוד, ובגלל זה המתיקות בתורה היא עוה"ז ע"ז ודאי יהיה שכר בעוה"ב... הנהן הגרא"י בראשו והודה...

ומה הם שרו לא נדע אבל אם הי' מותר לנחש, היינו אומרים שהנה אחז"ל 'כנותינה כן נטילתה' וידוע מה שכתב המכתב מאליהו [ח"ג עמ' 7-346] ויותר האריך בזה הרב ר' משה פורטמן בספר 'זכורי' שקדושי קלם כשצעדו למשרפות שרו אשרינו מה טוב חלקנו - וכן אתה בחרתנו - ובאידיש טאטע איך דקנט דיר אז איך בין אייד - אבא אני מודה לך שאני יהודי, וכדרך ששרו ברחובות עיר בשמחת תורה, ואחרי"ז אדון עולם ועלינו לשבח.

(כשהייתי בקלם בדרך להקמת מצבה אצל הגר"י סלנטר עם עוד משגיחים, כשעמדו בקבר הקדושים בקלם המשגיח הג"ר מתתיהו סלמן שר את האדון עולם והתמוסס כל לב מרגש).

ושמעתי שבחסידות רחמסטריווקא מקובל שעם ישראל שרו אחרי קבלת התורה 'והאר עינינו בתורתך'.

בחלק של השירה ישנם כמה סוגים, ישנה שירת הים 'אשירה לה' כי גאה גאה' שירה של שבח והודאה, ישנה שירה נוספת 'שירת געגועים' 'צמאה לך נפשי כמה לך בשרי' 'לבי ובשרי ירננו אל קל חי', וישנה שירה נוספת שמקובלת אצל עדות המזרח וקוראים לה שירת הבקשות, - מבקשים אבל שרים את זה...

'שש אנוכי על אמרתך'

על התורה כתוב, "שש אנוכי על אמרתך כמוצא שלל רב", מה ששון שונה משמחה, אמר הגרעק"א ששון זה כאדם שנותנים לו חצי שעה להכנס לאוצר המלך ויכול הוא לקחת מה שירצה, הוא שמח אך בלבו ישנה החמצה 'חבל שזה רק חצי שעה'... לגשת לגמ' בהרגשה כזו, אתה רואה את חכמת התורה, אתה נהנה ממתקנות התורה, אתה האדם הכי מאושר עלי אדמות אך בכל זאת כשאתה רואה להיכן עוד אפשר להגיע לאלו פסגות ישנה תחושה של החמצה... זהו שש אנוכי יששון.

מעשה היה בבעל התניא שהגיע לחתונה וביקש מזה שאומר את המוסר בגראמן בחתונה [כפי שהי' מקובל אז] לומר לו כמה מילות מוסר והפציר בו עד שהסכים, ואז אמר לו בעצם מה ההבדל ביני לביןך - הרי את מה שאני יודע אתה יודע, את מה שאתה לא יודע גם אני לא יודע, ההבדל היחידי הוא שיש דברים שאתה יודע ואני לא יודע, אבל מה הערך שיש לזה לעומת מה ששנינו לא יודעים ואז התחיל הבעל התניא לבכות על אותו עולם מופלא שיחסר, ואכן שרים מודים על המתנה הגדולה אבל גם מבקשים 'עוד חצי שעה'... עוד אוצרות, יהא רעוא קדמך דתפתח לבאי באורייתא.

אם נרצה היום רק מעט מן המעט מה אפשר להגיע בדור שלנו זה פשוט לפתוח דרך אמונה של מרן שר התורה שליט"א - שגדולי תורה עמדו משתוממים שאפשר להוציא כזה דבר...

החיבור אל הרע מאבד את הטוב

תמיהה גדולה היתה לו למרן ראש הישיבה זיע"א אדם שנהנה מהלימוד מה כבר היצה"ר יכול להציע לו שיהי' מוכן לעזוב בשבילה את הלימוד, הרי המתיקות של התורה זה הדבר הכי מתוק... והנה, במתן תורה פרחו נשמתם מרוב המתיקות בכל דיבור ודיבור שיצא מפי הגבורה, וכתוב בחז"ל שבאותה שעה התמלא כל העולם בבשמים, היתה שם מתיקות עצומה שאין לה שיעור, ובזמן זה היו כל עם ישראל בהרגשה הזו.

וא"כ תמוה מאוד, איך זה שלפתע פתאום ישנם תאוות חדשות, וכי המתיקות הזו של התורה לא מנעה מהם מלהמשך לתאוות החומריות, רק כעת קבלו תורה וכבר כזו ירידה, וגם אם נבין שהאספסוף לא היה בשיא השלימות, בכל זאת התורה מספרת 'וישבו ויבכו גם בני ישראל לנו אם נראה כמה זקנים שיושבים בבכי ומקוננים שאין להם בשר נחשבם כחסרי דעת, אנשים שאין דעתם בידם... ובדור דעה דור המדבר בכל זאת כן מצינו שישבו ובכו על זה היאך זה יתכן? והרי הי' להם מן שהי' בו כל הטעמים, וביותר שהרמב"ן כתב (יא, ד) שהמשילו בנפשותם תאוה רבה כמתאווים לאכול הפחמים והעפר והמאכלים הנבאשים, והוא נורא שיא של שפלות ודרדור אדם המשתדל להמשיל על עצמו מדות ותאוות רעות, וכבר עמד ע"ז מרן זיע"א. רש"י כותב והאספסוף אלו הערב רב אשר

החיבה יתירה - נודעת להם

חז"ל אומרים (אבות ג, יד) חביבים ישראל שניתן להם כלי חמדה, חיבה יתרה נודעת להם שניתן להם כלי חמדה שבו נברא העולם.

מפרש הגר"ח קריזוירט עפ"י מעשה שהיה, בזמן השואה הגיע אליו אדם וא"ל, תראה, אף אחד לא יודע מי ישאר בחיים, אם הקב"ה יגזור ורק אתה תשאר בחיים בקשה לי ממך, כשתפגוש את הבן שלי תאמר לו שיש לי הרבה כסף בחשבון בבנק בשוויץ וזה שייך לו, שיקח את זה משם. ומסר לו את פרטי החשבון. עברה המלחמה ובי"ה ניצלתי, התחלתי לחפש אחר אותו בן אף אחד לא הכירו... לימים כשישבתי באיזשהו מקום ישב לידי יהודי ומתוך הדברים הבנתי שהוא הגיע מאותו עיר של המבוקש, שאלתי אותו הכרת את פלוני אלמוני, אמר לי כן זה אבא שלי... פלא פלאים, ואז אמר לו הגר"ח דע לך שאבא שלך השאיר לך ירושה גדולה בבנק בשוויץ והוא אמר לי לומר לך שזה שייך לך. הוא לא ידע את נפשו... אלא שמרוב עניות לא היה לו אפילו כסף לטיסה לשוויץ, הלוח לו ר' חיים ואכן חזר עם הון עתק...

שאל הגר"ח מה הוא אותו יהודי עד היום גביר או אביון, ברור שגביר הרי יש לו הון עתק בחשבונות של אבא שלו... אבל מה יש לו מזה הרי הוא בכלל לא יודע על זה, הוא בכלל לא יכול להנות מזה... וחי כמו עני ואביון.

חביבין ישראל שניתנה להם כלי חמדה! אבל זה לא נגמר בזה כי אחד שיש לו עושר רב והוא לא יודע עליו זה שום דבר... חביבין ישראל אבל חיבה יתירה אם "נודעת להם", אם הם מודעים לרכוש האדיר שברשותם, וכעת אתה יכול להשתמש בזה ולהנות מהחיים האמיתיים, תהיה מאושר, כזו מתנה מתוקה קיבלת...

התורה היא שירת חיים, היא כובשת כל לב, קצת להשקיע יותר בהתחלה, אבל אח"כ כל החיים מקשה של שמחה ומתיקות. הפוך בה והפוך בה דכולה בה.

בתוך העם, הם אלו שעוררו את העניין, אך ברגע שעם ישראל התחברו לערב רב ולא שמרו על מרחק מהם השפיעו עליהם מבלי משים עד שהפסידו הכל.

אדם ששומע נייעס, קורא עיתונים וכדו' נכנס בו השקפות לא של בן תורה! כי החיבור אל הרע קונה את נפש האדם. וזבובי מות יבאיש יביע שמן רוקח, דהיינו חבית מלאה של שמן טוב ונפלא, וכמה זבובונים קטנים - זבובי מות, והכל נבאש, ונודף ריח רע ונפסד.

הגה"צ רבי ישראל אלי וינטרוב זצ"ל אמר לי פ"א שכמה דקות של רחוב או קריאה בעתון, הורסים את ההרגשות הכי עדינות של הבית מדרש.

האור החיים בפרשת ראה (יב, כו) כותב דברים נפלאים, שהשמיעה בתורה היא תענוג נפלא ומחיה הנפש כאומרו שמעו ותחי נפשכם. והמבין בטעם התורה תשיחנו נפשו כי עליו לשלם גמול טוב לנותן המתנה הכזו נפלאה, ואין צריך לומר שאין לו לתבוע עליה שכר וכו', בתורה יש את התענוג הגדול והאמיתי, ואם אדם מתחבר קצת לערב רב הוא מאבד את כל המתיקות.

וזה גם ע"י שיחה בטילה, אחד שמדבר הרבה דברים בטלים 'מרוב דברים לא יחדל פשע' הוא נתפס ברשתם ומאבד את המתיקות וכמו שמביא הגאון ר' דוד כהן שליט"א בשם הגר"א שכל אדם נולד עם מתיקות ואהבה וחשק עצום ללימוד התורה וכשהוא מתחיל עם דברים בטלים זה מושך אותו לכיוון ההפוך. אסור לנו לתת לדברים זרים להכנס בתוכנו זה הורס את כל המתיקות של הבית מדרש.

אמר ר' יוסף לולי ההוא יומא כמה יוסף איכא בשוקא ורש"י אומר 'שלמדתי תורה - ונתרוממתי' התורה מרוממת אותנו, אל לנו לאבד זאת בידים, שלא נגיע למצב שיושבים ובוכים על בשר... תנו לתורה לרומם אתכם, היא רוצה - וזה בידכם!!

לע"נ

הגאון ר' שמואל בן הגאון ר' יעקב יצחק שיינברג זצ"ל
ראש ישיבת מגדל תורה [ישיבת 'נחלת שמואל']
גלב"ע י"ב סיון
תנצב"ה

לע"נ

הרבנית שרה לולו
בת סלחה אצלן ע"ה
גלב"ע כ"ו סיון
תנצב"ה

לרפואת

הילד בנימין בן אלישבע

ע"מ שנוכל להמשיך בהפצת תורתו של מורינו המשגיח שליט"א, אנו זקוקים לעזרת הציבור

לתרומות והנצחות: 054-843-6282

לקבלת הגיליון במייל: 4166058@gmail.com

שיעורי ליל שבת

שיעור מורינו רבי מרדכי בונם זילברברג שליט"א

גליון מס' 186 - תש"פ

בית הכנסת המרכזי שיכון ה'

קראו לו לעלות לתורה, וחושש מהידבקות בנגיף הקורונה, האם יכול להמנע מלעלות?

מדוע נגרע שכרם של תלמידי החכמים?

ברמ"א (או"ח סי' ר"צ ס"ב) כתב 'פועלים ובעלי בתים שאינם עוסקים בתורה כל ימי השבוע, יעסקו יותר בתורה בשבת מת"ח העוסקים בתורה כל ימי השבוע, והת"ח ימשיכו יותר בעונג אכילה ושתייה קצת, דהרי הם מתענגים בלימודם כל ימי השבוע.

ובספר 'נפשי בשאלתי' על תהילים להג"ר הלל קופרמן שליט"א (מקורם של גדולי הדור מרן הגרא"ל שטיינמן זצ"ל ויבלחט"א מרן הגר"ח קנייבסקי שליט"א) הקשה קושיא עצומה מרבינו הגרא"ל שטיינמן זצ"ל כיצד שייך לומר שהתלמידי חכמים יבטלו מזמנם וישנו בשבת יותר מכפי רגילותם הרי מפורסמים דברי הבן איש חי בשם המקובלים (שנה שניה בהקדמה לפרשת שמות) דגדול הפועל הנעשה מעסק התורה ביום שבת, אלף פעמים יותר מן הנעשה בעסק התורה של ימי החול, וא"כ כיצד אומרים לתלמידי חכמים להפסיד שכר כה עצום ולבטלו בשינה, וכי זוהי המתנה שחז"ל נותנים לתלמידי חכמים בעבור רוב לימודם? ואדרבה לכאורה היה צריך להוסיף בלימוד בשבת יותר מימות החול כדי להרויח את השכר העצום, ואת זמן המנוחה לקבוע ליום אחר בשבוע, ונשאר רבינו זצ"ל בצע"ג.

וכששאל הגר"ה קופרמן כן את רבינו הגר"ח קנייבסקי שליט"א, יישב הגר"ח את הענין בדרך נפלאה, דאדרבה כל הסיבה ששכר הלימוד בשבת גדול פי אלף מהלימוד בימות החול זה בשביל התלמידי חכמים, דאם שכר הלימוד בשבת היה כפי שהוא בחול לא היו התלמידי חכמים מוכנים להפסיק רגע מתלמודם, ולכך נקבע שהם יכולים לנוח ולקיים 'עונג שבת' ולמרות זאת לא להפסיד מאומה משכר תלמודם.

מעשה שהיה אצלנו בבית הכנסת המרכזי שבתקופה זו של מגפת הקורונה כובד אחד מחשובי הקהל בעליה לס"ת, אך נמנע מלעלות מחשש הידבקות, ונשאלה השאלה האם מחויב הוא לעלות כדין שאמרו חז"ל בברכות (נה ע"א) 'שלושה דברים מקצרין ימיו של אדם', ואחד מהם הוא מי שקראו לו לעלות ואינו עולה.

והנה במ"ב (תכ"ח ס"ז) כתב שמהרי"ל הקפיד על מי שעלה לעליית הקללות, דדוקא השמש ששוכרין אותו לזה אין קפידא, ומכל מקום אם קראוהו בודאי צריך לעלות, דמי שקראוהו לעלות לספר תורה ואינו עולה גורם שיתקצרו ימיו, ולכך יעלה ולא יארע לו שום דבר רע דכיון שעולה משום כבוד התורה 'שומר מצוה לא יידע דבר רע'.

ומבואר דאף שיש בעליית הקללות חשש סכנה, מ"מ אם כבר קראוהו לעלות כיון שהנמנע מתקצרים ימיו לכך יעלה, ועליו נאמר 'שומר מצוה לא יידע דבר רע'.

אלא דבסי' קמ"א (ס"ק י"ח) על מה שכתב השו"ע דאין מעלין אחים לתורה בזא"ז משום 'עין הרע' כתב המ"ב שם, וביתר הרחבה בבאר היטב שם (ס"ק ה') דאף אם קראוהו לעלות אחר אחיו לא יעלה, ורק אם כבר עלה או התחיל לברך לא ירד.

ולכאורה דברי המ"ב סתרי אהדדי, דלגבי קללות כתב המ"ב שיעלה ואמרין 'שומר מצוה לא יידע

דבר רע', ואילו לגבי אחים כתב שימנע מלעלות משום עין הרע אף שלכאור' גם בזה יכולנו לומר 'שומר מצוה לא יידע דבר רע'.

ויש לחלק בזה שני חילוקים, האחד דבקללות החשש הוא מהתורה בעצמה, וע"ז נאמר 'שומר מצוה לא יידע דבר רע', דכיון שהוא עולה משום כבוד התורה לא יתכן שהתורה עצמה תזיק לו, אך כשהחשש הוא מעין הרע חיצוני לא אומרים כן ולא יעלה, ולכך הוא הדין בנידונינו שהסכנה היא חיצונית כסכנת הקורנה לא אמרינן בזה 'שומר מצוה' ואין צריך לעלות.

וחילוק שני יש לחלק דדוקא היזק הקללות שהוא היזק סגולי שחידש המהרי"ל אמרינן בזה 'שומר מצוה לא יידע דבר רע', אבל בעין הרע שהוא היזק ממשי לא אמרינן כן, ולכך אף בסכנת הקורנה שהוא היזק ממשי לא אמרינן כן.

וחילוק נוסף שמענו מחכ"א דכאשר הוא עולה אחר אחיו אינו מזיק בזה רק את עצמו אלא גם את אחיו, ולא הותר לו לעלות משום 'שומר מצוה' אלא כשהוא נוגע לגביו בלבד, אבל כשיש בזה חשש היזק גם לאחרים לא, ולפי"ז בנגיף הקורנה כיון שמדביק בזה גם את האחרים לא הותר לו משום 'שומר מצוה' לעלות ולסכן את סביבתו.

ונפק"מ אם לובש מסיכה שעדיין יש חשש שידבק אך אין לחשוש שידביק אחרים בעלייתו לתורה, שיכול לעלות ושומר מצוה לא ידע דבר רע, אלא שבאמת אם ידבק עלול להדביק אח"כ אחרים וא"כ אין לו לעלות בכל ענין.

ומכל מקום נראה דבמצב היום שיש ב"ה מעט חולים ורוב החרדים לדבר ה' שומרים את ההוראות, אם הוא חבוש במסיכה ומוסיף אף ללבוש כפפות בעלייתו לתורה אין לו ממה לחשוש, ואם קראוהו לעלות לתורה יעלה והתורה תגן בעדו.

האם יש לחבוש את המסכות קודם על אוזן ימין ואח"כ על אוזן שמאל?

כתב השו"ע (ס"ב ס"ד) ינעל מנעל ימין תחילה ולא יקשרנו, ואח"כ ינעל של שמאל ויקשרנו ויחזור ויקשור של ימין, ומבאר המג"א (בסק"ג) דהטעם שנועל נעל ימין תחילה הוא משום שמצינו בתורה שהימין חשוב תמיד לענין יד ורגל וכל הדברים שמקדימים ימין לשמאל, והטעם שקושר את שמאל תחילה ביאר הב"י דכן מצינו שנתנה תורה חשיבות לקשירה בשמאל שכן קושר עליה תפילין של יד (עי' מ"ב סק"ח וסק"ו).

אך בהגהת הרעק"א על השו"ע כתב בשם ספר עמק המלך טעם אחר לקשירה בשמאל תחילה, עפ"י מה שדרשו חז"ל בחולין (פ"ט ע"א) דבשכר שאמר אברהם "אם מחוט ועד שרוך נעל" זכו בניו לב' מצוות, חוט של תכלת ורצועות של תפילין, וכיון שזכו לתפילין על אמירת "עד שרוך נעל" ניתנה חשיבות לקשירת נעל בשמאל כתפילין, ובלבוש (ס"ב ס"ד) הביא שני ביאורים אלו כטעם לקשירת נעל שמאל תחילה.

והנפק"מ בין הטעמים היא האם ענין קשירה בשמאל תחילה היא רק במנעלים או בכל סוגי הלבוש, וכגון כפפות הנקשרות, דלפי הטעם של המג"א דקשירה בשמאל זה ענין של חשיבות כתפילין א"כ זה שייך בכל אופן של קשירת בגד, אך לפי הטעם שמשום 'שרוך נעל' זכו לתפילין אי"ז שייך אלא בקשירה של שרוך נעל ולא בשאר הדברים, ויש להאריך בזה.

טעה בברית וקרא לבנו 'יהודה אהרן לייב', האם נקבע שמו כן?

מעשה שהיה בשמחת ברית בברכפלד, שעקב מגפת הקורונה והצורך לשמור על ההנחיות המחמירות, כאשר הגיע המברך לויקרא שמו בישראל התבלבל אבי הבן ואמר 'יהודה אהרן לייב' כשבכונתו לקרוא ע"ש מרן הגרא"ל שטיינמן זצ"ל, ורק לאחר הברית שם המוהל לב לכך ושאלו על שם מי קראת את התינוק ואמר לו שלא קרא את השם נכון, ויש לדון האם אכן נקבע שם התינוק כן, ונפק"מ לענין הכתובה וכדו', או שסדר השמות אינו מעכב?

והנה זה ברור דאם כל שם הוא שם נפרד אין זה משנה סדר השמות, וניתן לקרוא לו 'אהרן יהודה לייב' כשאר המוני הילדים שזוכים לשאת את שמו של קדוש ישראל מרן הגרא"ל שטיינמן זצ"ל, אלא שידוע שהחזו"א הק' כבר אמר שאין מושג כזה של מספר שמות, אלא הכל הוא שם ארוך אחד, וא"כ שמו הארוך נקבע כיהודה אהרן לייב, ולא כסדר שמותיו של מרן זצ"ל.

אלא שכיון שברור דאותו אב חפץ לקרוא לבנו ע"ש מרן זצ"ל יש כאן 'אומדנא דמוכח' שכך הוא שמו וכל מה שאמר זה רק מחמת טרדו והיסח דעתו.

ומעשה שהיה עם הגאון רבי יחזקאל סרנא זצ"ל ראש ישיבת חברון שכובד באמירת הברכות בברית לנכדו בן הגאון רבי אברהם פרבשטיין זצ"ל, וכשהגיע לאמירת 'ויקרא שמו בישראל' אמר לו אבי הבן, 'משה מרדכי' ע"ש הסבא הגאון רבי משה מרדכי פרבשטיין חמיו של רבי יחזקאל, ורבי יחזקאל שלא היה מסוגל להוציא מפיו את שמו של חמיו ללא תואר, אמר ויקרא שמו בישראל הרב משה מרדכי, ולאחר הברית התחיל פולמוס האם נקבע שמו של הרב הנימול כהרב משה מרדכי, או ששמו מתחיל מאחרי "הרב", ולמעשה אמרו החכמים שיש כאן 'אומדנא דמוכח' שלא התכוין לקרותו כך, אלא נמנע מלקרות את שם חמיו ללא תואר והשם מתחיל מאחרי "הרב".

ולמעשה לבקשת האברך שאלתי כן את גאון ישראל מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א ואמר שהסדר כאן אינו מעכב, ושמו הוא 'אהרן יהודה לייב'.

ואמנם גבי חבישת מסיכות אין כאן נידון של קשירה, אולם יש לדון כאן מצד 'ימין תחילה', האם יש לחבוש את המסיכה קודם על אוזן ימין ואח"כ על אוזן שמאל.

והנה בשו"ע כתב את הדין של ימין תחילה דוקא גבי מנעל, ולא הזכיר שאר מלבושים כגון חולצה ומכנסיים, אך במ"ב שם (בסק"ד) כתב בשם ספר הכוונות להאריז"ל "טוב שישים שני צידי המלבוש ביד ימינו וילבש הימין ואח"כ השמאל, ויכון כי הכל נכלל בימין ומן הימין בא לשמאל", וכן המ"ב שם (בסק"ז) כתב דכשהוא רוחץ וסך, ירוחץ ויסוך ימין תחילה, ואם סך כל גופו יקדים את הראש תחילה מפני שהוא ראש לכל האיברים.

ונראה דדוקא במלבוש שמיועד לימין ושמאל כגון חולצה יש להקדים את לבישת הימין תחילה, דבכך שמקדים את יד ימינו מחשיב את הימין על השמאל, אבל מסיכה שאיננה מיועדת לאוזניים, אלא היא רק נתפסת בהם בשביל הגנת הפנים, בזה אין ענין להקדים את אוזן ימין לשמאל, שהרי בפנים אין שייך ימין ושמאל, ולכך יכול ללבוש את המסיכה מכל צד שירצה.

ולפי"ז נראה דבסוודר שאין לו שרוולים הנקרא אפודה, אין ענין להכניס את יד ימין תחילה, כיון שהבגד אינו מיועד לימין או לשמאל שהרי אינו מלבוש לידים אלא לגוף, ולכך יכול להלבישו מאיזה צד שירצה.

ושוב ראיתי שבספר 'דעת נוטה' (ח"א קלד) נשאל הגר"ח קניבסקי שליט"א שאלה – 'בדין קדימה ימין בסדר הלבישה, האם זה נוהג גם בבגד שאין לו שרוולים אלא חורים להכניס את הידים? והשיב, יתכן.

ובמקורות וביאורים שם ביארו "רבינו שליט"א נסתפק בזה, דיש מקום לומר שמאחר ומעלת קדימת ימין היא בזה שהימין לבושה תחילה ממילא זה לא שייך בבגד ללא שרוולים שלבישתו היא על הגוף ולא על היד, ומ"מ יש לדון שדין זה שייך אף בבגד זה מצד אותו מקצת שצד ימין לבוש בו תחילה, ובלא"ה יש לומר

שיש לכבד את צד ימין תחילה לסדר אותו מה שצריך דלעולם יש לעשות את מעשה ימין תחילה, עכ"ד.

המתאמצים יצליחו!

רש"י הראשון בפרשת בהעלותך מביא את דברי חז"ל 'למה נסמכה פרשת המנורה לפרשת הנשיאים לפי שכשראה אהרן חנוכת הנשיאים חלשה דעתו, שלא היה עמהם בחנוכה לא הוא ולא שבטו, אמר לו הקב"ה חייך, שלך גדול משלהם שאתה מדליק ומיטיב את הנרות, הרמב"ן כבר מאריך מה היה חסר לאהרן, הרי לאהרן הכהן היה את כל עבודת המקדש, וכי היה חסר לו גם את עבודת הנשיאים, יש על זה אריכות דברים, אבל דבר אחד אנו רואים **שלעולם אסור לאדם להיות שבע ברוחניות**, האסון הכי גדול הוא שהאדם מרגיש שהוא כבר לא רעב, שיש לו די רוחניות, מאותה שניה מגיעה הנפילה, ולכן תלמיד חכם נקרא תלמיד ולא רק חכם כי אוי לאותו ת"ח שחושב שהוא כבר חכם **אנחנו לעולם תלמידים**, ויש לזה רמז שכל מסכת מתחילה מדף ב. לרמז לאדם שאם אתה חושב שאתה יודע הכל תמיד חסר לך דף, ולכן חלשה דעתו של אהרן כי הוא לא יכל לותר על שום מעלה רוחנית שיש בעולם, אמר לו הקב"ה, "חייך", אומר רבי דן סגל, מה זה חייך, **אם זה עולה לך בחיים שלך גדולה משלהם**, כשאדם רוצה, כשאדם מבקש, זה מעלה גדולה, אבל אם הרוחניות עולה לו בחיים, הוא יגיע לפסגה, וכמו שכתוב בספרים הקדושים, **שלמתאמצים יש דין אחר**, יש כאלה שלומדים טוב ועובדים את ה', אבל יש כאלה שמתאמצים יותר, **מי שמתאמץ מעבר לרגילותו בזמן קצר הוא יכול להשיג את מה שאחרים לא משיגים בהרבה זמן**.

כשלימדתי בישיבת ברכת יצחק באור יהודה, למד שם בחור שאביו היה מהקרובים ביותר למרן הרב שטיינמן, ופעם אחת הוא אמר למרן זצ"ל שאני משקיע בתלמידי מעל היכולת, אמר לו הרב שטיינמן אתה מכיר אדם שעושה מעל היכולת? וכי יש דבר כזה? **אתה בכלל יודע מהי היכולת של אדם אחד**, אפשר לומר אולי שהוא עושה יותר מאחרים, אבל לא מעל היכולת, פעם הגיע האדמו"ר בעל השפע חיים מצאנז לאיזה גביר כדי לאסוף כסף למוסדותיו, אמר לו הגביר אני מצטער העסקים שלי בשפל אבל אני יתן לרבי כמה שאני יכול, הרבי התחיל לבכות, ואמר אם תתן כמה שאתה יכול אני מפסיק עכשיו את הגבייה, אין לי צורך בעוד כסף, אבל תתן באמת כמה שאתה יכול ולא כמה שאתה חושב שאתה יכול, ובאותו ענין אמר לי פעם הרב שטיינמן שאם הגבירים בארה"ב היו נותנים רק את המעשר שלהם לא היינו צריכים לקבל כאן אגורה מהמדינה בא"י, ומדוע הם לא נותנים כמו שראוי שיתנו כי הם חושבים שהם לא יכולים, עכ"פ זהו יסוד היסודות, אם זה עולה לך בחיים, שלך גדולה משלהם, מי שלא מניח לעצמו ברוחניות, והוא כל הזמן רעב ורעב, הוא יגיע לדרגות גבוהות.

הגמ' מספרת על רבי אליעזר בן הורקנוס, שהיה בגיל עשרים ושמונה, והיה עובד אדמה בשדות אביו שהיה עשיר ונכבד והיו לו קרקעות רבות, ויום אחד ראה אותו אביו בוכה, ואמר לעצמו בטח העבודה הזו קשה לו, והעבירו לעבודה קלה יותר, אך למרות זאת הוא שוב ראה אותו בוכה, ולכן קידם אותו הלאה, אך זה לא עזר והוא שוב ראה אותו בוכה, שאל אותו למה אתה בוכה, אמר לו אני רוצה ללמוד תורה, וכך זה המשיך והמשיך עד שהגיע אליו אליהו הנביא, ואמר לו ללכת ללמוד תורה בירושלים אצל רבי יוחנן בן זכאי, וזה דבר מופלא ביותר, אתם יודעים מי זה היה רבי יוחנן בן זכאי? באיזה דרגות נשגבות שאי אפשר לתאר הוא היה, כיצד אליהו הנביא שולח חקלאי בן עשרים ושמונה בור ועם הארץ שלא יודע עדיין קרוא וכתוב ללמוד בשיבה הטובה ביותר אצל האדם הענק ביותר? הרי לפחות בשלב ראשון הוא היה צריך לשלוח אותו ללמוד אצל מלמד תינוקות קצת אב, ואח"כ חומש, משנה, וכך לאט לאט הוא יתקדם, אך ישר לשלוח אותו לפיסגה? התשובה היא שזה עלה לו בחיים, הוא היה כמו רבי עקיבא, בוכה, מתאמץ, ולא מותר, **הוא החליט שהוא רוצה ללמוד תורה בכל מחיר**, ולכן הוא מתאים ללמוד במקום הטוב ביותר, כי מי שמתאמץ יצליח.

ולא יאומן לאיזה דרגות גבוהות הוא הגיע, כתוב במדרש על הפסוק 'כי אלוקי אבי בעזרי ויצלני מחרב פרעה', שהקב"ה הראה למשה את רבי אליעזר בן הורקנוס עוסק בתורה, ואמר לו תראה איך בני רבי אליעזר אוהב את התורה, עד כדי כך שהתורה מרמזת עליו במילים 'ושם האחד אליעזר', וכ"ז למה, כי חייך, אם זה עולה לך בחיים אתה שם, **אף אחד לא יוכל לעצור אותך**, אני זוכר שלמדתי בישיבה מי שהצליח זה היה העקשנים, החברים העילויים שהיו איתי בוועד אמרו לי שהם לא מאמינים לאיזה דרגות הגיעו אותם בחורים שהתעקשו והתאמצו ולא ויתרו, ורבי אליעזר הלך ללמוד תורה על אף שהוא ידע שהוא עלול לשלם על זה מחיר כבד, אביו היה מקורב למלכות, וכשהלך בנו ללמוד תורה אצל רבי יוחנן בן זכאי הוא רצה להדירו מכל נכסיו, אבל בסוף שהוא הגיע וראה לאיזה דרגה הבן שלו הגיע הוא החליט לתת רק לו את כל נכסיו, הקב"ה יעזור שנזכה להתאמץ ולעלות מעלה מעלה בלימוד התורה וקיום המצוות.

מסביב לשולחן

עורך - הרב שלמה רוזנשטיין

עלון שבועי לבני הישיבות סביב נושא מהפרשה בעיון בהלכה באגדה ובסוסר

משולחן גבוה

הרב מאיר שולביץ

עיקרי הענין

כבוד התורה

ביאור המושג כבוד התורה. כבוד התורה כולל בתוכו כמה ענינים (לפחות שלושה), לכבד את התורה בעצמה דהיינו ספרי התורה ושאר הספרי הקודש, וכן לכבד את התוכן של התורה דהיינו כל דברי התורה שכתובין בתורה שכתב ושב"ע, פ, וגם לכבד את התלמידי חכמים, וכל זה כלול במושג כבוד התורה וכפי שיבואר (ובמסגרת קצרה זו נכתוב מעט מדעיר, שבאמת זה צריך לכלול ספר שלם). והנה בגמ' סוטה דף מט ע"א, . **משמת ר"ע - בטל כבוד התורה** וכו' עוד שם, משמת ר"ג הזקן - בטל כבוד התורה, ומתה טהרה ופרישות. וברש"י שם, מצינו שם בשני אופנים בביאור הענין של כבוד התורה שנתבטל, לגבי ר"ע כתב, 'בטל כבוד תורה - שהיה נותן לבו לדרוש כל קוץ וקוץ של כל אות וכל"ש תיבות יתירות ואותיות יתירות כגון בת ובת אני דורש (סנהדרין דף נא:). **וזוהו כבוד תורה גדול שאין בה דבר לבטלה.** עוד כתב שם לגבי ר"ג, 'משמת ר"ג הזקן בטל כבוד התורה - במסכת מגילה (דף כא) אמר שעד שמת הוא היה בריאות בעולם ולא היו למידין תורה אלא מעומד משמת הוא ירד חולי לעולם והוצרכו ללמוד תורה מיושב' ע"כ. דהיינו שהם היו לומדים תורה מעומד וזה היה כבוד לתורה שאין כדוגמתו ללמוד תורה דווקא בעמידה.

כבוד אמיתי שייך רק אצל מי שלומד תורה. על המשנה באבות פרק ו מ"ג, שהלומד תורה מפי חבירו ואפילו אות אחת חייב לכבדו, שם כתוב '**ואין כבוד אלא תורה** שנאמר (משלי ג' ל"ה) כבוד חכמים ינחלו (משלי/ כ"ח י') ותמימים ינחלו טוב ואין טוב אלא תורה שנאמר (שם/משלי/ ד' ב') כי לקח טוב נתתי לכם תורתני אל תעזבו: וכתב רש"י שם, ואין כבוד אלא תורה. כלומר אלא לתורה ולאו אצריך לנהוג בו קאי והכי קאמר **אין כבוד בא לו לאדם אלא על עסקי תורה.** כבוד חכמים ינחלו ולמה הן נוחלין כבוד בשביל שהם לומדין את התורה ויורשין אותה כנחלה. ואין טוב אלא תורה. ל"א ואין כבוד אלא תורה כלומר אין כבוד זה שאנו עושין ומצריכין לאדם לנהוג בו כבוד אלא ברוב שלימד לו תורה אבל לימדו אומנות אחרת כגון שוליא דנגרי לא: ע"כ. והיינו שהאדם המכבוד באמת אצל הבריות הוא רק הלומד תורה, וכל השאר זה כבוד מדומה, מחמת שצריכים לו וכו', וברגע שאין צריכים אותו אף אחד לא יסתכל עליו.

כבוד התורה הוא בידי החכם למחול עליו כשירצה. כתב הלבוש (יורה דעה סימן רמב סעיף לב) "הרב אפילו רב מובהק

שמחל על כבודו בכל הדברים הללו או באחד מהם לכל תלמיד או לאחד מהם כבודו מחול, דכתיב [תהלים א, ב] כי אם בתורת ה' חפצו ובתורתו יהגה וגו', ודייקין קראה תורת ה' וקראה תורתו, ומשמע דעל האיש הנזכר בתחלת המזמור אשרי האיש קאי, ומשינן בתחלה היא נקראת תורת ה' ומשלמה גרסה היא נקראת תורתו, כלומר **כבוד התורה היא בידו לעשות בה מה שירצה בין שלא למחול על כבודו בין למחול עליו**, מיהו אף על פי שמחל מצוה על התלמיד להדרו, דהיינו אם מחל הרב על הקימה לפניו, מכל מקום צריכין לנוע מעט כאילו רוצה לעמוד מפניו וכיוצא בזה, וכל שכן שאסור לבזותו ע"כ.

הזמן של ימי הספירה במהותו שייך לענין כבוד התורה. כתב המהר"ל בספר נתיבות עולם (נתיב התורה - פרק יב) ובפרק הבא על יבמות (יבמות ס"ב ע"ב) אמרו שנים עשר אלף זוגים תלמידים היה לו לרבי עקיבא וכולן מתו בפרק אחד מפני שלא נהגו כבוד זה לזה וכו' תנא כולם מתו מפסח ועד עצרת ... פירוש כי בתורה נאמר בה (משלי ג') אורך ימים בימינה ובשמאלה עושר וכבוד, וכאשר לא נהגו כבוד בתורה ניטל מהם גם כן אורך ימים. ומה שאמר שמתו מפסח ועד עצרת, יש לפרש כי הזמן הזה מפסח ועד עצרת מורה על כבוד התורה, כי הספירה ארבעים ותשעה יום עד מתן תורה כי התורה היא מתעלה עד שער החמשים, ולפיכך הספירה ז' שבועות מדריגה אחר מדריגה עד שער החמשים, והם לא נתנו כבוד לתורה לנהוג כבוד בחבריהם, כמו שיש לתורה התעלות כמו שמורה עליו ימי הספירה שיש לתורה התעלות עד שער החמשים ולפיכך מתו מפסח ועד עצרת דווקא. ומתו גם כן שלשים ושנים ימים כמנין כבוד דהוא ל"ב, מפני שלא נהגו כבוד זה בזה, וכו' ובהמשך שם הוסיף 'ועוד יש לך לדעת, כי הכבוד נקרא אור דכתיב (יחזקאל מ"ג) והארץ האירה מכבודו, וידוע כי אין הזיו ואור בעולם רק מפסח ועד עצרת שאז האור הוא זך וטוב לכך נקרא חדש אייר זיו, מפני שאתו זמן הזיו והאור בעולם והתורה נתנה בעצרת שהוא סוף הזמן שהוא זיו, וכל זה מורה על כבוד ואור התורה, והם לא נהגו כבוד בחבריהם שהם תלמידי חכמים יודעי התורה לכך מתו בזמן הזה.

כבוד התורה הוא שהת"ח מתנהג בדרך הישר. כתב בספר מסילת ישרים (פרק יא) והענין, שכל אדם לפי מדריגתו ולפי מה שהוא נחשב בעיני הדור, צריך שיתבונן בבלתי עשות דבר בלתי הגון לאיש כמותו, כי כפי רבות חשיבותו וחכמתו כן ראוי שירבה זהירותו בדברי העבודה ודקדוקו בה, ואם איננו עושה כן, הרי שם שמים מתחלל בו חס וחלילה, **כי כבוד התורה הוא, שמי שמרבה הלימוד בה ירבה כמו - כן ביושר ובתיקון המדות**, וכל מה שיחסר מזה למי שמרבה בלימוד, גורם ביזיון ללימוד עצמו, וזה חס - וחלילה חילול לשמו יתברך,

מדין ראש הישיבה הגר"ג אדלשטיין שליט"א

גדר הפסול לשם ציצית ולשם נסיון

בגמ' קידושין י"ד ב, וכתב לה, ולא לה ולחבירתה, ופרש"י דהיינו באופן ששמותן שוין, שאין שתי נשים מתגרשות בגט אחד, או דכתב פלוני מגרש פלונית ופלונית נשיו. הנה יל"ע כיצד שייכא ההלכה של לשמה בכהאי גוונא דהוי לשם שנים, הן בגוונא דשמותן שוין, דכתיבת השם הוי לשם שני הנשים, והן בגוונא שכותב פלונית ופלונית, דמ"מ כתיבת פלוני מגרש הוי לשם שניהם ומ"ש מהא דמצינו בגמ' (מנחות מב ב) גבי ציצית "שמע מינה טעימה פסולה [אם עירה צבע נסיון ביורה פוסל את כל היורה - רש"י], ושם בתוס' "מה טעם טעימה פסולה, ואפילו לשם ציצית, מ"מ לשם נסיון נמי עבידא, והוי כמנחה שקמצה לשמה ושלא לשמה".

ושמא י"ל דהתם הוי ב' מילי דסתרי להדדי, ומשא"כ הכא דליכא סתירה בזה כלל להך ס"ד דמהני גט אחד לב' נשים, [ובאמת למסקנא דגט אחד אינו מהני לב' נשים, מסתבר דאית ביה נמי חסרון לשמה]. (שיעורי רבי גרשון קידושין)

לבישת בגד ד' כנפות כשאנו יכול להטיל ציצית

[בדברי המרדכי הידועים, (הלכות קטנות נד' סוף מנחות סי' תתקמד) שמי שנפסק טליתו בשב, מותר ללבשו, דמצות עשה דציצית אינו אלא להטיל בו ציצית כשילבשו, ולא אמר הכתוב בלשון לא תלבש בגד שיש לו ד' כנפים בלא ציצית, אלא מ"ע גרידא להטיל בו ציצית, וכיון שאינו יכול להטיל בו ציצית משום אונס מותר ללבשו]. ואמנם אכתי יש לדון, לדעת המרדכי, דאע"פ שאינו חשוב כמבטל מ"ע בידים, מ"מ לכא' אמאי לא נאסור זאת מצד מה שמכניס את עצמו למצב של הפקעת המצוה, וכעין איסורא דביטול מצות יבמין.

ויש לחלק בזה בפשיטות, דביטול מצות יבמין, מיידי שמחוייב כבר במצוה, ומכניס עצמו למצב של פטור, משא"כ התם, דבעצם קודם שלבוש בבגד אין עליו שום מצוה, ורק מעשה לבישת הבגד מחייבו, ונמצא שהוא מכניס את עצמו לחיוב כזה, שמיד כשיכנס לחיוב הוא יהיה במצב של אונס מהאפשרות לקיימו, וזה אולי קל יותר.

(יסודות השמועה)

הגר"א אוסטון שליט"א
מראשי ישיבת רנה של תורה כרמיאל

בגדר דין הטלת ציצית בבגד

בגמ' בסוכה ט א ובמנחות מב ב, נחלקו רב ושמואל בדין טויות הציצית, אם צריך שתהיה הטויה לשמה, והנה שיטת רש"י בסוכה ט א והרא"ש בהל' ציצית סי' י"ד, שכו"ע מודו שהטלת החוטים בבגד צריך להיות לשמה, שזה עיקר עשיית הציצית, ומחלוקת רב ושמואל היא בטויות החוטים שהוא הכנה למצות ציצית אם צריך להיות לשמה או לא. אולם לדעת הרמב"ם הוי איפכא, שגם לשמואל שצריך לשמה, אינו אלא בטויה, אבל הטלת הציצית בבגד אינו צריך לשמה. וצ"ב מ"ט דהרמב"ם אמאי הטלת הציצית בבגד היא פחות עשיה מטויה, ואין בו דין לשמה.

והנה נחלקו הפוסקים (עי' בביאור הלכה סי' י"ד) בדעת הרמב"ם, אם מכשיר אפי' שהטיל את הציצית בבגד בפירוש שלא לשמה, או דוקא בסתמא. שבב"י מבואר, שרמב"ם כשר אפי' עשה להדיא שלא לשמה, והמשכנות יעקב חולק וס"ל שהרמב"ם לא הכשיר אלא בסתמא. ובשלמא לסוברים שהרמב"ם איירי רק בסתמא ניחא, דלענין זה הטלת הציצית בבגד עדיף מטויה, דכיון שהתחיל טויה לשמה שוב הוי סתמא לשמה, ועוד שבהטלת הציצית אין מטרה אחרת חוץ ממצוות ציצית, לכן בזה סתמא לשמה. אבל לב"י שאפי' אם פירש שלא לשמה כשר, ע"כ דס"ל שאין דין לשמה בהטלת הציצית בבגד, וצ"ב למה גרע מטויה ובמה פליגי הראשונים בזה.

ונראה בזה, דהנה לשון הרמב"ם הלכות ציצית, הוא מ"ע, והיא לעשות ציצית על כנפי הכסות, הרי שלא הזכיר הרמב"ם במצוות ציצית מצווה ללבוש בגד שיש בו ציצית, אלא המצווה היא הטלת הציצית בבגד. וכן הוא ברמב"ם בספר המצוות מ"ע י"ד, שצונו לעשות ציצית, והוא אמרו יתעלה ועשו להם ציצית. וכן מבואר במרדכי שאין איסור בלבישת הבגד אלא אם לובש חייב להטיל בו ציצית, וכשם שאין איסור בלבישת בגד בלי ציצית כך ליכא מצוה בלבישת בגד עם ציצית, ואין המצווה בלבישה אלא המצווה שיהיה בבגד שלובש ציצית.

ולפ"ז יבואר שיטת הרמב"ם, דהנה דין לשמה תמיד נאמר בעשיית החפץ של המצווה, כגון באפית המצה, בעיבוד וכתובת סת"ם. אבל במעשה המצווה, כגון אכילת המצה או הנחת תפילין, בזה לא מצינו דין לשמה [ומצוות צריכות כוונה, הוא כוונה לצאת ואינו נוגע ללשמה]. וכן במזוזה, צריך לשמה בעשיית המזוזה שהוא עשיית החפץ של המצווה, ולא בקביעת המזוזה שהוא מעשה המצווה.

ומה"ט סובר הרמב"ם דהטלת הציצית בבגד א"צ לשמה, כיון שלשיטתו הטלת הציצית אינו עשיית החפצא של המצווה אלא זה מעשה המצווה בעצמו, דצורת מצוות ציצית ביסודה הוא ללבוש בגד ד' כנפות ולהטיל בו ציצית, אלא שלמעשה לא מטילים אחרי הלבשה אלא מקיימים דין זה ע"י שלובשים בגד שיש בו ציצית, אבל עיקר המצווה הוא הטלת הציצית בבגד, ובמעשה המצווה אין דין לשמה. ורש"י ס"ל דהטלת הציצית בבגד אינו מעשה המצווה אלא חלק מעשיית הציצית, והמצווה מקיימים בלבישה, א"כ הטלה הוא עשיית החפצא של המצווה וצריך בה לשמה וזה כ"ש מטויה שאינו גמר עשיה.

נמצא דמחלוקת הראשונים אם הטלת הציצית בבגד צריך לשמה או לא, הוא בגדר מצוות ציצית. ויתכן שבזה תלוי דברי המ"ב בסוף סי' י"ב בסק"ז שכתב שפשוט שמי שנפסלו ציציותיו, אינו יכול לתקנם בעודם עליו, אלא יפשוט הבגד מיד כדי שלא יעבור על לבישת ד' כנפות בלי ציצית, וכן מפורש במג"א בסי' י"ט סק"א. אולם בספר אורחות רבינו ח"ג עמוד קפ"ט, מעיד שהיה מעשה כזה אצל החזו"א שנפסלו ציציותיו, ואמר שיתקנו אותם בעודם עליו, ואין בזה משום ביטול מצווה, דזה גוף המצווה להטיל ציצית בבגד שהוא לבוש בו. ולפי מה שנתבאר ענין זה הוא מחלוקת הראשונים בגדר מצות ציצית, ובזה תלוי המחלוקת אם בעין לשמה בהטלת הציצית בבגד או לא.

(שיעורים דאורייתא ב)

שנתן לנו את תורתו הקדושה וצונו לעסוק בה להשיג על ידה שלימותנו.

יש איסורים שהתירו מפני כבוד התורה. כתב בערך לחם (אורח חיים סימן שלט) יש מתירין לרקד ביום שמחת תורה מפני כבוד התורה, ומקורו כבר קדום ראה בביכורי יעקב סימן תרסט, שהביא כבר שכתב מהר"ק בשם רב האי גאון, יום זה רגילין אצלנו לרקד בו אפילו כמה זקנים בשעה שאומר קלוסים לתורה. ואף שזו משום שבות הוא, נהגו בו היתר משום כבוד התורה, עכ"ל. וכן התירו לגבי איסור הוצאה, בשו"ע או"ח (סימן שא סעיף מג) שהמוצא ס"ת בשדה, וכו' ואם היו גשמים יורדים, מתעטף בעור וחוזר ומכסה אותו, ונכנס בו. וביאר המשנה ברורה (ס"ק קס) גשמים יורדים - שתתקלקל הס"ת התירו לו להתעטף וחוזר ומתעטף בבגדים מלמעלה ונכנס שזהו כבודה שלא תתקלקל בגשמים: **בדיני עדות.** תלמיד חכם אינו צריך לילך להעיד לפני בית דין הקטן ממנו מפני כבוד התורה, אבל היכי דהעדות הוא לאפרושי מאסורא חייב להעיד. **בנידוי חכם הקילו.** ראה ערוך השולחן יורה דעה סימן שלד, סעיף לה, מש"כ, חכם זקן בחכמה אף שאינו זקן בשנים או אב ב"ד שסרח אין מנדין אותו בפרהסיא לעולם מפני כבוד התורה אלא אומרים לו הכבד ושב בביתך אא"כ עשה כירבעם בן נבט וחביריו והיינו שחוטא ומחטיא את הרבים דאז רודפין אותו אבל כשחטא איזה חטא לעצמו מלקין אותו בביתו וכן כל ת"ח שחייב נידוי אין לב"ד לקפוץ ולנדונו במהרה אלא נשמטין ממנו בכל האפשרי אא"כ רואין שהרבה יתקלקלו ע"י כך דאז אין נושאים לו פנים וחסידי החכמים היו משתבחים שלא נמנו מעולם לנדות ת"ח

איסורים מחמת כבוד התורה. אסור להרהר במבואות המטונפות ב"ת מחמת כבוד התורה (כ"כ הרמ"א יו"ד רפב סעי' יט).

יש הרבה דינים מחמת כבוד התורה. בדברי הרמב"ם והשו"ע מפורשים הלכות כבוד ספר תורה: "כל הרואה ספר תורה כשהוא מהלך חייב לעמוד מפניו... מצוה לייחד לספר תורה מקום ולכבדו ולהדרו יותר מדאי... ולא יחזיר אחריו לספר תורה אא"כ היה גבוה ממנו עשרה טפחים... כל מי שיושב לפני ספר תורה ישב בכבוד ראש באימה ופחד שהוא העד הנאמן לכל באי עולם". וכן ברכת התורה בעליה לתורה, כ' בשולחן ערוך אורח חיים (סימן קלט סעיף ח) אפילו ברך ברכת התורה לעצמו ותיכף קראוהו לקרות בתורה, צריך לחזור ולברך: אשר בחר בנו, כשקורא בתורה, דמשום כבוד התורה נתקנה כשקורא בצבור. וביאר המשנ"ב, (ס"ק ל) ר"ל ולא הוי ברכה זו ברכה יתירתא, ומ"מ כדי שלא יהיה ברכה הראשונה בכדי כתב הפר"ח וכן שארי אחרונים דיראה לקרוא עכ"פ פסוק אחד כגון יברך דרך הילוכו לס"ת: ע"כ.

עניני ציצית

תעשה ולא מן העשוי

מעשה בחרתן שתלה ציצית בצגדו לקראת יום החתונה שיהיה למחרת ולקח בטעות מהת"ת של הציצה ללא רשות. ואם נחשיב זאת גזל כדעת המחנה אפרים בסימון כ"ו [כי הקצוה"ח סי' כ"ה ס"ל דגזל בשוגג ל"ה גזל], א"כ כאשר תלה את הציציות היו אלו גזולות ומה שביקש רשות אח"כ לא מהני, דהוי תעשה ולא מן העשוי כי אחרי שהכל עשוי ביקש רשות.

ברם, כיון שזה הוא ת"ת, אזלינן בתר דעת הנותן בצדקה ומסתמא לא מקפידים על טעות, [ובענין דעת הנותן ראה שו"ע יור"ד סו"ס רנ"ג].

שניים יחד

מו"ר הגר"ח פ"ש ציינברג זצ"ל שהיה זהיר במצות ציצית כנודע, היה לובש חבילות חבילות של עשירים וחמש ציציות מחוברות יחדיו, ולמדנו מזה, כי ענין לא ללבוש שני בגדים יחד, לא נאמר על לבשה של מצוה, [שני מסכות יחד].

טלית קטן בבית המרחץ

מי שהוא בבית המרחץ ולובש טלית קטן מה יעשה, אם ילבש בלי לכוון, יש חשש שעובר איסור של לבשת ד' כנפות בלי ציצית, כמו"ש הבה"ל, שהרי הכוונה היא חלק מענין המצוה, ואם יכוון יעבור איסור שמכווין בבית המרחץ כמו"ש הבה"ל ס' תקפ"ז.

לועג לרש

הלכה היא להצניע את הציצית כאשר מבקר בבית הקברות, משום לועג לרש. ולא ידעתי, מדוע לא מהני מה שהנקברים נמצאים 'ברשות אחרת' שאם הם הרי טמונים פחות מעשרה טפחים. וז"פ, כי דין לועג, לא שייך לאדם חי שלא יכול לקיים מצוה זו.

5 כוונות

לכאורה יש לכוון בעיטוף חמש כוונות ואלו הן, לקיים מצוות ציצית, לזכור המצוות וכדעת ה"ח שאם התורה אומרת טעם יש להזכירו והרי התורה אומרת למען תזכרו, לפטור טלית קטן בצרכתו. אם יפשוט ויחזיר שהצרכה חלה על פנים שניה כמו"ש הבה"ל להדיא. ואולי גם יכוון אם יפול הצרכה חלה על הפנים הנוקפת שילבש אחרי הנפילה.

ועשו להם ציצית

מהפסוק 'ועשו להם ציצית' נותנו על ציצית הכנף פתיל תכלת' נלמד שיש במצוות ציצית שתי מצוות. כמו שכותב הרמב"ם: 'ענף שעושין על כנף הבגד ממין הבגד הוא הנקרא ציצית' וזה הענף הוא הנקרא לבן מפני שאין אנו מצווין לצבעו.

זו מצווה אחת בציצית שנקראת לבן. מצווה נוספת בציצית היא: 'ולוקחין חוט צמר שנצבע כעין הרקיע וכורכין אותו על הענף וחות זה הוא הנקרא תכלת'. מסכם הרמב"ם: 'נמצאו במצוה זו שני ציוויות שיעשה על הכנף ענף יוצא ממנה, ושיכרוך על הענף חוט תכלת'.

המשנה במנחות אומרת: 'התכלת אינה מעכבת את הלבן והלבן אינו מעכב את התכלת'. המחבר בהלכות ציצית כותב: 'ארבע ציציות מעכבין זה את זה שכל זמן שאין בה את כל הארבע אינה מצויצת כהלכתה והיוצא בה לרשות הרבים בשבת חייב חטאת' אפילו בזמן הזה שאין לנו תכלת'.

כותב המשנה ברורה: 'דהא קימא לן התכלת והלבן אין מעכבין זה את זה דכתיב וראיתם אותו אכל חדא וחדא משמע'.

הגמרא בסוטה מביאה 'דרש רבא בשכר שאמר אברהם אבינו 'אם מחוט ועד שרוך נעל' זכו בניו לשתי מצוות, חוט של תכלת ורצועה של תפילין. פשטות משמעות דברי הגמ' ששתי מצוות אלו, ציצית ותפילין, ניתנו לעם ישראל, צאצאיו של אברהם אבינו כמתנה מיוחדת כגמול על מה שנזהר אברהם אבינו מן הגזל שלא רצה ליהנות משלל המלחמה כשהציל את לוט.

בפרשת נח, כאשר חם רואה את ערות אביו ומספר זאת לשני אחיו, שם ויפת. הם לוקחים בגד ומכסים את לוט. בפסוק נאמר: ויקח שם ויפת את השמלה וישימו על שכם שניהם וילכו אחורנית וגו' רש"י במקום מתייחס לשאלה מדוע כתבה תורה 'ויקח שם ויפת' ולא כתבה 'ויקח' שם ויפת? ומביא את דברי המדרש תנחומא 'לימד על שם שנתאמץ במצווה יותר מיפת, לכן זכו בניו לטלית של ציצית ויפת זכה לקבורה לבניו'.

נמצאנו למדים לכאורה שתי דעות מדוע ניתנה מצוות ציצית לישראל. אחת, כגמול על מעשהו של שם ואחת כגמול על זהירותו של אברהם אבינו מהגזל והדבר צריך באור.

ה'כלי יקר' כותב 'ונראה שלא קשה מידי כי בזכות כיסוי שמלה זכו לשמלה. ובזכות חוט זכו לחוט. כי אין אדם יכול לקיים מצוות ציצית עד שיתן לו הקב"ה תחילה שמלה'.

רבנו אליהו מזרחי כותב: 'טלית של ציצית לחד ותכלת לחד. דמשום כיסוי של שם, זכו ישראל לטלית של ציצית לבן. ומשום דבורו של אברהם, זכו ישראל לחוט של תכלת. ולכן ותכלת הם שני ציווים אף על פי ששניהם מצווה אחת'.

לכאורה גם לדברי הרא"מ וגם לדברי הכלי יקר' המעשה של שם זיכה את עם ישראל בטלית של ציצית או בשמלה בבגד שבו תולים הציצית.

אמנם אם נעיין בדברי המדרש תנחומא שהביא רש"י וכפי שהביא בפירוש עץ יוסף על התנחומא נמצא כי לשון המדרש הוא 'לשם פרע לו שכרו מצוות פתילין בטליתו שהיה מכסה בה'. ששכרו של שם הוא הפתילים, חוטי הציצית. ולא הטלית ובוודאי לא רק השמלה כמו שאומר הכלי יקר.

אך כשנעיין בדברי הרא"מ נראה שהוא מחלק בין חוטי הלבן שהוא אותו 'ענף שעושין על כנף הבגד ממין הבגד' לבין חוט התכלת 'חוט צמר שנצבע כעין הרקיע וכורכין אותו על הענף'. שכתב שהשכר שקבלו שם ויפת היה מידה כנגד מידה. שניהם כיסו ערוות אביהם. שם זכה והקב"ה כסהו בטלית של ציצית. יפת זכה שהקב"ה יכסה בניו לכיסוי בקבורה בימי גוג ומגוג.

יוצא אם כן שהשכר הוא עצם הכיסוי וכמו שכתוב 'כסהו בטלית של ציצית'. בבגד שיש בו חוטי ציצית הבגד הזה הוא מה שקבלו בזכות מעשהו של שם. בשכרו של אברהם אבינו שאמר 'מחוט' הוסיפו לנו שכר את 'החוט של תכלת' את המצווה לכרוך את חוטי הלבן בחוט של תכלת.

על הממרא בגמ' שהבאנו: 'בשכר שאמר אברהם אבינו 'אם מחוט ועד שרוך נעל' זכו בניו לשתי מצוות חוט של תכלת ורצועה של תפילין' שואלת הגמ': 'בשלמא רצועה של תפילין יש בה קיבול שכר' ומפרש רש"י 'שהיא גורמת הנאה לישראל שכתוב 'וראו כל עמי הארץ כי שם ד' נקרא עליך ויראו ממך' שזה הולך על תפילין שבראש שבגללם אומות העולם פוחדים מישראל. אבל 'חוט של תכלת מאי היא' איזה הנאה יש לישראל מזה.

על זה מביאה הגמ' את דברי רבי מאיר 'מה נשתנה תכלת מכל מיני צבעונין, מפני שהתכלת דומה לים וים דומה לרקיע ורקיע דומה לכסא הכבוד'. ולכאורה צריך להבין מה הגמרא תירצה בזה. איזה תוספת הנאה יש בזה שהתכלת דומה לרקיע וכי' מה זה דומה לרווח הגדול שזכינו ממצוות תפילין שמרתיע את האויבים.

ואולי ניתן לומר כי 'חוט של תכלת' שקבלנו בזכותו של אברהם אבינו יש לנו המחשה מתמדת של מציאות הבורא של כסא הכבוד.

מי שזוכה על ידי מצוות ציצית לחיות עם הרגשה של 'שיויתי ד' לנגדי תמיד' בהחלט יכול לומר שיש לו בזה 'קיבול שכר שיש בו הנאה' והלואי ונזכה.

קושיית הגאון מטשעבין ממדרש במקושש שציצית נוהגת בשבת

במרדכי [מנחות רמז תתקמ"ד] הביא פלוגתת הראשונים במי שנפסק חוט של טלית בשבת, ור"י הוכיח להיתר מסוגיא דמנחות [דף לז:]: דאם נפסק חוט בשבת מותר ללבוש הבגד, ופירש שם טעמו וז"ל, דמצות עשה דציצית אינו אלא להטיל בו ציצית כשילבשנו, ולא אמר הכתוב בלשון לא תלבש בגד שיש לו ד' כנפים בלא ציצית, אלא מ"ע גרידא להטיל בו ציצית, ואין עובר כיון שאין עתה יכול להטיל בו שהוא שבת. ובדובב מירשים [ח"ג סי' ע"ג] הקשה עליו קושיא גדולה וז"ל, ומאז העירותי על דברי המרדכי הנ"ל שהעלה דבשבת ליכא מ"ע להטיל ציצית, ממחז"ל כשראה מעשה המקושש כו' ביום השבת במה יזכרו, והשיב הקב"ה הריני נותן להם מצות ציצית שבה יזכרו, הרי מבואר דמצות ציצית נקבעה בשביל שיזכרו בשבת, משום שהיא נוהגת גם בשבת נזכור אותו כמו בתפילין ע"ש, [והיאך אפשר שיפטר מציצית בשבת]. בפמ"ג [או"ח סי' ש"ז בא"א סק"ו] תמה על עיקר הדין דלא משכח"ל להטיל ציצית בשבת וז"ל, קשיא לי למה כשאין לו ציצית אסור להטיל בשבת, דקשר עליו דין תורה [מנחות לט.], וחייב משום קושר, אמאי, יחשוב שלמוצאי שבת יתיר מיד, ופטור אבל אסור, ובמקום מצוה לא גזרינן, ויש לומר כל שלפעמים מבטלו כי כן הדרך אסור מן התורה, עכ"ד, ומקור הלכה זו בב"י מהכלבו, הובא במג"א [סי' ש"ז סק"כ].

הגאון מטשעבין שם הקשה עוד דמשכח"ל באופן אחר להטיל ציצית בשבת וז"ל, גם לפי דעת המג"א [סי' י"א סק"ג לפירוש ה"ד אפרים] לענין שבת אפילו בתוכף שתי תכיפות אינו חייב רק בשני קשרים, משא"כ לענין כלאים וציצית מהני קשר אחד, א"כ אפשר להטיל ציצית בשבת בקשר אחד, דלענין ציצית מהני ועל שבת אינו מחויב, עכ"ד, ותירץ דמדלגבי ציצית הוה קשה, ה"נ לענין שבת, כדברי המרדכי בחולין [סי' תשל"ז] לענין קשר תפילין, ליישב קושיית התוס' בחולין [דף ט. ד"ה ואיך], דאף דאם הקשר עומד ליום אחד אינו קשר לענין שבת, מ"מ קשר תפילין אסור, דמדהוה קשר לענין תפילין הוה קשר לענין שבת.

מעתה הדרא קושיית הגאון מטשעבין על המרדכי שנקט דבשבת אין מ"ע דציצית להטיל ציצית על הבגד, דא"כ לשם מה ניתנה פרשת ציצית למען תהא נוהגת בשבתות וימים טובים, הרי באמת פטור הוא בשבת, ובאמת דלא על המרדכי תלונתו, דהרי גם לדעת הר"ש שחולק ואוסר ללבוש הבגד קשה, דהא מיהת לכו"ע אין להטיל ציצית בשבת משום מלאכת קושר וכדו', וא"כ לכו"ע יקשה קושיית הגאון מטשעבין.

ברם קשה, דהלא פשיטא דאף בשבת מברכים על הציצית אקב"ו להתעטף בציצית, ואשר ע"כ דמצות ציצית ניתנה כחובה גם בשבת, וא"כ מה הוקשה לו להגאון מטשעבין על המרדכי מהמדרש הנ"ל, וצ"ע.

ובאמרי בינה [או"ח סי' א' ד"ה דעת] באמת הקשה כן היאך מברכין בשבת על הציצית, ובהקדם לזה הביא פלוגתת הפוסקים בדעת המרדכי באם מותר ללבוש ד' כנפות בשבת בלא ציצית, דעת המג"א [סק"ח] דאסור מדרבנן, ודעת הט"ז [סק"ה] דמותר גם מדרבנן, דהיתר גמור הוא, [כפי הנראה נקט באמרי"ב דלדעת המג"א אינו היתר גמור מה"ת, ולכן חכמים אסור], ומעתה לדעת הט"ז הקשה היאך מברכין בשבת. וכתב באמרי בינה דאין ליישב דאפשר לו לברך כמצוה קיומית, וכההיא דמבואר במג"א [סי' י"ד סק"ה] בשם הראשונים בטלית שאולה, דאף שהוא פטור מלהטיל כל ל' יום, עכ"ז אם הטיל בה ציצית המברך לא הפסיד, כמו נשים דמברכות על מ"ע שהז"ג, עכ"ד, וא"כ י"ל כמו"כ בכל בגד המצויץ דשפיר מברך גם בשבת, כיון דמ"מ מקיים מצוה, זה אינו, דהתם שאני כיון שלבעלים יש חובת מצוה [כמבואר כן ברע"א שם]. וסיים באמרי בינה וז"ל, ע"כ נראה דהם ג"כ מודים דאם פשע ולא עשה בהטלית ציצית קודם שבת דאסור להביא את עצמו לידי זה שילך בטלית בלא ציצית, רק בנפסק בשבת בזה סברו דמותר, עכ"ד, וזה פלא.

ובפשוטו אין מוכן כלל, לא קושיית האמרי בינה ולא קושיית הגאון מטשעבין, הרי כל הפטור בשבת הוא רק משום שאי אפשר לו להטיל ציצית, אך אם הציצית כבר תלוי ועומד על הבגד הרי זה מחויב במצות ציצית, וא"כ כשם שכל בוקר מברכין להתעטף בציצית, אף שהבגד כבר מעוטף בציצית ואינו מתחייב להטיל בו בפועל, כמו"כ בשבת יש חיוב להטיל בו ציצית, ואך שאם הוא אנוס אין חיוב, אך בלא"ה חייב.

וע"כ דדעת הגאון מטשעבין והאמרי בינה בביאור שיטת המרדכי דהפטור מציצית ביום השבת אינו פטור אונס, אלא שלא ניתנה המצוה בשבת כלל, דכיון שהוא זמן שהוא מופקע מעשיית קשר, וכן מבואר באמרי בינה [שם ד"ה ועוד], וע"כ דלא ניתנה המצוה בשבת, וכן לשון הפמ"ג סי' י"ג סק"ח בדעת המרדכי, עובר בלבישה מיד בחול, ובשבת מותר, ד'עשו להם ציצית' אמר רחמנא, ובשבת לית כאן עשה כלל דעשו. וכן לשון השיטמ"ק במנחות [דף לז: סק"ה] שהעלה כדעת המרדכי הנ"ל דמותר להכניס את עצמו לאונס בשבת וכתב שם וז"ל, בחול אסור ללבושו, בשבת מותר ללבושו, [שהרי כבוד הבריות הוא להיות מעוטף בטליתו], דבחול דוקא אמר רחמנא גדילים תעשה לך על ארבע כנפות כסותך, בזמן שהוא בר עשייה, אבל בשבת שאינו בר עשייה אינו מוזהר, עכ"ד, משמע דפרשת 'ועשו להם' לא ניתנה בשבת כלל, וזה חידוש.

והפמ"ג לשיטתו אזיל שכתב בראש יוסף ביצה [דף יד: ד"ה ומן] וז"ל, מן שמיא אנהירינין לעיינין, דבשבת ויו"ט אסור ללבוש בגד כלאים עם ציצית, דמאי טעמא בחול מותר, כיון דרוצה לילך בטלית זה, וצריך ציצית, עשה דוחה לל"ת, משא"כ בשבת ויו"ט מן התורה ליכא עשה כלל, דאין יכול לקשור, וש"י מן התורה ללבוש בלא ציצית [כדקיי"ל כדעת המרדכי וכו"ל], תו אסור בכלאים דליכא עשה, עכ"ד הפמ"ג הפלאיים.

ואשר מעתה הדרא ביותר שאת קושיית הגאון מטשעבין, שהרי מבואר במדרש דעיקר המצוה לא ניתנה אלא משום קיומה בשבתות וימים טובים, והיאך נימא דבשבת ויו"ט אין שום מצוה כלל, וצע"ג.

ונראה ביישוב קושיית הגאון מטשעבין בכמה פנים, ובקצרה, א. עפמ"ש"נ במקו"א שישנם ב' מצוות חלוקות במנין המצוות, א. מצות ועשו להם ציצית, ב. מצות וראיתם אותו, שכן הנה בסמ"ג [עשה כ"ח] מנה מצוה להסתכל בציצית, ושוב מנה [מצוה ל"א] מצות 'ועשו להם ציצית', וכן הביא הריב"ש [סי' תפ"ו] בשם היראים, וכן הביא המלבי"ם בהמאיר לארץ סי' כ"ד סק"ו, ע"ש, ומעתה מצות וראיתם אותו נוהג בשבת. עוד נראה, דאף דאין מצות עשיית ציצית בשבת, מ"מ יש חפצא של ציצית גם בשבת, והוא פוטר מכלאים, ומה שציצית מגין מעבירות, לא מצות עשייתו, אלא עצם החפצא, והארכתיו טובא בפרשת שלח.

האם מברכים ברכת שהחיינו במי שלובש ציצית ומניח תפילין פעם ראשונה?

מצינו בכך כמה שיטות, בתוספתא ברכות פרק ו' הלכה ט"ו מובא שעל טלית חדשה או תפילין חדשים צריך לברך שהחיינו. ומשום כך כתב בס' חלת לחם סימן ז' שהמפריש חלה בפעם הראשונה מברך שהחיינו עפ"י דברי התוספתא פ"ו הלכה י"ט "ההולך להפריש תרומות מברך שהחיינו", אולם כבר כתב הרמב"ם בשו"ת פאר הדור סימן מ"ט שמפורש חלה תרומות ומעשרות אין מברך שהחיינו. אולם התוס' במנחות דף מ"ב ע"ב ד"ה העושה כתבו בשם רב שרירא גאון שאין הלכה בדברי התוספתא, דאין לברך אלא על מצוה הבאה מזמן לזמן כגון שופר ולולב ונר חנוכה משא"כ בתפילין חדשים וכן דעת הר"ן בסוכה כ"ב ע"ב ד"ה וכתבו והמחדיי סוכה סימן תשס"ט ועוד כתבו התוס' בסוכה מ"ט ע"א וז"ל "ונראה שמצוה שיש עליה שמחה תקנו שהחיינו על כך, ותפילין כיון שאין בקיומו שמחה לכן לא תקנו בו ברכת שהחיינו. וכבר העירו האחרונים למה אין בו שמחה? ומתריצים היות וכתוב בה "וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך", ודרשו חז"ל דאלו תפילין שבראש, ועוד כי התפילין הוא שמירה לנפש הישראלי לשעבד בה תאוות ומחשבות לבו, וכן על הראש כדי שיהיה הנשמה שבמוח משועבד אך ורק לעבודתו יתברך שמו וכיון שמזכיר מיעוט ערכו בעבודתו לכן אין השמחה בשלימות שכולל לברך עליה שהחיינו. אולם הרמב"ם בהלכות ברכות פרק י"א הלכה ט' כתב שיש לברך שהחיינו על טלית חדשה או על תפילין חדשים. מאידך שיטת הטור או"ח סימן כ"ב מציין דברי התוספתא שמברכים שהחיינו על טלית חדשה, אולם על תפילין לא מובא בטור שמברכים על כך שהחיינו. וכתב הב"י (שם) לבאר דבריו שאין לברך שהחיינו אלא מצוה הבאה מזמן לזמן ושלא כדברי התוספתא ולכן לא מברכים שהחיינו על תפילין, ומש"כ שמברכים שהחיינו על טלית חדשה זה לא משום קיום המצוה אלא משום שהוא בגד שמתעטף להנאתו וכדין הקונה כלים חדשים שמברך שהחיינו, וכן נפסק בשו"ע או"ח סימן כ"ב שעל טלית חדשה מברך שהחיינו משום דלא גרע מקונה כלים חדשים. ודלא כשיטת הרמב"ם שיש לברך על המצוה של תפילין חדשים.

אם הטיל ציצית בבגד ישן לפי דעת הרמב"ם מברך שהחיינו דאין הברכה משום הבגד שהוא חדש אלא משום עשיית המצוה, אולם לדעת הטור אינו מברך שהחיינו אלא בבגד חדשה מדין קנה כלים חדשים. אבל אם הטלית ישנה אינו מברך שהחיינו בהטלת הציצית, וכן כתב הלבוש סימן כ"ב וז"ל "הקונה טלית ועשה בו ציצית מברך שהחיינו מפני שהוא לו שמחה בקונה כלים חדשים שמברך עליהם שהחיינו מטעם זה אבל העושה ציצית בטלית ישן שיש לו אע"ג שלא היה בו ציצית כבר מעולם אין צריך לברך שהחיינו דעשיית ציצית לא קבוע לה זמן, וכל שאינו תלוי בזמן שבא מזמן לזמן אינו מברך עליו שהחיינו, שאין לומר שהחיינו לזמן הזה שאין תלוי בו, ומשום שמחה נמי ליכא שאין שמחה בציצית לברך בלא טלית דהרי הטלית הוא ישן". וכן משמע במשנ"ב (שם) דמ"מ אינו מברך על טלית חדשה מחמת המצוה דאינה באה מזמן לזמן, וה"ה אם עשה תפילין לעצמו אינו מברך שהחיינו, ומשמע מדבריו דאף משום כלים חדשים אינו מברך, דרך ציצית נחשבים כלים חדשים משום הטלית. ובביאור הלכה (שם) ד"ה קנה כתב דכך הוא דעת העילוי אבל דעת הרמב"ם דיש לברך על מצוות שהם קנין לו שהחיינו, ועל כן מהנכון שיכניס את עצמו להתחייב בברכת שהחיינו (כגון שילבש בגד חדש) ויפטור גם את זה, ובפרט אם לובש התפילין פעם ראשונה יעשה כן ויצא ידי חובתו אף לפמש"כ הרמ"א ביור"ד סימן כ"ח ס"ב דיש לברך שהחיינו על כיסוי הדם שעושה פעם ראשונה א"כ גם

בכה"ג צריך לברך שהחיינו, כעין זה מצוין בס' דרך אמונה בפ"ב מהלכות תרומות ס"ק קמ"ט "די"א שהמפריש תרומות ומעשרות בפעם הראשונה שלא קיים עוד מעולם המצוה מברך שהחיינו וכן דעת הגר"א, ואולם למעשה לא נהגו כן דראוי לברך שהחיינו על איזה פרי או בגד חדש ולפטור גם את זה".

ויש לברר בחתן בר מצוה שמניח תפילין פעם ראשונה האם צריך לברך ברכת שהחיינו. הרוקח בסימן שע"א כתב "כל מצוה שעל האדם לעשותה צריך לברך בפעם הראשון שמקיים המצוה". עפ"י דברי הגמ' במנחות "כהן העומד ומקריב מנחה בירושלים אומר שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה". זאת אומרת כהן שעדיין לא הקריב מנחה מימיו צריך לברך ברכה זו, וכך משמע מפירש"י (שם). ומוכח שאדם שמקיים מצוה פעם ראשונה בחייו מברך ברכת שהחיינו. וכ"כ בט"ז או"ח סימן כ"ב סק"א בנער בר מצוה המניח תפילין בפעם ראשונה יברך שהחיינו על חינוך המצוה, וכ"כ הרמ"א ביור"ד סימן כ"ח לענין כיסוי הדם, אבל כל מצוה שאדם עושה פעם ראשונה בחייו יש לו לברך שהחיינו. אולם אדם ששוחט פעם ראשונה לא מברך משום שמזיק לבריה. אולם יש שדחו ראיה זאת, דלפי רש"י מדובר על הישראל שלא הביא מנחה מימיו וע"כ מברך שהחיינו, אולם התוס' בברכות ל"ז ע"ב פירשו אחרת דלא מדובר כשברך לקיים מצוה פעם ראשונה, אלא מדובר במשמרות הכהנים שהיו עשירים וארבע משמרות שמתחלפות בכל שבוע ושבע ומתחדשות פעמיים בשנה ולכל משמרת היו ששה בתי אבות ונמצא שכל כהן לא היה מקריב אלא שני ימים בשנה וזמן קבוע להקריב יום אחד בכל חצי שנה, וא"כ מצוה זו מתחדשת מזמן לזמן וע"כ הם מברכים שהחיינו. וכן כתב בחידושי הרשב"א בברכות (שם) א"כ לפי דברי תוס' והרשב"א לא מדובר כלל על מי שמקריב לראשונה מנחה, וא"כ אין ראיה מדברי הגמ' (שם) שצריך לברך ברכת שהחיינו כשמקיים מצוה בפעם ראשונה בחייו, ודלא כדברי הרמ"א הנ"ל שהעושה מצוה פעם ראשונה בחייו צריך לברך שהחיינו. וכך משמע מדברי הש"ך בסימן כ"ח, ולכן לפי"ז אין לברך גם על תפילין שמניח פעם ראשונה היות וספק ברכות להקל בברכת שהחיינו (עי' בהגהות בית הלל יור"ד סימן כ"ח סק"א ובשו"ת משיב דבר להנצי"ב יור"ד סימן כ"ח), וכבר האריך בשו"ת יחוה דעת ח"ב סימן ל"א לגבי כלה שמדליקה נרות בערב שבת בפעם הראשונה בביתה שאין לברך שהחיינו הואיל ומצות הדלקת נרות נוהגת בכל ערב שבת, ודלא כמש"כ הגאון יעב"ץ בסידורו (סדר הדלקת נרות בע"ש) שכלה שמדליקה נרות בער"ש מברכת שהחיינו וה"ה לכל המצוות שעושה בפעם הראשונה, וכן משמע בשו"ת חתם סופר או"ח סימן נ"ה שכלות מברכות שהחיינו בטבילה הראשונה, ובשו"ת תורת יקותיאל סימן ס' כתב שלפי דברי החת"ס שמברכת בטבילה ראשונה שהחיינו ה"ה כלה המדליקה נרות בפעם הראשונה שמברכת שהחיינו.

המשנ"ב בסימן נ"ב בביאור הלכה ד"ה קנה מסיק כיון שיש בזה מחלוקת ראשונים ובפרט לפי הרמב"ם הנ"ל, לכן מי שמניח תפילין חדשות ראוי להכניס עצמו להתחייב בברכת שהחיינו ע"י שיקנה פרי חדש וא"כ יכון בברכתו גם את התפילין, וראוי לציין מש"כ בס' הליכות שלמה (למחן הגרש"ז אויערבאך זצ"ל) לענין ברכת שהחיינו בתפילין שלובש פעם ראשונה בחייו בבר מצוה וז"ל "לענין שהחיינו בתפילין התנהגתי עם בני שיחיו שלפני י"ג שנים, אבל לא נתתי להם התפילין במתנה רק במלואות להם י"ג שנה, והברכה היא על ההנחה וגם על המתנה של התפילין, ואף דמצוות לא ליהנות נתנו היינו בקונה ממעותיו, אבל לא במתנה שזה רכוש ממש", ומשמע מדבריו שמי שקונה תפילין חדשות אינו מברך שהחיינו, ומי שמקבל תפילין במתנה מברך שהחיינו. אולם בס' אשרי האיש פ"ה סק"ג מביא משמו של מרן הגר"ש אלישיב זצ"ל דאף בכה"ג אין לברך שהחיינו. (עי' שו"ת מהר"ם שיק או"ח סימן צ').

הודעה משמחת

בסיעתא דשמיא, ולבקשת ציבור הקוראים,
אנו מתחילים אי"ה מסגרת נוספת של הפצת
העלון במייל,
המעוניינים להצטרף ישלחו בקשה
למייל: MISAVIV1000@GMAIL.COM

הופיע ויצא לאור

"מסביב לשולחן"

על חמישה חומשי תורה בעימוד חדש ומאיר עיניים
50 נושאים על פרשיות התורה

להשיג: ספרי הישיבה

הנושאים הבאים

קרח- המגפה בהלכה, ושים קטורת
וכו' החל הנגף (יז יא).
חקת- הלך אחר הרוב, ושחט את
הפרה (יט ה), אתיא מפרה אדומה,
(חולין יא א).

מכון ירושלים

אוצר מפרשי התורה

אוצר כל הפירושים והביאורים על התורה
בעריכה תמציתית וייחודית

אשת חיל

מדרשים, נכתב,

לֹא־בֹרֵאֵינוּ וְקָלֵנוּ

פרקי אבות מזווית אקטואלית מרתקת

מִקְבֵּל אֶת כָּל הָאָדָם בְּסֶבֶר פָּנִים יְפוֹת" לא רק להתייחס יפה לזולת, כי אם לשמוח בכל אדם באשר הוא, לא לנסות לשנות אותו או להפוך אותו אפילו לרגעים אחדים לאדם אחר. אדרבה, הוי מקבל את כל האדם - "קטן וגדול, בן חורין ועבד, כל איש ממין האדם" - כמות שהוא, בשמחה! ובאמת, ענין זה הוא יסוד גדול בחינוך הבנים והתלמידים, לדעת לקבל כל בן או תלמיד באשר הוא, כמות שהוא, לשמוח במעלותיו ובכישורונותיו, ולכוון אותו לדרך העלייה על פיהם - ולא על פי המעלות והכישורונות שהיה חפץ שיהיו לו.

דרגה זו של שמחה עם כל אדם באשר הוא, אינה באה אלא מתוך ענוות חן פנימית ללא כל התנשאות על הזולת, אף אם הוא בדרגה פחותה יותר. כדברים הללו חזויותי כאשר הגעתי בבחרותי ללמוד בשיבת 'מיר' בירושלים. בנין הישיבה היה סבוך בעיני, ומבואותיו טרם היו נהירים לי. בחיפוי אני ואנה אחר בית המדרש, מצאתי עצמי לפתע בלב סלון של דירת מגורים, כשבראש השולחן יושב אדם הדור-פנים. נחרדתי קמעא. הוא הרים את ראשו מעל הגמרא, והביט בי במבט רחום כשחיך רחב נסוך על פניו, 'מה אני יכול לעזור לך?' - שאל בְּרוֹ. החיך הזה הרגיע אותי, יצאתי מן הבית, ובשלווה מצאתי את בית המדרש. לאחר בירור קצר, הבנתי שהיה זה ראש הישיבה הנערץ, מרן רבי נחום פרצוביץ זצ"ל. אם תרצו - היה זה שיעור של "רַב נֶאֱחָעם" שאיש עדיין לא שמע...

היכן מוזכר בטור המנהג לומר פרקי-אבות?

הטור בהלכות שבת (סי' רפ"ז) כותב "ונוהגין לומר בספרד משנת פרק אחד".
וכבר נלאו המחפשים והמפענחים לברר מהו אותו "פרק אחד" שבספרד נהגו לאמרו בשבתות?
כותב הט"ז: "ושמעתי מגיהים כאן במקום פרק א' פרקי אבות"
הט"ז אף ממשיך ומבהיר על מה מבוסס הפיענוח: "היינו שהיה כתוב בראשי תיבות פ"א והיינו פרקי אבות ושעה המעתיק וכתב פרק א'..."

סליחה, לאן אתה הולך?

"עֲקָבְיָא בֶן מִהְלָאֵל אָמַר: הִסְתַּכַּל בְּשִׁלְשָׁה דְּבָרִים, וְאִין אַתָּה בָּא לִידֵי עֲבָרָה: דַּע מֵאַיִן בָּאתָ, וְלֹאן אַתָּה הוֹלֵךְ, וְלִפְנֵי מִי אַתָּה עֹתִיד לֵתֵן דִּין וְחֻשְׁבוֹן" [משנה א']
מדוע נכתב החלק הראשון של המשנה בלשון עבר - 'מֵאַיִן בָּאתָ' - ניחא.
מדוע נכתב החלק השלישי של המשנה בלשון עתיד - 'וְלִפְנֵי מִי אַתָּה עֹתִיד לֵתֵן דִּין וְחֻשְׁבוֹן' - ניחא.

ה"שיעור" שאיש עדיין לא שמע!...

"רַבִּי יִשְׁמְעֵאל אָמַר... וְהוּא מְקַבֵּל אֶת כָּל הָאָדָם בְּשִׂמְחָה" (פרק ג' משנה י"ב)
בעצם, מה מחדש רבי ישמעאל? הרי שמאי כבר לימד אותנו לעיל (פרק א' משנה ט"ז): "וְהוּא מְקַבֵּל אֶת כָּל הָאָדָם בְּסֶבֶר פָּנִים יְפוֹת"! מה מונח בדברי רבי ישמעאל מעבר לדברי שמאי?

אומר ה'דרש דוד' (עמ"ס אבות): רבי ישמעאל דורש מן האדם מעלה גדולה יותר, כפי שכתב הרמב"ם כאן: "צריך שתקבל כל אדם - קטן וגדול, בן חורין ועבד, כל איש ממין האדם - בשמחה, וזה יותר ממה שאמר שמאי - 'בסבר פנים יפות'".

בפשטות, כוונת הדברים היא שלעומת דברי שמאי המתייחסים אל ההנהגה החיצונית (וכלשון רבנו יונה שם: "שִׁירָאָה להם פנים של שמחה") הרי שדברי רבי ישמעאל מתייחסים אל התחושה הפנימית בקבלת פני הזולת - שבאמת ישמח גם בלבבו פנימה לקראת כל אדם. וזו, אכן, מעלה נשגבה הנובעת מתוך רצון להיטיב לזולת, כלשון מרן החזון איש זצ"ל (אמונה ובטחון פ"א אות יא): "יש איש מתאוה להטיב לזולתו, הפגשו עם רעהו הוא לו לחדוות לב".

ברם, מתוך דברי הרמב"ם נראה שיש כאן נקודה נוספת, עמוקה ומהותית, בקבלת פני הזולת בשמחה. הרמב"ם אינו מסתפק בהבאת לשון התנא - "כל אדם", אלא מוסיף ומבאר אותה: "קטן וגדול, בן חורין ועבד, כל איש ממין האדם".

מה טיבה של אריכות לשון זו בכפל ובשילוש?...

נראה, שיסוד גדול השמיענו כאן הרמב"ם אודות הנהגת האדם עם זולתו בכלל, ובהפגשו עמו פנים אל פנים בפרט.

כאשר האדם נפגש עם זולתו, הוא מקווה על פי רוב שיהיה זה אדם "לרוחו" [ובשפת-ימינו: שתהיה להם "כימיה"] שיתנהג כפי שהוא מצפה ממנו, שִׁישְׁמַח באותם דברים שמשמחים אותו, שִׁיתַּעֲצַב מאותם דברים שמעציבים אותו וכו'. בוודאי כאשר מדובר באדם בעל מדרגה ובעל השגה, הריהו מייחל שהזולת יהיה אנוש כערכו - "מישהו שאפשר לדבר איתו".

אך מה בפועל? במציאות? ברוב המקרים זה לא כך... שהרי כשם שאין פרצופיהן שוין כך אין דעותיהן שוות!

על כל זה הזהיר התנא ואמר בדרך קצרה: "וְהוּא מְקַבֵּל אֶת כָּל הָאָדָם בְּשִׂמְחָה" שמחה זו פירושה מתוך השלמה עם המצב הקיים. לא השלמה של בדיעבד, אלא השלמה של שלימות הרעת, של נכונות מלכתחילה לקבל כל דבר באשר הוא, מתוך הבנה שהרבה ברואים יש לו להקדוש ברוך בעולמו, כולם משלימים זה את זה, ובכולם אנו ראויים לשמוח!
כלל של דבר, דברי רבי ישמעאל מתייחסים אל פנימיות ההנהגה של "הוּא"

אך מדוע נכתב החלק האמצעי בלשון הווה - וְלֹאֵן אֶתָּה הוֹלֵךְ - וכי מישהו כאן הולך חלילה...?

אמר הרה"ק הישועות משה זצ"ל מוויז'ניץ: כן. כן. הדברים כפשוטם. בכל יום ויום מתקרב האדם אל קיצו! [כלשון הכתוב בקהלת (יב, ה) "כִּי הֵלֵךְ הָאָדָם אֶל בֵּית עוֹלָמוֹ"] - -

שכינה בישיבה-קטנה

"רבי חֲלֵפְתָּה בֶן-דוֹסָא אֵישׁ כֹּפֵר חֲנֻנְיָה אוֹמֵר: עֲשֵׂה שִׁישְׁבִין וְעוֹסְקִין בַּתּוֹרָה, שְׂכִינָה שְׂרוּיָה בֵּינֵיהֶם... וּמִנֵּן אֶפִּילוּ חֲמִשָּׁה?... וּמִנֵּן אֶפִּילוּ שְׁלֹשָׁה?... וּמִנֵּן אֶפִּילוּ שְׁנַיִם?... וּמִנֵּן אֶפִּילוּ אֶחָד?... [משנה ו']

מה כוונת התנא ביחס ל"שְׂכִינָה שְׂרוּיָה בֵּינֵיהֶם"... האמנם בין כל חברותא פלונית, בישיבה-קטנה אלמונית, שורה שכינה כפשוטו ממוש?

הַמְצָאוֹת כּוֹחוֹת טוֹמָאָה בְּעוֹלָם אִינְנָה נוֹשָׂא לוֹוִיכוֹת. בּמַחִיר שֶׁל כְּרִטִּיס-טִיסָה לְמִזְרַח הַרְחוֹק [לאחר שיאושר 'התו-הכחול' לטיסות הבינלאומיות...] ניתן גם בימינו לשמוע, לראות ולהיווכח בכוחות מְסֻמֵּי-שָׁעַר.

אלה לא דמיונות כי אם כוחות "סטרא אחרא" שקיימים בעולם - שִׁינִיִּים מאותן כוחות טומאה שגרמו פעם לרוב העולם לעבוד עבודה זרה, בראותם שְׁלִפְסָלִים יש כביכול כח.

מכאן עומד החסיד רבינו יוסף בן שושן על נקודה מלהיבה: "ואל יעלה על דעתך שאמרו זה [הינו] 'שְׂכִינָה שְׂרוּיָה בֵּינֵיהֶם'..." דרך הפלגה! זועק החסיד הקדמון.

ומדוע שלא יעלה הדבר הזה על דעתך? משום שיש קל וחומר:

"הודיע אותנו טעם אמת, ומה אם עוברי רצונו שעושין צלמים, הבל הִפָּה, מעשה תעתועים, משפיעים ומושכים אליהם כוחות רוחניים - אדם שנברא בצלם אלוקים על אחת כמה וכמה שכשיעסוק בתורת אמת שתשרה עליו שכינה!" -

מהי הסגולה הטובה ביותר לזיכרון

רַבִּי דוֹסְתָאִי בְּרַבִּי יֵצָאִי מֵשׁוּם רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: כָּל הַשּׁוֹכֵחַ דָּבָר אֶחָד מִמִּשְׁנֵתוֹ, מַעֲלָה עָלָיו הַפֶּתוּב כְּאִלוּ מִתְחַיֵּב בְּנִפְשׁוֹ [משנה ח']

שיחת-חולין של תלמידי-חכמים קיימו ביניהם מרן רבי נפתלי טרופ זצ"ל ורובנים נוספים, ובכללם חתנו הגאון רבי ברוך יוסף פייבלזון זצ"ל, אודות גדולי הדורות שנתברכו בזיכרון גדול.

תוך כדי הדברים הוזכר שמו של מרן רבי אלחנן וסרמן הי"ד, מיד אמר רבי נפתלי: 'לדעתי אין לכלול את רבי אלחנן ברשימת בעלי הזיכרון, הוא אמנם בור סיד שאינו מאבד טיפה, אבל אין זה מכוח זיכרון טבעי, אלא מרוב יראת שמים, מתוך פחד שלא להיות בכלל "הַשּׁוֹכֵחַ דָּבָר אֶחָד מִמִּשְׁנֵתוֹ"...

'חביבותו של רבי אלחנן' - הוסיף רבי נפתלי - 'בכל חידוש או דבר תורה שלמד, היא כה גדולה עד שהן נדמים לו כהון עתק, אם כן מה פלא שאין השכחה שולטת בהם!'

בנותן טעם להביא את מה שאמר לי מרן שר התורה רבי חיים קנייבסקי שליט"א בתשובה לשאלתי מה היא הסגולה הטובה ביותר לזיכרון: 'מה

שחשוב לאדם ואיכפת לו ממנו, הוא לא ישכח לעולם... זוהי הסגולה המעולה ביותר לזיכרון' [דרש דוד']

כאשר האינסוף והנצח הברז יחדיו

"רַבִּי אֶלְעָזָר (בֶּן) חֲסִמָּא אוֹמֵר: קִנְיִן וּפְתִיחַ נִצָּה, הֵן הֵן גּוֹפֵי הַלְכוֹת. תְּקוּפוֹת וְגִמְטְרִיאוֹת, פְּרָפְרָאוֹת לַחֲכָמָה" [משנה י"ח]

חידה: מה הדין כאשר היו לשבע נשים קינים לקרבן, לראשונה קן אחד [2 גוזלות], לשנייה שני קינים [4 גוזלות] וכן הלאה עד האשה השביעית לה היו שבעה קינים [14 גוזלות]. ואז פרח גוזל אחד מן הקן של האשה הראשונה לקן של האשה השנייה, גוזל נוסף פרח מן הקן של האשה השנייה לקן של האשה השלישית - וכן הלאה בכל הקינים.

ואז? ואז פרח גוזל בחזרה מהקן השביעי לשישי, ומהשישי פרח גוזל לחמישי... שורה תחתונה: עלינו לפענח איזה גוזל להקריב לחטאת ואיזה לעולה! מסובך! אה?

וכאן הבן שואל: למה לי לשבור את הראש? הרבה יותר קל וזול לקנות לכולן גוזלות חדשים בכמה גרושים מאשר להתייגע לפתור את החידות הסבוכות הללו (שמופיעות במסכת קינים פ"ב)

התשובה לשאלה נמצאת במשנה שלנו. אך תחילה הקדמה קצרה: שְׂאִיל נִשְׂאָל גֵּאוֹן יִשְׂרָאֵל מֵהָר"ל מִפְּרָגָא זי"ע מדוע המתייגע בחכמת התורה יזכה לעולם-הבא, ואילו המתייגע בחכמת העולם לא יזכה - הלוא בסופו של דבר שניהם מתייגעים עד כלות הכוחות!

השיב: המתייגע בתורה מתחבר לדבר נצחי, וכמו שהתורה נצחית אף נשמתו שהתחברה לתורה נשארת נצחית - משא"כ מי שמתייגע בחכמת העולם שמתחבר לדבר זמני, רָגָעִי...

אחר הדברים האלה אומר הג"ר מנחם צבי טאקסין זצ"ל, ממגידי ליטא: זה מה שאומר לנו רבי אלעזר חסמא "קִנְיִן וּפְתִיחַ נִצָּה, הֵן הֵן גּוֹפֵי הַלְכוֹת. תְּקוּפוֹת וְגִמְטְרִיאוֹת, פְּרָפְרָאוֹת לַחֲכָמָה". כי הלכות קינים ונדה הן החמורות בש"ס, והלומד עשוי לשאול מה לי להתייגע עליהן כל-כך? אומרים לו לפי ש- "הֵן הֵן גּוֹפֵי הַלְכוֹת" ועל ידיהן תזכה לעולם הבא, כי ככל שאתה מתייגע יותר בתורה הנצחית, כך נשמתך מתחברת ונעשית בעצמה נצחית.

משא"כ מי שמתייגע בחכמות העולם "תְּקוּפוֹת וְגִמְטְרִיאוֹת" [חכמות התכונה והגיאומטריה כמבואר בקדמונים] באמצעותן לא זוכים לעולם הבא לפי שהן רק בבחינת "פְּרָפְרָאוֹת לַחֲכָמָה" אך לא נצחיות!

אומנות השתיקה

"רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר... סִיג לַחֲכָמָה שְׁ תִיקָה" [משנה י"ג]

הרה"ק רבי מנחם מנדל מווארקא זצ"ל היה ממועט בשיחה. גם דברי-תורה היה שח בקוצר-מילין.

בהזדמנות אמר על עצמו: כאשר אני מתעייף מלשתוק, אני נח קמעא - ושוב ממשיך לשתוק...

פעם אחת שאל אותו הרה"ק מקוצק זצ"ל: היכן למדתם את אומנות השתיקה? כמעט נענה, אך שוב המשיך לשתוק!...

והייתה שתיקתו "מהדהדת" מסוף העולם ועד סופו.

הגליון מוקדש להצלחת

יריב חיים בן נסים ובני
ביתו, לכל הישועות.גליון רמ"ה, פ' שלח לך
כא סיון ה'תש"פ
רמת השרון

רבי יעקב אדלשטיין זוקללה"ה

מסיחותיו של מו"ר הגאון הגדול

בחיפה, שיבוא לומר את השיעור שם וזה היה כדי למנוע אירעה לא טובה בצוות והוא הלך לשאול את החזו"א. החזו"א הבטיח לו שלא יפסיד מזה ואמר לו שזה חסד, ובסוף נהיה רב וראש הישיבה ברכסים.

מה שמבין החילוני - כל שכן שאנחנו צריכים להבין, אבל אנחנו צריכים להבין יותר! ר' יוסף דינקליס זצ"ל סיפר שהיה בקרמנצוג בתקופה שבין ניקולאי לסטאלין כשרוסיה עוד היתה דמוקרטית, והתירו פעילות יהודית, הקימו את "כנסת ישראל", ובאסיפה היה הגאון ר' ברוך בער זצ"ל ואמר שם שהתורה קדמה לבריאת העולם ורק הצטמצמה קצת, כדי שיהיה לנו חיות ולא שהיא כלי שרת לחיים.²

נתקבלה תרומה נוספת לחלוקת סט הספרים 'גאון יעקב', ג' חלקים על התורה והמועדים, לבתי מדרש. מוזמנים להגיש בקשה, אך ורק מנהלי אוצר הספרים של כוללים וישיבות הקדושות בלבד.

יפנו המוסדות דלעיל המונים למעלה מ- 200 לומדים.

הפניה דרך כתובת המייל
geonyaakov@gmail.com

ומאז שבן גוריון דיבר ובאו הבריטים לאחר כמה שנים, [נהיה מצב של מלחמה פה בארץ] וכן לאחר מכן, במלחמת ששת הימים, היה מצב כזה שיכלו להיות מנצחים בלי הרוגים (גם ברמה"ש היו טילים ואני זוכר שהיה נס לאדם אחד שיצא מן החדר לפני שהטיל פגע בו) והם, הערבים רצו להרוג את הגברים וקבוצה של פלשתים ארמים, סורים היו מלאי שנאה³, ומאז שב. גוריון הכריז על מדינה, היו הרבה שחיטות והריגה [מצד הערבים], ואנו רואים למה הם יכולים להגיע ומה שלא עשו זאת עד עכשיו - זה נס ומתוך החושך, אנו רואים באיזה אור היינו קודם.

שורש האירועים הנו הרפיון מן התורה

והנה ברור, שכל אירוע יש לו שרשים רוחניים והשרש של הדברים הללו הוא רפיון. החפץ חיים כתב שכשרבו הגזירות והקומוניסטים התחילו ברוסיה להעביר על דת, שרפו תפילין וקרעו ספרי תורה - ראו שלגויים יש אפשרות לגזור גזירה, וזה כאשר בעם ישראל יש רפיון. ומקורו של החפץ חיים כתוב בב"ה בהלכות חנוכה שהיונים יכלו לשלוט בביהמ"ק משום שנתרשלו ישראל שבאותו הדור בעבודה, וכן משכן שילה נחרב בגלל ביזוי בשר קדשים כמבואר בספר שמואל.

לא מפסידים מ'ללמוד וללמד'

הכח החזק של עם ישראל הוא לימוד תורה וללמד תורה לאחרים. אף אחד לא מפסיד מ-חצי שעה לימוד. ובתנא דב"א איתא, שאם מבקשים מאדם ללמד תורה תורתו מתברכת. ר' אלי' מישקובסקי למד הרבה ובא אליו רה"י של תפארת ישראל

^א רבנו מתכוון כאן בפשטות שצבאות ערב רצו להרוג כל הגברים, כמו שאמר במקום אחר שרצו לקחת הנשים והילדים לעבדים, ומש"כ פלשתים וארמים סורים, צבאותיהם היו מורכבים מפלשתים (שהם הפלשתינאים כמו שהסתפק פעם רבנו אם הם מאותו גזע) וארמים (שהם סורים, כמוש"כ רבנו אודות הסוריים במקומות אחרים) והם מלאי שנאה ולכן יכלו לעשות מה שיזמו. [נ.ש.]

ב' שיחות:

❖ 'וה' אתנו' - פרסום ראשון

❖ 'סולם ערכים'

*הבהרה: סתירת המשנה לרוב אינם במקור אלא נוספו בעריכת הגליון

וה' אתנו

שיחה משנת תשס"ב

בביהמ"ד הגבוהה להוראה ברמה"ש
נכתב ע"י הרב יוסף ישראל הלר
שליט"א

ימים המביאים להתבוננות
וחיזוק

דבר ברור הוא שבימים אלו מתחזקים, כשרואים שהקב"ה רוצה משהו, יש דבר שרואים אותו יום יום ולא שמים לב וזהו דבר שמביא להתבוננות.

כתוב בקהלת 'כיתרון האור מן החושך' ומפרשים - כשיש חושך, רואים את מעלת האור. אם תמיד היה חושך, האדם לא היה מעלה בדעתו שזה דבר שצריך להודות עליו ו'מן החושך' - דהיינו שמתוך החושך רואים את האור, כשרואים במצב מסויים איך יכול היה להיות, אז רואים מה יש לנו כעת.

גאולה מזויפת שיצרה סכנה
קיומית

היה לנו מצב של אור גדול ומאז שקם המוסד ששמו מדינת ישראל, קמה עלינו השנאה הגדולה של הגויים ומאז אנו בסכנה גדולה, שהם ע"י תעמולה שעשו, הכניסו מושג מוטעה שיש כאן מצב של 'גאולה', ואחר הייסורים [של השואה] יש פדות והצלה, כך הם החזירו לתודעה, והרי כשהיו היהודים תחת ממשל התורכים לא קרה כלום.

הצלה מתוך הסכנה - נס
מתוך החושך

² סוף השיחה לא נמצא וחבל על דאבדן.

סולם ערכים

שיחה משנת תשנ"ט

בביהמ"ד הגבוה להוראה ברמה"ש
נכתב ע"י הרב יוסף ישראל הלר
שליט"א

ובחרנו להביאה כעת באותם מ' ימי הלוחות
הראשונים. שבין שבועות ל"ז בתמוז.

בספר השל"ה כתב, בהיות ששבועות הוא

היום הראשון שבו ה' נתן לעם ישראל את התורה כדי ללמוד אותה ולקיים את מצוותיה. אם כן, כמו שיום בריאת האדם - שהוא נזר הבריאה, הוא יום דין על האדם, ודנים איך נוהגים עם האדם ועם העולם בשנה שתבא, כך בשבועות, יש יום דין על לימוד התורה של כל אחד ואחד, מה תהיה מידת הצלחתו בלימוד התורה בשנה שתבא.

והנה לכל אחד יש במוחו ובדעתו סולם,

סולם ערכים. ובסולם זה נמדד האדם. כיצד? רואים מה מיקומו של כל מושג. מה שחשוב, נמצא בשלבים הגבוהים ומה שפחות חשוב נמצא בשלבים הנמוכים. אולם המושגים וערכם משתנים מאדם לאדם, וזה גם תלוי בגיל של "בעל הסולם". לדוגמה: לילד יש סולם ערכים מסוג אחד, אצלו לשבר זכוכית, יש ערך. אם הוא בצבע אדום זה שבר זכוכית יותר חשוב. יש ילד בגיל יותר בוגר, שאז אבני פלא או תמונות של רבנים, הם דברים חשובים אצלו. ולאט לאט ככל שמתבגרים יש סולם ערכים אחר, עם מושגים של אוכל וכדו'. יש אנשים שאצלם הכסף נמצא בשלבים היותר גבוהים של הסולם.

פעם עשו סקר אצל אנשים, וביקשו מהם

שירשמו את חמשת האנשים שהם אצלם בראש הסולם. הסקר הזה נערך באוניברסיטת בר אילן והמשתתפים הזכירו שמות כמו משה דיין ואבא אבן. באותה תקופה משה דיין היה רמטכ"ל במלחמת סיני ואבא אבן היה שגריר מוצלח באו"ם, וכך רואים מה היה בסולם הערכים שלהם, ולא הזכירו את הרב הראשי או אישים דתיים מוצלחים, או צדיקים.

אפשר גם לראות אנשים שומרים שבת ומצוות, אבל השאלה היא מה רואים אצלם, איזה ערכים יש להם בסולם המושגים שבמוחם - בדעת שלהם. חג מתן תורה, הוא יום הדין, שבו עלינו להעלות את התורה ולהעמיד אותה בסולם הערכים הפנימי שלנו בשלב העליון ביותר.

להאזין לבת-קול בכל יום

בפרקי אבות יש חמישה פרקים והוסיפו פרק ששי 'ברייתא דקניין תורה' (שאו בד"כ יוצא שילמדו את הפרק הזה לפני שבועות). ובמשנה ב' כתוב: אמר רבי יהושע בן לוי, בכל יום ויום יוצאת בת קול מהר חורב ואומרת אוי להם לבריות מעלבונה של תורה. הפירוש הוא שאמנם יש באוזנו של האדם כושר לשמוע בחוש השמיעה, אבל יש מכשיר שמיעה לענייני רוחניות, וחוש השמיעה הזה נמצא בקרבו של כל אדם וכמו שכתוב בנביא: "רוח ה' דיבר בי".

והנה, בהר סיני, ה' ראה לנכון לעזור לעם ישראל להתעלות, ונשמעו להם קולות באתערותא דלעילא. כתוב: "וירד ה' על הר סיני" (אחת מ"י ירידות שירד ה' לעולם) ובירידה הזו ה' הביא לעם ישראל את השאיפות והרצון לידבק בו, ה' הכניס בעם ישראל רצון של שאיפה לרוחניות וזהו "וירד", הוא הכניס בעצמו את הבחירה אל עם ישראל, וזה הקול שבו ה' אמר לעם ישראל 'הביאו את התורה אל ליבכם'.

וזהו הקול שיוצא יום יום מהר חורב. רבי יהושע בן לוי אומר שאדם שלא מלוכלך בפנימיותו, מרגיש בלבו את הבת קול ושומע אותה בקרבו שהיא אומרת אוי לי על עלבונה של תורה. מי שיש לו טהרת הנפש, מרגיש בעצמו את הצורך להתעלות ברוחניות, בלימוד התורה.

בהמשך המשנה כתוב שכל מי שאינו עוסק בתורה נקרא נזוף, שנאמר "נזם זהב באף חזיר אשה יפה וסרת טעם". יש כאן משל ונמשל לדברי רבי יהושע בן לוי. הזהב, הוא חומר מאד יקר והאף של החזיר נמצא באשפתות ונזם הזהב משמש לו ככיסוי. בדומה לזה, אומר התנא שאשה שיש לה יופי חיצוני והיא סוטה שנוהגת בפריצות הרי זאת 'סרת טעם', כי יש לה יופי ובמקום להשתמש ביופי כפי שצריך באופן מכובד, הרי היא מבזה את יופיה. ואנו לומדים בדברי התנא, שהנמשל לגבי עלבונה של תורה הוא, שאדם שיש לו כסף וכו' ומניח את התורה בצד, הרי הוא מבזה את התורה וזה דבר כל כך גרוע, ממש כמו אותם המשלים שהוזכרו במשנה.

והקשה ר' חיים מוולוז'ין, בפירושו 'רוח חיים' על פרקי אבות, מדוע קרא התנא להר סיני בשם הר חורב דוקא, הרי בתורה נקרא הוא הר סיני. והוא תירץ ע"פ הגמרא: למה נקרא שמו חורב, שמשם ירדה חורבה לעולם. והפירוש הוא, שה' הציע לגויים את התורה והם לא רצו והם סובלים מזה, (ולעתיד לבוא יבקשו אותה וה' ינסה אותם במצות סוכה) ואמר ר' חיים וולוז'ינר שהגויים שביזו את התורה סובלים מזה שלא רצו לקבלה ולהם ירדה 'חורבה'. אבל מי שקיבל את התורה ולא מעריך אותה, הרי זה מביא לו חורבה יותר גדולה.

כי דבר השם בזה

על מי השכינה מצטערת? אומר התנא - על מי שאפשר לו לעסוק בתורה ואינו עוסק. והנה, רשע שהיב מיתה, אחר שהתרו בו ובכל זאת עבר עבירה במזיד ואחר שהרגוהו ע"פ הוראת בית דין - נאמר שהשכינה כביכול מצטערת ואומרת עליו 'קלני מראשי קלני מזרועי', כמה דבר זה קשה לשכינה הקדושה... וכן אומרת השכינה על חורבן ביהמ"ק והתנא הקדוש מגלה לנו שלעניינים חמורים אלו דומה מי שיכול ללמוד ולהגות בתורה ואינו עוסק.

אמר הרב דסלר בשם הגר"ח מבריסק, מי שמסוגל ללמוד יותר לעומק ואינו עוסק כראוי ברמה שאליה הוא מסוגל להגיע - גם על זה נאמר "כי דבר ה' בזה".

חג השבועות הוא הזמן בו ראוי לעסוק בסולם הערכים ולהעלות את התורה מעלה מעלה בדרגות הסולם.

"כתפוח בעצי היער", כנסת ישראל היא כתפוח, תפוח - זה פרי ולימוד התורה - עלים. אם לא היו עלים באילנות, לא היו פירות, העלים מגנים על הפירות. "גפן ממצרים תסיע" - כמו שהעלים מגנים על האשכולות, כך התורה מגינה על המצוות. מי שלא ילמד הלכות שבת, יכשל בהלכות שבת. מי שלא ילמד הלכות שמירת הלשון, יכשל בזה. ובנוסף לכל זה, הרי יש סגולה של התורה כנגד יצה"ר, בראתי לו יצה"ר בראתי לו תורה תבלין ובלי עלים - הפירות רקובים. לימוד התורה משפר את המעשים והמצוות ואל יאמר יש לי מע"ט, דהרי חייבים גם תורה.

כי כשלומדים את התורה היא כאמור, מרוממת את האדם גם בקיום המצוות ומסייעת לו בדרגתו הרוחנית במלחמת היצר ואם נחזק בקרבנו יסוד זה, נוכל להעמיד את התורה במעלה הכי גבוהה של סולם הערכים שלנו בחג השבועות הבא עלינו לטובה, ובאותה מידה, נזכה שיגזרו עלינו הצלחה בלימוד התורה בשנה שתבוא, אמן.

פנינים משולחן רבינו הגאון

רבי אברהם גנחובסקי זצלה"ה

פרשת שלח תש"פ • גליון שפ"ב

לע"נ הרבנית הצדקנית מרת אסתר הדסה ע"ה בת הר"ר רפאל יונה זצ"ל

כי דבר ה' בזה

כי דבר ה' בזה ואת מצותו וגו' (ס"ו ל"א)

הנה אמרינן בגמרא ברכות (כ"ד ב') היה מהלך במבואות המטונפות לא יקרא קריאת שמע, ולא עוד אלא שאם היה קורא פוסק, ואם לא פסק עליו הכתוב אומר "כי דבר ה' בזה". [לרב אדא בר אבהו].

ונביא כמה נידונים בהני הלכות:

ספק ערוה דאורייתא

הנה קיימא לן דאסור מן התורה לדבר דברי תורה וקדושה כנגד ערוה. ואיתא ברמ"א (ס"י ע"ה סע' ד') דכנגד ערות קטנים שאינם ראויים לביאה מותר.

ויש לעיין כשיש לפנינו ספק ערוה דאורייתא, כגון במסופק אם היא בת ג' שנים, האם יכול לכוין שאם הוה ערוה אינו מכוין לצאת בשומע כעונה ואם אינה ערוה מכוין לצאת בשומע כעונה, מעתה אם היא החיוב ברכה דרבנן, נימא דיצא מדין ספק ברכות להקל.

א. שומע כעונה הוא כדיבור

הנה מבואר בגמרא שבת (ק"ג א') דדיבור אסור הרהור מותר, והיינו דמותר להרהר בדברי תורה אע"פ שהוא כנגד ערוה, ואם כן נימא דמכוין דיוצא בשומע כעונה הוה רק הרהור, ואם כן בלאו הכי אין בזה משום לא יראה בך ערות דבר.

אמנם מבואר בפוסקים (משנה ברורה ס"י ע"ה ס"ק כ"ט) לא כך, דלענין שומע כעונה אסרינן, דזה דמי לדיבור ולא להרהור, דאי אפשר לומר שומע כעונה באופן שאי אפשר לו לענות.

ב. להגרע"א יכול לכוין לצאת בתנאי

הנה במסופק אם חייב בברכה ושומע מחבירו ומכוין לצאת ממנו ידי חובתו, דן בצל"ח (ברכות כ"א ב') דיש כאן ברכה לבטלה להצד שאינו חייב. [ותלי לה בפלוגתת הפוסקים אם מותר להיות שומע כעונה לקדושה באמצע תפילת שמונה עשרה].

ומעיר הגרע"א (הגהות שם) על דברי הצל"ח, דהא יכול לכוין בדרך תנאי, דאם מחוייב בברכה רוצה להיות שומע כעונה ובאם אינו מחוייב לברך אינו רוצה להיות שומע כעונה ויהיה כשומע אחר שאינו מכוין לצאת. ואם כן הוא הדין בנידון דידן מהני כהנ"ל.

ג. ספק ערוה דרבנן

הנה זה יהא הנידון בספק ערוה דאורייתא כגון במסופק אם בת ג' שנים, אמנם יש לדון עוד בספק ערוה דרבנן, כגון כגון שער שבאשה דמיתסר רק מדרבנן, ומסופק אם הוה נשואה או פנויה.

[והוא הדין בארוסה אסורה כמו בנשואה, וכמבואר במשנה ברורה (ס"י ע"ה ס"ק י"א) בשם הגרע"א (גליון שם). ועוד עיין במשנה ברורה (שם) בשם פנים מאירות (ס"י ל"ה) לענין פנויה שנבעלה, דנמי צריכה לכסות ראשה אך אין לכופה, ולפי זה מכל מקום אסירא לומר דברי תורה כנגד שער].

בהא יש לדון האם אמרינן דלכתחילה יכול לברך בעצמו, דהרי ספיקא דרבנן לקולא, או דילמא נימא דאין לברך, דיש כאן ספק אם הברכה עולה לו והיאך יברך מספק.

וכמדומה דכיון דשרינן ליה מדין ספיקא לקולא אם כן ליכא איסור, וממילא יש כאן ברכה ודאי. אך לא מכרעא לי. וצריך תלמוד.

חכמים אמרו שצואה מעכב

הנה איתא בשולחן ערוך (ס"י ע"ז סע' ח') דאם קרא קריאת שמע במקום שראוי להסתפק בצואה, ומצאה אחר כך צואה, צריך לחזור ולקרא.

וכתב ביאור הלכה (שם ד"ה צריך, בשם פרי מגדים ונשמת אדם) דמי שהתפלל או קרא קריאת שמע כנגד צואה, אע"פ דעבר על איסור דאורייתא, מכל מקום מן התורה יש לומר דבדיעבד יצא ידי חובתו, וכל הא דאמרינן דלא יצא הוא רק מדרבנן.

ומכל מקום כתב בביאור הלכה (שם ד"ה קרא) בשם פרי מגדים וישועות יעקב, דאם יש לו ספק אם היתה צואה, כיון דמן התורה יצא, וכל הנידון בדרבנן, פטור מפאת ספיקא דרבנן לקולא.

א. לא יצא מדאורייתא

הנה כתבו תוספות בסוכה (ג' א' ד"ה דאמר) בהא דאמרו חכמים שלא ישב בסוכה כששולחנו בתוך הבית, דאע"פ דזה רק גזירת חכמים, מכל מקום בעבר על דברי חכמים וישב כששולחנו בתוך הבית, לא יצא גם מדאורייתא, דחכמים אמרו שאם תשב כך לא יצא גם מדאורייתא.

ב. ספק דאורייתא לחומרא

לפי זה כתב בפרי מגדים (ס"י קפ"ז ס"ק ג') דאע"פ דהזכרת ברית ותורה בברכת המזון מעכבין רק מדרבנן, מכל מקום לא יצא ידי חובתו מן התורה, ובפתיחה כוללת (ח"ד ס"י י"א) דן טפי מינה דהלכך בספיקא אם אמר ברית ותורה יחזור, דספק דאורייתא לחומרא.

[אמנם בפרי מגדים במקום אחר (ס"י קפ"ד א"א ס"ק ח') כתב דמכל מקום בספק בדרבנן אין צריך לחזור, וכן כתב בביאור הלכה (סוף ס"י קפ"ז) דבספיקא אם אמר ברית ותורה אין צריך לחזור כיון דלפי הרבה שיטות הוא מדרבנן].

ג. סתירה בפרי מגדים

מעתה לכאורה סתרי דברי הפרי מגדים הנ"ל לדברי הפרי מגדים בפתיחה, דהרי לפי דבריו בהפתיחה, מכיון דמדרבנן זה מעכב, אם כן לא יצא ידי חובת קריאת שמע גם מדאורייתא וספיקא לחומרא.

ואולי נימא דאיסור דמחניך קדוש אינו מגוף המצוה, והלכך לא עקרו חכמים המצוה.

ועכ"פ נלמד דמי שבירך ברכת המזון כנגד צואה, יוכל לצאת ברכת המזון מאשה וקטן שהגיע לחניוך.

צואה דבוקה בסנדלו

הנה איתא בגמרא ברכות (כ"ה ב') דבצואה בגומא, מניח סנדלו עליה וקורא קריאת שמע. אמנם איבעיא להו מהו אם הצואה דבוקה בסנדלו, האם מותר לקרוא. ולא איפשטא ומספק אסרינן.

וכתב במשנה ברורה (סי' ע"ו סק"ו) דאם אחר שקרא קריאת שמע וברכותיה מצא צואה דבוקה בסנדלו מתחנתית, חוזר וקורא קריאת שמע, אבל בלא ברכותיה, דלענין הברכות אמרינן דספק ברכות להקל. ואע"פ דאמרינן (שולחן ערוך סי' ס"ז סע' א') דבספק קרא קריאת שמע, חוזר גם על ברכותיה, והכי נמי נימא דמספק יחזור על הברכות. אמנם שאני התם דחוזר על הברכות מפאת חזקת חיוב, [אע"פ דלא מהני בדברבנן], אבל הכא דהוה ספיקא דדינא ליכא חזקת חיוב. והנה לפי זה בשמע ברכת המזון מאשה כשאכל כדי שביעה, דהוה ספיקא דדינא אם מהני, חוזר ומברך ברכת המזון, אבל לא יחזור על ברכה רביעית מכיון דהוא רק מדברבנן. ולא משמע כן.

צואה על בשרו

הנה בהיתת צואה על בשרו, או ידו מונחת בבית הכסא, ואינו מריח ריח רע, נחלקו בזה רב הונא ורב חסדא (ברכות כ"ה א').

דעת רב הונא דשרי לקרוא קריאת שמע, דאזלינן רק בתר פיו, דכתיב כל הנשמה תהלל ה', [פירוש, דרך הפה והחוטם בכלל ההיול, אבל לא שאר איברים דאפילו אינם נקיים שרי], משא"כ דעת רב חסדא דאסירא, דכתיב כל עצמותי תאמרנה ה' מי כמוך. [והיינו דבעינן שיהיו כולם נקיים].

[ולכאורה הוא הדין בהיתת צואה מאחוריו, ורגלו פשוטה לאחורנית, ונמצא רגלו פחות מד' אמות מהצואה ומפיו יתר מד' אמות, יהא תליא בפלוגתת רב הונא ורב חסדא, ולב הונא יהא שרי, וכן משמע במשנה ברורה (סי' ע"ו ס"ק י"ב). אך טענו דבזה גם לרב הונא יהא אסור, דזה חשיבא תוך מחנהו דמקצת גופו תוך ד' אמות, ולא דמי לגווני דרב הונא דבאמת הוה מכוסה כלפיו אלא כלפי חלק מגופו לא הוה מכוסה ודוקא בזה סבירא ליה לרב הונא דלית לן בה, משא"כ הכא הוה גלוי כנגד כל גופו אלא הנידון מהיכן קא משחינן. ולענ"ד אין דבריהם מוכרעין].

מעתה יש לעיין, לרב הונא דסבירא ליה דצואה המכוסה על גופו שפיר דמי, אמאי אסרינן בצואה על סנדלו, הרי הצואה מכוסה, אלא על כרחך הטעם התם דסנדלו בטל לגופו ולא חשיבא על ידו כמכוסה, וכמו בצואה על רגלו ורגלו יחיפה דודאי לא חשיבא מכוסה, ואם כן אמאי על ידי בגדו חשיבא מכוסה.

וקושיא זו הוה גם לרב חסדא, דכל טעמא דרב חסדא אוסר היינו משום שהצואה נוגע בגופו, אבל בלא זה מודה דמהני דחשיבא מכוסה, ותיקשי אמאי בהך דסנדלו לא חשיבא מכוסה כאשר דבוק לסנדלו.

ויש לדון בזה בד' תירוצים:

א. זימנין מגליא

הנה כבר הקשה כך ברשב"א (שם כ"ה א') אמאי בצואה על בשרו שרינן במכוסה ובצואה בסנדלו אסרינן, ותירץ ברשב"א דשאני התם דזימנין דמגליא כשהוא מהלך. [ומכל מקום באינו דבוקה בסנדלו שרינן].

ולפי זה הוא הדין במכסה את הצואה לא בסנדלו אלא בשרווול בגדו ויהא השרווול נוגע בצואה, יהא אסור, דהרי כשיזין את ידו יהא הצואה גלוי.

ב. סנדל בטל טפי לגוף

הנה כתב במגן אברהם (שם סק"ו) דאם הצואה על בגדיו ומכוסה, כגון בנמצא בין בגד לבגד, שרינן אף לרב חסדא.

והקשה אמאי בצואה על סנדלו אסרינן. [והיינו דיקשה אף לרב חסדא, דכל דאסרינן לרב חסדא דוקא בנוגע בבגדו אבל הכא אינו נוגע בבגדו].

ותירץ דסנדל גרע טפי מפאת דכשהוא מהלך, מתגלה הצואה קצת דרך הלוכי, והיינו כסברת הרשב"א הנ"ל.

עוד תירץ, דברא"ש משמע קצת דהסנדל בטל טפי לגבי הגוף ושאר

בגדים אין בטלים לגבי הגוף.

ולכאורה נפקא מינה מהאי תירוצא, אם היתה צואה בין הגרב לסנדל יהא אסור, דהרי גם הגרב בטל טפי להגוף, משא"כ להרשב"א יהא מותר, דהרי אינו מתגלה כלל.

אבל לכאורה אין צריך לחוש להחמיר בזה, דהוה רק חד שנויא במגן אברהם. ותו דעיקר הדין דצואה הנוגעת בסנדלו נמי הוה רק ספיקא בגמרא.

ג. כדור הארץ לא חשיבא כסוי

הנה לכאורה היה אפשר ליישב בעוד דרך, דבדבוקה בסנדלו לא מהני, מכיון דלא חשיבא מכוסה, דכדור הארץ לא חשיבא כסוי, משא"כ במכוסה על ידי בגדו שפיר חשיבא מכוסה.

ולפי זה בהיתת צואה בכלי ועמד עליו וכיסה הצואה בסנדלו, יהא מהני לכולי עלמא אף לרב חסדא. ואם כיסה אותה ברגלו יחפה, יועיל מיהת לרב הונא.

אבל לפום חילוקא דהמגן אברהם [וכמבואר ברשב"א] מפאת דעבידא לגלויי, אם כן גם בצואה בתוך כלי הרי עבידא לגלויי כשיסיר סנדלו.

ד. רבינו יונה

הנה בתלמידי רבינו יונה כתבו שלא התיר המתיר [היינו רב הונא] בצואה על בשרו, אלא דוקא במקום שהיא נכסה מאליה בלא מלבוש, כגון בצואה הנמצא בין אצילי ידיו, אבל אם הצואה מכוסה רק על ידי בגדו יש לאסור. ובשולחן ערוך (סי' ע"ו סע' ד') מובא דבריו בשם יש אומרים וכתב דנכון להחמיר.

מעתה לתלמידי רבינו יונה מיושב שפיר דינא דסנדל, ולא צריך ליישב ככל הנ"ל, דהרי בהא דסנדל אין הצואה מכוסה רק על ידי הסנדל, ודמי לנמצא הצואה רק מתחת בגדו ולא בין אצילי ידיו, דאסור לקרוא כנגדו.

נכסה מאליה בלא מלבוש

הנה הבאנו לעיל דברי תלמידי רבינו יונה שלא התיר המתיר [היינו רב הונא] בצואה על בשרו המכוסה בבגדיו, אלא דוקא במקום שהצואה נכסה מאליה בלא מלבוש, כגון בצואה הנמצא בין אצילי ידיו, אבל אם הצואה מכוסה רק על ידי בגדו יש לאסור.

ויש לדון בדבריו בכמה אנפי:

א. גם בין בגד לבגד אסירא

הנה כתב בפרי מגדים (סי' ע"ו אי"א סק"ו) בהא דשרינן בין בגד לבגד, דיש לומר דלתלמידי רבינו יונה אסירא.

וכוננו דהרי לשיטתם לא סגי בכסוי דבגד, וכמו דלא סגי בסנדל, ומהני רק בצואה שעומדת בבשרו במקום שמתכסה מאליו בלא המלבושים כגון בין אצילי ידיו וכיוצא בו.

אך להלכה יש לדון דאין צריך להחמיר בנמצא צואה בין בגד לבגד, דאע"פ דכתב המחבר דנכון להחמיר כתלמידי רבינו יונה, מכל מקום הא כל דינא דסנדל אסור רק מספיקא ולהצד דשרי פשיטא דשרי בין בגד לבגד, ואף להצד דאסירא אם נימא דשריותא דרב הונא בכל ענין ולא רק באצילי ידיו [דלא כתלמידי רבינו יונה], אם כן שרי לרב הונא נמי, [וגם לרב חסדא], וכיון דהוה ספק ספיקא יש להקל. וכן כתב במשנה ברורה (סי' ע"ו ס"ק י"ב) בפשיטות דבין בגד לבגד שרי.

ב. להכניס ידיו לבית הכסא

הנה יש להוכיח דלא כהפרי מגדים הנ"ל וגם לתלמידי רבינו יונה מותר בצואה בין בגד לבגד, דהרי חזינן דלרבינו יונה נמי שרי להכניס ידיו לבית הכסא, וטעמא מפאת הבית הכסא אינו נוגע בבשרו, ואם כן הוא הדין נימא דשרי בצואה בין בגד לבגד מכיון דהצואה אינו נוגע בבשרו.

אמנם אינו מוכרח, דמכל מקום בצואה בין בגד לבגד חמיר, דהרי נוגע בשרו בבגד דנוגע בצואה, וזה יהא טעמא איסורא דסנדל.

ג. שני בגדים עליו

הנה יש לעיין לתלמידי רבינו יונה, מהו לרב הונא כשיש צואה שעל בשרו במקום גלוי ויש עליו שני בגדים זה על זה.

וזה תליא בביאור טעמא דתלמידי רבינו יונה, האם הטעם דבעינן ב' כסויים, ואם כן בהנ"ל שרי, או דילמא הטעם דבעינן גם שיהא סתום בגוף וגם שיהא כסוי. ואם כן גם בהנ"ל אסור. וכן היה נראה יותר.

ד. הוכחת תלמידי רבינו יונה

הנה תלמידי רבינו יונה ילפו שיטתם מהסוגיא ביומא (ל' א') דקאמר רב פפא דבצואה במקומה אסור לקרות קריאת שמע. ומקשינן בגמרא היכי דמי אי דנראית, והיינו אם עומדת במקום שאם היה ערום אפשר לראותה, פשיטא דאסור, ואי דלא נראית כלל פשיטא דשרי. ומתריצין לא צריכא דיושב ונראית עומד ואינה נראית, ומכל מקום אסירא משום דנפיש זוהמא.

והקשו בתלמידי רבינו יונה, מאין לנו שאם עומדת במקום שאפשר לראותה שאע"פ שהבגדים מכסין אותה שיהיה אסור, דפריך בפשיטות אי דנראית פשיטא, ולא על כרחך דבזה כולי עלמא מודי דאסור, ומה שהתיר רב הונא היינו רק במקום שאי אפשר לראותה כגון בין אצילי ידי.

ואין לומר דשאני בצואה במקומה דנפש זוהמא, אך הא דאמרין דנראית פשיטא דאסור הוא מקמי דמסקינן דנפיש זוהמא.

אמנם בפרי חדש (סי' ע"ו סעי' ד') דחה דבאמת יש לומר דגם המקשן סמיק אהאי סברא דבמקומה נפיש זוהמא. ולא הבנתי דבריו, דאם כן אמאי אמרינן דחידושא דרב פפא רק כשעומד אינה נראית, הא חידוש זה אף כשנראית בכל גוונא, דבעלמא היה מותר מחמת שמכוסה בבגדים ואסרינן רק מחמת דנפיש זוהמא.

ה. הוכחת הפרי חדש

תו הוכיח בפרי חדש, דאדרבה מהסוגיא דהתם מוכא דלא כתלמידי רבינו יונה, דהרי מימרא דרב פפא מוקמינן לה ביושב ונראית עומד ואינה נראית, וטעמא דהוא במקומה דנפיש זוהמא, הא שלא במקומה ככהאי גוונא שרי, חזינן דשרינן אפילו כשנראית לגמרי מכיון שמכוסה בבגדים.

ולא הבנתי דבריו, דהא איירי בעומד ואז אינה נראית ומכל מקום אסרינן אף לרב הונא מפאת דבמקומה נפיש זוהמא, או משום דכיון דזימנין אינה נראית קילא אף בנראית. [א"ה. ואם כן אי אפשר לדייק דשלא במקומה שרי, דהרי איכא חידושא דבמקומה, דהרי אינה נראית].

ו. אמאי דוקא צואה במקומה

הנה רבינו חננאל פסק כרב חסדא, ותיקשי הא קאמר רב פפא ניומא ל' א' דבצואה במקומה אסור לקרות קריאת שמע, ולדידיה תיפוק ליה דאף שלא במקומה יש לאסור, וכך הקשה בישועות יעקב (סי' ע"ו) וכתב דלחגון אברהם (סי' פ"א סק"א) דבצואה במקומה ומכוסה אף לאדם אחר אסירא לקרוא כנגדו, אתי שפיר, אך בכך החיים (שם) כתב דהרבה פוסקים פליגי על המגן אברהם.

שמיעת קול זמר

עובדא הוה בברכת המזון בברכה רביעית, פתאום ילדה שרה, ובמקום לחזור על המילים, גמר הברכה, באופן שאילו מילים אלו היו חסירות, היה מעכב הברכה.

מעשה יש לדון האם צריך לחזור על הברכה רביעית.

א. שמיעת קול זמר

הנה איתא בשולחן ערוך (סי' ע"ה סעי' ג') יש לזוהר משמיעת קול זמר אשה בשעת קריאת שמע.

וכתב במשנה ברורה (שם ס"ק ט"ז) דבדיעבד אם קרא, חוזר וקורא, אבל בלא הברכות. ולכאורה משמע דאע"ג דבירך הברכות בעת הזמרה, אינו חוזר על הברכות.

ולפי זה צריך לומר דחלוק קריאת שמע שהוא דאורייתא מהברכות שהם מדרבנן, ואם כן בנידון דידן דאיירינן בברכה רביעית שהוא מדרבנן, אם כן יצא.

ב. האם מקילין גם באין שם ה'

אמנם יש לעיין, דהרי כתב בפרי מגדים (שם) דמדקאמר המחבר יש לזוהר משמיעת קול זמר אשה בשעת קריאת שמע, ולא קאמר דאסור

לשמוע כדאמר לעיל (שם סעי' ב') לגבי שיער באשה, הלכך בברכות אין צריך לחזור.

ויש לעיין אם כונתו כהנ"ל דמקילין בדיני דרבנן, או דילמא כוונתו דמקילין מחמת דאסור לברך מספק מחמת השמות.

ונפקא מינה בברכה רביעית, כאשר שמע בסופה ואין שם שמות, האם גם כן מקילינן. [ומכל מקום כל זה לענין לכתחילה, אבל בדיעבד משמע דיצא].

ג. מהו ב' ברכות ראשונות

תו יש לעיין לדבריו, בברכות דאורייתא כגון ברכת המזון האם חוזר, מי נימא דחוזר, שהרי גם בספק אם בירך ברכת המזון חוזר, או דילמא נימא דהכא אינו חוזר, דהמחבר כתב רק יש לזוהר.

ועכ"פ מדברי הפרי מגדים משמע דנגד שיער דאשה, דבזה איתא בשולחן ערוך דאסור, גם בברכות קריאת שמע יחזור.

ולענין שיער בברכת המזון דאורייתא, אולי נאמר כיון דתוספות נסתפקו (מובא ספיקם בשולחן ערוך סי' קפ"ה סעי' ה') בצואה אם צריך לחזור ולברך, אם כן ספיקם גם לענין ערוה, [ולענין לא מצאנו מפורש], והשתא דשער הוה ערוה דרבנן, נימא דספיקא לקולא.

ד. פחות חמור מספק השקול

הנה איתא (שולחן ערוך סי' ס"ז סעי' א') דבספק קרא קריאת שמע, חוזר וקורא עם הברכות, ורמזו בפרי מגדים הנ"ל, וכתב דמכל מקום בנידון דידן בשמע קול זמר אינו חוזר הברכות, ולא פירש הטעם, ויש לבאר הטעם, דיש לזוהר הוה פחות מספק השקול.

ה. לאחר שהתחיל הרחמן

תו יש למידן בעובדא דלעיל אם יוכל לחזור על חלק מהברכה הרביעית לאחר שהתחיל הרחמן.

וכן היה נלענ"ד, דהרי הוה דומיא דתחנונים דסוף התפילה שאם רצונו לומר תחנונים חשיב כנמצא בתוך השמונה עשרה, ואם שכח יעלה ויבוא חוזר רק לרצה ואינו חוזר לתחילת השמונה עשרה.

אמנם חזינן דבתחנונים דברכת המזון אינו ענין לתחנונים דשמונה עשרה, שהרי אם נדמה לתחנונים דשמונה עשרה, אם כן בשכח רצה, לדעת הסוברים דכל שלא גמר ברכת המזון, חוזר לברכה שלישית, [ואנן לא קיימא לן הכי וסבירא לן דחוזר לראש], אם כן גם בנמצא בתחנונים יחזור רק לברכה שלישית, אמנם אינו כן, דבתחנונים דלאחר ברכת המזון לכולי עלמא חוזר לראש.

ואם כן לפי זה לא יוכל להשלים ברכה רביעית בהיותו בתחנונים שלאחר הברכה הרביעית.

[וכתב בביאור הלכה (סי' קפ"ח סעי' ו' ד"ה חוזר לראש) דגם בנמצא בבברכה רביעית חוזר לראש, דליכא למימר דהטוב והמטיב הוא כברכה אריכתא, דאדרבה כאן קבעו לה ביניהם באמן ועשאו לרחם סוף ברכות ופתחו בהטוב והמטיב בברכה, הרי דעשאוהו כברכה בפני עצמו לגמרי, ומשום הכי לכולי עלמא בטעה חוזר לראש].

ו. גם בג' ברכות ראשונות לא יחזור

הנה העירו דבשמע זמר אשה בתוך הברכה המזון דאורייתא, גם כן יש לומר דאינו חוזר, דאיכא ספק ספיקא לקולא, חדא, דילמא בברכת המזון אף כשידע שיש צואה אינו חוזר [כמו שהמחבר מביא הספק בסי' קפ"ה סעי' ה'], ואף אם תמצוי לומר דחוזר, דילמא בזמר אינו חוזר אף בקריאת שמע. [א"ה. כמו שהסתפקנו לעיל באות ג' בדעת הפרי מגדים].

והיה מחניך קדוש

הנה איתא בגמרא ברכות (כ"ה א') דאם היה צואה בתוך מקום גבוה עשרה טפחים, או בתוך מקום נמוך עשרה טפחים, יושב בצדו וקורא קריאת שמע, אבל בפחות מכאן צריך להרחיק כמלא עיניו.

ופליגי הרא"ש והרשב"א בביאור הגמרא, דעת הרא"ש (סי' מ"ז) דאיירי אפילו כשרואה הצואה בתוך הבור, דמכל מקום בבור גבוה י' טפחים יכול לקרוא קריאת שמע, כיון דכל האיסור לקרוא כנגד צואה ילפינן מקרא ד'והיה מחניך קדוש', והרי ככהאי גוונא לא חשיב מחניך, דהרי חשיב דהצואה נמצא ברשות אחרת.

[אמנם כשהצוואה בתוך מקום פחות מעשרה טפחים, חייב להרחיק לפניו כמלא עיניו, אע"פ דמצד מחניך הא חזין דטפי מד' אמות לא חשיבה מחניך, דהרי חזין (שולחן ערוך סי' ע"ט סעי' א') דאם היתה צוואה מאחוריו מרחיק ד' אמות ממקום שכלה הריח, ואז חשיב חניה אחרת ושירי לקראת קריאת שמע, אלא מבאר בפרי מגדים (סי' ע"ט מש"ז סק"א אות ב') מובא בביאור הלכה בפתיחה לסי' ע"ט) דטעמא או דמלא עיניו לפניו חשיבא חד מחנה ולא דמי לרשות אחרת, או דנימא להרא"ש באמת מיתסר רק מדרבנן].

אמנם דעת הרשב"א בחידושו (שם) אינה כן, דדינא דהברייתא רק כשאינו רואה, אבל כשרואה מיתסר גם בעמוק עשרה.

[ולדעת הרשב"א, בבור פחות מ' טפחים, מיתסר אע"פ דאינו רואה, כיון דהא דאינו רואה אינו אלא מחמת גובהו או עומקו. ותיקשי היאך כתב במשנה ברורה (שם) דבנמצא הצוואה ברשות אחרת ואינו רואה הצוואה מחמת גובהו או עומקו שרי גם להרשב"א, הרי פחות מ' טפחים לאו כלום להרשב"א, כיון דהא דאינו רואה אינו אלא מחמת גובהו או עומקו. אך לא קשה, דברשות אחרת שאני, כדחזין דבגובה י' טפחים מהני באינו רואהו אע"פ דמחמת הגובה, כיון די' טפחים חשיב רשות אחרת].

וביאר ברשב"א דטעמא דאסרינן ברואה בתוך הבור העמוק עשרה, דאע"פ דלא חשיב מחנה ואינו בכלל קרא ד"והיה מחניך קדוש", מכל מקום כיון דרואה מיהת, הוה בכלל דינא דסיפא דקרא "ולא יראה בך ערות דבר".

ויש לדון לרשב"א מהו באופן שאינו רואה הצוואה מחמת שהוא סומא או שהוא עוצם עיניים:

א. גם סומא אסור

הנה איתא בשולחן ערוך (סי' ע"ט סעי' א') שאם היתה צוואת אדם לפניו, ורוצה לקרוא קריאת שמע, צריך להרחיק ממנו מלא עיניו, אפילו בלילה, או שהוא סומא שאינו רואה אותה, צריך להרחיק עד מקום שאינו יכול לראותו ביום. חזין דגם בסומא אסרינן מחמת ולא יראה בך ערות דבר, כיון דאחר יכול לראותו.

ב. עצימת עיניים מותר

אמנם לאידך גיסא לענין עצימת עיניים, כתב במשנה ברורה (סי' ע"ט סעי' י"ד, ט"ו) בשם מגן אברהם דעצימת עיניים ברשות אחרת גם להרשב"א מותר. [ומביא במשנה ברורה דיש אוסרין, והוא דעת האליה רבה (שם סק"ה) וכתב דבשעת הדחק שאינו יכול להחזיר פניו יש לסמוך על דעת המגן אברהם].

ג. סתירה בין סומא לעצימת עיניים

מעתה תיקשי, דהא אם כמלא עיניו אסירא בסומא, היאך אפשר להקל בעצימת עיניים, דמאי שנא סומא מעצימת עיניים.

וכי תימא דשרינן עצימת עיניים רק ברשות אחרת, אמנם הרי להרשב"א במרחיק מלא עיניו שהוא יותר מד' אמות, הוה כרשות אחרת מדשרינן הרחוק, [והיינו דאינו אסור מחמת קרא דוהיה מחניך קדוש אלא מחמת קרא דלא יראה בך דבהא שרינן הרחוק], ומכל מקום אסרינן בסומא. [ועיין באליה רבה שם].

ואולי עצימת עיניים עדיפא מסומא. ונפקא מינה דעצימת עיניים כמלא עיניו במרחק יותר מד' אמות יהא מותר להרשב"א. וצריך תלמוד.

ד. מרחיק מלא עיניו

יש לעיין בנמצא הצוואה בתוך בור פחות מ' טפחים, אמאי בעינן

להרחיק כמלא עיניו כמבואר בבביתא הנ"ל, הרי כיון דביאר ברשב"א דהבביתא איירי באינו רואה הצוואה, אם כן ליסגי במרחיק ד' אמות ואז הוה ליה רשות אחרת. [וכמו דאמרינן בעלמא דמחוץ לד' אמות לא חשיב מחניך מכיון דחשיב רשות אחרת]. וצריך תלמוד.

ואולי מכל מקום דמי טפי לרשות אחת אע"פ דשרינן בהרהור. [נא"ה. דכל הטעם דמלא עיניו אינו רשות אחת היינו רק מחמת דהוה מחוץ מד' אמות, אמנם אינו ממש רשות אחר].

ולפי זה גם עצימת עיניים תהא אסירא בכמלא עיניו, ואם כן יתיישב קושיין הנ"ל (אות ג') דשאני לענין מלא עיניו דדמי טפי לרשות אחת ואסרינן בסומא ובעצימת עיניים, משא"כ כשהצוואה נמצא ברשות אחרת לגמרי, כגון בנמצא בחצר אחר, בזה התיר במשנה ברורה בעצימת עיניים. [נא"ה, והכי נמי נימא דמותר בסומא]. וצריך תלמוד.

ה. היה יכול לעצום עיניים

הנה איתא בירושלמי דשאלו התלמידים בלילה אם היה מותר כמלא עיניו דהכי הוי עובדא, וקאמרי לאסור דאם היה יום היה רואה, והקשה בפרי מגדים דא גופא היאך חשיב, וכי תימא דהוי הרחוק הא הרחוק אסרינן להרא"ש, ותיירץ לאפרושי מאיסורא.

וצריך עיון הא יכול לעצום עיניו ואז שרינן להרשב"א לחד גיסא בדברינו לעיל. ואם נימא כהנ"ל דכמלא עיניו אסירא גם בעצימת עיניים, יהא אתי שפיר. ועיין.

התפלל כשהיה ריח מכוסה

עובדא הוה באחד שהתפלל בשבת ובאמצע השמונה עשרה חש בריח שבא מתינוק שהסתובב והיה עם חיתולים וכבר היה יכול לאכול כזית דגן בכדי אכילת פרס ובכל זאת המשיך להתפלל.

והשתא יש לדון האם חייב לחזור ולהתפלל.

א. העיקר מכוסה

הנה במשנה ברורה (ביאור הלכה בפתיחה לסי' ע"ט) אייתי פלוגתא היכא דהעיקר מכוסה, האם חשיבא בכהאי גוונא ריח רע שאין לו עיקר. והנה להפוסקים דחשיבא אין לו עיקר, אם כן הכא הוה רק איסור דרבנן.

ב. האם חוזר בריח שאין לו עיקר

מעתה יש לעיין בריח רע שאין לו עיקר האם חוזר ומתפלל, דלענין מי רגלים כתב במשנה ברורה (סי' פ"ז סק"ג) דחוזר ומתפלל, ומהו בריח שאין לו עיקר, ואם נאמר דאינו חוזר, אם כן הכא הוה ליה פלוגתא הפוסקים, ונימא דלענין תפילה ספק ברכות להקל ואינו חוזר.

ג. ספק ספיקא לחומרא

אמנם יש לדון, דאף אם נימא דבריה רע שאין לו עיקר דאינו חוזר, דילמא היינו רק מספק, ואם כן בנידון דידן הוה ספק ספיקא לחומרא, דספק אם הוה ריח שיש לו עיקר, וספק אם גם באין לו עיקר חוזר. ובאנו לנידון בספק ספיקא לחומרא אם אמרינן ספק ברכות להקל. ולא עייתי וכתבתי רק להעיר.

עניי שבת

רצה, דדינו שיאמר ברכה בפני עצמה, ויודע שבברכת הטוב והמטיב תהא כבר לאחר צאת השבת, מכל מקום יאמר האי ברכה, אע"פ שלענין האי ברכה לא אזלינן בתר תחילת הסעודה.

ג. לאחר ברכ עלינו יהא בחו"ל

הנה בימים שבארץ ישראל אומרים ותן טל ומטר, ובחוץ לארץ עדיין לא התחילו לאומרו, ומתפלל שמונה עשרה במטוס ויודע שבאמצע נסיעתו לאחר ברכ עלינו לפני גמר השמונה עשרה יהא בחוץ לארץ, האם יאמר ותן טל ומטר לברכה, כיון דמקצת השמונה בחוץ לארץ.

ונראה לענין דאע"פ שיודע שבאמצע תפילתו ישתנה דינו, מכל מקום אזלינן בתר כל ברכה וברכה בפני עצמה.

באמצע ישתנה דינו

הנה יש לדון בידוע כשבאמצע ברכת המזון ישתנה דינו, האם אזלינן בתר כל ברכה וברכה בפני עצמה. ויש לדון בזה בכמה גווני:

א. אם לא אזלינן בתר תחילת הסעודה

הנה לדעת הסוברים דבברכת המזון לא אזלינן בתר תחילת הסעודה, ואם בירך ברכת המזון במוצאי שבת אינו אומר רצה, והשתא יש לעיין בידוע שלאחר שיאמר רצה במקומו כבר ייצא שבת, האם יאמר רצה. ונלע"נ יאמר רצה.

ב. לענין אשר נתן

גם נפקא מינה לדין דאזלינן בתר תחילת הסעודה, אם שכח לומר

זאת למודעי הדברים הנדפסים כאן אינם תמיד בלשונו של רבינו זצ"ל, מפאת שלפעמים דרכו היתה לכתוב בקצרה, ולתועלת המעינים היה מן הצורך להוסיף תיבות קישור והסבר. הרבה פעמים האריך רבינו בכמה דרכים ואופנים באותו ענין. ולפעמים עשר ידות על הנדפס כאן. ע"כ במקום שהאריך העתקנו רק חלק מהדברים.

וידבר משה

דרשות הגאון ר' משה נתן יונגרייז זצוק"ל

תנחומים לישראל בפרשת נסכים

ליל שב"ק פ' שלח 'היכל אברהם' תשע"ו

ואולם עדיין אינו מבואר, שהרי המדרש התחיל ש'חלה למטה ונסכים למעלה', היינו שהנסכים קודמים בסדר הפרשה לחלה, ואילו אח"כ דרש המדרש, 'לך אכול בשמחה לחמך' - זו פרשת חלה, ושתה בלב טוב יינך - זו פרשת נסכים, היינו שהפסוק נדרש קודם על הפרשת חלה ואח"כ על פרשת נסכים.

וביאר המנחת עני, דהנה, אם נסדרם לפי גודל ההוצאה וההשקעה שמצד כלל ישראל, הוצאת נסכים יותר גדולה מחלה, שהרי להפרשת חלה מספיק לתת משהו, ולכך הוקדם פרשת נסכים לחלה, אבל אם נסדרם אחר הצורך שיש בדברים, בזה יש ללחם יותר מעלה מיין, שלחם הוא צורך לכל נפש, ויין הוא רק לתענוג, ומטעם זה בשבעת המינים חיטה ושעורה קודמים לגפן.

ומעתה ביאר, ש'אכול בשמחה לחמך' זו חלה, שבזכות מצוות חלה תאכל בשמחה לחמך, ו'שתה בלב טוב יינך' זה נסכים, שבזכות נסכים תשתה יינך, ולכן הקדים חלה לנסכים, אף שבפרשה קודם ענין נסכים לחלה משום שהמשך הפסוק, 'כי כבר רצה האלוקים את מעשיך' - זו ההכנסה לארץ ישראל. היינו שכל זמן שלא זכינו להיכנס לארץ, והפסוק בא לבשר את זכות המצוות שעל דין נזכה להיכנס לארץ, יש לנו להקדים את המצוה שמרובה בהוצאה, ולכן בתורה נזכרה קודם פרשת נסכים, אבל הפסוק של לך אכול בשמחה ויין שנדרש על כך שרצה ה' במעשיך והכניס את ישראל לארצם, בזה יש קודם 'אכול בשמחה לחמך' זו הפרשת חלה שהחלה היא צורך יותר גדול לאדם, ורק אח"כ, 'ושתה בלב טוב יינך' זו פרשת נסכים.

והנה מצאנו עוד כזאת, שדוד אמר (תהלים קד, טו) 'ויין ישמח לבב אנוש, ולחם לבב אנוש יסעד', הרי שהקדים יין ללחם, ומאידיך שלמה אמר (משלי ט, ה) 'לכו לחמו בלחמי ושתו יין מסכתי' היינו שהקדים לחם ליין, וצ"ב מדוע דוד הקדים את היין ושלמה הקדים את הלחם.

וביאר המנחת עני, שכאן מדובר על שמחת הלב ישמח לבב, לבב אנוש, והתורה נקראת לחם שסועד הנשמה כמו הלחם לגוף, והיין מעורר ההתלהבות בגוף הוא התלהבות הנשמה לעבודת השי"ת, ושניהם צריכים זה לזה, ולכן הקדים דוד 'יין ישמח לבב אנוש', שרק ע"י השמחה וההתלהבות יוכל להתקיים 'לחם לבב אנוש יסעד', היינו התורה הקדושה שסועדת את הנשמה, אבל במציאות תכלית העניין היא 'לחמו בלחמי' היינו עמל התורה, ורק אח"כ 'ושתו יין מסכתי' וכדברי שלמה במשלי, יעו"ש בדבריו.

ועדיין יש להתבונן בדברים היאך נחמם בפרשת נסכים וחלה שכשיבואו לארץ יזכו למצוות האלו, הרי הקב"ה כבר נשבע שהם לא יכנסו לארץ, ולכאורה עדיין אינו מנחם מה שאח"כ בניהם יכנסו לארץ בזכות המצוות.

לחמו בלחמי ושתו יין מסכתי - סדר נתינת התורה

ג] ונראה לבאר את הדברים באופן נוסף, דהנה במשלי (ט, ה) כתיב 'לכו לחמו בלחמי ושתו יין מסכתי', וביאר הגר"א (שם) וז"ל, לכו לחמו בלחמי הוא תורה שבכתב שהוא לחם כנ"ל, כמו שהלחם הוא מתוקן כל צרכו ואין חסר אלא לאכול, כך התורה כבר מתוקן כל צרכה. ושתו יין מסכתי, הוא תורה שבע"פ מפני שמערב הכל כמ"ש למעלה וכו' עכ"ל.

הדרך היחידה לתנחומים - עסק התורה

א] בתנא דבי אליהו (רבה, פכ"ט) איתא, שלאחר חטא המרגלים וחטא המעפילים אמר הקב"ה למשה 'לך ורצה את אותן עניים שכבר יצא לבם מעליהם, אמר משה לפניו רבש"ע במה ארצה אותם, א"ל הקב"ה למשה לך ורצם בדברי תורה, שנאמר (במדבר טו) ואמרת אליהם כי תבואו אל ארץ וגו' ועשיתם אישה לה' עולה וגו'. והיינו שהקב"ה ריצה את ישראל ע"י פרשת נסכים וחלה יעו"ש.

ומתבאר שכאשר כלל ישראל היו שרויים במצב נורא, לאחר כל שעבוד מצרים ויציאת מצרים, קריעת ים סוף, מלחמת עמלק ומתן תורה, ופתאום גזירה שלא יזכו להיכנס לארץ, ובמדבר הזה יתמו, וא"כ כל ההשקעה והתוכניות התבטלו, ולשון חז"ל 'שכבר יצא לבם עליהם', ובמה מנחמים אותם במצב קשה כל כך?, בזה שמושה רבינו ע"ה מלמד אותם עוד פרשות בתורה שיידעו גם פרשת נסכים וחלה.

היינו שהדבר היחיד שיכול לגרום שמחה ללב שבור, הוא ע"י דברי תורה, ובמשלי (יב, כה) כתיב 'דאגה בלב איש ישיחנה, ודבר טוב ישמחנה', וכתוב בביאור הגר"א, כי כאשר הדאגה נכנסת באדם היא גורמת לו השפלת לב מאוד, אך 'ודבר טוב ישמחנה' ואין טוב אלא תורה יעו"ש. ומתבאר שכאשר העצבות נכנסת ללב גורמת להשפלתו מאוד והדבר היחיד שיכול לשמחו זהו 'פקודי ה' ישרים משמחי לב', 'תנחומיך ישעשעו נפשי'.

ובחקדמה להפלאה ביאר את הפסוק (שמות טו, כו) 'ויאמר אם שמע תשמע והאזנת למצוותי וגו' כל המחלה וגו', וביאר שהמחלה הגדולה ביותר שהייתה במצרים, היא בזה שלקחו להם את הלב, שהקב"ה חיוק ואימץ את לבבם, ועל זה נאמר שאם נשמע ונאזין למצות ה' 'כל המחלה וגו' לא אשים עליך', היינו שע"י העסק והתבוננות בתורה ניצל ממחלת מצרים ויהיה לנו לב טוב ושמח לעבודתו יתברך.

פרשיות נסכים וחלה - תקווה לכלל ישראל

ב] ועדיין יש להתבונן מדוע הקב"ה נחמם דווקא עם פרשת הנסכים וכן בחלה שהוזכרה בסוף פרשה זו, הא לכאורה היה יכול לנחמם עם שאר פרשיות ומצוות התורה.

והנה במדרש רבה (יז, ב) איתא, 'זאת הפרשה של נסכים שנאמר 'או לאיל תעשה מנחה ויין לנסך חצי ההין', ומכאן ואילך 'והיה באכלכם מלחם הארץ, ראשית עריסותיכם חלה תרימו תרומה', הרי חלה למטה ונסכים למעלה, לפיכך פתח רבי חנינא לך אכול בשמחה לחמך - זו פרשת חלה, ושתה בלב טוב יינך - זו פרשת נסכים, כי כבר רצה האלוקים את מעשיך - זו הכנסת ישראל לארץ, שנאמר כי תבואו אל הארץ.

וביאר במנחת עני (פרשת שלח) שהמדרש רצה לבאר מדוע אחר שגזר הקב"ה ש'במדבר הזה יתמו ושם ימותו', ציוה הקב"ה ברוך רחמיו להעמיד תקווה לישראל, שלא יחששו שהקב"ה לא יקיים דברו ח"ו, וכדי לתת שמחה בלבם, נתן להם ב' דברים אלו שתלויים בארץ וכמו שנאמר 'כי תבואו אל הארץ', לפיכך פתח ר' חנינא לך אכול בשמחה לחמך, כי כבר רצה האלוקים את מעשיך - הכנסת ישראל לארץ, שאע"פ שגזירה גזירה שימותו במדבר, מ"מ הבטחת הארץ לכלל ישראל קיימת לעולם 'כי כבר רצה האלוקים את מעשיך'.

ומתוך כך הגיעו כל החורבנות לישראל, ונראה שלכן גם להיפך, הגאולה העתידה תהיה כשיתקנו ענייני זה ו'רני' ושמחי בת ציון' ברננה של תורה.

ופדויי ה' ישבון - ובאו ציון 'ברנה'

[ד] והנה במדרש רבה (ויקרא לב, ב) איתא 'אשר נשבעתי באפי אם יבואו אל מנוחתי, למנוחה זו אין באין, אבל באין למנוחה אחרת', והכוונה בזה וכמו שאמרו במדרש רבה (שמות ב, ד) שדור המדבר עתידים להיכנס לארץ, וכן איתא במד"ר (דברים ב, ט) והובא בפרשת דרכים (דרוש ח) שמפני מה לא נכנס משה לארץ ישראל, כדי שיביא עמו לעתיד לבוא דור המדבר, שנאמר כי שם חלקת מחוקק ספון ויתא ראשי עם, מה טעם שם חלקת מחוקק ספון, משום ויתא ראשי עם.

ובאמת שנחלקו בזה תנאים בסנהדרין (ק, ב) מהו דינם של דור המדבר, ו'רבי שמעון בן מנסיא אומר באים הן לעולם הבא שנאמר ופדויי ה' ישבון ובאו ציון ברנה', ואיתא שם, 'אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן שבקה רבי עקיבא לחסידותיה, שנאמר הלך וקראת באזני ירושלים לאמר זכרתי לך חסד נעורך וגו', ומה אחרים באים בזכותם הם עצמן לא כל שכן'.

ומבואר שמסקנת הגמרא שדור המדבר יזכו לשוב לארץ ישראל, וכמו שביאר בבית הלוי (דרוש ט), שהעונש והשבועה 'אשר נשבעתי באפי אם יבואו אל מנוחתי' היה עונש זמני אבל לעתיד לבוא יבואו לארץ ישראל. [וראה בפרשת דרכים מה שכתב בזה, ועי' ברמב"ן (דברים א, לו) על הפסוק גם בי התאנף ה', ונתבאר העניין במקו"א].

ומעתה מבואר דברי התנא דבי אליהו שהבאנו בתחילה שבתחילה שיצאה נפשם של ישראל מחשש ששוב כבר לא יגאלו, ואמר הקב"ה למשה רבינו לרצותם בפרשת נסכים וחלה, שהם מצוות התלויות בארץ, שאין הכוונה שרק בניהם יזכו לכך, אלא שלהם עצמם יש תקוה שגם הם יזכו לעתיד לבוא לשוב לארץ ישראל.

והכוונה בזה ע"פ מה שהבאנו מדברי הגר"א (אות ג) ש'לחם' הוא כנגד תורה שבכתב שהוא לחמה של תורה, ו'יין' כנגד תורה שבע"פ, וכבר נתבאר בארוכה (שם) שהגאולה העתידה תהיה בזכות 'רננה של תורה', וזהו שניחמם משה רבינו בפרשת נסכים וחלה שכנגד תורה שבכתב ותורה שבע"פ, שבזכות זה עתידים גם דור המדבר לשוב בחזרה לארץ ישראל.

ובזה מבואר גם מה שהקדים פרשת נסכים לפרשת חלה, ואע"פ שבחז"ל בדרשה בפסוק 'לך אכול בשמחה את לחמך וגו' הוא להיפך, שוודאי הסדר הוא קודם לאכול את הלחם לחמה של תורה ורק אח"כ לשתות מיינה של תורה, אבל כשמשוה רבינו בא לנחמם על הגאולה העתידה הקדים לנחמם בפרשת 'נסכים' שבזכות יינה של תורה יגאלו לעתיד לבוא וכדאיתא בחז"ל שהובא לעיל.

ומבואר היטב מה שהבאנו (אות ג) מהמדרש שהדבר העשירי שיהיה לעתיד לבוא 'שאין עוד לא אנחה לא אנקה ולא יגון אלא הכל שמחים שנאמר ופדויי ה' ישובון ובאו ציון ברנה', והיינו שהזכות לשוב לעתיד לבוא יהיה ברנה - ברננה של תורה, וזהו הפסוק שהביא ר"ש בן מנסיא שגם דור המדבר ישובו לעתיד לבוא, שע"י רננה של תורה יזכו ובאו לציון ברנה, ודו"ק בכ"ז.

ומעתה נראה שכשמדברים על סדר נתינת התורה, ודאי שקודם 'לחמו בלחמי' ורק אח"כ 'ושנתו יין מסכתי', שיש להקדים קודם את התורה שבכתב לתורה שבע"פ, אבל כשמדברים על 'שמחת הלב' אז קודם 'יין' ישמח ללב אנוש, ואח"כ 'ולחם ללב אנוש יסעד' ומקדימים קודם תורה שבע"פ, כיון שתורה שבע"פ היא שמביאה יותר שמחה לאדם.

והנה במדרש רבה (שמות טו, כא) איתא ש'מוצאין אנו, עשרה דברים עתיד הקב"ה לחדש לעתיד לבא, הראשונה שהוא עתיד להאיר לעולם וכו' ואפילו אדם חולה הקב"ה גוזר לשמש ומרפא, שנא' וזרחת לכם יראי שמי שמש צדקה ומרפא בכנפיה, השניה מוציא מים חיים מירושלים ומרפא בהם כל שיש לו מחלה וכו', השלישית עושה האילנות ליתן פירותיהן בכל חדש וחדש ויהיה אדם אוכל מהם ומתרפא וכו', הרביעית שהם בונים כל ערים החרות ואין מקום חרב לעולם, ואפילו סדום ועמורה נבנות לעתיד לבא וכו', החמישי שהוא בונה את ירושלים באבן ספיר וכו', הששית וכו' ופרה ודוב תרעינה, השביעית שהוא מביא כל החיות וכל העופות וכל הרמשים וכורת עמם ברית ועם כל ישראל וכו', השמינית שאין עוד בכי ויללה בעולם וכו', הט' אין עוד מות בעולם וכו', ה"י שאין עוד לא אנחה לא אנקה ולא יגון אלא הכל שמחים שנאמר (ישעיהו לה, י) ופדויי ה' ישובון ובאו ציון ברנה.

וביארנו בכמה מקומות שעשרה דברים האלו הם כנגד מה ששנו באבות (ה, ו) 'עשרה דברים נבראו בערב שבת בין השמשות, ואלו הן פי הארץ, ופי הבאר וכו' והכתב והמכתב והלוחות'. וכל הדברים שנבראו בערב שבת הם רומזים ליסודי התורה שהם קיום העולם (ונתבאר אצלנו במקו"א). והדבר העשירי הוא הלוחות, שהרי בלוחות הראשונות נתנו בהם 'כל הדברים' וזה כולל כל התורה שבע"פ [וכמו שכתב באריכות בדרשות בית דוד (דרוש ו' וט'), ונתבאר בכמה מקומות]. וזה מה שכתב המדרש כנגד זה הדבר העשירי שיהיו 'הכל שמחים שנאמר ופדויי ה' ישובון ובאו ציון ברנה'. דהיינו שהשמחה תהיה שמחה אמיתית שנוכח לשלימות בתורה. והנה כבר נתבאר (במקו"א) ש'רינה' - רננה של תורה והיינו תורה שבע"פ, וזהו שאומרים במנוחה של שבת יצחק 'ירנן', כיון שיצחק הוא יסוד לתורה שבע"פ וכמו שכתב החת"ס (בהקדמה ל'יור"ד'), ואיתא במדרש תהלים (מזמור צ) ש'לכו נרננה לה' (צה, א), אמר משה כנגד שבטו של יששכר, 'שהוא עוסק ברננה של תורה', והיינו משום ששבט יששכר הם יסוד תורה שבע"פ וכמבואר באור החיים הקדוש (במדבר כו, כג-כד) שבשמות משפחת יששכר רמוז דרכי הלימוד של תורה שבע"פ.

ונראה שלכן גם הגאולה העתידה תלויה בתורה שבע"פ, וכדאיתא במדרש רבה (ויקרא ז, ג) 'אין כל הגלויות הללו מתכנסות אלא בזכות משניות מה טעמא (הושע ח) גם כי יתנו בגוים עתה אקבצם', ובדומה לזה איתא בב"ב (ח, א), והיינו משום שע"י התורה שבע"פ ובאו לציון 'ברנה'. [ועי' בזה בחת"ס בהפטרות בהעלותך 'רני ושמחי וגו', וכן בבית הלוי (שמות יב, מג) שהאריך בענין הגאולה העתידה שתהיה בזכות תורה שבע"פ עיי"ש בכל דבריו הקדושים].

ובזה יש לבאר את הפסוק (זכרי' ב, יד) 'רני ושמחי בת ציון, כי הנני בא ושכנתי בתוכך נאם ה', שמתוך 'רני ושמחי' - רננה של תורה בעמל התורה שבע"פ, יזכו ל'הנני בא ושכנתי בתוכך'. וכבר נתבאר בפרשת בהעלותך מדברי הרמב"ן שמה שהיו כתינוק הבורח מבית הספר היינו החיסרון בשמחה ורננה של תורה, זה גרם לכך שלא יכנסו מיד לארץ,

לע"נ

הרה"צ ר' מאיר צבי ב"ר אהרון זצ"ל

נלב"ע כ"ו בסיון

ת.נ.צ.ב.ה.

תיקוני עירובין

גליון שאלות הלכתיות

המתחדשות מידי שבוע בבדיקת העירובים השכונתיים

גליון מס' 250
סיון תש"פ

מוקד העירובין
בארץ הקודש
054-84-833-20

עירובין למעשה
עיון | שימוש | כשרות

שאלה זו הגיעה אלינו בימים אלו גם מעירובי החצרות שנעשו בחו"ל בעיר לונדון. כידוע בחו"ל ברוב העולם אין עירוב אפילו בקהילות היהודים, ובפרט בעיר הזו שהרבה רבנים כתבו שאין אפשרות לעשות עירוב כיון שהרחובות משמשים לשישים ריבוא, ועוד בעיות שאי אפשר להתגבר עליהם, ואין להקל בהם. אבל כעת בעקבות התפרצות הקורונה, שעושים מנינים בחצרות הבתים, וצריכים לטלטל את ספר התורה, וכן חומשים וסידורים, לכן רבים עשו עירובים קטנים לחצרות, וכמובן התעוררו שאלות רבות. אחת מהשאלות

שהגיעו למוקד העירוב מהעירובים בלונדון, האם הלחיים או העמודים כשרים גם כשהם מסובכים ועומדים בזווית שונה, באופן שהחוט נמצא מעל העמודים.

בתשובה לשאלה זו, הורה רבני העירובים שאין שום בעיה בזה שפני העמודים אינם מכוונים זה לעומת

זה, וזה שונה מלחיים של מבוי וחדר שבהם צריך להיות מכוון באופנים מסוימים, [לא לפי צורת הלחי, אלא לפי צורת המקום, כמבואר בשו"ע (סי' שס"ג ס"ל) בדין מבוי שצידו אחד ארוך וצידו אחד קצר, ואכמ"ל].

והטעם לחלק הוא, משום שבעצם הלחי ההלכתי הוא רק המטע שמכוון מתחת החוט, [ובמבוי הוא חודו הפנימי], וכל השאר שבוטל לחוף ולפנים מהחוט, אינו מפריע לענין זה, [ורק לגבי דין סתימת הלחי הוא נחשב תחילת הלחי, ועיין בזה]. וכיון שבצורת הפתח יש משקוף, הוא יוצר את המחיצה לפי המקום שהוא עומד, ואם הוא באלכסון אז גם דין המחיצה גודר באלכסון. משא"כ בלחיים של מבוי וחדר הם מתירים על ידי שסוגרים מקצת מהפתח ונחשב כמו שסוגרים את כולו, והקו שהם סוגרים צריך להיות לפי מה שמוגדר פתח של המקום, ואין להם משקוף שיגדיר את הסתימה שלהם, לכן הם סותמים לפי צורת המקום, וצריך שיהיה הלחי השני [או המחיצה שלישית], מכוון בדיוק כנגדו [לפי מה שמוגדר כנגדו לפי צורת המקום]. ולגבי קורה של מבוי, אע"פ שיש קורה המונחת באלכסון, אינה מועילה לגדור באלכסון, כי קורה אינה מדין מחיצה, אלא משום שהיא היצר, וככלי המקום היוצא אינה מספיקה, וראה עוד בביאור הדין במשנה ברורה שם (סי' שס"ג ס"ק קכ"ד, קכ"ה). יש לציון שיש עוד ביאורים שונים בסוגיא, ועכ"פ להלכה למעשה אין חיסרון בכך שהעמודים מסובכים, אלא העיקר שהעמוד והלחי נמצאים מתחת החוט, [מלבד מקרים מסוימים שע"י שינוי הזווית של הלחי יוצא שהוא מוסתר אחורי מחיצה].

חוט עמוד, לחי

מהו המקור לשאלות המצויות בדיני פתחי שימאי

מתוך מגוון רחב של שאלות שמגיעות למוקד העירוב, מאנשים שעושים עירוב לבד, ומאלתרים גרוטאות שישמשו ללחיים, בא לידי ביטוי הנושא העדין בפסול שנקרא "פתחי שימאי" בלחיים, והתעוררו שאלות רבות מה נכלל בהגדרה זו, ומה יש להכשיר לכתחילה. בהזדמנות זו נבאר את יסוד הדין בקצרה, והטעם להגדרות המורכבות שיש בו.

מקור הדין הוא מדברי הגמ' במסכת עירובין (דף יא.) שפתחי שימאי אינו כשר לצורת הפתח, ואחד הביאורים בגמ' הוא פתח דלית ליה שיקפי. ופירש רש"י שהכוונה לפתח שנראה 'שומם' ואינו עשוי כדרך הפתחים, והדוגמא שכתב רש"י היא, שיש אבן נכנסת ואבן יוצאת, וביאור דבריו, שכאשר בונים קיר מאבנים, לא מניחים את האבנים זה על זה בשווה, אלא כל אבן מונחת על חצי מאבן אחת וחצי מאבן שניה, [הנקרא בגמ' בקידושין (דף ג') כי שרגא דליבין], ולכן כשמסאירים פתח בשעת הבניה, נשאר בצדדים אבן בולטת ואבן שוקעת, והבנאים משלימים חצאי

לחי אחורי פחי האשפה העומדים בקביעות

מתוך השאלות שהגיעו מאנשים שעשו את העירובים בחצרות בתקופת הקורונה, היתה שאלה שהת"ח עסקו בה לפני כמה שנים בענין לחי של צורת הפתח שעומד מאחורי פחי האשפה. הסיפור שארע בתקופה זו במשפחה שעשתה עירוב לחצר והמקום המתאים לעשות את צורת הפתח היה סמוך לחדר האשפה, והנה בבנין זה חדר האשפה לא היה מקורה ולא היה סגור, אלא רק כצורת ח', ולידו מעבר להולכי רגל. כדי לעשות צורת הפתח על המעבר להולכי רגל קשרו את החוט בגובה והעמידו את אחד הלחיים בתוך המקום המיועד לפחי האשפה. לאחר מכן הזמינו את מוקד העירוב שיבוא לבדוק האם עשו כהלכה. אבי המשפחה הבחין שיש כאן מקום לשאלה, מכיון שהפחים הם כעין מחיצה הנמצאת מתחת צורת הפתח והפחים עומדים בקביעות באותו מקום, וא"כ יתכן שהיא פוסלת את הפתח.

הבדוק הגיע ואמר שיש להוסיף על שאלתו, מכיון שהפחים אינם סתם מחיצה, אלא הם רשות בפני עצמה, כיון שהפחים בזמנינו הם גבוהים וטפחים, ורחבם יותר מד' על ד' טפחים הרי המקום שבתוכם וכן המקום שעליהם נחשב רשות היחיד. [יש לפלפל בדין המקום שעל גביהם, האם המחיצות שמסביב גודרות מעל גבי הפח, כיון ששפת הפח העליונה בולטת מסביב לפח כמה ס"מ, ויתכן שיש בזה דין גג הבולט המבואר בשו"ע (סי' שמ"ה ס"ז) שמבטל את הגדר אסיק, וגורם שכלפי הגג אינו נחשב למחיצה. ועי"ש בביאור הלכה בשיעור הבליטה ובחזו"א, ואכמ"ל]. מכיון שיש לפח דין רשות היחיד, א"כ זו רשות נפרדת הנמצאת תחת צורת הפתח ויש לה יותר חשיבות לקבוע מקום לעצמה ולפסול את צורת הפתח.

אבל בכל זאת אמר לו הבדוק שהפחים אינם פוסלים את צורת הפתח, משום שהכלל בידינו שדבר המונח לזמן קצר, מוגדר כדבר ארעי שאינו פוסל את צורת הפתח, ודין זה נלמד מדברי החזו"א (סי' ע"א סס"ק י"ג) וכמבואר לעיל גליונות 216, 219. והפחים הם דבר ארעי, כיון שהם מטלטלים ומזיזים אותם ממקומם במשך השבוע. אמנם אחד הת"ח בב"ב טען שכיון שתמיד מחזירים אותם למקום זה א"כ הרי תמיד יש במקום זה מחיצה ונראה להחשיב אותה למחיצה קבועה המחלקת ופוסלת את צורת הפתח. אבל הגר"מ לובין שליט"א הורה שהפחים אינם נחשבים למחיצה קבועה, כיון שסוף סוף מזיזים אותם פעמיים בשבוע לצורך פינוי הפח, אינם נחשבים מחיצה קבועה ברמה שמגדירה את המקום מחולק לשני מקומות, אלא הוא מקום אחד שיש בתוכו פחים, ולכן הצוה"פ כשרה. [יש מקרים שבהם משתמשים בפח בתור לחי, ויש לדון אם שפת הפח הבולטת אינה פוסלת, וכן שהפח א' יבלוט מהחוט ולפנים ג' או ד' טפחים, ואכמ"ל]. אך כאן אין צורך בזה כאמור].

עמודים ולחיים שאינם מכוונים זה לעומת זה

שאלה נוספת שמגיעה מידי תקופה מאברכים שלומדים עירובין, ומתבוננים בעירובים השכונתיים הנעשים באזור מגורם, מבחינים בדבר מזה. בהרבה מקומות הצורת הפתח חוצה את הרחוב באלכסון והלחיים אינם עומדים באלכסון, אלא קו ישר לאורך המדרכה, וא"כ הם אינם מכוונים זה כנגד זה, האברכים מתקשרים למוקד העירוב לשאול האם יש בכך בעיה, האם האחראי אינו שם לב להלכה שהם למדו בגמרא בדין מבוי שצידו האחד ארוך וצידו האחר קצר שהלחיים צריכים להיות מכוונים זה כנגד זה.

למשקוף של פתח, פתח לא עושים עם בליטות לכיוון הפתח, וא"כ דבר זה אינו ראוי לשמש משקוף לפתח, משום פתחי שימאי. וצ"ע למעשה.

בדיקת העירובים בישובים שהתחילו לתקן את העירוב

בשבוע זה היינו בשני ישובים בדרום באזור קרית מלאכי, שביקשו לתקן את העירוב, והגענו לתכנן ולהדריך מה צריך לתקן, וכיצד לתקן. לסיוע הצטרפו גם שני אברכים ממשתתפי השיעורים של מוקד העירוב, ולמדו להבחין במגוון דינים והלכות, בין בעמודים עקומים מאוד, או עמוד שקיבל מכה בחלק הליון וראשו התעקם בשינוי זווית משאר העמוד, שי"א שהוא יותר בעייתי מעמוד נוטה שעכ"פ נוטה בקו ישר. ובעיקר היו בעיות של עמודים שנמצאים בתוך רשות היחיד, כגון חצר מוקפת גדרות, או שהחוט עובר מעל מבנה של מחסן שהוא רשות היחיד מתחת החוט, שע"ז כותב המשנ"ב (סי' שס"ג ס"ק ק"ג) שאינו כלום. ובכל מקום היה צריך לחשב מהו הפיתרון המומלץ על פי הלכה, יחד עם התחשבות בתושבים.

עמוד בתוך צמח גדול וקבוע

באחד העמודים הם הבחינו בשאלה הנוגעת לדין פתחי שימאי. סביב לעמוד גדל צמח קוצני, שניכר שהוא קיים כבר תקופה ארוכה, והצמח עטף את העמוד כולו, ולא רק גדל לידו. לכאורה הרי העמוד במצב כזה, אינו ישר, אלא יש בו בליטות של הצמח שקבוע עליו. והנה בשאלה זו יתכן שיש מי שיאמר שהצמח אינו קשור לעמוד, אלא הם שני דברים, והעמוד מצד עצמו הוא ישר וחלק. [והצמח אינו מחיצה לפסול את העמוד, כי אין בצמח רוחב ד' טפחים להגדיר מקום]. אבל למעשה בעירובים טובים הורו רבני העירובים להקפיד על כך, שגם דבר חיצוני אם הוא נמצא לאורך זמן צמוד לעמוד, הוא מוגדר שינוי צורה קבועה בעמוד, ובעירובים השכונתיים מקפידים לגזום ולפנות סביב לעמודים והלחיים. וכמובן שבעירובים עירוניים ובפרט בישובים, מקילים בזה יחד עם שאר הקולות היותר חמורות שהם נאלצים להקל, ואכן זה מצטרף לרשימת המעלות של העירובים השכונתיים, ולרשימה המלמדת שלא להסתמך על עירובים עירוניים.

החשש בדגלים או בלונים על חוט העירוב

באותו ישוב היה מקום אחר שגילינו על החוט של העירוב, שורת דגלים קטנים של יום חגם, תולים על החוט של העירוב עצמו, [ולא כפי שמצוי שתולים חוט אחר קשור לאותם עמודים]. במצב כזה יש חוששים לדין פתחי שימאי בחוט, [כמבואר ברע"א (המובא בשעה"צ שסג, מו) ובחזו"א שדין זה נאמר גם בחוט]. וכמובן זה דבר התלוי בסברא, להחשיב דגלים כדבר המשנה את הצורה.

אבל האמת היא שיש בדגלים בעיה אחרת, כיון שהם מנדנדים את החוט ברוחות. החוט מצד עצמו הוא דק וקל ואינו מתנדנד לרוח, לכן יכול לעמוד יציב גם באורך של שלושים מטרים או יותר, אבל הדגלים מתנופפים אפילו ברוח קלה, ומחמת המשקל שלהם והגודל, הם מושכים איתם את החוט הרבה. וזה גורע מכשרות העירוב, כפי שהביא המשנ"ב (ס"ו ס"ב) שנחלקו בזה האחרונים, והחזו"א (סי' ע' סק"י) אוסר.

כעין זה אירע בשנה זו בשבת שלפני פורים, הילדים של אחת המשפחות בבני ברק שחוט העירוב קשור סמוך לחלון ביתם, תלו בלונים על חוטי העירוב, והאחראי התקשר לשאול האם זה פוסל את העירוב. במקרה זה אין חשש פתחי שימאי לכו"ע, כיון שהבלונים הם לזמן קצר, ודבר עראי ודאי אינו משנה את הצורה. אבל אמרנו לו שידוק את מצב החוט, כי עיקר הבעיה שהם גורמים לחוט להתנדנד. לכן יש להקפיד שלא יהיו דגלים או כל דבר שהוא על חוטי העירוב, גם אם אין בהם חשש פתחי שימאי.

אבנים ומיישרים את מקום הפתח. לכן אם לא עשו השלמה זו, ויש אבן נכנסת ואבן יוצאת, ניכר שהפתח אינו מסודר, הוא עדין באמצע בניה, ואינו כדרך הפתחים, ונכנס בהגדרה של "פתחי שימאי". ודין זה יצא ללמד על דברים אחרים שאינם שלמים כדרך הראוי לפתחים.

בפוסקים מבואר שיש בציור זה שני חלקים. א. לחי שיש בו בליטות ושקעים, ואינו ישר, אינו ראוי להיות צורת הפתח. ב. דבר ישר שיש בו חורים, והם פחות מג' טפחים, ונחשבים כאילו סתומים מדין לבדו, וכשרים לדיני מחיצה, בכל זאת לגבי צורת הפתח אינו ראוי, כי אינו כדרך הפתחים שמשלימים, ונחשב פתחי שימאי. [דין זה נלמד מאותו מקרה של אבן יוצאת, מזה שלא אומרים לבדו בין האבנים היוצאות, ואז יחשב לחי ישר בדילוג על האבנים השוקעות ונכנסות]. עוד נחלקו הפוסקים האם הפסול שמבואר בגמ' פוסל גם בעירוב או רק במזוזה, והמשנ"ב (סי' שס"ג ס"ק ק"ג) הביא את שתי הדעות, ובשער הציון (שם ס"ק י"ט) הביא רק את דברי הפמ"ג שאוסר. [ובדעת החזו"א עין סי' ע' ס"ק כ"ה, ולעומת זאת בסי' ע' ס"ק י"ח בהערה, וביר"ד סי' קע"ב ס"ק א']. ולמעשה הוראת הרבנים בזמנינו להקפיד שלא יהיה בגדרי פתחי שימאי, בכל אחד משני הדינים הנ"ל. ולכן יש להקפיד שהלחיים יהיו מדבר שלם וישר, ללא בליטות ושקעים, וכמ"ש בשעה"צ הנ"ל בשם הפמ"ג, דלפ"ז עץ שיש בו חיפופין [בליטות], אינו כשר ללחי.

לחי עם חורים, ושני סוגי רשתות

לפ"ז היו דברים רבים שאנשים שאלו בימים אלו האם אפשר להשתמש בהם ללחיים או שמא אינם ראויים לפי מה שנוהגים להקפיד על דיני פתחי שימאי, ובחלק מהמקרים התשובה אינה ברורה. אחת מהדוגמאות היתה בלחי שנעשה מרשת ברזל חזקה, שהעמידו אותה תחת החוט, על מנת שיהיה לחי. אבל בזה הורו הרבנים שאין להשתמש ללחי, מפני שיש בה חורים, ואע"פ שהחורים הם כשיעור חצי טפה, ונחשבים כסתום מדין לבדו, מ"מ לענין לחי צריך דבר שלם כדרך הפתחים.

אבל בדומה לזה היתה שאלה דומה מאדם שחיפש לאלתר לחי בחצר, ואחד מהדברים שביקש לעשות, להעמיד לחי מרשת של חרקים, כפי שמצוי בערים מסוימות שעושים בחלונות הבתים, ברשתות האלו יש חורים קטנים מאוד, ובודאי שלחי שיש בו חורים קטנים כ"כ, הם אינם פוסלים אותו. אבל ברשת זו גם החלקים הקיימים הם חוטים דקים מאוד בגודל החורים, ואולי עוד פחות, שהרי הרשת משמשת לחלון למצב פתוח, ועושים את הרשת בצורה שהחוטים יהיו פחות מורגשים, והחורים מורגשים יותר, א"כ נראה יותר שרשת כזו נחשבת לדבר מחורר שהוא נחשב פתחי שימאי.

לחי מחתיכת גדר איסכורית שיש בה בליטות יפות

שאלה נוספת בענין זה, שלח לנו אברך ת"ח שעוסק בעירוב השכונתי של אחת מקהילות המפורסמות בדרום הארץ ומתוך עיסוקו בזה הוא הגיע לעיר אחרת והבחין בעירוב שנעשה עם לחיים, והלחיים היו מחתיכות של איסכורית לבן, המשמש לגדרות של אתרי בניה וכדומה, בגדרות אלו יש בליטות ושקעים, בכל שלושים ס"מ, הפתח מכופף ובולט כחמשה ס"מ, וחוזר ושוקע. בליטות אלו ניכרות מאוד, אלא שבגדרות זה דבר נצרך בשביל היציבות והחוזק של הגדר, וזה מונע ממנה להתקפל, אבל לגבי דיני צורת הפתח נשאלה השאלה הרי זה פתחי שימאי.

והנה במקרה זה יש סברה טובה לומר שאינו פתחי שימאי, למרות שאחת מהגדרות של פתחי שימאי היא שיש בליטות בלחי, כמ"ש המשנ"ב בשם הפמ"ג, מ"מ יתכן שדוקא בבליטות של דבר שאינו מושלם, כמו אבנים בקי שאינו גמור, וכן בקרש שיש בו שברים, אבל האיסכורית שצורתה המקורית היא בצורה בולטת ושוקעת, ויש בכך ענין בשביל לחזק אותה, הרי זה דבר מתוקן ולא פתח שומם והרוס. וא"כ לא יהיה בזה חיסרון של פתחי שימאי ומ"מ עדיין אפשר לומר שיש בו פסול של פתחי שימאי, כיון שהחפץ הזה מיוצר לשימוש של גדר או גגון, ולא

פנינים מאירים

חארות ופנינים ממשנת רבותינו - על חדף חיומי

גליון 21

פרשת שלח

שבת צג - צט

מלאכת המשכן משלימה את מעשי בראשית

בר נחמן בשעה שברא הקב"ה את העולם נתאווה שיהא לו דירה בתחתונים כמו שיש לו בעליונים[1].

הך דהואי במשכן חשיבא קרי לה אב הך דלא הואי במשכן חשיבא לא קרי לה אב. [צ"ו:]

ואכן בתחילת בריאתו של העולם היה עיקר השכינה בתחתונים, אך כיון שחטא אדם הראשון בעץ הדעת ופגם, עלתה השכינה ונסתלקה אל הרקיע הראשון, ומבואר במדרש שעד לדורו של אברהם אע"ה עלתה לרקיע השביעי.

כשבאו האבות הקדושים החזירוהו והורידוהו חזרה אל התחתונים עד ש"עמד משה והורידה מלמעלה (פי' מהרקיע הא') למטה" - חזרתה של השכינה למטה אל התחתונים הושלמה בבניית המשכן.

ולכן בניית המשכן מקבלת משמעות כ"כ גדולה, שכל פעולה שנעשית בה נחשבת למלאכה, שמשלימה את מעשי בראשית.

וכלשונו של האגלי טל [בפתיחה] ומהו הפעולה שנקרא מלאכה, ורבותינו ז"ל למדו שכל הפעולות החשובות שהוצרכו למשכן עשה משה במדבר - הוא הנקרא אב מלאכה, ודקדקו חז"ל אחר אותם המלאכות החשובות ההם וכו'.

אם ה' ציווה אפסר לקיים אפילו עם נשים

'והבריה התיכון בתוך הקרשים' תנא בנס היה עומד. [צח:]

צריך להבין איך יתכן שה' ציווה את עם ישראל לעשות דבר שאפשר לבצע אותו רק ע"י נס?

אומר **מין הגראי"ל שטינמן זצוק"ל** שאם ה' מצוה לעשות דבר - ממילא בטוח שיצליחו לעשותו אפילו אם צריך לזה נס!

כך נראה גם מהגמרא בעירובין [נ"ה.] 'דאמר אבדימי בר חמא בר דוסא מאי דכתיב 'לא בשמים היא ולא מעבר לים היא' לא בשמים היא - שאם בשמים היא אתה צריך לעלות אחריה, ואם מעבר לים היא - אתה צריך לעבור אחריה.

ולכאורה איך ניתן לעלות לשמים? אלא שאם ה' היה מצווה ודאי שבציווי כלול - שאם יתאמץ כנדרש ממנו, יזכה לנס ויגיע למקום שנראה כבלתי אפשרי..

צריך להבין מדוע ערך חשיבות המלאכה נקבעת דווקא עפ"י עשית המשכן - שהיא זאת שמגדירה מהי 'מלאכת מחשבת' בשבת?

מסביר הגאון **רבי דוד כהן** שליט"א עפ"י הגמרא בברכות [נה.] אמר רב יהודה אמר רב יודע היה בצלאל לצרף אותיות שנבראו בהן שמים וארץ, כתיב הכא 'וימלא אותו רוח אלהים בחכמה ובתבונה ובדעת' וכתוב התם 'ה' בחכמה יסד ארץ כוונ שמים בתבונה' וכתוב 'בדעתו תהומות נבקעו'.

וביאור הדבר הוא שהמטרה והתכלית של הבריאה היתה שיהא לקב"ה דירה בתחתונים, וכמו שאמרו חז"ל (ב"ר ג', ט') "אי"ר שמואל בר אמי מתחילת ברייתו של עולם נתאווה הקב"ה לעשות שותפות בתחתונים."

[וכן מציינו בדומה במדרש תנחומא (נשא אות ט"ז) "אי"ר שמואל

מדוע החמירו פינושו של החושד?

פשר ענין זה נלמד מדבריו של המאירי שכתב שמידה זו של 'החושד בכשרים' תביאנה להיות הצדיקים כרשעים אצלו, אחר שהוא חושד בפעולת הצדיק כמו שראוי לחשוד בפועל אדם רשע, ועם זאת המחשבה לא יכריח טבעו להיותו שומע למצות חכמים, כי יחשדם גם כן בדבריהם, וכן לא ישמע לתוכחתם אחר שהוא חושד שהם יכשלו בהם - במה שמוכיחים בני האדם.

כלומר החומרה הנוראה של החושד בכשרים היא - שבאמצעות הטענות שמעליל על גדולי ישראל הוא משחרר את עצמו מהחובה להתכופף לדעתם, ולציית להוראותיהם, ומאבד את השפעתם הטובה.

בזה מיושבת גם שאלתו של העיון יעקב [בעין יעקב] למה נשתנתה עבירה זו מכל העבירות, שכאן העונש הוא על הגוף תחילה, ולא על ממונו, והרי מקובלנו שאין בעל הרחמים פוגע בנפשות תחילה?

אלא שהסיבה שה' ממתין מלפגוע בגופו של האדם היא שמה בינתיים יתן על ליבו לחזור בתשובה, אבל כאן מדובר בעוון שגורם לו להתבצר בעמדתו, וכמעט ואין סיכוי שיחזור עליו בתשובה, לכן מיד נפרעין מגופו.

אמר ריש לקיש החושד בכשרים לוקה בגופו דכתיב והן לא יאמינו לי וגו', וגליא קמי קוב"ה דמהימני ישראל, אמר לו הן מאמינים בני מאמינים! ואתה אין סופך להאמין וכו', ממאי דלוקה דכתיב ויאמר ה' לו עוד הבא נא ידך בחיקך וגו'. [צ"ז.]

ששנינו במסכת כלה [פ"ט] לעולם יהו כל בני אדם חשובין לפניך כליסטים, וצריך להבין הרי אסור לחשוד בכשרים?

ומה גם שמסופר שם על ר' יהושע שהכניס אורח וחשש ממנו שמא יגנוב, לכן השכיב אותו בעלית הגג, ונטל את הסולם, בלילה האורח אסף כלים מביתו של ר' יהושע בטליתו, וכשרצה לרדת נפל ושביר את מפרקתו.

ויש להבין מדוע ר' יהושע לא חשש ללקות בגופו מצד 'החושד בכשרים'?

הגאון **רבי יונתן שרגא דומב** שליט"א מביא שהגמרא במסכת כלה עצמה שואלת - והתנן אל תדין את חברך עד שתגיע למקומו? ותירצה לא קשיא כאן במכיר כאן בשאינו מכיר, כלומר שאם מכירו שהוא צדיק אסור לחשוד ואם אינו מכירו מותר לחשוד אותו כליסטים.

להקדיח תבשילו ברבים, אבל מי שיראה בכל אחד שמץ דופי, הוא עצמו עלול להיכשל ח"ו.

ולפי זה מהלך הדברים הוא שברגע שאמר משה שהוא חושד את בני ישראל שהם אינם מאמינים, כביכול היה אצלו פגם של 'חושי', וכך נגרם לו איזה חיסרון מסוים בחומרה של האמונה, עד שבסופו של דבר היתה אצלו פגיעה שהתבטאה בייען לא האמנותם ב"י.

ביתר שאת חידד זאת המהרי"ל דיסקין זצוק"ל [בשו"ת סוף חלק פסקים] אם ניקח כדוגמא עיר שיש בה עשרה יהודים בלבד, הראשון שחטא ר"ל, נחשב פורץ גדר, ושבר את מחסום הבושה. לעומת זאת השני שיחטא באותו חטא, אינו צריך לעזות כל כך גדולה, לא רק בגלל שיש לו אדם אחד פחות להתבייש ממנו, אלא כי יש לו גיבוי ריגשי מהחוטא הראשון.

העצה של חז"ל היא לדון לכף זכות! כאשר אדם יחזק על ליבו שכולם צדיקים, לא ימצא לנו פתח לפרוץ את גדר הבושה,

ההבדל בין אילן לבנין

כך גם האמונה היא מושרשת עמוק בליבם של ישראל, את השתילים הניחו אבותינו הקדושים אברהם יצחק ויעקב ע"ה, והם הושרשו ונבטו בנו בשיעבוד ויציאת מצרים, בקריאת ים סוף ובמיוחד במעמד הר סיני.

צריך רק להצמיח אותה בליבו של כל איש ישראל בעצמו, עם חינוך נכון, ועבודה מוסרית קבועה, שלא להזניח את האילן המפואר שיכול להתרומם לאלנא רברבא!

לעומת זאת ביראת שמים לא מצינו שאנו נקראים 'יראים בני יראים' - כי עבודת היראה היא בנית בנין!

המהלך של היראה הוא - עוצמה של עמידה בניסיונות, ומגיעים אליה רק עם עבודה עיקבית - שכוללת תוכנית מסודרת (כמו שהתווה הרמח"ל במסילת ישרים) עם יסודות יציבים, בניה מדויקת של כל נדבך, עד להשלמת הצורה המיוחלת.

וגליא קמי קוב"ה דמהימני ישראל אמר לו הן מאמינים בני מאמינים. [צ"ז].

הגאון **רבי שלמה ולבה זצוק"ל** ממשיך את האמונה שמושרשת עמוק בלבותיהם של ישראל - לאילן.

כשאדם מעונין לבנות בנין או אפילו לערוך שיפוץ בביתו, הוא לוקח אדריכל שיתכנן את הצורה המדויקת של התוכנית הנדרשת, רוכש את החומרים המתאימים, ומפקח על כל תהליך הבניה לראות שכל נדבך יונח במקום המתאים.

לעומת זאת, הנוטע והזורע - לא עורך תכניות איזה סוג עלים כדאי שהעץ יצמיח, איזה צבע יהיו כל פרי, אלא רק מביא את המין הרצוי, מטמין אותו בקרקע, ומשקה ומזבל, וממתין לתוצאה התואמת לשתיל שהביא.

ההבדל בין הרמזים לייג מידות

ת"ר מקושש זה צלפחד וכו' דברי ר' עקיבא, אמר לו ר' יהודה בן בתירא: עקיבא, בין כך ובין כך אתה עתיד ליתן את הדין, אם כדברייך - התורה כיסתה ואתה מגלה אותה, ואם לאו - אתה מוציא לעז על אותו צדיק. ואלא, הא גמר גזירה שוה גזירה שווה? לא גמר. [צ"ז].

הנה הערוך כתב [הובא בגליון] שרבי עקיבא לא גמר גזירה שוה זו מרבו, וצריך ביאור אם אכן הוא לא שמע גזירה שווה זו מרבו, איך אמרה, הרי אין אדם דן גז"ש מעצמו?

מסביר הגאון **רבי שמחה וסרמן** זצוק"ל בשם אביו **הגר"א וסרמן** הי"ד שיש הבדל בין המדות שהתורה נדרשת בהן, לבין הרמזים שנרמזו בתורה, [כעין אותן שמצינו בבעל הטורים על החומש].

שאותם הרמזים - אף על פי שהן אמת, אי אפשר לפסוק הלכה על פיהן, אלא רק אם ההלכה ידועה כבר, יכולים למצוא אותה רמוזה בתורה שבכתב באותו מקום.

אבל המידות שהתורה נדרשת בהן - ניתנו לפסוק הלכה על פיהן - וכמבואר בגמרא [קידושין ל"ז ע"א] מקרא ד'אלו החוקים והמשפטים', וכן נפסק ברמב"ם פ"א מהלכות ממרים.

ונראה לומר שהכלל ש'אין אדם דן גזירה שווה אלא אם כן קיבלה מרבו' זו הלכה בדין מדות שהתורה נדרשת בהן, שאם לא קיבלה מרבו אי אפשר לפסוק הלכה על פיה.

אבל מכל מקום עדיין היא נחשבת ל'רמז', אם אדם יודע לדון גזירה ודן אותה מעצמו, הידיעה אמיתית, אלא שאין פוסקים הלכה על פיה.

ולפי זה מאחר שהנידון אם מקושש זה צלפחד אינו נוגע להלכה, רבי עקיבא יכול לדון גזירה שווה על זה מעצמו, אלא שר' יהודה בן בתירא טען אם לא קיבלת לימוד זה מרבך הרי זה אומר שהתורה כיסתה ואתה מגלה אותה.

פרשת שלח

וַיְהִי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּמִדְבַּר וַיִּמָּצְאוּ אִישׁ מִקֵּשׁוֹ עֲצִים בַּיּוֹם הַשִּׁבְעִי:

כתוב בדעת זקנים מבעלי התוספות: "ולמה נסמכה פרשת מקושש לפרשת ציצית? לפי שבשעה שחלל המקושש את השבת, אמר משה לפני הקב"ה: ריבון העולמים, כתוב בתפילין 'למען תהיה תורת ה' בפיך', וצוית שלא לנשאם בשבת, היה זה נושאן - היה נזכר ולא חלל את השבת, אמר הקב"ה: הריני קובע ומצוה להם מצוה אחת שעל ידה יהיו נזכרין מן המצות, כמו במצות תפילין, ותהיה נוהגת בשבת, וזו היא מצות ציצית"

ולכאורה הדברים נשמעים כמדרש פליאה! ובמיוחד שהרי המקושש חילל במזיד - עם עדים והתראה, והתיר את עצמו למיתה כשאמר 'אף על פי כן', ומה תועיל הציצית להזכיר לו?

מסביר **מנחם הגר"ח קנייבסקי שליט"א** עפ"י התוספות בב"ב [ק"ט]: שהביא את המדרש שהמקושש לשם שמים נתכוין, 'שהיו אומרים ישראל כיון שנגזר עליהן שלא ליכנס לארץ ממעשה מרגלים, שוב אין מחויבין במצות, עמד וחילל שבת כדי שיהרג, ויראו אחרים'.

מבואר שהוא חשש שמא ישכחו את מצוות ה', עד שיכנסו לארץ, ואילו היה להם תפילין או ציצית הוא לא היה חושש לזה, ולא היה מחלל.

לקבלת גיליון מורחב בתחילת השבוע וכן לתגובות הערות והארות

ניתן לפנות: peninim88@gmail.com

הפנינים מלוקטים ונערכים בשינויי עריכה וקיצור נדרשים - נשמח לקבל פנינים נוספים מדברי רבותינו

דוד ודוד

מראות מרן רשכבה"ג רבנו אהרן יהודה ליב שטינמן זצוק"ל | גליון מס. 44

הרבנית אשת חבר מרת תמר שטינמן ע"ה

לברוח. הצעיר שבהם החל לרדוף אחריה, והיא נכנסה לסמטה קרובה והתחבאה מתוך פחד רב של ילדה קטנה. אח"כ עקפה ויצאה בריצה מהירה לדרך אחרת עד שהגיע לשערי בית הספר ונשימתה בידה... המורה התעניינה מדוע היא מפחדת מבוהלת ונושמת בכבדות, "אך לא יכולתי לספר למורה את החוויה שעברה על ראשי, כי המורה הייתה גם היא נוצריה אדוקה" סיפרה את חוויותיה מימי ילדותה.

מפולין לבלגיה

כשהיתה הילדה תמר בת 5 וחצי, הוצע לאביה, רבי שמאי שרגא, עבודה כשווט באנטוורפן, והמשפחה עברה מפולין לבלגיה. רבי שמאי שרגא התעורר לפני הנץ כל יום ולמד תורה עד השעה 11:00. אחר כך הוא הלך למלאכת הקודש.

היא סיפרה, כי כאשר היא הייתה ילדה קטנה, שכרו הוריה אשה מקומית כדי לעזור בניקוי

גערר רבי = הרבי מגור.

רבי ישראל אלתר הבית ישראל הצטער כי פחדה ממראהו, ומאז זכר אותה, וכעת, התעניין בשלומה.

למעשה, היא לא ראתה מעולם את ה"אמרי אמת" ואחרי המלחמה רצתה להיכנס אליו אך כבר לא הצליחה. היא זכרה כי בימי ילדותה הודיעו בעיירה בהזדמנות נוספת כי ה"אמרי אמת" יגיע לעיר, אבל בסופו של דבר אחיו - רבה של בעגדן הגיע במקומו ואותו ראתה.

"זכורה מן העבודה"

הרבנית הייתה מספרת על אפיזודה נוספת מימי ילדותה ממש בגיל 4 או 5 בהיותם בעיירה.

בוקר אחד כאשר הלכה הילדה הקטנה לבית הספר, הלכו ובאו מולה קבוצה של נזירים שהחזיקו בידיהם צלב גדול. הם ראו את הילדה ואמרו לה שתשתחוה. הילדה הקטנה בכוחה הפנימי, הרימה את רגליה והחלה

יארציט הרבנית אשת חבר מרת תמר שטינמן ע"ה - כ"ה סיון תשס"ב

נביא כאן פרק מתוך הספר הנפלא מרן בעל האילת החר שיצא לאור בחודש כסלו השנה - באדיבות העורך.

שחיטה מופלאה

הרבנית ת. שטינמן, בתו של רבי שמאי שרגא ושרה קורנפלד, נולדה ב-15 בסיון, ביוני 1909 בעיר הפולנית וולברום, ליד העיר התעשייתית הגדולה של קרקוב.

היא הייתה נינה של רבי הלל קמינר, חותנו של בעל מחבר שפת אמת, וגם נינה של אחיו של חידושי הר"ם, וכן צאצא של רבי יונתן אייבשיץ, המגן אברהם, התוספות יום טוב, ברוך טעם. משפחת בית הוריה היו קרובי משפחה של הרבי מגור ה"אמרי אמת".

בנו של רבי אהרן ליב - רבי משה שטינמן, נכנס פעם לחדרו של הרבי הבית ישראל מגור. האדמו"ר ששמע כי הוא בנו של רבי אהרן ליב שטינמן התעניין: 'מה שלום אמא שלך?' רבי משה השיב.

הרבי ראה את התמיהה על פניו של הבן (מניין לו לרבי להתעניין ספיציפית על אמו, למרות שהם קרובי משפחה, וכי מכיר אותה עד כדי כך?) פתח הבית ישראל וסיפר לו (בקצרה), והרבנית השלימה לבנה את הפרטים) כי בעת שהוריה התגוררו בוולברום, בכל עת שאביו ה"אמרי אמת" היה עובר באזור קראקוב, התאכסן בביתם בוולברום. בוקר אחד אמרו לה לתמר הילדה בת החמש, כי היום בצהרים לא תבוא לבית, אלא תלך לאחת השכנות שבסביבה כיון שהרבי מגור יהיה בבית.

הילדה שכחה, והגיעה. בעת שפתחה את הדלת, ראתה את הבן של הרבי - רבי ישראל אלתר, מסתובב בפרוזדור הבית שקוע שרעפים הלך וחזור, ונבהלה ממראהו, וכלדה, החלה לבכות ולקרוא בקול גדול:

הגרא"י סולבציק שליט"א בניחום אבלים אצל רבנו על פטירת הרבנית.

הבית. ביומה השלישי של האישוה בעבודה, רבי שמאי שרגא לא הרגיש טוב. סיד של מרק היה מבעבע על הכידים והמשרתת אמרה לבני הבית: "בעל הבית חולה, והרי הוא צריך לנסות לאכול קצת מרק", היא המשיכה והסבירה שכמוהו של רצון טוב למעסיקים החדשים שלה, היא הביאה קצת שומן מהבית והוסיפה אותו למרק, כדי לשפר את טעמו לרפואתו של בעל הבית! רבי שמאי שרגא לא האמין למשמע אוזניו. הוא ובני משפחתו ניצלו זה עתה מעבירה של איסור אכילת מזון טרף! זאת הייתה הפעם האחרונה שמשפחת קורנפלד שכרה עזרה. כאשר תלמידו של רבי אהרן ליב, רבי יצחק רוזנרטן, חיפש פעם מישהו שיסייע מעט בעבודות הבית, אמרה לו הרבנית שטינמן, שאם לאדם שיסייע לך תהיה גישה למטבח, כדאי לך לשכור מישהו בעל כישורים בסיסיים בכשרות, כי אם לא יכיר את ההלכות יכול הוא ליצור בעיות כשרות, ואז סיפרה לו גם את המעשה הנ"ל.

מכתב תנחומין ממרן הגר"מ שטרנבוך שליט"א

שלהם נקראה 'בנות ישראל'. הייתה עמהם מדריכה נוספת בבלגיה שלימדה איתה - גברת ש. רקופסקי, שהפכה לימים לחמותו של המקובל רבי ישראל אליה ויינשטוב מברי ברק.

במהלך השבעה לרבנית, סיפר רבי אהרן ליב לבנו הגדול רבי משה, כי רבים מהנשים שבאו לבקר אותה בשנים מאוחרות יותר כחברותיה, היו למעשה תלמידות לשעבר שחשו קרוב מאוד אליה, וחפשו אותה בבני ברק, כדי להיזכר מהימים שלמדו אצלה וכדי לקבל ממנה השפעה נוספת.

רבי אהרן ליב הוסיף כי אהבתה לכל תלמידותיה זו היא שעוררה בהם רצון להקפיד על מה שהיא מלמדת וללכת בדרך החיים התורניים שהיא הציגה. הוא אמר כי הוא מכיר כמה משפחות הסבורות שאימהותיהן יכלו לשרוד את השואה באופן רוחני בגלל האמונה והביטחון שהוטענה בהם על ידי הרבנית.

אם היא הייתה מורה כה מוכשרת, מדוע לא הלכה בדרך זו - בתפקיד של הוראה, גם אחרי עלותה לארץ ישראל? כאשר הציגו נכדותיה בפניה שאלה זו, השיבה להם הרבנית כי "חסד מתחיל בבית". היא הרגישה שמטרתה בחיים היא לשרת את בעלה ולוודא שהוא יכול ללמוד ללא הפרעה. והדרך היחידה שבה היה רבי אהרן ליב יכול ללמוד בלי היסח הדעת היתה כאשר היא לא יצאה לעבודה במשרה מלאה.

פעם, אחרי שתלמידה לשעבר אמרה לרבנית, בנוכחות נכדותיה, איזו מורה מדהימה היא הייתה, אחת הנכדות שאלה: "מה היה כל כך יחודי בגישה שלה כמורה?" האישה השיבה שהרבנית לא הביטה על התלמידות בצורה מתנשאת. התנהלותה עם התלמידות הוכיחה כי היא רואה בהם את עמיתה, ושהם יחתרו ויגדלו יחד.

הנישואין של גברת אורלי

למשפחת קורנפלד היתה בת נוספת - צעירה מתמר. והוצעה שידוך לאחותה הצעירה עם הרב נתן אורגל, תלמיד ישיבה שלמד בבוקר ועבד בתעשיות החקלאות והיהלומים. היא הייתה אז בת 24, והיססה להתקדם עם השידוך, משום שתמר, בת 26, עדיין רווקה. אבל האחות הגדולה שמחה בשביל אחותה. "אם תתחתני", השיבה, "זה יביא שמחה גדולה להורינו". והיא הוסיפה, אף על פי שזה עלול להיות קצת מבין כאשר אחותי הצעירה תתחתן תחילה.

היא קיוותה שבזכות נכונותה להעמיד אחרים לפניו, הקב"ה יגשים את החלום ארוך השנים

שלה - להינשא לבן תורה.

לאחר נישואיהם של האורגלים ב-1935 הם עלו לארץ הקודש והתגוררו בקיבוץ חפץ חיים, מאוחר יותר בפתח תקוה, ולבסוף בארצות הברית. שלא כמו שאר בני משפחת קורנפלד, הם ניצלו מאסון הזעם של השואה.

"תהרגו אותי במקום אבי!"

ב-10 במאי 1940 פלשו הגרמנים לבלגיה. ואז מתוך חשש ליפול תחת שלטון הנאצים, ברח רבי שמאי שרגא עם אשתו ובתו לצרפת. למרבה הצער, המטרה של מכונית המלחמה הנאצית חסרת הרחמים לתקוף את בלגיה היה לדחוף את בלגיה לתקוף את צרפת. משפחת קורנפלד התיישבו בליון, בדרום צרפת, שנשלט על ידי משטר בובות צרפתי, אך עדיין לא נכבשה ישירות על ידי הנאצים. הם נשארו בבית משפחת סיימון, שלמרות שלא הכירה אותם מראש, לקחה את הפליטים בזרועות פתוחות וחלקה עמהם את לחמם, את רכושם ואת ביתם הצנוע. רבי שמאי שרגא חיפש נתיבי בריחה, מנסה נואשות להשיג אשרות לספרד או לכל מדינה אחרת שתאפשר להם להיכנס.

הרוצחים הנאצים מיהרו לשים קץ לתוכניות הבריחה שלו. באמצע הלילה הופיעה קבוצה של בריונים נאצים במעון סיימון ודרשה שהרב קורנפלד יתלווה איתם למפקדת הגסטפו לחקירה. היה ידוע כי יהודים רבים עונו שם למוות. הם החלו להכות את רבי שמאי שרגא מול אשתו ובתו. הבת לא יכלה לשאת את הכאב לראות את אביה מוכה. היא רצה לעבר הנאצים והתחננה, "אל תהרגו את אבי היקר! תהרגו אותי במקומו!" אחד הנאציים ימ"ש היכה אותה כמה פעמים מעל הראש בקת הרובה שלו. אחר כך דחפו את רבי שמאי שרגא למשאית ממתנה, למרות תחנוניהם הנואשים של אשתו ובתו ובני הבית.

גבורה אמונית

הרב חיים גיטלר, פליט בלגי, שגם הוא נמלט לליון, פגש את הבת תמר בוכה ברחוב. הוא מעולם לא פגש את הקורנפלד לפני כן. "מה קרה?" שאל את הנערה. "הנאצים פשוט לקחו את אבי למפקדת הגסטאפו. אני חוששת שלעולם לא אראה אותו שוב!" הרב חיים גיטלר נחן, הסיד את נעלו והראה לתמר תא סודי.

"יש לי יהלום חבוי בנעלי, למקרה שאצטרך אי פעם לשחד מישהו כדי לזכות בחופש שלי. עם זאת, אביך כבר בשבי, וכל רגע הוא חיוני. אני אנסה להציל אותו". הרב חיים

מורה ורגב

באנטוורפן לא היה בית ספר 'בית יעקב'. היא למדה בבית הספר הציבורי המקומי והשתתפה בתכנית הלימודים של בית הספר העברי. בית יעקב נפתח בשנת 1923. ובסופו של תהליך התמוזג עם 'יסודי התורה'. ואז תמר הצטרפה כמורה ולימדה בה בשנים 1925-1940. בנוסף להיותה מורה ב'יסודי התורה', פתחו היא וחברתה הקרובה תוכנית לימודים, שם לימדו חומש וסידור לבנות צעירות שעדיין לא הגיעו ליסודי התורה, התוכנית

לבקש משהו - כמו תוספת מי שתייה - היא נחבטה על פניה, או גרוע מכך. אנשים הוכו בפומבי ונחטפו לחקירה בסמכות העליונה של הנאצים.

במפגש בלתי ייאמן של ה"השגחה פרטית", יום אחד פגשה תמר חברה לילדות, לא יהודייה מבית הספר העממי באנטוורפן, שעברה להתגורר עם בעלה, בעל מפעל טקסטיל. תמר אימצה את היכרותה, ומחוז למפעל תיארה באוזניה כיצד נלקח אביה, ומן הסתם נהרג בידי הנאצים. חברתה לשעבר הייתה אוהדת למצוקתה של תמר. "אני אתן לך את תעודות הזהות שלי כדי שתוכלי להימלט", הציעה. "אני יכולה להשתמש בדרכון שלי כמוזה, אם יעצרו אותי ויבקשו ממני להציג מסמכים". ערב אחד, תמר נשארה מאוחר בבית החרושת, פספסה במתכוון את המלווה החמוש שליווה את הפועלים בחזרה למקום השינה שלהם במחנה. היא ברחה כמעט ללא כסף בכיסה. באמצעות חלק הכסף שהיא תפרה לתוך בטנה של חולצה, היא רכשה כרטיסי רכבת לרכבת לכיוון הגבול השווייצרי. בשל ההשגחה האלוקית המדהימה, שומרי הגבול השווייצריים אפשרו לה להיכנס רק עם תעודות הזהות! בהגיעה לשווייץ, נסעה ת. קורנפלד למונטריי, לביתה של חברת ילדותה הבכורה, גברת רעכא (רוטנברג) שטרנבוך, שעמה שהתה זמן רב יחד ב'בנות אגודת ישראל' באנטוורפן. ויחד עם בעלה, רבי יצחק, סייעה גב' שטרנבוך לספק את כל צרכיה החומריים של תמר ולמצוא לה דירה זמנית. הרבנית שטינמן סיפרה לא

כ"ק האדמו"ר מגור עם רבנו
בנסיעה לשוב קדימה

פעם לילדיה כי למרות שהכירה את רעכא שטרנבוך מאז היו ילדים קטנים, לא היתה זו הסיבה שבגללה עזרה לה חברתה כשברחה אליה לשווייץ. כי גב' שטרנבוך עזרה לזרים וחברים כאחד, ולכל סוגי היהודים.

רבי אהרן ליב עצמו גם נעזר במשפחת שטרנבוך שבמונטריי, מיד עם תחילת ניצני המלחמה, כדי להשיג אשרות יציאה מפולין לבני משפחתו והם השיגו ושלחו להם. הם היו אנשי חסד והצלחה.

הייתה סכנה שמחזירים את הפליטים לארצם ולמולדתם. רבים היו רשומים כעובדים אצל משפחת גליצקי - משפחה מרובת ילדים ובעלת חסד גדולה, ואפילו שלא עבדו שם באמת הסכימו שירשמו שמות רבים כאילו ועובדים שם, כדי להצילם. וכך היא עשתה.

ביום שמיני של חנוכה, הגיעו שוטרים לביקורת בבית משפחת גליצקי לבדוק האם באמת ת. קורנפלד עובדת שם או לא. היא כמובן לא היתה שם בכלל, כך שנשקפה סכנה לכל שהותה בשווייץ. השוטרים החלו בחיפושים. כיון שהייתה להם משפחה גדולה של בנים, והיה זה גר שמיני של חנוכה, הדליקו בני משפחת גליצקי באותו לילה חנוכיות עם הרבה נרות. לפתע אחד השוטרים שראה את כל הנרות, תפס פחד וחלחלה וצעק "יש כאן שדים ורוחות" וברח החוצה יחד עם השוטרים שליוו אותו, ויותר לא באו לחפש שם. (מפי נכדה רבי אשר שטינמן).

שמירה על שבת במחנה עבודה בכפייה

אחרי תקופה, מצאה את עצמה במחנה עבודה בכפייה, שחייב את כל האסירים לעבוד בכל ימות השבוע. היא שאלה את המפקדת האחראית אם היא תוכל להימנע מלעבוד בשבת. הנאצי היה זועם. הוא התחיל לצעוק עליה שהוא לא יענה לבקשה המנוחכת שלה ליום חופש, הבקשה היחידה שהוא יסקול היא לשלוח אותה למחנה עבודה אחר - בגרמניה, לא בצרפת - שם התנאים יהיו הרבה יותר חמורים... בלי להירתע אמרה לנאצי שאם יש סיכוי שהיא לא תצטרך לעבוד בשבת במחנה האחר, היא רוצה לעבוד לשם, גם אם תנאי העבודה יהיו קשים יותר. "תלכי לארוז את התיקים שלך ואני אעביר אותך למחנה העבודה בגרמניה!" נבח הנאצי. היא אכן הלכה וארוזה את חפציה המעטים וצעדה לעבר הכניסה למחנה. הנאצי הופתע ממעשיה. לפני שנסעה משם, הוא מלמל ואמר לה, "תחזרי, ותפרקי את השקית עם החפצים, את יכולה להישאר כאן. כפי שאני רואה זה כל כך משמעותי לך, אז אני אאפשר, לך בלבד, לא לעבוד בשבת שלכם".

בריהה

תמר הועברה לבית חרושת מחוץ למחנה, ותפרה מדים לחיילי הרייך השלישי. היא והאסירות האחרות התעוררו בכל בוקר בארבע לפנות בוקר ואילצו אותם לעבוד עד מאוחר בלילה. אם לאסירה הייתה חוצפה

נכנס למפקדה, שם הוחזק הרב שמאי שרגא, וביקש לדבר עם המפקד. "אני כאן כדי לשאת ולתת על שחרורו של קורנפלד", הכריז. "אני אפצה אותך בנדיבות על ששחררת אותי." "מה אתה מציע לשחרר אותו?" שאל הנאצי. רבי חיים הוציא את היהלום היקר. המפקד הנאצי לקח את היהלום לכיס שלו בלי לשחרר את רבי שמאי שרגא וצעק, "תודה על המתנה הנפלאה. כדי לשלם לך על האבן, אני נותן לך רגע אחד לצאת מכאן. אחרת, גורלך יהיה דומה למר קורנפלד. כמובן, סיכם, "היהלום נשאר איתי".

הרבנית תמר לא דיברה הרבה על חוויותיה בתקופת השואה, אך הסיפור היחיד ששמעו ילדיה לרוב, היה על ההקרבה של הרב חיים גיטלר. יהודי זך שניגש בסיכון ובמסירות רבה למען יהודי אחר שהיה זר לו לחלוטין, ונכנס אל גוב האריות וסיכן את האוצר - שיום אחד יהיה זקוק לו כדי להציל את עורו. הרב חיים גיטלר שרד את המלחמה ונמלט לשווייץ. לאחר המלחמה עבר לתל אביב, ולאחר מכן התיישב בבני ברק. בניו הם הבעלים של ספרייתי / א. ספרי גיטלר.

בהכרת תודה לרבי חיים גיטלר ולמאמציו חסרי האנוכיות, אם כי לא הצליחו, להציל את חמיו, רבי אהרן ליב טרח להשתתף בחתונותיהם של צאצאי משפחת גיטלר כשהיו בבני ברק.

הנהגה הישראלית

כמה ימים לאחר מעצרו, נהרג רבי שמאי שרגא בידי הנאצים בכלא ליון, יחד עם כ-100 קדושים נוספים שנורו על קידוש השם. משפחתו לא ידעה את גורלו, עד כמה שנים אחרי תום המלחמה.

הגרמנים ומשתפי הפעולה הצרפתיים, אספו את היהודים מרוב הערים בצרפת. הבת תמר נשלחה למחנה עבודה בכפייה. אמה, שחששה כי היא עתידה ללכת, או שתירצח משום שלא הייתה רשומה - שילמה לאחת מחברות המחותרת הצרפתית להבריה אותה מליון לחווה מחוץ לעיר, יחד עם עוד ארבעה יהודים. הם התחבאו שם כמה חודשים לפני שהתפזרו לכמה חוות שונות באזורי הכפר הצרפתיים. האם גברת קורנפלד, שרדה את המלחמה ועלתה אחר כך לישראל.

נכח חנוכה

בתקופה הראשונה בעת שהגיעה תמר קורנפלד לשווייץ, בתחילת שנות המלחמה, היה הכרח לרשום היכן היא עובדת. בלא רישום ברור לא היו מכניסים סתם פליטים, ואם תפסו ששוהים בשווייץ ללא עבודה וללא חוק,

ועתה ישראל מה ה' אלוך שואל מעימך???

מכתב אישי אל בן התורה

הנה משפט נוקב שנתפרסם ברבים וז"ל: תובנות רבות עלו בליבנו במהלך המגיפה הקשה: קידוש הבית, תיעוב הרחוב והחוצות, הכמיהה לקדושה ולביהכנ"ס, ההערכה והגעגוע לכל רגע נוסף של לימוד, צמצום שמחות הראוה עם ההוצאות הכספיות המיותרות, אך הנה כה מאכזב! הכל ממחר לשוב למסלולו כאילו דבר לא היה כאן....., כאילו לא חוינו כאן יחדיו תקופת התבוננות והתעוררות פנימית חזקה!!! עד כאן דבריו.

ואכן לכאן' טענה נוקבת לגמרי היא וכמו שהגדיר ת"ח גדול שהרי זה בגדר "טירוף הדעת" לחזור לחיים רגילים כאילו כלום לא קרה, [ואפשר להוסיף, אפילו אם זה באידוי איטי...]

אכן פיתרון החידה לכאן' טמון בקטע נוסף שפורסם וז"ל: ניגע בשאלת השאלות: האם הקורונה שינתה אנשים? איש חינוך מבריק שח הגדרה מענינת, מסתבר שהקורונה לא **שינתה** אנשים אלא **העצימה** אותם. ה"הערליכע" נהיו יותר "הערליך" האנרכיסטים-יותר אנרכיסטים, הפחדנים-יותר פחדנים, האחראים - יותר אחראים, המפוזרים -יותר מפוזרים וכן על זה הדרך..

נדמה, שכאן טמונה התשובה, הכותב שואל הרי חוינו כאן יחד תקופה של חיזוק: התשובה, אכן חוינו אבל לא **יחד** כל אחד היה עם עצמו והתעצמו בקירבו תובנותיו הוא. וודאי וודאי שאצל בני התורה, המשובחים שבעמנו, התובנות הן אכן כמו שנכתב! אבל -וכאן מגיע האבל הגדול- אצל מכורי המדמנה וה"נייעס" מה התעצם אם לא התובנות ש"הכל פוליטיקה" וההתענגות על נייעס אמיתי יום יום, חומדי וקנאי כל אשר לרעיהם גם הם התעצמו בחמדותיהם גם בלי לפגוש איש! (אל תשאל איך... בשביל זה יש אינטרנט), מאחרי-ביהכנ"ס ומקדמי-לצאת ודופקי לחזן שרח"ל כבר עברו 2 דקות ממה שהם הקציבו לתפילה.. גם אלו יכלו להתעצם בכגון זה לאחר שנעבעך חודשיים תמימים היו צריכים להשלים מנין בלי יכולת בריחה לפני הרגע ה"נורא" של סוף התפילה כולה ממש.. או לאחר שנעבעך לא יכלו לשמוע קריה"ת תוך כדי פסוד"ז..

בקיצור תוכן הענין הוא שהקורונה ממש לא לקחה לבני האדם את כח הבחירה היא רק קילפה שכבות שכבות של חיצוניות, וממילא הוא שבני התורה ומבקשי האמת הצליחו לחדור אל פנימיותם שהיתה קיימת בהם כבר, לפני הקורונה גם ידענו כמה החוצות אינם באמת מקום בשבילנו, וכמה אנו רוצים לקדש את ביתנו יותר ממה שהוא כעת, וכמה אנו רחוקים (בשיכבה החיצונית של הלב) ממרכז החיים-בית המדרש וביהכנ"ס,

אלא שהשאר הגדול שעייב, הוא ההתערבות בין הבריות בצורה לא מספיק מבוקרת כי היא פתחה חזית קשה מאד לניצוח כי כאשר שרויים ביננו נשלטי היצר וחילותיו וגם מהלכים לידנו בפרהסיא כאילו הם כאחד האדם, האדם שרואה לעינים מתחיל לשפשף את העינים ולחשוב שאולי באמת באמת הוא המשוגע??

אולי אני שרוצה ללמוד ברצף בלי לזמן לעצמי מראש הפרעות והפסקות בלימוד אולי אני הלא נורמאלי? אולי אני שבוחר להתנזר ממותרות ולעלות ברמת "חיים" אפי' שזה זול או במבצע אולי אני המשונה? אולי אני שרוצה להתפלל כמונה מעות אולי ח"ו ח"ו אני המוזר? אולי אני שיועד שפרנסה זה דבר שד' מחליט לתת ואני לא יקבל אותה אם לא שד' ירצה במעשי ההשתדלות שלי, אולי אולי אני ה.....?

וכשבאה הקורונה והפרידה אותנו בכח מהבריות, והעניקה בזה לנפשינו **רוגע ועונג אמיתי** שלא חשנוהו מעולם כשהיינו שייכים למרדף חסר התוחלת אחר ה"אושר-בלי-תורה", והתחדש בנו כח הבחירה שהיה מדוכא בתוכנו וגילינו שאנחנו יודעים טוב מאד מה אנחנו דורשים מעצמנו, מה זה לזרוק את עצמי ביד ד', מה זה צורך אמיתי ומה צורך מדומיין כי לשני יש וכו', אזי גמרנו אומר בנפשינו שלא לשוב לכיסלה ולהעניק לעצמנו את ה"טוב האמיתי" שד' מבקש לתת לנו גם לכשנצא ממכלאות הקורונה.

דא עקא, שביחד איתנו יוצאים כולם... גם אלו שתובנות המוח שלהם מערערות את שלמות הנפש, דרך דוגמא: כשיצאתי לתפילה בביהכנ"ס באחד הימים הראשונים ברוב התרגשות סברתי לתומי כהנ"ל שכולם כעת נהפכו לאדם אחר והלכתי לביכנ"ס שאיני רגיל להתפלל בו, ומה נכזבה תוחלתי גליתי לחרדתי שעדיין יש בחירה, ויש שמסוגלים עדיין לבלוע את כל המילים ובתור שליח הציבור! רבוש"ע! חודשיים תמימים לא מספיקים בשביל לקלוט סו"ס למה באנו לעולם??? ואז נפלה בי ההכרה הנ"ל: כל אחד התחזק בשאיפותיו הוא. וחשבתי לעצמי א"כ מה יהיה **הכל יחזור כמו שהיה?** אי אפשר נפשית להשלים עם זה!

והתשובה היא כמו שדיברו כמעט כל הרבנים והדרשנים: המתנה שקיבלנו בקורונה זה לחיות את האמת שבתוך תוכי עם עצמי, לבד, לבד. יפול מצידי אלף ורובה מימיני אלי לא ייגש!! המתנה שקיבלנו בקורונה זה בני תורה מלאים פנימיות, בני תורה שגבוה ליבם בדרכי ד', בני תורה מחוסנים, עמידים, עם נוגדים חזקים לכל נגף!

תפקידנו מכורח תובנות אלה לשמר את המחיצות השקופות-שנוצרו לנו כעת- בין ליבנו המקודש והגדוש לבין הזיהומים שמתפתחים בריקנות. עלינו לבנות שיגרה קבועה של התערבות בין הבריות-בצורה מבוקרת!

ובמילים מעשיות: **דבר ראשון** כמה שפחות להיפגש עם מבלי-עולם בכל רמה שהיא (פגישה שאינה לצורך עלייה) [להגדיר לעצמי **כעת** מה זה לדעתי **כעת** מבלי-עולם שמשכמותם אני שמר מרחק פיזי... ורעיוני] **דבר שני** כאשר צריכים להיפגש עם מי שהוא ברמה רוחנית ירודה להסתכל עליו כמו בריא על חולה שהוא פשוט פשוט מסכן ואומלל מתוך שמחה אדירה בחלקי ומתוך הבנה שהוא צריך ללמוד ממני ולא להיפך! (כמובן בלי לסתור את הרמב"ן שכל אדם יהיה גדול ממך בעיניך שאתה מזיד והוא שוגג אך יש סו"ס חשש הדבקה אפי' שאולי אינו אשם) **דבר שלישי** ואולי הוא הראשון להשתדל להיפגש ולהידבק כמה שיותר בחכמים ובתלמידיהם ולקבל השפעה מכל מי שיכול להשפיע עלי להתקדם שזה כן היה חסר לנו עכשיו. כמובן, שאסור לוותר על שום קבלה ותובנה בין בתפילה בין בהתמדה וכו' אבל הכלי הראשון להישאר בבידוד רעיוני שיעניק הלאה את חופש הבחירה זה לכאן' הכיוון הזה.

סוף דבר: למרות שכעת שהגיעה שעת הביצוע של הבטחותינו לקב"ה בעידן הקורונה זה קשה לנו כאשר רוב העולם עדיין כמנה ג'ו נ'ו ה ג' מ"מ קיבלנו הצצה ל"ביום ההוא יהיה ד' אחד" וכעת ברור לנו מי השחקנים מכל צד, ובאיזה צד אנחנו! והמלחמה כעת הרבה יותר נעימה ובהירה לנו, יש בקרבנו תורה והיא תנצח!!!

[עצות (לאנשים כערכי): א. מה שזעק מרן הגר"ג כל התקופה מוסר, מוסר, מוסר! א"א בזמנינו בלי מוסר! ב. **לצמצם** את כמות היציאות לרחוב העיר לדוג' לרכז בקנייה אחת את הדברים שצריכים בבית ולא להתפתות להיכנס או לצאת להיכן שאיני מוכרח (כמו בקורונה רק מטעמי בטיחות הנפש) ג. נפסיק בביזיון ובלי וויתורים **נהיה כבר** בביהכנ"ס כשהקב"ה מגיע לשם שח"ו לא יהיה "מיד כועס" ד. לימוד של **גישמאק בבית** כל יום כמו שהיה מעורר תמיד מרן הגרמ"ל ה. קשר חם ומשפיע עם בנינו בני הקב"ה על בסיס קבוע ו. במקום שענינו של האדם שם הוא, נשתדל **להיפגש רק במרום** ולא במשפיל וכו' וכו']

ד' אמות של פשטות

דמעה ליום השלושים להסתלקותו של הגאון הצדיק רבי משה אהרן ברוורמן זצ"ל / הרב א. חפץ

כאשר נכנסת לד' אמותיו לא מצאת מלבד ה'פשטות', שום דבר. כלום. כסאות פשוטים. שולחן פשוט - כמעט רעוע, מה שנזקק לו לכדי מחייתו, כסא, מטה, מנורה ושולחן. התיישבת בחדר, והבנת שכאן בבית הכל פשוט. בתכלית הפשטות. וכפי שפשוט לו, שקוראים לו רבי משה אהרן בן רבי שמואל ניסן, כך פשוט לו שה' אחד ושמו אחד. וכפי שפשוט שה' אחד, כך פשוט שמה אמת ותורתו אמת, ומשה שבכל דוד ודוד. וכפי שהיה פשוט לו שמה ותורתו אמת, כך היה פשוט לו שקושיה אחת של רבי שמשון מסליראו במסכת דמאי וילאים, יכולה להחיות אותו בלי לחם ומים לעולמי עד. והשורה הזו בר"ש, שווה לו, לבניו, לבנותיו, לחתניו, לנכדיו ולניניו, יותר מכל עניני הכבוד, התהילה והעסקנות, הגינונים, השררות וכל מיני שאר ירקות.

מה יש יותר פשוט מכך.

עוד היה פשוט לו לרבי משה אהרן, שאם רבי ישראל מסלנט יקום לתחיה והם יפגשו, הוא יישרף מיד מאישו הגדולה של גאון ישראל שהנחיל גם את תורת המוסר לעולם הישיבות. ועוד זאת, לא היה אצלו דבר יותר פשוט מכך, שלאנשים כמותנו, הנאמנות היא הדרגה הגבוהה ביותר בעולם. ה-נ-א-מ-נ-ו-ת. להיות נאמן למי שאני חייב להיות נאמן לו. אם זה נאמנות לאב ולאם, אם נאמנות אשה לבעלה ובעל לרעייתו, אם זו נאמנות לגדולי הדור, אם זו נאמנות ל'סדר מוסר', וקל וחומר בן בנו של קל וחומר נאמנות למי שאמר והיה עולם! ולכן, במושגים שלנו, ישמח רבי משה אהרן כי עבד נאמן קראת לו. יתד נאמן?! עבד נאמן, ותו לא. עוד היה פשוט וברור לו, שמילה אחת מיותרת שנאמרת, כוחה להזיק יותר ממאה מילים שלא נאמרות.

*

והידיים שלו היו פשוטות לקראתך.

כשנכנסת בדלת ביתו הוא תקע לך כף פשוטה, מלאה בידידות ואהבה. למרות שחלפו לידו פרשיות עקומות מפותלות ומעוותות, הידיים שבהן קיבל אותך, נשארו פשוטות בתכלית, ישרות כפי שעשאו אלוקים. וכאשר שהיית במחיצתו יותר מחמשה רגעים, הוא עטף אותך בחום עתיק יומין. חום מקורי פשטני ללא סדקים ללא פלפולים. חום שהופק מתוך דף הגמרא והדפים של הספר 'אור ישראל'. זו הייתה חמימות של טהרה שאין אפשרות להסביר אותה, שנחצבה אי שם מעולם אחר. שמא הגיעה מזיעתן של המלאכים, העומדים לשרת במרום. איזה חום יהודי יכול להיות למי שנברא בצלם אלוקים! וידוע ידעת כי אתה יושב ליד איש פיקח, חריף ושנון, שבנשמתו מתהלך עוד היום, בסמטאות ירושלים של רבי יוסף זונדל מסלנט - רבו של רבי ישראל מסלנט, ושהוא ממש כעת מתהלך בעיר העתיקה ליד מדרגות ביתו של רבי איצ'לע בלאזר היורד ממדרגות ביתו של רבי ישראל מסלנט. והנה אתה הבחור, האברך הצעיר, יושב בשעה קצרה זו ליד תנור לוחש גחלים, גחלים בהן נצרפו גדולי בעלי המוסר. ולפתע ברגע אחד, אתה מתחיל להבין מדוע משה רבנו הקטן הושיט את ידו וחטף גחלים והכניסן לתוך פיו... כי ישנן בעולם גחלים כל כך מחממות, לוחשות ולוהטות, מלטפות, וממלאות אותך בחיים מוסריים, עד שרצית להכניסם לתוך פיך ולהתלהט יחד עם ה'פשטות הגאונית' הזו, ועם החיים שהאמת כל כל בהירה ופשוטה בהם.

*

וכאשר נפרדת מרבי משה אהרן, ידוע ידעת, כי לא חשב אפילו לרגע אחד, להותיר אחריו בעולם הזה משהו או משהו, אם אין לזה שייכות ל'עולם הבא'. לא ירושות, לא חזקות, לא בעלויות ולא שאר עניינים גשמיים. הוא גם איננו מבקש מבני משפחתו, מתלמידיו ומכל אוהביו, מלבד בקשה אחת: שימשיכו בדרך הישיבות הקדושות ובדרך רבי ישראל מסלנט, ויחזיקו בכך בעוז. וכד נייח נפשיה דרבי משה אהרן חסידא, היו רבים בוכים ומנגנים בשקט, באמונה, בביטחון, בצלצלי שמע בנבל וכינור, את הניגון "אלוקי נשמה שנתת בי טהורה היא, אתה בראת ... ואתה עתיד ליטלה ממני ולהחזירה בי לעתיד לבוא". ועם הניגון הזה הם ממתניים בקרוב לקבל פני משיח צדקנו, ולמסור לו את צרור מפתחות הנאמנות שהיו בכיסו של רבי משה אהרן זצ"ל והועברו מדור לדור. והבנתם עד כמה הוא היה, בכלל לא פשוט...

הגאון המפורסם רבי נחום נבנצאל שליט"א

מגדולי התלמידי חכמים ב'כולל פוניבז'

בדברים על חמיו - המשגיח הגה"צ רבי משה אהרון ברוורמן זללה"ה

מתי יגיעו מעשי למעשי אבותי

חז"ל אומרים (תדא"ר פכ"ה) שחייב אדם לומר מתי יגיעו מעשי למעשי אבותי אברהם יצחק ויעקב, ולכאורה הדבר תמוה מאוד, מה שייך לדרוש מאיתנו להגיע לדרגת האבות, והלא אפילו לדרגת גדולי הדורות האחרונים אין בכוחנו להגיע, ואיך אפשר לתבוע מאיתנו - מכל אחד, שיגיעו מעשיו למעשי האבות.

ונראה לבאר בזה, שהנה יש הלכה של 'בריה' (או"ח סי' ר"י), שלעניין ברכה אחרונה, האוכל דבר שלם כברייתו יש צד שמברך ברכה אחרונה אף אם אין בו שיעור.

והנה בריה היא כל דבר שלם, בין אם גרגר תירס או רימון, ובין אם הוא אבטיח, ומאידיך אם הוא אינו שלם, אף אם יהיה גדול מאוד, כבר אין זה בריה, כי הקובע הוא **שלימות**.

האבות הקדושים היו **שלמים** במעשיהם, שלמים בעבודתם, והדרישה מאיתנו, אף לפי דרגתנו, שתהיה דרגתנו ועבודתנו בשלימות.

יש בעולם אנשים שגדולים בתורה, יש אנשים שגדולים בתפילה, יש הגדולים במוסר, ויש במידות טובות, מו"ח המשגיח זללה"ה היה לו את המעלה של **השלימות**, הוא היה גדול בהכל, גדול בתורה, גדול בתפילה, גדול במוסר, גדול במידות, והכל היה באופן ששום דבר לא היה על חשבון השני, השקיעות בלימוד מעולם לא גרמה לו לאחר לתפילה, תמיד היה מגיע לתפילה כמה דקות קודם, והתפילה עצמה היתה תמיד עם כל הלב, הלימוד עם כל הרצינות והווארמקייט [חמימות], וכן לימוד המוסר.

נעמוד על כמה נקודות שראינו אצל מו"ח זללה"ה.

אשריכם ת"ח שדברי תורה חביבים עליכם ביותר

הוא היה כולו תורה, היה יושב ולומד בעיון שעות רבות, בהתמדה, בישיבת 'גאון יעקב' ובשאר מקומות, והיו רואים אצלו חביבות מיוחדת לכל דבר תורה, קטן כגדול.

יש גמ' ידועה (מנחות יח), 'אשריכם תלמידי חכמים שדברי תורה חביבים עליכם ביותר', ולכאורה זה תמוה, וכי מי שאינו ת"ח אין דברי תורה חביבים עליו, הלא כולנו יודעים שאף מי שאין תורתו אומנותו נהנה לשמוע דבר תורה, ווארט על הפרשה או רעיון כלשהו וכדו'.

והתשובה היא, שודאי, ליהנות מווארט יפה כולם נהנים, אבל ת"ח שנהנים מדברי תורה, הכוונה כמו שמבואר שם בגמרא, לדון על גירסה בשיטה שלא נפסקה, אם יש מי שחולק או לא, זה כבר לא כ"כ מעניין, אין פה שום לומדעס', אבל תלמיד חכם אמיתי הוא זה שיודע ליהנות מכל דקדוק ואף שינוי לשון מרוב חביבותו לדברי תורה.

חשבתי לעצמי, מה היה קורה אילו היו מודיעים ש'ר"י', מבעלי התוס', מגיע למסור שיעור פתיחה על בבא קמא בהיכל ישיבת פוניבז', הרי בודאי היו כל הלומדים מגיעים בהמוניהם, והיו מצפים לשמוע איזה שיעור על החקירה הידועה בגדר המחייב של ממונו המזיק, אבל פתאום ר"י היה פותח בשאלה, שאלת התוס' הראשון בב"ק, למה לא כתוב 'ארבעה אבות נזיקין הן', הרי כולם היו מתאכזבים, אבל אצל התוס' זה אותה תורה, בדברות משה (להגר"מ פיינשטיין) יש על זה מערכה של 14 דפים !, זה הת"ח האמיתיים שכל דבר תורה חביב עליהם.

במשך שנים ארוכות היה מו"ח זללה"ה מוסר שיעור משניות משפחתי, בעומק העיון, ועם כל זה פעמים רבות יכול היה להתעכב דקות ארוכות על שינויי גרסאות, לפי הירושלמי לפי הר"ש, וגירסת המלאכת שלמה, ואף בדברים שלא נגעו בכלל לפשט במשנה, אנחנו לפעמים כבר חכינו שיעבור הלאה, ללומדעס', אבל אצלו הכל היה אותה תורה - אשריכם ת"ח שדברי תורה חביבים עליכם ביותר!.

בכל שיחה שדיברו איתו, גם בעניני חולין, שידוכים, קניית דירה וכדו', היה שגור על לשונו לסיים במילים - שיהיה להגדיל תורה ולהאדירה, הוא חי את זה, שזה התכלית של כל העניינים, 'גדיל תורה ויאדיר'.

באחת השמחות במשפחתי הוצאתי בס"ד קונטרס חידו'ת לכבוד השמחה, הוא בא אלי אח"כ ואמר שבזכות זה אנשים תוך כדי הסעודה עיינו ולא רק פטפטו, היה גם דברי תורה בסעודה, זה מה שתפס אותו, כך הוא ראה כל דבר, זה היה המבט!

בעיון תפילה

וכן במה שנגע לתפילה, וכמו שהזכרנו שאף פעם לא היה הלימוד על חשבון התפילה, וכמו ששמעתי בזה על מרנא החזון איש שאמר פעם להגר"י ברטלר "אתה רואה את כרכי החזון איש, אתה יודע איך זכיתי לזה, כי אפילו מחשבה אחת בענינים האלו לא היתה באמצע התפילה..."

תמיד היה מגיע לתפילה כמה דקות לפני הזמן, להכין את עצמו, מי שראה את עבודת התפילה שלו, את ה'כעומד לפני המלך', לא היה יכול שלא להתפעל, בכל מצב, בזמן ובבין הזמנים, בפורים או בימים טובים.

ואי אפשר שלא להזכיר, את הקידוש, קידוש ליל שבת, קידוש ליל יום טוב, ועל כולנה ברכת ה'שהחיינו', שהייתה עד ממש קרוב לבכי, הרגישו את ההודאה, את השהחיינו, את ההגיענו...

בשימוש חכמים

הדביקות שלו ברבותיו, ובפרט ברבינו הגדול מרן האבי עזרי זללה"ה היא מהמפורסמות, אבל יש כאן נקודה מיוחדת שברצוני להדגיש, יש הרבה שמשמשים אצל גדולי ישראל, זה בודאי מעלה גדולה, זה אמונת חכמים וכו', אבל יש כאן גם 'שלא לשמה', זה הרבה כבוד, מתעניינים אצלו מה דעתו של הגדול בכל עניין וכו' וכו'.

כשמו"ח המשגיח זללה"ה דבק ברבו הגדול מרן האבי עזרי, היה זה עוד לפני שהציבור הכיר אותו, אף אחד לא יכל לצפות מה יהיה 'הרב שך' בעוד שנים, אבל הוא, מיד כשפגש את מרן זללה"ה וזיהה כאן שיש לו ממי לקבל ולינוק, דבק בו בכל כוחו, וכך היה גם עם רבותינו המשגיחים המכתב מאליהו והאור יחזקאל, כל מי שראה שאפשר לקבל ממנו.

והביטול שלו לאורך כל השנים לרבותיו היה באופן מוחלט, כשהיו שאלות, היה נושא של שידוכים, אם מרן זללה"ה אמר שדעת התורה היא לעשות את השידוך, לא היה שום שיקול, לא כסף ולא שום דבר אחר, וכן בכל נושא ועניין, הכל היה בכפיפות מוחלטת.

כמה היה נפלא לשבת בסעודות שבת, ולשמוע ממנו סיפורים, מעשים על גדולי ישראל שראה והכיר, משולבים בדברי מוסר ויראת ד', במתיקות מיוחדת.

'קול הקורא קדוש אלול'

יש הרבה שמדברים שיחות על אלול, דברים גבוהים ומרוממים, אבל לא תמיד הם באמת אוחזים שם, אצלו ראו בחוש איך שבאלול הוא היה אדם אחר לגמרי! לדוגמא, מאז פטירת רעייתו הרבנית ע"ה היו מגיעים אליו בכל שבת מבני המשפחה לסעוד איתו, -בחודש אלול הוא ביקש לסעוד לבד ביום השבת, הוא רצה לנצל את הזמן יותר, ראו בחוש שראשו בשמים, אבל, עם כל זה, כאשר היה מגיע לבין אדם לחבירו, היה מקבל כל אדם בשמחה ובמאור פנים, זה לא היה סתירה.

השיחות שלו, היתה להם השפעה מיוחדת, כי הוא חי בזה, הוא לא הסיח דעתו מיום הדין אף לא לרגע אחד, וכמו שהוא מזכיר במאמרו.

זה מקצת ממה שזכינו לראות אצלו במשך השנים, את הצורה הזו של שלימות בכל חלקי העבודה, בתורה, במידות, במעשים טובים, באמונת חכמים, במוסר, וזה הבחינה של יגיעו מעשי למעשי אבותי.

'עבודת המוסר' – מה היא

לאור משנתו של המשגיח הגאון הצדיק רבי משה אהרן ברוורמן זצוק"ל

(נכתב ונערך לאור כתביו ע"י נכדו הבה"ח א.מ.מ. בהר"ל ברוורמן)

לידע ולהודיע שאין הדברים באים לקבוע מסמרות, אלא רק שופכים אלומת אור על דרך עבודת האדם ולמוד המוסר במשנת זקננו המשגיח זצוק"ל, כפי שזכינו לראות בחוט המקיף של שיחותיו, ואין היריעה רחבה די ואין השגתנו רחבה די כדי לפרוש כאן יריעה שלמה ורק שפכנו כאן אלומות אור להאיר מתוך חשיכה כנה אחר כך משוכה.

עבודת המוסר נתפסת אצל רבים בשני אופנים:

א. יש אלו שסבורים שעבודת המוסר שייכת רק למי שזוכה לדרגה גבוהה וממילא אלו האנשים אומרים לעצמם 'מה לי ולמוסר?' - אני מרגיש שאינני יכול לפרוש מהרגל החיים והעולם הזה'. בפרט ובמיוחד שבגיל הבחורות מרגישים ביתר עוז את הבחינה של 'שמח בחור בילדותך והלך בדרכי עיניך' ואחר כך קשה מאד להתנתק מהתפיסה הזו.

ב. יש הסבורים שלמוד המוסר יכול להיות על ידי עריכת מערכות ב'מחשבה', על ידי ביאורים שונים באגדות חז"ל שאינם התבוננות בעבודת האדם אלא ביאור עצם כוונת חז"ל והבנתם. הן אמנם שהרי זה בכלל למוד 'תורה' אבל אין זה קשור ללמוד ה'מוסר'.

להחיות את ה'פנימיות' הרוחנית של האדם

עבודת המוסר היא להחיות את הפנימיות הרוחנית של האדם (לא את ה'פנימיות' של התורה שגם בזה רבים ישגו שדי בעיסוק בזה, אבל למעשה הם עצמם נשארים חומריים לגמרי) עבודת המוסר היא להחיות את ההרגשה הקבועה והתמידית של הפנימיות הרוחנית של האדם.

הדרך להחיות את הפנימיות הרוחנית, היא על ידי התבוננות במעשה המצוות ובדברי חז"ל במעשים ובמצוות שייעשו, התבוננות זו צריכה להיעשות מתוך יגיעה ועמל ממש כמו שלומדים סוגיה עיונית, **שכשם שאין 'למדן' בלא שילמד בעיון את סוגיות הש"ס, כך לא שייך להיות 'בעל מוסר' בלא ללמוד את מוסרי חז"ל ורבותינו בעיון מוחלט, שרק בלמוד זה יכול לעורר אצלו את ההבנה והמבט הפנימי הרוחני על עצמו ועל העולם.**

ועניין זה לחיות מתוך חידוש תמידי של הפנימיות הרוחנית של האדם, אינו עניין המסור ל'עובדים' או לכאלו שזכו כבר להיות מופרשים מכל הוויות העולם, **אלא היא שייכת לכל אחד ואחד בכל מדרגה שהיא, כדי שלא לחיות כאדם חומרי וגשמי שכל תכליתו סיפוק רצונותיו הגשמיים בלבד רחמנא ליצלן.**

ואני קירבת אלוקים לי טוב

כאשר נשאל מהו היא ההגדרה הכוללת למצב הזה של חיים פנימיים רוחניים, ההגדרה היא דברי הפסוק 'ואני קרבת אלוקים לי טוב'.

וראוי להתבונן בהגדרה זו של 'קרבת אלוקים', שהנה מצינו עניין קרבה כביכול אליו יתברך מה שכתוב 'קרוב ד' לכל קוראיו' ומצינו ביותר בחודש הרחמים 'קראוהו בהיותו קרוב', הדעת מחייבת להבין מה שייך לומר קירוב ורחוק כלפי הבורא יתברך הרי מלא כל הארץ כבודו, ואין שייך כלפיו יתברך המושג של קרבה וריחוק שאינו גוף ולא ישיגוהו משיגי הגוף, אם כן אנו צריכים להבין מה הוא 'קרוב ד' לכל קוראיו'?

ומצינו בזה לאחד מקדמונאי ז"ל בספרו 'צידה לדרך' (רה"ש פ"א) שכתב **'ידוע הוא שקרוב ה' לכל קוראיו, כי ה' מצוי ומשגיח תדיר. והרחוק והקרוב הוא מצד האדם ומעשיו יקרבוהו ומעשיו ירחקוהו'.**

המובן בזה שוודאי אין שייך כלפי הקדוש ברוך הוא מושגים של קרוב ורחוק, אבל האדם עצמו הוא שיוצר בנפשו ונשמתו התבצרות של קירבה אל הבורא או חס ושלוש ריחוק ממנו. 'הרחוק והקרוב מצד האדם הוא'.

עלינו להיזהר מלהבין כאן עניין של מליצה או משל אלא שבאמת כך הוא הדבר שהאדם יכול להיות במצב של ריחוק אמיתי מהבורא על ידי שהוא משועבד לחומר ולגוף כמו שמצינו אצל עשיו 'וַיֹּאמֶר עֲשֵׂיו אֶל יַעֲקֹב הֲלֹעִיטִי נָא מִן הָאָדָם הָאָדָם הַזֶּה וְגו' (בראשית כה, ל) **כי על כן קרא שמו אדום. ובספורנו פי' כי כיון והתמכר כולו לתאוותו האדומה, וכל שייכותו הייתה אליה, וכל צלמו אבד מעליו, עד כי היא מהותו -האדומה, על כן נקרא שמו אדומה'.**

הרי שהאדם יכול להיות מהות של 'אדם' שהוא מציאות של ריחוק נוראה מהבורא יתברך, רחוק כפשוטו, וכאשר האדם מתקן את עצמו על ידי שמשעבד את רצונותיו לבורא יתברך מיד הוא מבצר בעצמו במציאותו מקום של קירבה ממש לבורא יתברך, כי הוא פועל בעצמו מציאות רוחנית שהיא היא קירבת הבורא יתברך.

מהו המושג 'זאתה משמרה בקרבי'

כדי להבין מהו המושג 'הפנימיות הרוחנית' של האדם, הנה מצינו בלשון התפילה שאנו אומרים בכל בוקר 'נשמה שנתת בי טהורה היא וכו' ואתה **משמרה בקרבי**, לכאורה כל הלשונות של מעלת הנשמה מובנים מאד, אבל מה הוא הדבר שאנו אומרים '**משמרה בקרבי**' למה הנשמה צריכה שמירה נוספת מלמד עצם בריאתה.

המובן בזה שבאמת מבחינת החומר והגוף אין האדם יכול להיות כלי קיבול לנשמה, (אין מדובר בנפש ורוח שהם בכל חי באשר הוא אלא בנשמה הטהורה) היות שצרכי הגוף וענייני החומר סותרים למציאות הנשמה ומנוגדים אליה, ולזה אנו צריכים לכוח 'שמירה' שנוכל לקיים את מציאות הנשמה הטהורה בנו כדי שנהיה ראויים אליה ולהיות מחוברים אליה גם בתוך העולם השפל הזה.

שמירה זו היא הצורך לעורר בכל עת ובכל מצב את פנימיות הרוחנית שלנו כדי שנגביר את כוח הנשמה שבתוכנו, שתאיר באור התורה ובאור המצוות, ואורה ידחה את חושך החומריות והגשם.

מהו המושג 'תורתו משתמרת'

עכשיו שמצאנו את עניין השמירה של הנשמה בתוך הגוף והחומר, מה נפלא לראות את הלשון של **שמירה** גם כלפי למוד התורה, כמו שמצאנו בחז"ל שהלומד צריך לבטא בשפתיו ומביאים על זה את הפסוק '**ערוכה ושמורה בך**', לשון דומה מצאנו לגבי חסידים הראשונים שהגמרא שואלת מתוך ששונים תשע שעות ביום לצורך התפילה, תורתם מתי נעשית? ומתרגלים מתוך שהיו חסידים 'תורתם משתמרת', הרי לנו שיש מציאות של 'שמירה' לגבי התורה של האדם.

המובן בזה שכשם שהנשמה מצד עצמה אינו יכולה להישאר בתוך המציאות החומרית של האדם, וצריכה כוח מיוחד של 'שמירה', כך התורה הקדושה שהיא שכל עליון וחכמה עילאה לא שייך שתדור באדם החומרי, ובאמת זו הייתה טענת המלאכים 'אשר תנה הודך על השמים' שהודו של הקדוש ברוך הוא שהיא חכמת התורה אינו ראוי שתשכון עד דכא בחומריות האדם, ומצד החומריות של האדם אין התורה יכולה לשכון בו כלל. וכדי שהתורה תדור בלבו של האדם על זה צריך 'שמירה'

הרי במעמד הר סיני נאמר 'פרחה נשמתם' שהתורה שהיא שוכנת בנשמת האדם לא יכולה הייתה לדור עם הגוף בחומריות שלו, ורק הקדוש ברוך הוא חידש שהתורה יכולה להתקיים בחומר ובגוף, אבל אין זה בריאה חד פעמית אלא 'כקבלתה כך נתינתה' כל למוד ולמוד של התורה נדרש ונצרך לאותה שמירה כדי שהאדם יהא שייך לתורה שתהיה חלק ממנו.

נמצא שלמוד התורה בהשגת השכל אין בו די היות שאינו במצב של 'ערוכה ושמורה', רק כאשר יש את המעלה הפנימית הרוחנית שיכולה לקבל את מעלת התורה אז נעשה הלומד והתורה חד.

ובאמת שכך מצאנו גם לצד השלילה, כאשר מלכות יוון גזרו על עם ישראל לא נאמר 'לבטלם מתורתך' אלא 'להשכיחם מתורתך' שהיוונים הביאו לירידת מדרגתם של ישראל, ואז ממילא התורה נשכחה מהם, היות שכדי שהתורה תהיה במצב של 'ערוכה ושמורה בך' צריך להיות במדרגה ראוייה וכאשר בני ישראל ירדו ממדרגתם מיד נגרם שכחת התורה.

מהות העבירה היא מציאות פנימית

באמת יש להבין מה שאמרו חז"ל 'עבירה גוררת עבירה' האם זה עונש? הרי יש בזה לכאורה שלילת הבחירה מצד האדם על העבירה הנגררת?

והנראה להבין בזה שבאמת אין העבירה עצם המעשה עצמו, שאם זה היה המעשה עצמו איך שייך לעשות 'תשובה', הרי המעשה כבר נעשה ואיך שייך למחוק את גוף המעשה?

אלא המובן כאן שהעבירה איננה המעשה עצמו, אלא הירידה הרוחנית וחיזוק השאיפה לתאוות הגוף ולשליטת החומר, על פי זה יובן מה שעבירה גוררת עבירה, אין זה עונש, **אלא שזה גופא העבירה**, בזה שעל ידי העבירה גרם שירד ברוחניות ויחזק אצלו את הרצון לתאוות, זה גופא העבירה וממילא הרצון הזה יביאו לידי מעשה נוסף.

ובזה יובן מאד מה מועלת התשובה שאין התשובה מחיקת המעשה, אלא החזרת המציאות הרוחנית הפנימית שנפגמה על ידי העבירה שהעבירה היא הרצון למילוי תאוה ושעבוד לחומריות.

ובאמת מצינו בעניין התשובה שנקבעה ברכת התשובה לאחר ברכת חונן הדעת על פי הפסוק 'ולבבו יבין ושב ורפא לו' רואים שהתשובה היא תולדת הדעת ולא להיפך, דהיינו רק כאשר הוא משיב לעצמו את הדרגה הפנימית והשאיפה אל הטוב רק אז התשובה פועלת ומועלת.

רואים כאן כיצד כל מעשה העבירה ותיקון התשובה מכוון אל הפנימיות ולא להיפך.

האם יתכן 'תשובה' ללא שחטא?

הנה כל מה שנתבאר כאן בעניין מעשה העבירה ותיקון התשובה הוא במה שנוגע לכאורה לחוטא ולחטא, אבל מה נפלא לראות שחז"ל מגדירים את כל מצב האדם בעולמו בהגדרה של 'תשובה' כמו שאמרו 'פה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים יותר מכל חיי העולם הזה', לכאורה מה שייך להגדיר את חיי האדם כ'תשובה' שהיא תיקון לחטא שקדם לה, היה נכון לומר 'מעשים טובים'?

אלא מוכרח מכאן כמו שבארנו שהתשובה היא לא מחיקת עוונות אלא היא הדרגה של רוממות הנשמה על פני החומריות הגופנית, ולכן עצם החיים הרוחניים גם ללא חטא נחשבים 'תשובה' שהאדם שב אל בוראו מתוך ההתגברות על החומריות.

והאמת שזהו מאמר הרמב"ם (בפ"ח מ'שמונה פרקים) וזה לשונו: **'והכוונה בזה וכו', שהמעלות מהן השיכליות ומהן המידות, והפחיתות מהן השכליות ומהן המידות, והן הכבוד והגאווה והכעס, והעזות והתאוה וכו', הן המחיצות המבדילות בינו לבין קונו יתברך, עכ"ל.** דהיינו עצם החומר והגוף מהווה מחיצה תמידית מהבורא יתברך וממילא כאשר הוא משעבד לבו לתורה ולמצוות הוא נמצא מיד במצב של 'תשובה'.

השראת השכינה, הוא ענין של מקום?

מצאנו שהדרגה של האדם היא כאשר הוא זוכה שתשרה בו השכינה, כמו שהובטח לנו 'ושכנתי בתוכם' פירשו חז"ל 'בתוכו של כל אחד ואחד', והנה צריך מאד להתבונן בזה, הרי אנו יודעים שהוקם המשכן ואחר המקדש כדי שהקדוש ברוך הוא ישרה שם שכינתו, וחז"ל אמרו 'מעולם לא זזה שכינה מהכותל המערבי' והדבר צריך ביאור איך שייך השראת השכינה בכל אחד ואחד כאשר כל כך רבו הפרטים והתנאים בבניין המשכן והמקדש?

הביאור בזה, שבאמת היה ראוי להבין מה שייך השראת השכינה במקום מסוים? הרי הקדוש ברוך הוא מלא כל הארץ כבודו? וכי יש תחומים למציאות הבורא יתברך שמו שממלא כל עלמין ולית אתר פנוי מיניה.

אלא הביאור בזה, שאין הדברים אמורים כלל כלפי הבורא יתברך שמו שהוא אין לו גבול ושיעור ותחום, אלא כפי שיתבאר היות האדם מצד עצמו מציאות חומרית ומנותקת מהבורא יתברך שמו, הנה יש אופנים ומקומות שבהם האדם עצמו זוכה ומסתלק ממנו השפעת החומר והוא נעשה מקום של גילוי כבוד מלכותו והכרת מציאות יתברך, לא רק בהכרה שכלית, אלא בהשלטת אור הנשמה על עצמו על ידי ששואף לרוחניות ולעשיית המצוות. מציאות זו היא השראת השכינה. ובאמת שיש ביד כל אחד להגיע למצב כזה, אבל יש אופנים שיש לזה השפעה מצד המקום והזמן ולזה הוקם המשכן והמקדש ששם האדם זוכה להרגיש ולחוש בהתבטלות השפעת הגוף ובמקום זה השראת שכינתו יתברך.

*

יראו עינינו איך עלינו לכוון את הדרך בהבנת ההשפעה המוסרית על האדם, על ידי התבוננות מתמדת ביגיעה של הבנה מעמיקה בדברי חז"ל בעומק מעשה המצוות ועבודת התפילה ומתוך כך יגביר האדם את כוח השאיפה הרוחנית על פי החומר והגשם ובה יזכה לבחינה של 'אני קרבת אלוקים לי טוב'.

עובדות וציוני דרך של המשגיח הגה"צ רבי משה אהרן ברוורמן זצוק"ל

מרשימות אחד מבני המשפחה

*

נתאר מעט מקצת דרכיו בעבודת ד' המעשית, בהעברת קולמוס בקסת הזיכרון. העבודה התמידית בעבודת ד', הייתה חטיבה אחת כל ימי חייו מאז היותו נער לא ימיש מתוך האהל, ועד זקנה ושיבה, העבודה שבלב זו תפילה שכל רואיה, המה ראו דמות של עבד המתחטא קמיה מריה. כך מעת היותו נער, שקבע מקום תפילתו בישיבה ללא הפסק, ועוד קודם התפילה היה משכים ליישב בהיכל הישיבה ללמוד עם רעו הקרוב הגאון רבי יוסף הכהן רוט זצוק"ל. ולא אחת ניגש אליהם מרן ראש הישיבה הגאון רבי דוד פוברסקי זצוק"ל שהיה ממעוררי השחר בטרם הנץ החמה, ובא עמיהם דברים בדברי תורה. (פעם אחת ביקשם מהם ללכת לחזק את הגאון רבי שמעון משה דיסקין זצ"ל כשהתבקש לכהן בישיבת 'תפארת ציון').

עבודת התפילה שכנער עול ימים היה מקפיד בימי בין הזמנים לכתת את רגליו בירושלים אל ישיבת 'מיר' והתבטא: 'כמה בתי כנסיות עברתי בדרכי, ודלגתי אליהם כדי להגיע לישיבת מיר' שם בישיבה עמד בתפילה בספסל הפונה אל פני המזרח כדי לראות גדולי ישראל בעבודתם, כשהוא עצמו מכוון עצמו כנגדם בעבודה עצמית. פעם אחת כשחסר יום יומיים בימי בין הזמנים, פנה אליו מרן המשגיח רבי יחזקאל לעוונשטיין זצוק"ל ואמר לו: 'מעלין בקודש ואין מורידין', מרן המשגיח לא הכירו אז הכרה מוקדמת, רק שם עינו עליו שהיה נמנה על חבורת אנשי מעלה שהתכנסו לשמוע את מרן המשגיח בביתו בשכונת ה'בוכרים' בליל שבת. מתוך הכרה זו ראה צורך לעוררו להמשיך בעבודה זו. כך התפרסם הדבר שהיה קובע מקום תפילה בשבתות ומועדים בבית מרן הגר"ז מבריסק זיע"א (סיפר פעם שבשמחת תורה קראו למניין הקרואים לאחד מבני מרן זיע"א בקריאה השנית לעליה של לוי, ומרן זיע"א אמר שהקריאה היא המשך לקריאה הראשונה ואין שייך כאן הקדמה ללוי) והנה מרן זיע"א שאל עליו באזני תלמידו הגאון רבי יצחק חיים קרסניצקי זצוק"ל 'מי הוא האברך הזה שמתפלל כל כך מתוך עבודת הלב'. עבודה שבלב זו הלכה והתעצמה וכל רואיו ראו דמות של עובד ד' העומד במתינות ושוף לבו בכוונת התיבות לפני הבורא.

סיפר שבבחרותו נכנס אל האדמו"ר רבי אהרן מבעלזא זיע"א, כאשר ניגש אליו השיל האדמו"ר זיע"א את האלונטית שהיה מכסה את ידיו ולא היה לוחץ את יד הבאים רק עם האלונטית, ורק ליחידים היה משיל ולוחץ בידו ממש וכך עשה עמו.

בפעם אחרת הלך במוצאי שבת קודש עם רבי יוסף רוט זצוק"ל אל האדמו"ר זיע"א כדי להזכיר את שמו של מרן גאב"ד פוניבז' זצוק"ל שנפל למשכב, האדמו"ר היה עוד בעת סעודה שלישית, וכאשר אמרו לו שהגיעו שני בחורים מפוניבז' כדי לבקש עבור מרן הרב זצוק"ל, מיד קרא להם האדמו"ר זצוק"ל ואמר להם שמרן הרב זצוק"ל יש לו זכויות רבות במפעליו אך וודאי הזכות של ילדי הפליטים מהשוואה שהקים להם בית היא זכות מיוחדת שראוי הוא לרחמים מיוחדים עבור זה..

במשך כל השנים הקפיד על תפילה בישיבה, היה מתפלל גם לאחר נישואיו לאורך תקופה ארוכה בישיבת פוניבז' (פעם סיפר שהיה ילד בבית שהיה צריך 'אינהלציה' בשבת והתקע התרופף במהלך השבת, ולא היה נכרי בבני ברק, אאמו"ר המתין למרן הגר"מ שך בדרכו לתפילה בישיבה, הוא שאל אותו מה לעשות, ומרן זיע"א הורה לו מיד לשוב לביתו ולחבר את האינהלציה בידו אל השקע) לימים היות שרצה שהילדים יהיו עמו, היה מתפלל בישיבת 'בית מאיר' ורק כאשר יסדו מניין תפילה בבית המדרש 'לדרמן' קבע בו תפילה כדי להסתופף בצילו של מרן בעל ה'סטייפלער' זצוק"ל.

פעם התבטא המשגיח הגה"צ זצוק"ל ואמר: שמי שמתפלל מתוך עבודת הלב, לא יכול להיות לו ספיקות באמונה שכן הוא ראה בראייה שכלית את מציאות הבורא יתברך.

עבודת ד' זו לא הייתה רק בעת התפילה, אלא בכל ברכה וברכה. ובברכת המזון היו לובש את הכובע והחליפה ומברך מכוונת הלב במילה.

בכלל כל ימיו היה במהלך של עבודה מתמדת, מעולם לא ראינוהו באווירה של רפיון רוח מעבודת ד', כאשר דברנו עמו היה כמו שמדברים עם מאן דהו באמצע הסדר.

סעודת שבת הייתה תמיד מתוך כובד ראש והתרוממות רוח, היה יושב תמיד עם הפראק או חלאט מיוחד, ואמנם הקפיד שיהא זה מתוך נעימות למשפחה אבל מתוך אווירה של קדושת השבת. נהג קבוע להקפיד שלא להשאיר ממאכלו ולא לגמור כדי להיות שליט על הלב,

כמו כן היה במשך השבוע מרבה בתעניות דיבור והתנזר מאכילת בשר בימי שני וחמישי לבד תעניות הצבור שנהג בהם.

בימים נוראים היה תמיד עומד בתענית דיבור, וכולו היה תפוס במחשבה הימים מאין הפוגה.

בכל לילה בחצות היה יושב על הארץ ואומר 'תיקון חצות' בבכיות נוראות בצער על גלות השכינה.

וארטים לפרשת שבוע

יג ג. וישלח אותם משה ממדבר פארן על פי ה'. יש להבין מה אכפת לנו מהיכן הם נשלחו, ועוד מה על פי ה', הרי אין הקב"ה מייחד שמו על הרשעים, והמרגלים הרי היו רשעים? וי"ל, ואמר רבי יהודה אסאד, דהנה רש"י כותב באותה שעה כשרים היו, ומחדשת לנו התורה אפי' בלסוף הם הרשיעו בכ"א כיוון שהיו כשרים כשנשלחו הם נקראים כשרים, ולכן אמר ע"פ ה', ומהיכן לומדים עניין זה מישמעאל שכשישב במדבר פארן המלאכים קטרגו ושאלו לקב"ה למה אתה מביא לו מים הרי הוא עתיד להמית את בניך בצמא, ואמר הקב"ה אני דן לפי מעשיו של עכשיו וכעת הוא צדיק, ולכך כתב וישלח אותם ע"פ ה', והיינו שכעת יש להם דין של צדיקים, ומהיכן יליף שגם אם מרשיע בלסוף נקרא צדיק, ממדבר פארן, ששם ישב ישמעאל והקב"ה דנו לפי אותה השעה.

יג ג. כולם אנשים ראשי בניי המה. וברש"י שם ואותה שעה כשרים היו, וקשה דברש"י לקמן פסוק כו איתא, וילכו ויבאו, מקיש הליכה לביאה מה ביאתן בעצה רעה היא הליכתן כך, א"כ משמע שביציאתו כבר היו רשעים. עוד צריך ביאור שהתורה כותבת בפרק יד' פסוק יד' במספר הימים אשר תרתם את הארץ ארבעים יום, יום לשנה תשאז את עונותיכם, ולפי"ז צריך להיות שהם יהיו במדבר 40 שנה מלאים, והאמת שהם היו ס"ה 40 שנה חסר 15 יום, שהרי הם יצאו ממצרים בט"ו ניסן ונכנסו לארץ ב"י ניסן (יהושע ד' יט) א"כ יורד 4 ימים, ובדברים א' ב', אחד עשר יום מחורב דרך הר שער עד קדש ברנע. וברש"י שם שאילו לי שחטאו בחטא המרגלים היתה לוקחת להם הדרך מעצרים ועד אר"י 11 יום. יוצא ש"כ 11- יום לא היה בגלל העושה, ואם נצרך את 4 הימים הנוספים הרי לנו חצי חודש, א"כ נעשו פחות מיוםם לשנה. מתוך רבי איזל חרף צ"ל דהנה היחס של יום לשנה הוא על כל שעה 15 יום דהיינו מחצית חודש, יש בכל שנה יש 12 חודשים, ועשרים וארבע חצאי חודשים וכן כל יום יש בו 24 שעות יוצא שעל כל שעה מאברבעים יום נעשו 15 יום. וא"כ י"ל שזה היו כשרים רק באותה שעה שנשלחו, אבל כשהלכו כבר לא היו כשרים, וכיוון שבאותה השעה הם היו כשרים אז על השעה הזאת מורידים 15 יום, וזה מה שרש"י כותב, אותה השעה בלבד היו כשרים, אבל ההליכה כבר הייתה בעצה רעה. (ויש להעיר לא המרגלים יצאו בסוף סיון, וא"כ לא הרבה יותר מאחד עשר יום: וי"ל שהקב"ה העניש אותם למפרע עבור החטא הזה).

יג ח – יא. למטה אפרים הושע בן נון, למטה יוסף למטה מנשה גדי בן סוסי. יש להקשות מדוע יוסף הוזכר אצל מנשה ולא אצל אפרים? וי"ל דהנה לקמן יט כ כתב ומה ההרים אשר הוא יושב בהנה הבמתים וכו' ומה הארץ השמנה היא אמר רזה. משמע שמשה שלחם בלדוק כי עניינם: א. לצורך גירול אם יש בה מצברים וכו'. ב. בירור חלקי הנחלות בארץ ישראל, והנה לגבי נחלות מנשה ואפרים הם ב' שבטים (הורוית ו:ו) ורק לצורך זה שלח ב' נציגים, ואילו לצורך גירול מספיק אחד משבט יוסף שזה בא ממנשה הבכור. ולפי"ז מובן ג"כ שבפסוק ל' שכלב אמר כי יכול נוכל לה, ז"א שהוא התמקד בעניין המלחמה, משא"כ יהושע התמקד בנחלה, כי הוא אמר טובה הארץ מאוד מאוד, כי שליחותו הייתה לנחלה. חוט המשולש.

יג כ. והתחזקתם ולקחתם מפרי הארץ. יש לעיין מה הוצרכו להתחזק בשביל לקחת מפרי הארץ? וי"ל שהמרגלים הלכו לארץ גם בשביל לקנותה בחזקה, כמו שפרש"י בפסוק כה שהמרגלים הלכו בארץ לארבה ולרחבה והיינו לקנותה בחזקה, ולכן אמר והתחזקתם שיקנו הארץ בחזקה, והוא ע"פ דעת הרמב"ם מכירה א טז שלקחה מפירות האילן נחשב כהחזיק בקרקע. לכן יובן מאי והתחזקתם ולקחתם מפרי הארץ, ויובן ג"כ מה שהפסוק סיים והימים ימי ביכורי ענבים מה זה משנה איזה ימים הם, וי"ל שלקיתם פירות שעדיין לא נגמר בישולם ל"ה חזקה, ולכן הוצרכו לשה כבר ימי ביכורים שנגמר בישולם. מהר"ם גלנטי והראנ"ח.

יג כג. ויכתו משם אשכול ענבים וישאווה במוט. נחלקו הבבלי והזורה האם יהושע וכלב השתתפו בסחיבת המוט. לדעת הבבלי סוטה לד הם לא השתתפו, ולדעת הזורה שלח קס ב. הם השתתפו בסחיבת המוט. וצ"ע במה נחלקו? ויש ליישב דהנה בשבת צב: שניים שעשו מלאכה בשבת פטורים אא"כ זה מלאכה ש"כ"א לא יכול לעשות לבד ואז חייבים אפי' כשעשוהו שניים. ורבי שמעון פוטר גם בח"י"ג ותמיד שניים שעשוהו פטורים. והרי הפירות שם היו גדולים באופן גדול מאוד, והדרך לישא את זה היה רק ע"י שתיים יחד וא"כ יש בזה חילול שבת, כי המרגלים הלכו גם בשבת כדכתיב במספר ימים אשר תרתם את הארץ יום לשנה יום לשנה, ז"א שהם טלטלו ג"כ בשבת, ובהכ"נ דזה אינו יכול

וזה אינו יכול חייבים אפי' שתיים שעשוהו, והטעם שחיללו השבת כי היה להם סכנה לעמוד במק"א כי יתפסו אותם, והמרגלים סברו שחובה עליהם להביא לארץ את האשכול כדי להראות שפירותיה משונים וכך גם העם משונה ולשיטתם הוי ג"כ בשביל הצלת נפשות, אבל יהושע וכלב סברו שאסור להם לשאת את הענבים כי זה לא סכנה להיכנס לארץ הזאת, והענבים זה לא סימן לכך, לכן הם לא נשאו את הענבים, אבל הזוהר שזה רשב"י שס"ל שאין חילול שבת בשניים הנושאים יחדיו את הענבים, לכך לפי הזוהר יהושע וכלב יכלו לסחוב בשבת מדין שניים שעשוה. והם סחבו את זה בשביל לקיים ציווי משה והתחזקתם ולקחתם מפרי הארץ.

יג כז. ויספרו לו ויאמרו באנו אל הארץ אשר שלחתנו וגם זבת חלב ודבש היא. יש לעיין הא המילה **וגם** זה אומר שיש שם אחד, ועוד שם שזה זבת חלב. וקשה א. הרי הם באו ללכך על הארץ, ועוד מה השבח ראשון שלהם שהוסיפו וגם זבת חלב ודבש. וי"ל דהנה מצינו גבי דתן ואבירים לקמן טז יג שטענו כלפי משה המעט כי העליטנו מארץ זבת חלב ודבש, וכוונתם למצרים שהיא ארץ זבת חלב ודבש, ולפי"ז כוונת המרגלים היתה על מצרים, שטענו למשה אתה שלחתנו ממצרים לאר"י וגם היא הכוונה וגם מצרים היא זבת חלב, וכשהיינו בארץ ישראל ראינו שהשבח היחיד שלה שהיא זבת חלב שזה יש גם במצרים.

יג ל. ויהס כלב את העם. והטעם שיהושע לא דיבר, ואמרת הגמ' בסוטה לח, שכשיהושע התחיל לדבר מיד התנפלו עליו ואמרו לו שישתוק, כי אתה אין לך ילדים. וקשה הא זה שאין לו ילדים זה סיבה שהוא יהיה יותר אובייקטיבי כי אין לו צורך בנחלה וי"ל, אומר הרב אלישיב ע"פ יבמות טד, ששיבת ארץ ישראל גורמת לזכות למי שהוא עקר שיפקד שם. ולכן טענו לו אתה רוצה לעלות לארץ בשביל להיפקד בילדים.

יג לג. ושם ראינו את הנפילים בני ענק מן הנפילים ונהי בעינינו כחגבים וכן היינו בעיניהם. וקשה למה פעמיים נפילים, ועוד נפילים ראשון מלא ושני חסר. ועוד, מה זה בני ענק למה לא ענק (כמו ביהושע). אומר ע"כ רבי חיים קניבסקי שליט"א שהוא מצא מדרש שמופיע גם בתור"א ובתוס' שכן סוטה לה'. פגם אחד הופיעה בתו של ענק בפרדס אביה, ואכלה שם רימון, והשליכה הקליפה לשדה, באותו הזמן הגיעו לשם המרגלים, וחשבו שזו מערה (דהרי הפירות היו בגודל של בנין). והתחבאו בפנים, לאחר זמן נזכרה אותה בה שזרקה את הקליפה בשדה אביה, פחדה שמה אביה יגער בה ע"כ, הלכה ולקחה את הקליפה וזרקה אותה מחוץ לשדה, ואז הם נפלו. היא כמוכן מרוב גודלה לא שמה לב. באותו הזמן אמרו המרגלים ראו כמה גבורה יש בנשים, ק"ו בגברים. וא"כ ישו כוונת הפסוק, מן הנפלים, פ"י מהיכן שנפלו (והיינו נפלים) ראינו את הנפילים בני הענק דהיינו בתו של ענק.

יד טו. והמתה את כל העם הזה כאיש אחד. מה זה ה'כאיש אחד' הזה, מה הבעייה שיהרגו אותם כרבים: וי"ל, אומר התורה תמימה ע"פ הרי"ף ביומא פו., עבר אדם עבירה פעם ראשונה ושנייה מוחלים לו, פעם שלישית אין מוחלים לו. ואילו בציבור גם פעם שלישית מוחלים לו, פעם רביעית אין מוחלים. (ומטעם זה גם כתב רש"י בקורח טז ד' שמשה נפל על פניו לפי שזה היה סירחון רביעי וע"ז אף בציבור אין מוחלים). וכעת הכל מובן, משה טען לקב"ה: הרי המרגלים זה סרחון שלישי ואידך אתה יכול לעשות את זה להרוג את כולם כאיש אחד' - היינו כח איש אחד הרי הם ציבור ובציבור מוחלים בסרחון שלישי, וא"כ תמחל להם.

יד יז. ועתה גידל נא כח ה' כאשר דיברת לאמר. המילה **לאמר** מיותרת לכאורה, כי משה אומר כאשר דיברת מה הקשר להוסיף לאמור: וי"ל ע"פ מה דאיתא ברי"ה יז: ויעבר ה' על פניו ויקרא, א"ר יוחנן אלמלא מקרא כתוב א"א לאמרו, מלמד, שנתעצב הקב"ה כשליח ציבור והראה לו למשה סדר תפילה, א"ל כל זמן שישאל חוטאין יעשו כסדר הזה. היינו יג' מידות ואני מוחל להם. ויש לחקור האם הכוונה היא לעשות ממש כמידותיו של הקב"ה מה הוא רחום וכו' או שמספיק לומר את היג' מידות. וי"ל מכיוון שאחד מהיג' מידות הוא **א-ל וא"א** להיות א-ל א"כ ש"מ שהכוונה היא **לומר**. וזה גם הכוונה א-ל הורית לנו לומר שלוש עשרה דהיינו בא-ל רואים שהורית לומר ולא לעשות. וזה גם מה שאמר משה שאפי' שישאל לא חזרו בתשובה אתה אמרת שמספיק **לאמר** ה' ה' ובהו בלבד יש כפרה. (אמנם א-ל הוא מידה מסוימת והיינו שמרבה להטיב וזה אפשר להיות, י"ל שבתור רמז לעניין שלא יכול להיות מהני).

יד יח. ה' ארך אפים. ואילו בחטא העגל בפרשת כי תשא כתוב ה' ה'. היינו פעמיים ה', והטעם, אומר המדש חכמה, י"ל ע"פ הרא"ש ברי"ה יז: דאיתא שם ברש"י ה' ה', הראשון

פרשת שלח תשי"ב

מידת הרחמים שאני מרחם קודם שיחטא, וה' השני שמרחם אחר החטא. ומקשה הרא"ש מה צריך רחמים קודם החטא וי"ל, אומר הרא"ש, דהרי לגבי ע"ז הקב"ה מצרף מחשבה למעשה, ולכן אם אדם חשב לעבוד ע"ז הוא צריך כפרה עוד קודם החטא. וא"כ כעת הכל כמין חומר, דהתם ביכי תשא! זה כפרה על חטא העגל שזה ע"ז, ועל חטא ע"ז צריך ה' גם קודם החטא, אבל הכא בחטא המרגלים לא צריך את ה' ה' קודם החטא כי אין הקב"ה מצרף מחשבה למעשה אלא בע"ז.

טו כ. ראשית עריסותכם חלה תרימו תרומה כתרומת גורן כן תרימו אותה. ובפסוק כא כפל עצמו שוב מראשית עריסותכם תתנו וגו'. וקשה א. בשב"מ הוכפל פעמיים אותו העניין. ועו"ק שרש"י סותר עצמו כי בתחילה פרש"י תרומת גורן **שלא נאמר בה שיעור** (אבל חכמים נתנו שיעור לבעה"ב אחד מכד' ולתתום אחד ממ"ח). ובפסוק כא פרש"י שכן נאמר שיעור - מראשית עריסותיכם תתנו לה' תרומה, אומר שם רש"י לפי שלא שמענו שיעור לחלה **נאמר תתנו שיהיה בה כדי נתינה** עכ"ז? וי"ל, אומר רבי נתן גשטטרן, ע"פ שיטות הראשונים (מובא בתור"ד קידושין נח) דהא דחיתה אחת פוטרת את הכרי, היינו להתירו מידי איסור טבל, אבל כדי לקיים מצוות נתינה לכהן צריך ליתן שיעור חשוב שהוא בכדי נתינה חשובה. וכעת הכל מובן: בפסוק כ כתוב **תרימו** תרומה והיינו להרים ולעניין הרמה להתירה ממידי טבל לזה סגי שיתן כתרומת גורן שאין בה שיעור. משא"כ בפסוק כא שכתוב **תתנו** והיינו שיש דין נתינה, ומוישוב כפילות הפסוקים שהראשון מדבר על לפטור מטבל אבל השני מדבר על מצוות נתינה.

טו לב – לד. והיו בני ישראל במדבר וכו' כי לא פורש מה יעשה לו. אומר רש"י שידעו שהוא במיתה ולא ידעו באיזה מיתה. והנה במגילה ב: מנצפ"ך צופים אמרום וכו' שכחום וחזרו ויסדו. אומר הגר"א ששמצפ"ך הכוונה היא לדברים ששמשה שחם מ' זה מקושש. כי לא פורש מה יעשה לו. ג זה נוקב שם השם דכתיב וינחוחו במשמר לפרוש להם על פי ה'. **צ** זה צלפחד ויקרב משה לפני ה' את משפטן. **פ** זה פסח שני נעמדו ואשמעה. **כ** זה כזבי והמה בוכים באותה שעה נתעלמה ממנו הלכה עד שבה פנחס.

טו לב. וימצאו בני ישראל במדבר איש מקושש עצים. הגמ' בשבת צו: מביאה את דברי ר"ע שמקושש זה צלפחד. ומקשה עליו רבי יהודה לשיטתו אם התורה הסתירה למה אתה מגלה מי זה, אמר זה לא הוא, אתה מוציאה עליו לעז? וקשה הרי מבואר בחז"ל (הובא בתוס' ב"ב קיט:.) שצלפחד לשי"ש נתכווין, כי אמר שכעת כולם יתחילו לחלל שבת כי יאמרו שהתורה ניתנה רק בשביל שכנסם לארץ, ואחרי חטא העגל שנגזר שלא ינכנס לארץ ממילא יבואו לחלל שבת ולכן חילל כי אמר שכולם יראו שהורגים אותו ולא יחללו שבת. וא"כ זה לא גנאי אלא כבוד לו: וי"ל שלפי ר"ע לא יכול להיות שהמקושש התכווין לשי"ש משני טעמים א. שר"ע אמר ע"עש שאילו היה בסנהדרין לא היו הורגים אף אחד בעולם, כי כולם היו בספק אולי המחלל שבת טריפה והי"ל עדות שא"א להזימה. ועוד שמבואר בשבת שם שצלפחד חילל שבת בב' מלאכות, והוא לפי השיטות שיש מלאכה אחת מל"ט מלאכות שלא חייבים עליה מיתה והוא רצה שיהרגו אותו בטוח. והנה לר"ע על כל המלאכות חייב מיתה, וא"כ בשב"מ הוצרך לחלל פעמים אלא סימן שהוא פשע, וע"ז אמר ר"י לר"ע לשיטתך למה אתה מגלה מי זה היה.

טו לח. דבר אל בני ישראל ואמרת עליהם ועשו להם ציצית. יש להקשות א. מה הכפלות דבר ואמרת. ועוד מאי ועשו הרי יש דין **ללבוש** ציצית. וי"ל דהנה הדין הוא שאע"פ שנשים פטורות מציצית הן יכולות לעשות החוטים לשמה (שו"ע יא א.). והנה ברש"י שמות יט ג מובא על הפסוק כה תאמר לבית יעקב ותגד לבני ישראל. לבית יעקב - אלה הנשים, תאמר להם בלשון רכה. ודיבור שהוא לשון קשה הוא מתייחס לבנים. וי"ל, אומר הרע"א, שגם כאן, דבר אל בני ישראל זה עיקר מצוות ציצית, ואמרת אליהם זה לבנות ועשו להם ציצית והיינו שהבנות יעשו את הציצית.

טו לח. דבר אל בני ישראל ואמרת עליהם ועשו להם ציצית על כנפי בגדיהם לדורותם ונתנו על ציצית הכנף פתיל תכלת. והיה לכם לציצית. לכאורה המילה לדורותם קצת תקועה באמצע ולמה לא נכתבה בסוף? י"ל, אומר החת"ם, שדין לבן בציצית נוהג לדורות, גם כשאין תכלת, לכן כתוב לדורותם על ציצית, ואח"כ כשהוזכר תכלת כתוב והיה לכם, היינו רק לכם בזמן חז"ל, אבל לדורות שאין תכלת, חייב בציצית, דהיינו בלבן, גם בלי תכלת.

מאמרי מוסר וסיפורים מענייני הפרשה

קדושת הציצית

וראינים אותו וזכרתם את כל מצוות ה' ועשיתם אותם ולא תתורו. הציצית שומרת על האדם מהחטא. וידוע הסיפור שמסופר בחז"ל על נתן צוציטא שהיה בעל עבירה גדול, וניצל מהחטא בזכות מצוות ציצית. והגאון בשעת פרידתו מהעולם כשהיה בחולשה גדולה אחז בשארית כוחותיו בד' כנפות. שלו ופרץ בבכי ואמר: תראו מה גדול עולם המעשה שעבור כמה פרוטות אפשר לקנות ציצית ולזכות לקבל פני שכינה. ואילו בעולם האמת אפילו אם ירתום את כל הכוחות לא יזכה להשיג מדרגה זו של הקבלת פני השכינה. ומצוות ציצית זו המצווה היחידה שהיא תמידית שאפשר לקיים כל הזמן. **ובגמ' בשבת לב. איתא דהזהיר בציצית זוכה לעשירות. ומצוות ציצית היא גם סגולה לשמירה בכל העניינים.** ומסופר שפעם בא אדם אחד לפני האדמו"ר רבי מאיר אבוחצירא ואמר שהוא חולה בליבו וביקש מהאדמו"ר יברך אותו ברפואה שלמה. אמר לו האדמו"ר: היה זהיר במצוות ציצית! תקפיד על החוטמים כולם שיהיו שלמים. בציצית ישנם שלושים ושנים חוטים, כמגין ילב'... כשכל החוטים כראוי, גם הלב פועל כשורה.

רבי יחזקאל אברמסקי היה דיין בבית הדין, היה זה בימים שהיו פצצות חיל האוויר הנאצי, באותו יום הרב טיפל בעניינים של בני זוג שבאו להתגרש. פתאום שמעו פיצוץ אדיר שהיה בלי שום הודעה מוקדמת. כעבור שעה לאחר הפיצוץ לאחר צפירת ההרגעה בא בנו של רבי יחזקאל לראות מה נעשה עם אביו שהיה ממש במקום הפיצוץ. בדרך כבר פגש את אביו שהיה נראה נורא. במקום היו פצועים קשה, הבעל שרצה לתת גט נהרג במקום. כשהזכיר רבינו את המעשה והנס, ליטף בחביבות תוך כדי דיבורו את הציצית שלבש, ואמר: אני כשלעצמי לא הרגשתי אז שום פחד. כשאני מתעטף בציצית ואומר את הפסוקים 'מה יקר חסדך אלוקים ובני אדם בצל כנפך' (חסיון', אני מרגיש בברור שאני נכנס עכשיו לחסות בצל כנפיו של הקב"ה, ושום רע לא יקרה לי. גם באותו זמן התעטפתי בטלית לפני סידור הגט כמו שאני עושה תמיד. חסיתי בצל כנפיו של ריבונו של עולם – ואין אפחד!! ועוד הוסיף: שיתכן שזה הציל אותי מן הפיצוץ.

סיפר אחד היהודים שזכה לעלות לארץ מאירן: לפני שנים רבות כשהוא היה בחור צעיר, הוא גויס לצבא האיראני ונשלח למלחמה נגד עיראק, המלחמה היתה קשה מאוד, רוב החיילים שנלחמו נהרגו, יום אחד הוא נשלח עם קבוצת חיילים למקום מסוכן ביותר, היה שם קרב וכל החיילים שהיו אתו נהרגו, ורק הוא חזר חי למקומו. המפקד שראה אותו ושמע שרק הוא חזר חי, חשד בו שהוא מרגל לטובת עירק ולכן השאירו אותו בחיים, ומיד העמיד אותו למשפט. החייל הוריד את חולצתו והראה להם את הציצית שהוא לובש, הוא הסביר שהוא יהודי וליהודי יש מצוות ציצית, הציצית היא שומרת מכל הסכנות. המפקד שמע, האמין לו ומיד שחרר אותו. **רבי מיכל יהודה ליפקוביץ** היה מכהן כראש ישיבה ב'תפארת ציון' הוא הבחין בסדקים רוחניים שהיו בבחורים בתקופה מסוימת. הוא פנה למרן ה'חזון איש' להתייעץ אתו איך להעלות את הבחורים על דרך טובה. אמר החזון איש "תורה לבחורים לספק במצוות ציצית בהידור. מצות ציצית משפיעה אוצרות ריאת שמים על המדקדים בה". ר' מיכל יהודה עשה כעצתו, הוא הדרוך את הבחורים להקדיק

על מצות ציצית, והנה תוך זמן קצר היה שינוי מבורך. ההבחורים התחזקו ביראת שמים ונהייתה אוריה רצינית. סוד ההצלחה היה הארבע כנפות.

סיפור מרגש היה לפני שנים עם רבי משה פרדו מייסד מוסדות אור החיים בבני ברק. הרב פרדו הגיע לקלפורניה כדי לאסוף כספים למען המוסדות, פתאום הרגיש חולשה גדולה, רק כנכס לבית שבו התארח ונפל על המיטה. בעל הבית מיהר להזעיק עזרה, הרב לארופא מקומי. הרב פרדו היה עצוב הוא נסע כ"כ קרבה שעות, תכנן להיפגש עם נדיבים, ועכשיו הוא לא יוכל. הוא קווה שיחלים ומיד יצליח לחזור ארצה. הרופא שהגיע היה יהודי, אך לא ראו עליו שום סימן יהודי. הוא גדל ביישוב קטן ונידח, ובה לאותו מקום לעבודה, הוא לא עשה שום הכרות עם הקהילות היהודיות שהיו שם. כשראה את הרב פרדו הוא התרגש מאוד, רב יהודי... כשבדק אותו הרופא הרב פרדו היה צריך להוריד את החולצה. הרופא ראה את הציצית ולא האמין!! מה, עד היום יש כאלה שלובשים ציצית! הרב סיפר לו שראה רק בארץ ישראל עם יהודים עם ציצית גם בארצות הברית יש קהילות גדולות ומפוארות והמון יהודים שלא מסתובבים בלי ציצית. הרופא היה נרגש מאוד.

הרב סיפר לו על עיסוקיו, על המפעל הגדול שיש לו שבו כאלף בנות שכולם בס"ד בבוא העת יתחתנו עם אנשים שמניחים תפילין ולבושים ציצית. הרופא היה המום ומבולבל לשמוע שגם על תפילין יש כאלה שמקפידים היום. הוא חשב שהיהדות נגמרה.. הרב פרדו מיד הבין שכדאי לקרבו, הוא הציע לו להניח תפילין והרופא בהתרגשות גדולה הניח תפילין וקרא בקריאת שמע. הרב פרדו חשב בלבו שאפילו שאין ביכולתו ללכת ולאסוף כסף עבור מוסדותיו, הכל היה שווה כדי להגיע למקום כ"כ מרוחק בשביל שיהודי יניח תפילין... וכסף ד' יסדר לו פעם אחרת. אחרי תקופה ארוכה התקשר אדם זר למשרד וביקש לבקר במוסד. הרב פרדו לא ידע במי מדובר ובכל זאת הזמינו בשמחה. הפגישה הגיעה ומי מופיע? הרופא עצמו. הם התרגשו להיפגש, והרופא ביקש לראות את מוסדותיו, האם באמת הדבר נכון שלמודות אלה בנות? הם עברו מבנין לבנין ומכיתה לכיתה והרופא ראה והתרגש נורא. בסיום הסיור פנו הם למשרד ואז אמר הרופא "תראה, כסף יש לי המון, משפחה אין לי בכלל... כשסיפרת לי על המוסד שבו אלק תלמידות, חשבת שזו גזומה. רציתי לבוא לבדוק, ואם זה נכון לתת לך את כל הירושה שלי לאחר מותי..." הרופא מיד ביקש לקרוא לעורך דין ובמקום חתם שכל כספו יינתן למוסדות אור החיים. הרב הודה לו מאד והסביר לו איזה מצווה גדולה וזכות עצומה זה. הרב פרדו התרגש מאד וסיפר בזכות מה זכה לכל זה? בזכות מצוות ציצית שקיים בארץ רחוקה...

מספר רבי יצחק זילברשטיין מעשה בבחור שחלה במחלה הקשה, הבחור לומד באחת הישיבות הקדושות. והתייסר בייסורים נוראים, ולאחרונה החל לקבל טיפולים כימותרפיים בבית החולים. הבחור למחלה הוא צריך לבלוש בגדים סטריליים ולכן עליו להחליף את בגדיו בבגדים של בית החולים. הבחור החליף, אך מכיוון שבבית החולים אין ציצית הוא הביא עמו ציצית מכובסת ונקייה, שתענה על הדרישות של בית החולים. כאשר ראתה את הציצית האחות, היא לא הסכימה להכניסו לטיפוח עם הצניצות ודרשה שיוריד אותה, למרות שהבחור הסביר שהזן נקי וסטרילי לא היה עם מי לדבר והוא התעקשה שכן לא תכניס אותו לטיפול, אך הבחור

עניינים לדון בהם בעקבות הקורונה

הצדיק עמד על שלו ולא רצה להוריד את הארבע כנפות. הוא ישב בחוץ והמתין. כעבור שלוש שעות!!! עבר במקום אחד מבחירי הרופאים והתעניין מה הבחור עושה בחוץ? שטח הבחור את הבעייה בפני הרופא, שמע זאת הרופא ונכנס לחדר הטיפולים, לאחר שעה קלה יצא נרגש כולו ונסער. שאלו הבחור ממה הוא כ"כ נרגש? ענה הרופא שדבר ראשון יכנס לקבל את הטיפול עם הציצית ואחר כך הוא יספר לו. כשנגמר הטיפול הקשה ניגש הרופא לבחור כשדמעות בעיניו והחל לספר: אני יהודי שאינו שומר תורה ומצוות, אבל הפעם זכיתי לראות כיצד האלוקים שומר על מי שעושה את רצונו, כשנכנסתי לחדר, שלכנע את האחות שאין בעיה עם הציצית שלך, רציתי לדעת איזה טיפול אתה מקבל, ולא האמנתי לראות שהאחות התכוונה לבצע בטעות טיפול שלא מתאים לך, והיה יכול לדרדר את מצבך עד מוות חלילה. הרופא הוסיף ואמר שהאחות לא עשתה זאת שבכוונה, אבל אם לא היית מתעקש ועומד על רצונך ללבוש את הציצית מי יודע באיזה מצב היית עכשיו!!! בלבבות שסירבת לקבל את הטיפול בלי הציצית נמנע ממך אסון גדול.

היה יהודי שבנו סר מהדרך. התדרדר עד שהגיע לשפלות עד כדי כך שרצה להינשא לגויה. אביו ששמע מזה כ"כ כעס עד שגרשו מהבית. לאחר מעשה לא ידע אם טוב עשה והלך לרבו האדמו"ר מבעלו ושאל אם טוב עשה. האדמו"ר אמר שאכן לא נכון להרחיקו, ואמר לו לשנות את התנהגותו ומעשיו לקרב אותו ולנסות להביא לאדמו"ר. האב הלך לחפש את בנו, ומצא אותו מסכן ואומלל חי חלומלס. הוא עשה כדברי האדמו"ר והציע לו לשוב לביתם. הבן הסכים. בבית האב פינקו והאכילו במיטב המאכלים, ולא דיבר בכלל על הרצון להינשא לאותה גויה. באחד הימים פנה האב לבנו ואמר: אני נוסע לאדמו"ר מבעלזא אתה רוצה להצטרף אלי? הבן, שהכיר טובה לאביו שהכניסו לביתו, הסכים כדי לגרום לו קורת רוח. בדרך דברו על נישואין עם הנוכריה ואז הבן אמר בתוקף שאין אף אחד בעולם שיצליח לשנות את דעתו בענין. כשהגיעו לבעלו נכנסו שניהם לרבי, והרבי פתח בשיחה לבבית עם הבן עד שחש כי הוא רוחש לו אמון, ואז נתן לו הרבי טלית קטן ובקש לבש אותה מתחת בגדיך כשתהיה בין נכרים כי זהו מקום סכנה והטלית הזאת תהווה לך שמירה. הבן הסכים ושמו שהרבי לא מנסה להשפיע עליו שלא ינשא לגויה. כשהגיע מועד החתונה על פי עצת הרבי האב הגיע להשתתף. הוא יצא בצד ועקב אחר הנוכרים המתהללים, בנו יואש בראש השולחן והשתכר, כטוב ליבו ביין הוריד את חליפתו ופתאום לעיני כל התגלו חוטי הציצית. מיד זעמו הגויים למראה הציצית שזהו הבגד של היהודים, והחלו להכותו עד כמעט זוב דם, הוא הצליח לנוס על נפשו ולברוח מהמקום כל עוד רוחו בו. אותו חתן ראה בחוש מה הגויים יכולים לעולל וכמה הם שודדים ורוצחים כשמשוהו קטן לא מסתדר אצלם, והם לא באמת מחבבים אותו. הוא התרגש מאוד שניצל מהם בזכות הציצית ששמרה עליו, והחל להתחזק ולהתקרב לאביו שבישמע עד שנשעה לבעל נשובה. והכל בזכות הציצית.

תיקון טעות: בשבוע שעבר הבאנו במדור מאמרי מוסר את הסיפור עם הגאון שלא רצה לדבר לשה"ר על הגוי. הדברים לא נכונים, והסיפור שמופיע בספרי החפץ חיים הוא שהגעלון היה יהודי, אבל גוי מותר לדבר עליו כדכתיב: "ואל תלך רכיל בעמך ולא בגוי דשירי לדבר עליו לשה"ר". יישר כח לעדוריכם.

א- קידוש לבנה. בתקופת הקורונה שהותרו לירד מהבתים, ולהתפלל בחוץ, האם במוצ"ש שיש אפשרות לעשות קידוש לבנה, יש לנהוג כנהוג בתוך ביהכנ"ס לומר עלינו וקדיש ורק אח"כ קידוש לבנה. או דילמא כיון דכולם נמצאים בחוץ, וחיוני שאפשר לקדש הלבנה, יש להקדים קידוש לבנה לעלינו. ויאמר עלינו אחריה ולכאורה יש לעשות כאופן ב'. דתמיד משלימים התפילה כי שמא אין הלבנה גלויה, או יש אנשים שכבר קידשו או לא מעוניינים לקדש עכשיו, אבל בתקופה זו כשיודעים בוודאות שיש לבנה ויש עשר האם יאמר באמצע התפילה?

ב- האם מסכה נקראת מלבוש שיש בזה דין להלביש קודם על אוזן ימין ואח"כ על אוזן שמאל.

ג- היו מקרים בהם הורים פחדו לשלוח ילדים ללימודים על אף היתר משרד הבריאות וכן מלמדים שלא חזרו ללמד בטענה שעיקר ההיתר בא מחמת הלחץ הכלכלי. מהו שלם שכרם?

הארות חשובות מגדולי ישראל ומענייני הפרשה ודברים חשובים נוספים ערוך בדרך של שאלה ותשובה

שאלה: איזה לקח גדול אפשר להפיק מפרשת המרגלים? **תשובה:** כתוב בפרשה ותשא כל העדה ויתנו את קולם וגוי' וילנו על משה ואהרן כל בני ישראל וגוי'. הנה יש להקשות מדוע המרגלים קיבלו עונש כ"כ חמור על הוצאת דיבה, הרי הם ראו בעיניהם שאנשים מתו שם מבוקר עד ערב והנסיון היה קשה מאוד? התשובה היא מי גרם להם לפרש את המיתות האלו לרעה ולא לראות את הטוב שהקב"ה עושה עמהם שימונתו ולתן ישימו כל אליהם? הם עצמם שכוונו לראות את הרע הם גרמו למצב, לכן נענשו. ונרחיב קצת בעניין: הם גרמו למצב שיהיה להם קשה להתמודד עם הארצות של הארץ ואילו היו עובדים ע"י קודם היו רואים את הדברים הטובים והביאור הוא כ"י שכל אדם רואה מה שהוא רוצה לראות והמרגלים שחילתו בהם את המידה הרעה של נרגנות אזי כל מה שראו נהפך לרע. משא"כ יהושע וכלב. **ואותו הדבר בסוף הפרשה כתוב ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם**, ולכאורה קשה הרי עיני רואה ולב חומד ואי"כ היה צריך להיות כתוב אחרי עיניכם ואח"כ אחרי לבבכם, ולפי מה שאמרנו לק"מ ד"יל מתי הציג רואה כשהלב מעוניין שתראה דברים לא טובים אזי העין מגיעה לזה ולכן כתוב אחרי לבבכם ואז יהיה אחרי עיניכם.

קצת הסבר על מידת הנרגנות: נרגנות זו מידה שקיימת אצל אנשים שלא עובדים ע"י מספיק והיא היסוד לשחיתות המידות. כל דבר שקורה יש להם תמיד טענות, לא משנה מה יהיה אף פעם לא טוב, הם לא מעריכים שום דבר ומעולם לא מוקירים טובה, כי הכל מגיע להם והם הכי מוצלחים בעולם, ואזי לו למי שעיניו התעיר להם על משהו ולהיכנס לפה שלהם, והם מטילים מום בכל אדם, הם כפויי טובה. וממעשה המרגלים למדנו שלבסוף יש להם תלונות כלפי הקב"ה. **ורבינו יונה בשערי תשובה ג** ר"ל א כותב פעמים רבות הנרגן כפוי טובה וישיב רעה תחת טובה, ופעמים יחשוב על חסדי ה' כי הם לקנס ושילם. רבי שמחה זיסל ברוידא ב"שם דרך' ויקרא עמוד רמא כותב שבכל צרה שיש לאדם זה מבחן מאת הקב"ה האם הוא מקבל באהבה את נרגנותו וטענות כלפי שמיא, **ואם מקבל באהבה הקב"ה מחזיר לו אהבה והשפע נפתח לו**, אך אם הוא יקבל זאת בתסכול ועצבים אז הקב"ה יחזיר לו בעוד דברים רעים ויקווים בו 'יתר עניא אזיל עניותא'. ואם אדם מאמין בה' ויחשוב על הרעה שהיא לטובתו שהרי כל מאי דעביד רחמנא לטב עביד, אז הוא אדם השלם. **אותו עניין אומר האמרי אמת:** הנה בשבוע שעבר קראנו זכרנו את הקישואים והדגה אשר נאכל חינם. וקשה הרי ב"מן' הם טעמו הכל אז למה הם לא חשבו על קישואים ודגה וכך הם יאכלו זאת במדבר? אומר האמרי אמת, שרואים שיותר קל להתלונן מאשר להפעיל את הראש, ותמיד אם אדם יפעיל קצת את הראש 95 % מהתלונות ירדו. **רבי חיים קניבסקי** מורה שאפשר לקרוא ע"י של מרן החזו"ן למרות שסבל כל ימיו יסורים ומכאובות הידועים ושאנים ידועים ובראשם הצער שלא זכה לזי"שק', בבי"א כיוון שקיבל את הכל באהבה והיה לאדם השמח ביותר אי"כ אם לא נקרא ע"י אז ע"י שמי יכן נקרא, ויש ב"מ שיש להם הכל אבל הם תמיד נרגנים וחשוב כאין כלום. **היה יהודי אחד ששלח לרבו ה'צמח צדיק' מכתב** שיש לו בית עם אשה וילדים אך הוא מעולם לא ראה טוב בחייו, ענה לו הצמח צדיק במכתבך אתה סותר את עצמך. הנה יש לך בית, אתה יודע כמה אנשים אין להם בית? יש ע"מ אשה, אתה יודע כמה מצפים לאשה? יש לך ילדים, כמה אנשים נוסעים לכל העולם בשביל לזכות לפרי בטן.. ואתה בוכה שלא היה לך יום אחד טוב בחיים!! . ואם אדם מודה על חצי הכוס המלאה הוא גורם שגם החצי השני יתמלא אבל כשמתלונן אז הוא החצי הראשון מתרוקן... וכדאי להרגיל מאוד גם את הילדים לראות טוב בכל דבר וכך יגדלו במידות הגונות.

שאלה: מה אפשר ללמוד מפרשת המרגלים בנושא ההתרחקות מאדם רע? **תשובה:** לאחר שנבחר יהושע לתור את הארץ ברכו משה שינצל מעצת המרגלים, וכן כלב כשהגיע לארץ ישראל הוא השתטח על קברי אבות וביקש מהקב"ה שינצל מעצת המרגלים, רואים שגם גדולי עולם כאלו צריכים לחשוש שמא יסחפו אחר עצתם המרגלים את הארץ, כי אדם שצמצא בתורה לא טובה גם אם יהיה אדם גדול הוא יכול להיסחף אחריהם, וכדי להינצל צריך זכות מיוחדת ואמרו חז"ל הרחק משכן רע ואל תתחבר לרשע, ומבאר השל"ה כי כשאדם נמצא קרוב לרשע או לשפעת הרשע עליו היא גדולה וקשה לו לעשתו מצוות. וגדולי ישראל התרחקו מאוד ממגע עם אנשים שמונהגים לא טוב, ומסופר על רבי ברוך בער ליבוביץ שפעם הוא ראה שאחד מקרובי משפחתו כשהוא מדבר עם אדם פורק עול. רפ"ב מאוד היה בצער והוא לא הסכים לאכול באותו היום. ופעם הוא אף נסע ברבבט עם אדם ששנה ופרש וההוא החל לשאול אותו שאלות באמונה, הוא מיד ירד מהענין והלך מרחק גדול ברגל. העיקר בשביל לא לשהות חלילה במחיצת פורק עול. הראשית כחמה כותב שכשאדם רוצה לברר על מישהו שישאל מי חבריו ואז יידע מה הוא. הבית ישראל

היה דורש רבות למחנכים והיה אומר שעיקר הדגש צריך להיות מי החברים שמתווכבים עם תלמידיהם, וכן היה רגיל לשאול בחורים שהיו נכנסים אצלו מי החברים שהם האם הם הגונים או לאו. וכבר אמר רבי יוסי במשנה איזוהי דרך טובה שידבק בו האדם שכן טוב ואיזוהי דרך רעה שכן רע. במדרש הקלת רבה מובא שרבי יהודה התווכח רבות עם המינים ופעם לפני הוויכוח סיכמו שהמנצח יכה את השני מכות נמרצות, ורבי יהודה ניצח והכה אותם, וכשחזר לבית המדרש השתבחו בו תלמידיו אמר להם רבי יהודה דעו שגם אני ניוקתי.. וכשתמהו תלמידיו ענה להם שזה משום שנפגם נשמתו מהדברי כפירה שלהם, חזיון שאפי' אדם גדול כר"י ניוק. ובספר חסידים מופיע שאפי' אדם שנקבר כבר, לאחר מיתה ג"כ משפיע עליו שכן רע שבקבר שעל ידו.

שאלה: מה הם הזמנים המסוגלים להתפלל על קברי צדיקים? **תשובה:** רש"י בפרשתנו יג כב הביא שכלב הלך ונשתטח על קברי אבות בחברון. קברי צדיקים הם מקומות ראויים לתפילה, כי השכינה שורה על קברי צדיקים. ותלמידי הגר"א לא התפללו על קברים משום טומאה מלבד קבר רחל וקבר הרשב"י שהם מקומות תפילה. **זמנים המסוגלים מאוד:** ידוע בשם האר"י בערבי ר"ח ערב יו"כ וערב ר"ה. עוד כתב האר"י שבשבת, ביו"ט ובר"ח אין המת בקבר ואין מה לבוא לשם. ובחזו"מ שרי. ומופיע בספרי מקובלים שבמצב של סכנה אפשר להתפלל בקבר בכל זמן, דאף הדפשה של שם מ"מ יש שם קדושה, אך לא להשתטח. ביום ה'ארכיט' הא' יום שבו הנשמה משפיעה יותר משאר הימים. ג' ימים לפני ואחרי ה"ה כיום ה'ארכיט'. רח"ק א"י"ל פעם בשם החזו"א שאסור להתפלל ע"י המת אפי' פרקי תהילים דהוא לועג לרש. והרבה התיור פרקי תהילים מפני שהם לכבוד המת. ואסרו סתם תפילות של חול ושב"ק. וברשב"י, מערת המכפלה ורמבמ"ה מתפללים ול"ה לועג לרש, משום שהקבר נמצא עמוק מאוד.

שאלה: לפעמים יש לאדם כל מיני שיקולים מדוע לא לעשות איזה דבר שצריך לעשותו בטעדיק שהוא נוהג כך לשם שמים, כמו למשל לומר: אני אלמד עד מאוחר מאוד בלילה ואע"פ שבוודאי זה יגרם לו לאחר מחר לקום לתפילה וכדו'. האם העובדה שעושה את הדבר לשי"ש זה נחשב לדרך ראויה? **תשובה:** איתא בחז"ל מקושש לשי"ש תכחולין כי הוא רצה ששם ישראל ידעו את העונש של מחליל שבת, ומה קרה שגם כתוב בגמ' האמלי שמרו בניי את השבת מיד היו נגאלים, ובגלל המקושש נשארו בגלות, ז"א שהמקושש בגלל המעשה שהוא עשה לשי"ש עם ישראל הפסיד את הגאולה, חזו"ן שאדם צריך לעשות ולחיות כמו שכתוב. לא צריך לעשות כל מיני חכמות וחשבונות שאני אעשה כך וכך כדי לרוס טוב בדרך פלוני אלא צריך להתנהג כמו שצריך וכמו שהתורה אומרת.

שאלה: בפרשתנו כי דבר ה' בזה. עד היכן מגיע שכרו של המקדש שם שמים? **תשובה:** ישנו סיפור שהתרחש לפני חמישים שנה, יהודי רגיל קנה דירה מגוי', ולהפתעתו הוא גילה בדירה סכום עתק, הוא פנה לרבי משה פינשטיין ושאל אם צריך להחזיר, ענהו רבי משה אז אבידת גוי וע"פ דין אתה פטור, אך את החזיר תקדש שי"ש ולא תפסיד מכן. הוא החזיר והיה קידוש ה' גדול וד"ץ התפרסם בעיתונות של אז בהבלטה גדולה, וכיום אותו יהודי מילארדר גדול והוא מגדולי מחזיקי התורה בדורנו ה"ה רבי רובי שרהן.

שאלה: מדוע העונש על חטא המרגלים הוא שלא ייכנסו לארץ? **תשובה:** בפרשתנו מובא שהקב"ה נשבע כל מנאצי לא יראהו בגלל חטא המרגלים. אבל אחר העבר אבות טעע אחר משום שהיו חלשים ולא היה להם כוח להילחם עם הכנענים, והוא תימה גדולה כי בפרשה אצלו כתוב שזה בגלל חטא המרגלים ומנלן לחדש טעע אחר, ועוד שהרי הקב"ה יכול לעשות שיכנסו לא במלחמה לא כדו כדו ששעה במצרים, ואי"כ מה שייך הטעם של כוח. ומתוך ע"י רבי אליהו דיסקין שבמידת הביטחון יש הנהגה מיוחדת של אין שאדם מתנהג כך הקב"ה עוזר בידו, והיינו אם אדם משתדל הרבה הקב"ה אומר שיעסדר לבד, אבל כשאדם בוטח בו יתברך, אזי הקב"ה בעזרו. וידוע מה שהסבא מנובהדרוק היה אומר שאם אדם יחליט שהפרנסה שלו תבוא ממכירת נעלים אז הפרנסה תבוא ממכירת נעלים, ואם יחליט שהפרנסה תבוא מהקב"ה אז הפרנסה תבוא מהקב"ה. והנה דור המדבר רצו להיכנס לארץ ע"י ריגול הארץ שיבדקו אזי טוב או לא, וכשראו שהארץ מסוכנת הם נרתעו והתחרטו ולא רצו להיכנס לארץ כי הם אמרו שהם חלשים מידי להיכנס, אמר להם הקב"ה אין בעיה אתם חלשים ולא סומכים עלי א באמת תשארו בחוץ, ואי"כ גופא כוונת האבן עזרא, שהטעם הוא חטא המרגלים, שזה הוכיח שהם סומכים רק על כוחותיהם ולא על הקב"ה, אז אמר הקב"ה תסתדרו לבד והם הרי חלשים והיינו הך.

שאלה: איתא בחז"ל שהקב"ה גרר שבמשך הארבעים שנה שהיו במדבר כל שנה בתשעה באב היו נכנסים כולם לתוך הקבר, וחלקם היו נשארים חיים וחלקם היו מתים, ובשנה

האחרונה של הארבעים שנה שהיו במדבר כל מי שנכנס יצא חי משום שחזרו בתשובה. והקשו חכמי המוסר הלא כל שנה נכנסו כולם לקברים ובטח חזרו בתשובה והתחרטו על כל המעשים ואי"כ היאך קרה שבכל זאת מתו כל שנה אלפים רבים ורק האחרונים הועילה התשובה? **תשובה:** כל שנה תפילות לא היתה מוחלטת לגמרי כי הם סמכו ע"י שהם יהיו מהחיים שהרי רק מיעוט מתוך כלל ישראל מתו, אבל בשנה האחרונה שהם ידעו שהם האחרונים שנשארו לא היתה להם כל תקווה מלבד התפילה והתשובה, ולכן תפילות בקרב הרקיעים והם התפללו והתחרטו מעומק הלב, לכן כולם נשארו בסוף בין החיים. והמסר העולה מזה: אנוחו הרבה פעמים מבקשים ומתחננים לה' לישועתנו, וכשיש לאדם עוד איזה שיקול בקנה עוד איזה השתדלות שהוא יכול לעשות אז התפילה היא לא מספיק מעומק הלב, לכן היא גם לא בוקעת את הרקיעים, אבל כשאדם גיעי למצב שאין לו כלום בעולם רק לבטוח בקב"ה אז תפילתו תהיה מעומק הלב ויזכה לראות ישועות.

שאלה: ידוע שרבי חיים קניבסקי שליט"א מאוד מפריע לו שהולכים עם חולצה קצרה או שרול מעל למרפק מה טעמו בזה. **תשובה:** מובא בשו"ע א"ח ד יח. שהנוגע במקומות המכוסים יכול לצאת מדעתו, רבי חיים גם מוסיף ואומר שכשאדם נוגע במקומות המכוסים יש על האדם טומאה והלימוד שלו נשכח ממנו, לכן רבי חיים מאוד מזוהר בזה גם לעדים קטנים. אי תבור לזו הייתי אוכל אצלו כל שבת ולפעמים הייתי שוכח ומקפל את השרוול, רבי חיים לא העיר לי אלא קם ממקומו וניגש לשרוול שלי היה מוריד וסוגר לי הכפתור.

שאלה: מהי תשובה אופיינית לרבי חיים קניבסקי? **תשובה:** רבי חיים נשאל הנה אמרו בשבת כל הזחיר בציצית זוכה ומשמשים לו 2800 עבדים, נשאל רבי חיים בשביל מה צריך אדם כ"כ הרבה עבדים? ענה רבי חיים לענין מצוות שביתת עבדו כל עבד הוא מצווה בפני עצמה. זה תשובה אופיינית לרבי חיים.

שאלה: כעת תקופת הקורונה, רבי חיים קניבסקי לא מקבל קהל, האם נכנסים אליו ילדיו שלא גרים אצלו? **תשובה:** אמא שלי (בתו הגדולה כיום) לא הייתה אצלו מפורים ועד ערב שבועות (קרוב לשלושה חודשים) כדי להישמר ולשמור על בריאותו, והנה לפני שבועות אני נכנסתי יחד עם אימי, ושאלנו האם צריך לברך ברכה לאחר שלא ראינוהו למעלה מחודש? רבי חיים אמר לאימי שתקיים כיבוד אב ותביא לו מזונות. לאחר שביאיר לו מזונות הוא אמר בבדיחות הדעת שתאכל ותברך גם היא מזונות וזאת הברכה שהיא תברך שהיא רואה אותו.

שאלה: מהי פתיחת פה לשטן? **תשובה:** הנה במלחמת העולם הראשונה בשעת המלחמה קראו לה המלחמה העולמית ורק אחרי שהיה את המלחמה העולמית השנייה, ישנו את השם של האראשונה למלחמה הראשונה, ואילו כעת בקורונה עוד לפני שהגיע הגל השני כבר אמרו הגל הראשון חלף, למה? מי אמר שיהיה בכלל גל שני????????????? וכעת מגיעים על עשרות גלים שגיעעו, זה פתיחת פה לשטן.

שאלה: האם יש בעיה בריאותית לשתות הרבה קפה? **תשובה:** ריבוי שתית קפה גורם לעליה בלחץ דם, בעיות בקצב הלב, וגורם ליתר עצבים. ואלו המורגלים בהרבה קפה, כשחשר להם ד"ץ כגון בצומות וכדו' נהיה להם מיגרנה קשה, וחדברים נאמרים גם על קפה נטול קפאין, לכן שומר נפשו ימנע ברבוי שתית הקפה. חיים בריאים כהלכה.

שאלה: כשיש מריבה בבית, איך ראוי לסיים אותה? **תשובה:** כמובן, צריך להיזהר שלא לזיום ריב, אבל העולם אומר מי שלא רע סימן שהוא לא נשוי. אבל אם כבר נוצרת מריבה צריך לזעזע שם את הדוממות לצמיחה. חלילה ללכת לישון כשהריב עדיין קיים, וצריך להיזהר שבשעת הריב לא לשבור כלים כלומר לא לומר דברים שהדרך חזרה מהם היא קשה וכן לא לדברים שפוצעים בנשמה, ומיד אחרי הריב חובה לפייס אפי' במקום שהצד השני בוודאי טעה, כי אחרת זה יגדל וכשהו יתפוצץ בשלב מאוחר יהיה קשה לתקן, ולא מספיק רק בקשת מחילה, אלא לשאול היכן טעה, ומה גרם ע"י, ואז כשמביין מה לא היה בסדר להתנצל, וכך נוצר חיבור ואפשר להתחיל התחלה חדשה. רבי משה אליאס.

שאלה: איך מתמודדים עם ילד שמדבר בחוצפה? **תשובה:** כשילד מדבר להורים בחוצפה לומר לו משפט בסגנון 'בבית שלנו לא מדברים כך', לא לומר לו לבקש סליחה. וכשילד מבקש משהו בשפה לא ראויה, כגון אינו רעב או אין לי מה לעשות בבית הנה לכן אני רוצה כך וכך.. אם הוא עדיין ילד לומר לו, נתקש בשפה ראויה וכן תגבל או לא להתייחס, באופן שיבינ שזה בגלל שהוא לא ביקש באופן ראוי. ואם הוא בגיל ההתבגרות שכזה דבר יכול לגרור ויכוחים ע"י ויכוחים, כדאי לדחות את ההערה לזמן יותר מאוחר, שאז יאמר אני לא מסכים שידברו אצלו כן בביתי.. ואולי עדיף שההורה השני ידאג לכבודו של ההורה שדיברו אליו לא יפה. והעיקר להיות עקבי. רבי יחיאל פלסקין.

הלכות

הלכות בפרשה: כבוד הציצית: ניקוי המשקפים בבד הציצית או הטלית: הרב אלישיב התיך ד"ץ לכתחילה ואמר שזה לא גנאי. אך הסטיפלער, רבי שלמה זלמן והרב ואזנר החמירו בכך, וביותר בטלית גדול וטעמם משום בזיון מצווה. **ובעניין לקשור ציצית בבית הכסא** ובעיקר להדק את הקשר. הרב אלישיב החמיר בזה כיוון שצריך לשמה, והרב ואזנר ג"כ כתב שיש להיזהר בזה. אך רבי חיים קניבסקי הורה שאין בזה כלל בעיה. **ולהשתמש בחוטי הציצית לצורך תשמיש** של חול כ"ז שהוא קשור בציצית אסור. ולשימוש קודש מותר, וידוע שרבי אליהו לאפיאן היה מעיר בחורים בישיבה בבוקר לשחרית ע"י שהיה משחיל חוט הציצית לאזנם. **עוד הלכה בציצית** שמותר להשחיל החוטים בילה כ"ה בחזו"א ורש"י אוירבך. **ולעניין להניח חוטי הציצית שנקרעו בתוך ספר**. הביא במג"א כא א דשרי. והיעב"ץ אסר זאת.

הלכות מצויות מהפרשה: בפרשתנו מובאת מצוות הפרשת חלה: כידוע עיקר מצוותה נאמרה לנשים לכפר על חטא עץ הדעת: והוא מצווה חמורה וסגולה גדולה לאישה, ובשעת ההפרשה שערי שמים נפתחים והוא זמן גדול לאישה לבקש בקשות,

חיובה הוא בלישת בצק והיינו בעיסה העשויה מקמח חיטה (או 5 מיני דגן) עם מים. **כמות הקמח** הוא 1.200 ק"ג קמח אז מפרישים בלי ברכה, ו 1.666 לר"ח נאה בברכה ולחזו"א מפריש בברכה מ-2.250. **ושבעה משקים** (יד שחט דם. יין דבש שמן זית. חלב טל דם מים.) ג"כ מפרישים בברכה. **ובמי פירות** כגון מיץ תפוזים או בציס או שמן סויה וכדו' כשאין אחד מהשבעה משקים הללו, מפרשי בלי ברכה. **ומפריש כזית** (חצי ביצה של היום) ומצד הדך מספיק גם אם המפריש משוהו. **וההפרשה צריכה להיות מהבצק** ולפני לא מהני. ואם שכח יפריש לפני האפיה, ואם שכח גם אז, יפריש אחרי האפיה וקודם האוכל, ול"מ הפרשה אחרי שאוכל (וכשאופה בחו"ל יכול להשאיר ולהפריש גם אחר האוכל) **ובעיסה נוזלית** כעוגת דבש וכעוגת לקח מפריש **רק** אחרי האפיה, ולא מהני כשהפריש קודם. **וההפרשה צריכה** להיות כשעומד עם העיסה ע"י הבצק המופרש, כי לכתחילה

חידות בפרשת השבוע: חידות בפרשת ויקרא

חידות בפרשת השבוע: חידות בפרשת שמות

חידות בפרשת השבוע: א. מי נקרא בפרשתנו עבדי ומי עוד נקרא בתורה עבדי? **ב.** היכן מצינו בפרשה שקרעו אנשים בגדיהם, והיכן נמצא עוד כדבר הזה בתורה? **ג.** היכן בפרשה יש מילה שחסר בה אות א? **ד.** איזה שתי מילים בפרשה נקראים ישר והפך אותו הדבר? **ה.** היכן מובאים בפרשה 5 מינים שנשתבחה בהם ארץ ישראל? **ו.** 8 מילים בפרשה ברציפות עם האות א.

חידות תורניות: ז. כמה שמות יש לבית הסוהר בתנ"ך? **ח.** מתי נפסק הדין ששותה יינו רק בפני גוי? **ט.** מתי הקריבו בהמות בעל מומין? **י.** איך יתכן גט שאם הוא כשר אין האישה מתגרשת בו ואם הוא פסול האישה מתגרשת בו? **חידות משמעויות מילים: יא.** 5 משמעויות למילה מסכה? **יב.** יבי משמעויות למילה מנה?

חידות רבידים: יג. איזה מאכל הוא צומח ואוכלים אותו רק אחרי טחינה או בישול? **יד.** איזה חג יש פעמיים בשנה? **טו.** איזה דבר גודל בגוף האדם רק אחרי הלידה

חידות בפרשת השבוע: חידות בפרשת ויקרא

חידות בפרשת השבוע: חידות בפרשת שמות

שיר על בחורי הישיבות שעמלו בזמני הקורונה

יענקלע הכונס פון קורונה צייט תש"פ ירושלים.
תקופה קצרה לאחר סגירת הישיבות חושב הוא בשקט בשכונות ירושלם. המגיד שיעור ר' חיים שידר את השיעור היוםי, בלב הוא חש כי זה לא יום ולא יומיים, יושבים בבתים כרצון שוכן מרומים, ולפתע מתוך החלון, הוא רואה אותו עצוב כל כך, הבחור מהישיבה בית הלל, מדבר הוא בקושי, רבי איך הייט יענקל וייס, האם אוכל לשאלו במחילה, מסתכל עליו ר' חיים, על הכפפות (ש)על הידים, האם אתה מגיע משמה, יא רבי איך בין פון דארטן, רציתי לשאלו אין קארצן, אבער לפני כן אקידם קצת למה, קוראים לי יענקלה אפונעס (שורש פון), אני נזכר בכל הנסיונעס, מכיר את זה כל מי שניסה להתקשר, למדתי עד תש"פ, בישיבה בגבעה A, הי'יחירנו בקרוב שוין אין באלד, אני בחור בלי סיידר , עצוב כל כך וליידער , די קו איז פארשטאפט אני לא מבין דבר, הרבי אומר זה אונס , לי יש

צריך להיות סמוך לזה, ובדיעבד כשלא יכול ל"צ שיהיה ע"י. ומברך הברכה, ויש שמפרישים אחרי הברכה, **ולאחמ"כ נוהגים לשרוף את הבצק.** ויש להיזהר **לא לשרוף בתנור** כי מטריף התנור. וכן כששורף על הגז בלי נייר כסף או לא בתוך קופסת שימורים יכול להטריף הכיריים, ויש שעוטפים וזורקים לפח. **וכשהכל מבושל או מטוגן** יש שמחמירים להפריש אבל בלי ברכה. **ואם הצטרפו עיסות מאותו סוג** בקופסה גדולה, או שהצטרפו למק"א **ממקרי** כמה עיסות מאותו הסוג ג"כ צריך להפריש, ואם היה מקודם שיעור הקטן והפריש בלי ברכה וכעת הסל צירפם לשיעור גדול ג"כ יצטרך להפריש שוב. **ומצוי הרבה בשמחות** שמביאים בשמחה הרבה אחים עוגות מאותו סוג ומצרף בארון או בארגז גדול או במקרר וכדו' וכ"א ישאל לרבותיו כי יש בזה הרבה שיטות. היוצא מכלל הדברים שזה עניין חמור וצריך לבדוק היטב כ"ז. **וכשהתערבבה החלה** בעיסה המותרת ועדיין לא אכל, אפשר להתיר ההפרשה ע"י שאלת חכם וג' יתירו, אבל אם אכל לא יתירו את ההפרשה כי יתברר שאכל טבל, ול"מ הפרשה אח"כ.

הלכות מצויות מהפרשה: בפרשתנו מובאת מצוות הפרשת חלה: כידוע עיקר מצוותה נאמרה לנשים לכפר על חטא עץ הדעת: והוא מצווה חמורה וסגולה גדולה לאישה, ובשעת ההפרשה שערי שמים נפתחים והוא זמן גדול לאישה לבקש בקשות,

חיובה הוא בלישת בצק והיינו בעיסה העשויה מקמח חיטה (או 5 מיני דגן) עם מים. **כמות הקמח** הוא 1.200 ק"ג קמח אז מפרישים בלי ברכה, ו 1.666 לר"ח נאה בברכה ולחזו"א מפריש בברכה מ-2.250. **ושבעה משקים** (יד שחט דם. יין דבש שמן זית. חלב טל דם מים.) ג"כ מפרישים בברכה. **ובמי פירות** כגון מיץ תפוזים או בציס או שמן סויה וכדו' כשאין אחד מהשבעה משקים הללו, מפרשי בלי ברכה. **ומפריש כזית** (חצי ביצה של היום) ומצד הדך מספיק גם אם המפריש משוהו. **וההפרשה צריכה להיות מהבצק** ולפני לא מהני. ואם שכח יפריש לפני האפיה, ואם שכח גם אז, יפריש אחרי האפיה וקודם האוכל, ול"מ הפרשה אחרי שאוכל (וכשאופה בחו"ל יכול להשאיר ולהפריש גם אחר האוכל) **ובעיסה נוזלית** כעוגת דבש וכעוגת לקח מפריש **רק** אחרי האפיה, ולא מהני כשהפריש קודם. **וההפרשה צריכה** להיות כשעומד עם העיסה ע"י הבצק המופרש, כי לכתחילה

חידות בפרשת השבוע: חידות בפרשת ויקרא

חידות בפרשת השבוע: חידות בפרשת שמות

חידות:

חידות בפרשת השבוע: חידות בפרשת ויקרא

והוא נופל וגודל שוב וחוזר לחילה: **טז.** לאיזה חיה יש זקן? **יז.** איזה פרי וירק קיימים באחד משלושה צבעים שונים? **יח.** מי הולך למלאכתו אדום וחוזר שחור?

תשובות:
א. כלב יד כד.
וכן לעול יב ז משה.
ב. יהושע וכלב בפרשתנו, ואחי יוסף כששמעו שהגביע נמצא אצל בנימין.
ג. חטת בלי א נמצא בטר כה.
ד. ויהיו לו טב וכן ונתנו לו טו לח.
ה. יג כג מובא ענינם תאנים רימונים.
ו.גיו כז מובא דמש, ושמן מופיע בטר ט.
וכן מופיע בפרשתנו הפרשת חלה שזה רמזו לחיטה ושעורה.
ו. אם אתם תבואו אל הארץ אשר נתתי את ז.
א. משמר, בפרשתנו,
2. בור, ויריעורו מן הבור, בראשית מא יד,
3. בית הבור, בכור השבי אשר בבית הבור, שמות יב כט
4. בית הכלא, מלכים א כב כז, ומלכים ב יז ד וישעיה מב וירמיה לו טו ויח,
5. בית האסור, ירמיה לו טו,
6. מטררה – חצר המסרה, ירמיה לס טו, והפירוש חצר השמירה מלשון נטר.
ח. יז י"ד קכד כז כשגוי נגע בין יהודי להכנעיס.
ט. ז בחים קטן עד שלא הוקם המשכן הקרים בעלי מומין.
י. מובא בסוטה יח.
דהנתנו לאשה ב גיטין בבי"א אינה מגורשת מדין ספר אחד ולא שניים, יוצא לפי"ז שאם אחד הגיטין יהיה פסול היא תהיה מגורשת.
יא. בפתחיה תתוים' לשים מובא 5 פרושים למילה מסכה.
1- ערובו כמו מוסך הדין.
2- ארעה כמו עם המסתב שכתוב אצל שמשון.
3- מסך כמו לול הפתח.
4- כיסוי.
5- מוסך כמו סוכה.
יג.
א. מנה - חלק מארוחה. מנה ראשונה.
2- מנה - יחידה. קיבל מנה אחת מתוך

רק ניסיונעס, טאטע און מאמע פלאפון כבר מזמן נשבר, בוקר אחד בדממה, אבא אומר לי נשמה, איך זאג דיר צו, אתה עוד תדע יפה, זורק את הפלאפון א אלטע, מוציא מקרטון א הארטע, יענקלה יענקלה דך גמרא בעל פה, ומאז כל לילה אני מקיש ומחייג, שלוחה איינס שלוחה צוה, חולם על שיעור א גאנצע זאך, עד שלילה אחד לא אשכח, כבר ידעתי לחייג טוב כל כך, לעצמתי את העניינים, והתחלתי להקיש בקול רם, שידור חי הקישו אחת שיעור מוקלט הקישו שתיים, וכשפתחתי את העניינים, האם טאטע און מאמע היו שם , ובכו כפי שלא ראיתי מעולם, אבל אז בפתע פתאום , התנתנו הקוים, מיין ישיבת בית הלל, התנתקה ביום עומס רב, טאטע און מאמע עיני יורדה מים, ואני בחור צעיר נשא לי רק קצת דעת, בהוראות הסגר , בחדרי ביזוד האיומים, כשהרגשתי שעוד קצת אני יוצא מדעתי לשמי מעונות, הקשתי את המספר, שעומד לי בעינים עצומות, עד שכל הישיבה קראו לי יענקלה הונוס', יצאתי מהבידוד, ישבתי בסלון בסוליס, חשבתי אולי אוכל ללמוד עוד עפעס,

חידות בפרשת השבוע: חידות בפרשת ויקרא

חידות בפרשת השבוע: חידות בפרשת שמות

חדש: ניתן להשיג את העלון במודיעין עלית (בוודדים בלבד) החל מיום חמישי בערב בכניסה לחנות **ש.מ.ח. – שרותי משרד רחוב רשב"י 49 מודיעין עלית.**

לקבלת העלון בבקס יש להתקשר לטלפון 03-6180383 . **כמו"כ** העלון נמצא **ב"כל העלוניס'** בעיצוב מהודר בשם 'לביית התורני'. וכן העלון (מלבד ההערות שנשלחו לו) מופיע **ב'קובץ גליונות'** ועוד בקבצי גליונות נוספים

חידות בפרשת השבוע: חידות בפרשת ויקרא

חידות בפרשת השבוע: חידות בפרשת שמות

צריך להיות סמוך לזה, ובדיעבד כשלא יכול ל"צ שיהיה ע"י. ומברך הברכה, ויש שמפרישים אחרי הברכה, **ולאחמ"כ נוהגים לשרוף את הבצק.** ויש להיזהר **לא לשרוף בתנור** כי מטריף התנור. וכן כששורף על הגז בלי נייר כסף או לא בתוך קופסת שימורים יכול להטריף הכיריים, ויש שעוטפים וזורקים לפח. **וכשהכל מבושל או מטוגן** יש שמחמירים להפריש אבל בלי ברכה. **ואם הצטרפו עיסות מאותו סוג** בקופסה גדולה, או שהצטרפו למק"א **ממקרי** כמה עיסות מאותו הסוג ג"כ צריך להפריש, ואם היה מקודם שיעור הקטן והפריש בלי ברכה וכעת הסל צירפם לשיעור גדול ג"כ יצטרך להפריש שוב. **ומצוי הרבה בשמחות** שמביאים בשמחה הרבה אחים עוגות מאותו סוג ומצרף בארון או בארגז גדול או במקרר וכדו' וכ"א ישאל לרבותיו כי יש בזה הרבה שיטות. היוצא מכלל הדברים שזה עניין חמור וצריך לבדוק היטב כ"ז. **וכשהתערבבה החלה** בעיסה המותרת ועדיין לא אכל, אפשר להתיר ההפרשה ע"י שאלת חכם וג' יתירו, אבל אם אכל לא יתירו את ההפרשה כי יתברר שאכל טבל, ול"מ הפרשה אח"כ.

פרשת המקושש נביא כאן מהלכות שבת: שאלה: האם מותר לשים במקפא שתיה בשבת בשביל שיהיה קפוא וכן האם שרי לעשות קוביות קרח בשבת? תשובה: החזו"א ורבי שלמה זלמן התיירו ד"ץ לכתחילה בשבת. כ"כ בחוט שני ובשש"כ. וכ"כ הרב ואזנר בשבה"ל. וב'דובב מישרים' אסר זאת.

ונתתי עשב בשדך לבהמתך ואכלת ושבעת: בגמ' בברכות איתא מכאן שאסור לאדם לאכול קודם שיתן מאכל לבהמתו. שאלה: האם דגים נכללים בכלל בהמתו? תשובה: רבי חיים קניבסקי היו לו דגים בביתו לתשלך, והוא דן בזה והביא מדברי הגמ' בב"ק נה. שדגים בכלל בהמה, ומחוייב להאכיל הדגים לפני שאוכל הוא.

ההלכות מלוקטות מגדולי הפוסקים: הדברים נכתבו להלכה ולא למעשה ואינם אלא לעורר נושאים שכיחים. ולמעשה כ"א ינהג כרבותיו.

חידות בפרשת השבוע: חידות בפרשת ויקרא

חידות בפרשת השבוע: חידות בפרשת שמות

השלושה.
3- מנה - כמות. מנה גדולה שליוסמיין.
4- מנה - הכיל כמות. הספר מנה חמישים דפים.
5- מנה - חטף מנה. ענשו. צעקו עליו.
6- מנה - ספר, הקופאי מנה את הכסף.
7- מנה - קומם קהל י'דת מי מנה', (נשוה מלשון מניין אבל משמעותו הוא ביטוי לכלל ישראל).
8- מנה - נ בסגול. מנה לי בידך. שווי של מאה דינרי קסף.
9- מנה - נ. בסגול. שבעים שבעים מנה. מנה, במשקל של מאה דינרי כסף.
10- מנה - בסגול. ספור, בלשון ציווי.
11- מנה - פתח וסגול. לשון מנינו בציווי: מנה אותו לתפקיד.
12- מנה - מ בקבוץ. לשון מנינו בעבר. פלוני מונה לתפקיד.
יג. חיטה.
יד. פסח שני.
טו. שניים.
טז. תיש.
יז. תפוח, לפלל, וכן משמש.
יח. נפרור.

שלחו לי כמה הערות: בקשר לחידה שהופיעה בפרשת בהעלותך על 3 פעמים חיריק ברצף, רציתי להעיר שיש עוד פעם בפרשה "איש איש כ"י בפרק ט', י', וכן כעין זה יש גם סגול "פה אל פה" בפרק י"ב, כ'. **ובקשר לחידה** כמה דברים יש שהפוכים מהמילה זכר הבאת **נקבה ושכח**. יש בנותן טעם להביא גם המילה **רכו** שהיא הפך המילה זכר. יישי"כ.

חידות בפרשת השבוע: חידות בפרשת ויקרא

חידות בפרשת השבוע: חידות בפרשת שמות

אבער ויותר יעקב לבדו , הקוים קרסו כחדא, למי יש כח פאר אטעלעטע שוואכע קעפעס, נשארתי קצת טעמבעל, כמו בחורצייק בלי קו בתבל, אבל כל לילה כשאני נכנס לזכאון קשה, אני יוצאם את העינים ובמשך שעה שעתיים, אני מחייג בפלאפון בעל פה אויפן לשון, ועכשיו אמור לי ר' חיים, האם אוכל בעוד יומיים, לחזור לישיבה כאטשיק ועל אף, כי אלפיים שבע מאות פעמים, ניסיתי לחייג בתמים,למרות שלמעשה עס כאפט זיך נישט קיין קו, ר' יענקל א שיינע פשעטל, בא נעשה געשעטל, קח את שלי ותן את ה SIM שלך, כי אני על פי סברא, אקליט את הגמרא, אבל אתה מסיים את הגלות בזכותך, בא ר' יענקל נתקשר לבית מדרש פנימה, לשמוע שיעור לשמחת אבא ואמא, הושע נא נחשבת כצאן טבחה הושע נא, כי אליך התקשרנו כל היום , יהי"ר שיחשב כאילו הקשבנו, הדרך עלך והדרך עלן סדר פלאפונים כולו, ובמקום רמי לוי וסלקום נגיע לחברותא ולתפילה ולסדר ולישיבה, יתגדל ויתקדש שמה רבא.

חידות בפרשת השבוע: חידות בפרשת ויקרא

חידות בפרשת השבוע: חידות בפרשת שמות

השיעור יימסר אי"ה כל שבוע ביום חמישי בשעה 10:15 בערב, בביהמ"ד המרכזי מניין אברכים 'פרדס כץ' רחוב אבוהצירא 9. אפשר לשמוע בטלפון שמספרו: 0723986757 פתוח לקומות הכשרות. אפשר להאזין גם לא בשעת השיעור.

אי"ה יהיה ניתן להשיג חוברת של העלוניס שיצאו אחרי פסח מפרשת אחרי מות ועד פרשת שלח במספר טלפון: 0527633431 בשעות הערב.